НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (37) 13
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

С. Горук,
орґанізатор сокільських стрільців.

Стрілецьким шляхом...

(РОЗМОВА З РЕДАКТОРАМИ КНИГИ У. С. С.)

За які два тижні появиться у книгарнях книга, що повинна бути окрасою наших столів і бібліотек. Назва її звязка, як військове гасло: „У. С. С."

Замість писати її оцінку — а це нелегка справа, бо треба б бути фахівцем! — присідаємось до столика, при якому сидить двох її редакторів-упорядчиків і починаємо розмову. Др. І. Іванець і Др. Б. Гнатевич носяться вже від кількох місяців із рукописами, фотоґрафіями і корректами. Починають навіть шанувати журналістів від часу, як самі мусять щодня „редаґувати". Починають теж подобати на сіямських братів так нероздільно із собою водяться.

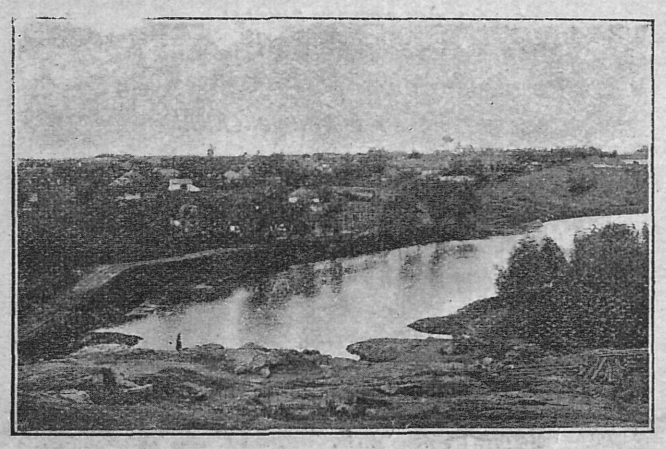

Село Карлівка на Херсонщині.

— Коли виринула думка видати таку історію Усусусів?

— Саме рік тому. Піддав її перший дир. Ю. Навроцький, який хотів видати таку книгу заходом „Червоної Калини" з нагоди 20-ліття виходу в поле Усусів. Йому теж завдячуємо думку зорганізувати Стрілецьку виставу, що мала такий успіх у чотирьох наших містах.

— Як уявляли ви собі таку книгу?

— Мав це спочатку бути альбом фотоґрафій. Але давати самі знимки без точніших пояснень нецікаво. Знимки не можуть дати повної картини боротьби, ані найважніших її моментів.

— Тимто — додає другий розмовник — рішили ми видати пропамятну книгу. Мало це бути щось, як стабільна фільма — яко мога повна картина нашого походу. Щойно коли почали ми збирати матеріяли думка викристалізовувалась і ми зрозуміли, що мусить це бути поважна історична праця.

Австрійські улани і кінnота УСС в поході.

— Без фахових істориків — ми споминами, але точно беручи, крім нас двох (І. Іванця і Б. Гнатевича), разом на всі розділи склалось ще трьох авторів: В. Софронів, др. Н. Ґірняк і М. Горбовий. За останніх кількаднадцять літ назбиралось матеріялу до доби 1914—20 років дуже багато. Треба було тільки його переглянути, зібрати і перевірити поодинокі факти.

Вишкіл УСС увіходить до Єлисавету.

— Що було найтяжче в цій праці?

Сот. Осип Микитка.

— Устійнити дату днів, назви осіб і місцевостей. Зважте, що щораз менше залишається учасників воєнних подій. Вони розсипані по цілому світі. Ми мусили їх відшукувати, листувати з ними, а часто й відвідувати. Щойно тоді, коли ми мали всі потрібні нам відомости, могли ми приступити до писання. Ще й тепер, коли книга вже друкується, ми одержуємо нові матеріяли, які хотіли б ми вже помістити в книзі. Але це вже неможливе.

— Чи ви не додаєте злобно. Розмовники сміються.

— Не наша вина, що вчених не посилають воювати. Не питали нас, чи надаємось на вояків, і сами ми не ставили цього питання, як ішли на війну, то не могли ми себе питати, чи надаємось на істориків війни. Важне те, що найбільше компетентні були ті, які брали участь у воєнних подіях, бачили їх зблизька, знали, де, коли, що, й як відбувалось...

— Як ви зорґанізували свою працю?

— Поділили її на кількадцять розділів, вибрали редакційну колеґію, розділили головні теми, розписали до людей листи, щоб присилали фотоґрафії та матеріяли.

— Скільки-ж авторів склалось на ввесь том?

— Анонімних дуже багато, бо автори поодиноких статтей мусіли користуватись уже списаними спогадами, а часто й споминами інших. Тому не можемо подати точної цифри. Назвемо тільки авторів, що підписали свої статті: 120.

Відділ стрільців на чолі здвигового походу 28. VI. 1914.

Всі ілюстрації до тієї статті взяті з книги У. С. С.

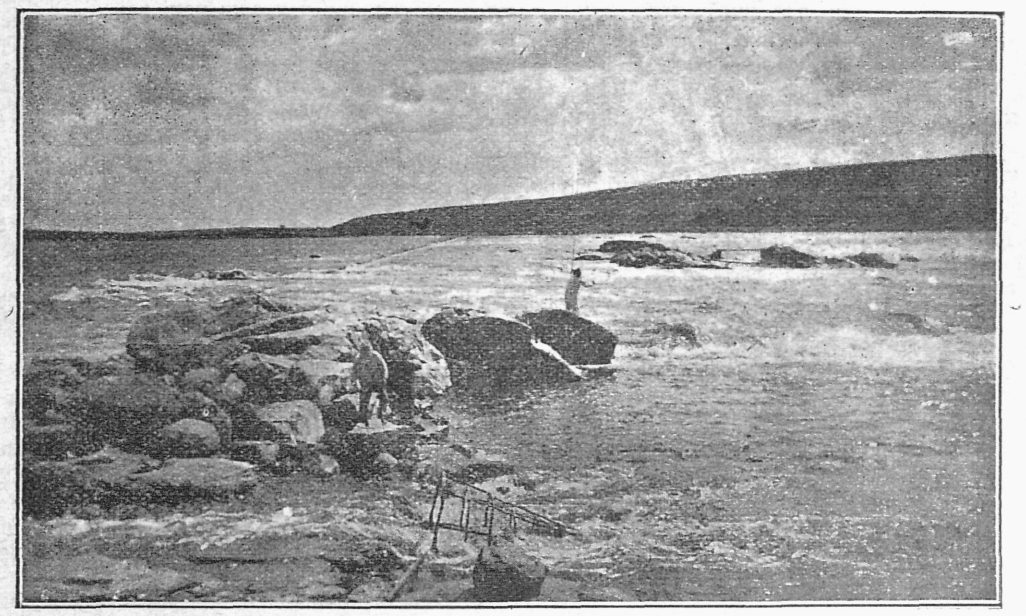

Дніпрові пороги коло Олександрівська.

сіяні по світі, нелегко від усіх них дістати точні дані, дуже мало є таких, що робили записки. Це-ж не військове діло.

— Так, що як би ви були потільки в тому, що більшість із них не мала підписів під усіма особами і треба було устійнювати прізвища цих осіб.

— А дати подій?

моччі цілого державного апарату. У нас усе було справою приватного почину кількох одиниць, що не мали навіть відповідних матеріяльних засобів.

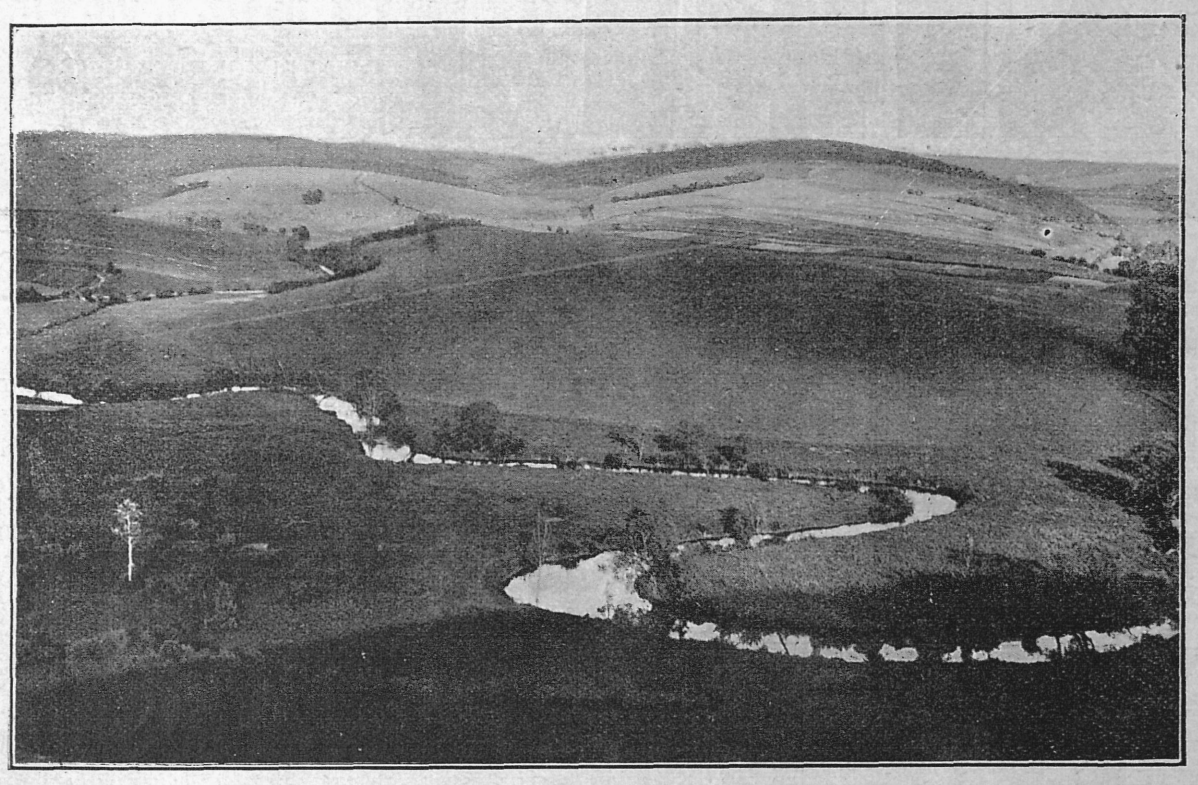

Золота Липа.

чекали з такою книгою ще кілька років...

— То взагалі можна б сумніватись, чи вона могла б появитись з тими всіма даними. Тільки якесь винятkове щастя зберегло так багато фотографій і памяток з тієї доби. Адже ніхто ними офіціяльно не піклувався, не було ніякого осередку, що призбирував систематично всі ці воєнні матеріяли, — коли що залишилось то тільки з особистого почину одиниць, що зберегали воєнні памятки.

— З фотографій найшлось багато?

— Більше, ніж ми могли б використати в одній книзі. Буде їх аж 500 у нашій книзі. Біда була

— Коли хтось з нас написав розділ то давав його читати іншим і ті, що знали події робили свої замітки, звертали увагу на неточности, на пропуски.

— І як ви дивитесь на цілість цієї праці?

— Ви вже читали поодинокі розділи і сами дивувались, як ми могли за кілька місяців охопити такий великий матеріял. Зверніть увагу, що пропамятна книга польських легіонів, яку саме підготовляють матиме 25 головних співробітників до ріжних частин і її редактори зможуть використати все міністерство війни з його велитенськими архівами і всіх членів армії, зареєстрованих і точно відомих, при по-

— Писали про війну так само, як її вели...

— Так! без наказу згори, без грошей, самим ідейним поривом!

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Пропащий літак

Вписатися в альбом? Так просто, від руки,
не маючи сюжету? У XX-ому
столітті в штамбух? Ах, позичте атому
надхнення, Музо, хоч на два рядки...

Вже строфа є. Гаразд. Впевніть, що ці листки
зашиєте в корсет, а я співатиму:
„О, Пані!... в мому серці, хоч щербатому,
на сам Ваш вид давно щось будиться таке...”

Ні, так не йде... Біда! Суворі правила
поезії кричать: „Гей, віршомазе, стань,
на все свій час і місце... тут не до признань!”

Усьому винні — Ви. Всю форму збавила
рефлексія зарання... Ікаревий лет
надибав Вас, ні, — кригу, і літак „Сонет”
пропав!...

Захоплення

В Твому звичайному імені
— всі незвичайні зворушення:
радощі примхою стримані,
примха — музика придушена.

Дивно — якою це тайною
в Тобі слова перетоплені.
Бачу Тебе скрізь звичайною
у незвичайнім захопленні!

Натяки

Кілько даремних зусиль
для простого, щирого речення,
що мало би гордий Твій стиль
і силу Твого все-перечення!

Кілько гірких сподівань,
що образ Твій спогадом виведу,
кілько Гамлетових „стань!”
до сірого, тьмяного привиду!

Ти — невпійманна як стиль,
строга як норми граматики,
глуму і ліріки шпиль:
натяки, натяки, натяки!

МАРКО ЧЕРЕМШИНА

На Купала, на Івана.

I.

Хоть Купало, хоть Лопушник, але це є справедливий Іван.

Відьми в ночі на раду скликає, мушками світить перед русалками, рікою вінки долів пускає, лісами любість підкидає.

Тай полонинами 'д ґаздам присідається.

Нашіптує Іванові Шепитарюкові у стаї при ватрі на полонинці на волоському боці:

„Зійди-ко, тезку, на другий бік у село із своїй ґаздини, бо тот ревізор білявенький не годен через ню ні спати, ні їсти!“

Шепитарюк не похочує маржину на наймита лишати:

„Як вона ґазди́ня, то ревізорові хати не відтворит, а як вона ніхтолиця,[1]) то її я не всокочу.“

Але святий швидко перебиває:

„Не сокоти, брате, жінки тай збудешся єї молодої. — Пташка паруєть-ся з пташков, мушка з мушков, рибка з рибков, самець у лісі із самичков, а ти слюбну жінку лишив саму на подушках під джергами[2]) тай лінуєшся єї у таке велике свято відознати?[3]) Спамятайся, тезку, і сідлай коня та перебіжи нічма Черемош, як ревізори муть спати, тай розвеселиш молоду жінку і мені завтра покладеш свічку на вівтарі!“

Шепитарюк хмарить чоло і передумує ще раз:

Молодиця Мочернакового роду, чей не подивиться на ленку,[4]) чей не осоромит роду. У неї робота жде на роботу, нема коли пустим требувати. Так коби хоть образ, а то кривоустий.

Але той ревізор не з-добра наймив собі на найближчім ґруни хату, не з-добра вечерами на гармонії грає.

Грай собі, зайдею, фартушанкам своїм, а моя ґаздиня твої гри не чує. А ти що против неї?

Таже у неї цвіт у личку горить, а ти як надута кишка.

На твою кушкату,[5]) закривлену твар не кине голубим оком моя Марічка, не покладе своєї весни під твоїми ґрузькими обцасами.

То година та дужа та красна у мене ґаздиня, то душа моя...

Ще тепер мені жаль, що не зґанькав я мельничку за мою ґаздиню:

Насипав я у кіш на-раз мливо, а вона підсміхається.

„Не разуйте, Йванку, лиш питлюйте, брачіку, бо ваші гості разового хліба в рот не возмут...“

„Які гості?“ питаю, а вона вже відрікає:

„Ніби ви не знаєте, таже тот присадкуватий ревізор кривоустий, тот Збишко Прушковський, що за вашою ґаздинею пропадає.

„Тот теребилюлька від граничарів?“

„Той-той зеленюк із Попадюкового ґруня“.

„А як-же він пропадає?“

„Каже, що навіть аби угинув, то відбере вам вашу ґаздиню“.

„Та-ж то не квітку урвати!“

„А такий дараба того питає?“

„А я де?“

„Ви, Йванку, граєте полонинами та зимарками[6]) на волоскім боці, а зеленюк попід вікна: добрий день душко.“

„А ви тото чули?“

„Ей-га, чи лишень тото? Ти — каже він — молодичко зриваєш мені очі, ріжеш моє серце. У чім, — каже — красна квітко, ти личко своє іскупала, що воно мене з розуму ізводит? Увесь широкий та довгий край, — каже — я перезнав, переслідкував, а такої як ти не надибав. Ой возму я тебе, — каже — файна квітко, тай у свій край пересаджу, щоби ти там межи Прушковськими цвіла, їм і мені на славу!“

„А моя що йому відповіла?“

„У личко червоніла і сміялася.“

Десь та смучя[7]) мельничка серед села сидит тай усе чує тай знає...

Іванів вівчар Дмитро приніс овечий подій у стаю[8]) і божився, що зараз дістане від свого ґазди тютюну повну люльку, бо має йому щось важне сказати.

Шепитарюк став його про тоту важність допитуватись, але вівчар не пускав з себе пари, доки не учув у жмені маркотку. Тоді розповів він ґазді, що у явірнику здибав його тот низький, кривоустий зеленюк-ревізор і казав ґазді переказати, що його ґаздиня робит завтра за його дєдю обід і хоче, аби єї ґазда сеї ночі збіг у село до хати. Тай казав, аби ґазда переходив хітар Копилашевим плаєм, а він сам там буде на варті і ґазду миром перепустит через Черемош.

Шепитарюк ніби сварив вівчаря за гото, що його здурив і за-дурно вигулив[9]) жменю тютюну, але в середині був вдоволений, бо під вагою тої новини рішився поїхати конем до своєї ґаздині і відсвяткувати свого тай дєдевого патрона обідом і поминками за дєдеву душу, аби дєдьо і сего року знав на тім світі, що доброго сина ґа добру невістку лишив у своїм дворі, на талані своїм.

„Однак щось мене отік[10]) спирає, але я таки збіжу долів, а ти, Митрику, пантруй ватри і трембіти!

Шепитарюк осідлав коня, натерхав скоромою у бесагах і пропав у Копилашевім плаю...

II.

Ніч срібна, найсрібніша.

Місять везе у срібній чайці голого Купала-Івана над Ґорґанами, а зорі прижмурились із стиду й у лісі порозбігалися боками.

Небо ґей на морі піна.

А з тої піни срібна роса паде на ліси, на гори.

А з того неба Купало любість по землі сіє.

А де тота любість упаде, там білий вогонь з землі виростає.

А за тим білим вогнем темна хмарка тінь розстелює.

Бо любість одно крило біле, а друге темне має.

А як той вогонь забрив у Черемош, тоді чорна тінь із берега йому межи-очі з дубелтівки плюнула.

Луснув стріл у зворі[11]), погас вогонь у броді, розбігся смертельний гомін лісами...

Купало на небі обіздрився і золотим пером записав котрусь душу у свої книги...

Як оком кліпнути, нетлінні нявки[12]) урвали танець над рікою, а чугайстир шпурнув арідникові[13]) плитою у його чорні ребра.

Черемош ударив скоками у скали, а скали застогнали...

Ліси похитали головами й згійкали[14]) на тоту чорну тінь, що з берега стрілом найсрібнішу ніч прострілила...

III.

Хоть Купало, хоть Лопушник, але це є справедливий Іван.

Бере тай сонцем зарінки сушить. Лісами холоди віником вимітає, у деревині соки переварює, запахами в перекотах[15]) дише.

Муху роями на сонце випускає, маржину у зелену ліщину загонить, бжілку на солодкі меди веде.

Птахам яєчка у гніздах вигрівае, дівчатам ягоди у кошелі мече, дітвору грибами в росу гулить[16]), зіллю силу дає, папоротин цвіт збирає.

Мисливцям звір множить, орлам зайчиків на конюшинці показує, рибарикам рибку підкидає.

Полонинами молока в бербениці наливає, скором пряче із Петрі.

Скали розпікає, гадде на камінню гріє.

Барабульку тай кукурудзку з землі за чівку на сонце витягає.

Вітри в печерах запирає, аби світ був тихий та запашний та ясний.

Бере тай дівчаткам личко красить, молодицям в очі принаду насипає, аби були гожі, як Шепитарюкова ґаздиня, гота, що зеленого ревізора з розуму ізводить.

Тота, що очима потинає...

В церкві жінки Іванів вівтар зіллям убирають, ґей до слюбу:

„Ґей, Іванчіку Божий, Іванчіку чорнобривий, роздай діти межи молодиці, аби-с мав що ерстити,[17]) аби-с мав де у кумах бувати.

Лиш Шепитарючки тут не видко. Віді[18]) вона святим не требує, бо пишна та красна над усю челядь.

Але перед Івановим вівтарем горить Шепитарюччина свічка, а вона сама ходить із ґаздам і ґаздиням і шепотом запрошує їх чемними словами на обід за душу чоловічого дєдя. Навіть панотець прошений. — Будуть ґазди і ґаздині харчувати, будуть за панотцем молитви відмовляти. Буде покійникові душа радуватися.

І святий Іван межи челяддю та межи свічками упріває.

А панотець, — що приязно службу править, що красно говорить:

„Дивіться, — каже — люди: сонечко пражить землю тай випражує з неї ягідку і рожу, а з тебе, хлопе, не годно виправити навіть вужевки. Але не тоту вужевку, що ліси і дарьби вяже, але тоту вужевку, що усіх хлопів у один нарід вяже.“

„Най-же цес нарід каїться, най свою країну шанує.“

„Най хлоп хлопа тримається, най свою віру держить.“

„Най молиться за всіх Іванів, що за цю землю зі світа пішли.“

Нарід їсть панотцеві слова і росте високо.

Та лишень закінчив паноґець Боже слово, а церква заметушилася.

Став мир до дверей пхатися, стали люди виходити, бо пішла погана чутка, що до трупарні коло церкви привезли шандарі мерця пороти.

Нарід глотиться, а шандарі кольбами у груди.

„Ба кого ви, паничіки, в трупарню поклали.“

Шандарі здвигають плечима.

Але челядь прилипла до стін і через шпари розпізнала:

„Таже то твар Шепитарюкова.“

„Ба варе котрого?“

„Івана Іванового.“

„Цього, що напротив Паладюкового ґруня?“

„Того самого.“

А Шепитарючка, як тото почула, та як не заверещить, аж трупарня здріглася:

„То його убив ревізор кривоустий.“

„Брешеш жінко“, боронили шандарі.

„Бігме, кривоустий, ґазду мені стратив!“

Тай скочила понад кольби до трупарні, як громом підкинена.

Трупарня із жалю тріскає. А нарід ломить собі голову і руки.

Вийшов панотець з церкви, а шандарі його хап попід пахи тай просто до міста.

„Та защо нам панотця берете?“

„За його казання.“

---

[1]) Нікчемниця.
[2]) Шерстяна ряднина.
[3]) Відвідати.
[4]) Людина в міській одежі.
[5]) Носату.
[6]) Холодна хата без печі на полонині.
[7]) Проклята, чортова.
[8]) Житло пастухів у полонинах.
[9]) Видурив.
[10]) Ніби.
[11]) Поріслий лісом яр.
[12]) Лісові русалки.
[13]) Чугайстир — добрий дух. Арідник — злий дух.
[14]) Згійкати — кинути ганьбою на когось.
[15]) Згромаджені покоси.
[16]) Вабить.
[17]) Хрестити.
[18]) Мабуть.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

Леонід Перфецький

На Монмартрі небагато мешкає українських мистців. Майже всі вони розклали свої мистецькі віґвами на Монпарнасі. Перфецький також товкся по ньому, по готелях та ательє, але тепер перекочував на Монмартр. Коли підете вузькою вулицею Мучеників, з якої вгорі добре видно катедру „Святого Серця" — чудовище в орієнтально-візантійсько-модерному стилі, що, хоч і не позбавлене ґрандіозности, дуже нагадує непорозуміння, — почуєте, що ви вже в старому Парижі, що має свій своєрідний вигляд і запах. Крамниці — все на продаж ви-

Леонід Перфецький.

кладають просто на тротуар, хоч би він був широкий всього на один метер, мальовничі плякати кабаретів і ґеатрів, найчудніші будинки з розмальованими фронтонами — усе те належить до того справжнього Парижа, де мешкають справжні парижани, яких ви рідко побачите на інтернаціональних великих бульварах. Ось посеред цього типового світа, на вузькій і старій вуличці „Оверньської вежі" живе Перфецький. Ви, звичайно, могліб про цей Париж і не згадувати, але коли ви йдете до нашого мистця, той Париж кидається вам силоміць увічі, а згадуючи про якусь людину, ви, звичайно, не можете покласти її у стратосфері, без ніякого тла.

Що Перфецький маляр — це у нас уже знають, про це теж і писали. Але ми не любимо відтинати від маляра того додатку, що зветься людиною. Що маляр робить, нас цікавить неменше і те, як він це робить і чому саме те, а не інше. Себто цікавить нас: наскільки його життя, вигляд, характер впливає на його творчість. Бо поміж мистцями, що творять мистецтво, для себе чи для продажу, є ґеж такі, що передусім ілюструють себе самих, розуміється не в матеріяльному розумінні, а глибше. Це ви зрозумієте тим краще, коли вам сказати, що наш мистець ціле життя був „вояком"", що заки взяв поважно у руки пензля, загнав молодим іще безвусим хорунжим неодного коня, ведучи свій відділ в атаку. І це лишилось у нього, так сказати б, у спадщині.

Сидячи за склянкою чаю в його кімнаті, ви говорите потрохи про все. Не лиш про малярство. До цього мабуть причинюється окруження й обстановка кімнати, де стара, може зперед півтора століття піч нагадує робітню альхеміка. Книжки по кутках, пензлі, кілька ескізів і звичайне малярське безладдя (не можна-ж, вічно думаючи, дбати водночас про такі дрібниці, як порядок, що в обличчі вічности зовсім не цінується на біржі), доповняють обстанови. Серед цього, на стіні, турецька шабля, з чорною відзнакою Залізної дивізії, — єдина річ, яку наш мистець привіз із собою до Парижа і якої він ніколи не покидає. Витягнувши її з піхви, ви бачите, що вона лискуча й добре наоливлена. Пензлі можуть стояти місяцями немиті, але шабля — c'est une autre chose. — І ми, пишучи про Перфецького-маляря, ніяк не хотіли б, щоб ви забували і його шаблю, бо, по суті, мистецтво, про яке саме хочемо сказати кілька слів, робить кіннотчик такої й такої дивізії, який вважає, що є ще багато справ у світі зовсім не малярського характеру...

Л. Перфецький. Зустріч кінноти УСС з ворогом.

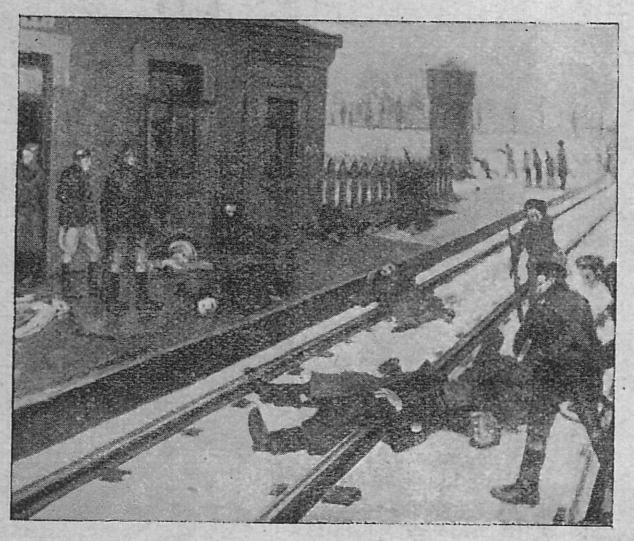

Л. Перфецький. Після бою під Крутами.

Це саме й є причиною деякого роздвоєння в його мистецькій праці. Знаючи добре війну, коня й кожен його рух, він міг стати „тільки" менше чи більше добрим баталістом. І він справді дав тут багато цікавих речей, драматичних своїм напруженням, повних сили й розмаху. З другого боку — перед ним, як і перед кожним справжнім і щирим мистцем, ви-

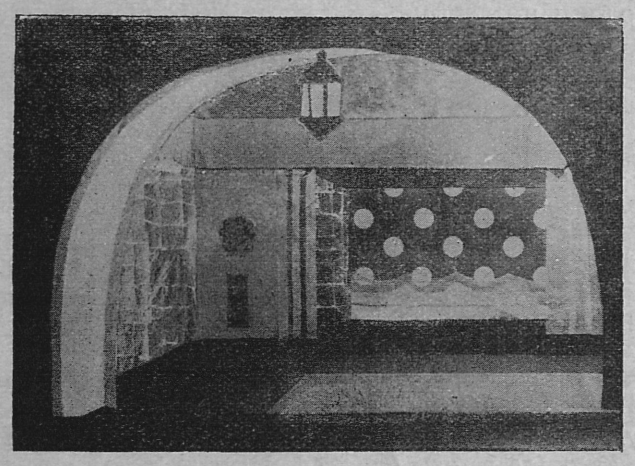

Л. Перфецький. Декорація до 1001 ночі (Сальон Тюільрі).

ринули поважні питання, з якими було куди важче змагатись. Але що кожна річ вимагає свого стилю, звідси й „подвійність" його мистецтва, зовсім зрозуміла; вона залежна від того, в якій площині розвязує минулого, неначе він не був би радий послужити для публікацій про Шевченка, що мав і чим міг, зродившись наслідком того, що або авторові або його інформаторові не дописала память. Це видко вже з помилково зазначеної хронольоґії в статейці „Зорі".

В імені львівських українців звергався до Богдана Залєського за текстами Шевченкових поезій Гнат Рожанський. Відповідь Залєського відома. Його кореспонденцію надрукував Діонізи Залєський у „Пшеводніку Науков-ім і Літерацк-ім" і видав окремо в пятьох томах. Відповідь Залєського на лист Рожанського має дату 16. червня 1866 р. Ось вона в українському перекладі:

„У воєнному часі літературна кореспонденція стрягне. Що покищо успів я в моїх паперах відшукати з Тарасових поезій, висилаю радо. Недавно було в мене цього добра тричі стільки, одначе розсипалося сьогодні по світі з товариством українських скитальців. Пісні (кажуть) не вмориги, то віднайдеться і Тарасова.

„На друкування листів Тараса бодай ще не пора. Учасники недолі співця на Сибірі живуть там під оком царської поліції. Його старий друг і кореспондент Броніслав має багато листів Тараса з Оренбурґа, коли саме вони ділились грошем, одягом, словами, тощо. Без сумніву в своєму часі дасть їх сам до друку.

„Бачу з вашого листу, шановний добродію, що в крузі молодих ровесників живо, швидко по-українському (по русіньску) заходитесь коло піднесення рідного письменства. Щасть Боже! бажаю з щирим спочуванням і привілеєм свого волосся благословлю на поводження. Називаєте мене, добродію, своїм „сусідом". Далебі помиляєтесь. Я ваш брат, брат, якщо не рідний, то від тієї самої матері (przyrodni po matce), яку не менше від вас люблю.

„Русь це ж моя материзна. В імя цього братерства повторюю ще раз до українських поколінь: Щасть Боже! і заразом бережи, Боже, від московського спокусника, що заєдно намагається посварити вас із ляцькою братією!"

Того самого 1866 р. звернувся і Павлин Свенціцький, підписуючись під листом Павлин Стахурський, до Богдана Залєського в тій самій справі, що й Гнат Рожанський. На своє прохання одержав Свенціцький лист із дагою 19. червня, початок якого тут і наводжу:

„Шановний земляче! Дійсно треба фатальности. На добу перед відбором вашої відозви виправив я саме до Львова поезії Шевченка; виправив я на давніше вже прислане до мене гаряче прохання львівських українців, що трудяться виданням писань українського співця. Очевидно, я волів би був післати їх польській бойовій редакції „Sioła", а зокрема вам, добродію...

„Сталось. Поезії Шевченка, які я вислав до Львова, належать до більше знаних, до слабших. Щокращі розбіглись давно по руках земляків і не вернули до мене. Товариш із київського університету, доктор Бернатович, має ледве чи не найповажнішу їх збірку. Куди сьогодні Бернатович обертається й чи живе навіть, не знаємо тут за кордоном. Листів Шевченка, шановний добродію, ховаю тільки пару на памятку. Подарував мені їх колись із своїх пачок Броніслав Залєський, оренбурзький друг Тараса та його кореспондент протягом багатьох років. Кореспонденція між ними не стільки важна під літературним оглядом, скільки повчає про деталі співжиття двох засланців на кіргізькому степі. Постараюсь, щоб послав вам до „Sioła" вийнятки з листів Шевченка."

Відповіді Богдана Залєського й Рожанському й Павлинові Свенціцькому могли бути доступні авторові згаданої статейки в „Зорі" за 1880 р., бо Свенціцький опублікував їх ще 1866 р. в першому зшитку „Sioła" п. з. „З кореспонденції з Богданом Залєскім". Незнання зацитованої статейки з „Sioła" в непідписаного автора статейки про „Листи Тараса Шевченка" в „Зорі" за 1880 р. і пімстилось на ньому: замість наукової замітки створив леґенду про листування Шевченка з Богданом Залєським.

В листі до Свенціцького покликавсь Богдан Залєський на „товариша з київського університету доктора Бернатовича", що мав „ледве чи не найповажнішу збірку" поезій Шевченка. Було б цікаво розслідити дальшу долю того, що мав у своїх руках згаданий в листі Богдана Залєського доктор Бернатович.

М. ВОЗНЯК

Леґенда про листування Шевченка з Богданом Залєським.

Леґенду про листування Тараса Шевченка з Богданом Залєським створив автор статейки „Листи Тараса Шевченка" в „Зорі" за 1880 р. Зачав він від видумки, що польський поет Богдан Залєський, що проживав тоді в Парижі, познайомився був у 40-вих роках із українським поетом Тарасом Шевченком. „Богдан Залєський — стояло тут далі — був великим любителем України, її степів, її історії, її дум. Все то було достаточною причиною для молодого Шевченка полюбити „химерного ляшка" й від часу до часу переписуватись з ним в справах рідного краю. Якого роду була та переписка, ми сьогодні точно не знаємо, лиш догадуватись можемо з печатаних поезій Шевченка (напр. з поезії „Ляхам", присвяченої Залєському), що листи були основи політичної і що в них Шевченко безпощадно виступав против польської шляхетчини й польського єзуїтизму".

Далі пише автор, що в 1867 р. львівські українці, видаючи поезії Шевченка, звернулись до Богдана Залєського з проханням надіслати їм листи Шевченка. „Для нас важна річ знати, — писали вони, — як понимав Шевченко минувшість і будучність Руси в відношенню до Польщі. У всіх образованих народів принятий звичай, що по смерти великих мужів публікуються дати з їх життя і їх приватні кореспонденції і листи. Надіємось, що не відмовите і русинам так справедливого желання". Вислід прохання львівських українців зазначив автор статейки такими словами: „Показалось, що надії львівських русинів були даремні, — Залєський „із становища польського" не хотів наклонитися до видання листів Шевченкових".

Згідно з дальшими виводами автора статейки „в рік пізніше повторилась подібна історія". Видаючи „Sioło" Павлин Свенціцький запросив Богдана Залєського до участи в своєму видавництві й заразом прохав деяких дат із життя Шевченка та листів Шевченка. Зразу поставився Залєський позитивно до прохання Свенціцького, хоч, що правда, „під тією умовою, щоб публікацію так повести, щоб листами тими не зроблено якої шкоди польській справі". Одначе пізніше, „по довгих короводах", Залєський заявив, що не може прислати листів Шевченка.

Минуло 10 років. У 1878 р. вислав Залєський листи Шевченка до Польської Академії Наук у Кракові. Здавалось, що аж тепер побачуть світ листи Шевченка, бо ж і українці були членами Академії й Академія могла поручити котромусь із них „перегляд і оцінку листів". Але Академія ніодному українцеві „тих листів не повірила; листи були тільки в руках кількох поляків, а тепер про них уже й чутка загинула. Цікава річ знати, — кінчив автор свою статейку, — де нині ті листи: чи в архіві академії, чи в руках Залєського, чи вже може навіки затрачені?..."

Леґенду про листування Шевченка з Богданом Залєським створив автор статейки з „Зорі" через змішання Богдана з Броніславом Залєським, якому й присвячений вірш Шевченка „Ляхам". А наклеп на Богдана Залєсько-

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

ВАСИЛЬ СОФРОНІВ

З країни Андерсена

Є такий чудовий край:
Лежить над солоним Зундом,
Порослий буковими лісами
Тягнеться узгірями.
Це наша стара Данія.

Так писав про свою батьківщину великий данський поет у добі романтизму Елєншлеґер.

При вході на променаду Копенгаґена, звану Лянґелініе, є фонтанна Ґефіони, роботи різьбаря Бундґарда. Вона представляє данський переказ про Зеляндію, острів, де лежить Ко-

Король Данії: Христіян X.

пенгаґен: богиня Ґефіона виорює чотирма волами Зеляндію з землі. Переказ говорить, що шведський король Ґімере обіцяв подарувати Ґефіоні стільки землі, скільки вона виоре чотирма волами за одну добу. Ґефіона прикликала своїх чотирьох синівелитнів, перемінила їх у волів і виорала ними великий шмат суші, який воли затягнули на захід у море. Так повстала Зеляндія. У Швеції на тому місці лишилося озеро, яке має таку саму форму як Зеляндія.

*

Перші вістки про Данію прийшли до нас у 1909-ому році. „До нас" це авторська множина — себто до мене. Був тоді такий „залізний правник" Андрій Курилась, що перебував у нашій хаті на вакаціях. Він їздив до Данії на молочарську практику і потім закладав молочарні. Був низького росту і в селі називали його популярно: „малий видійник". З Данії привіз теж і „яйчарську ідею" і ми малі співали про нього таку пісеньку:

Курилас, кури пас,
Кури яйця погубили,
Куриласа били.

Він згинув у перших боях підчас світової війни. Коли я сходив з корабля на данську землю, мимоволі нагадав собі його низьку, присадкувату постать. Він перший оповідав мені про Данію.

*

Коли наш корабель причалив до данського берега, данський король Христіян X. не вийшов нам на зустріч, це правда, зате стрінув нас його представник, старшого віку поліцай, який дозволив нам зробити із себе сто світлин і зовсім не питав нас про „довуд особісти".

Інж. Храпливий говорить з бабусею в „місті стариків" перед її літним домиком. (Світлив В. Софронів).

Що найбільше чудує нашого „обивателя", коли він оглядає Копенгаґен? Те, що там люди так провокаційно не бояться злодіїв. На вулицях стоять тисячі роверів, приперті до дерева, тротуару, або з окремих стій-

Ґрундвік.

дах. Їх власники працюють собі у бюрах або на фабриках, а ровера ніхто не вкраде! Наш громадянин, який лишив у хаті жінку, подвійні вертгаймівські замки та ланцюг при дверях, а на вікнах крати, ввесь час журиться тим, щоб його в часі його неприсутности не обікрали. Він покивує недовірчиво головою і зідхає, коли бачить на краю хідника три-чотири скриньки смальцю по 25 кільо, або дві-три баньки повні молока, а коло них нікогісінького!

На око, то данці зовсім мандрівний нарід. Поліцай на роверi, коминяр на роверi, листар на роверi, мама з дитиною на роверi, бабця із своїм чоловіком на роверах. А зразок данських любощів: їхати з дівчиною поруч на роверах і цілуватися. — Слабо робиться — як казав наш товариш подорожі інж. Храпливий.

*

Був у Данії пивовар Якобзен. У вільних хвилинах він був теж доктором фільософії. Незле йому повелося, ліпше як деяким нашим політичним пивоварам. Але був чудак! Подарував містові нізащо-ніпрощо музей, т. зв. ґліптотеку вартости 200 мілiонів корон. Є в тім музею незвичайно цінна збірка різьб, між іншими найбільша у світі збірка французьких різьб поза Францією. Скарбниця мистецтва, на яку безумовно замало тої пів ґодини, яку ми їй присвятили.

*

І ще був у Данії Ґрундвік, єпископ, поет, історик, релiґійний реформатор. При тім усім видумав народні університети. Ми оглядали один такий: зовсім гарні дівчата. Одна навіть ескімоска з Ґренляндії. Співали для нас пісню про моряка. Щож! не можуть усі пісні бути такі гарні як українські! Добре живеться тим дівчатам, а в зимі хлопцям в народніх університетах. Співають, ґімнастикуються і ведуть розмови з учителями. Ніяких іспитів. Молоді люди вчаться тут

Учениці народнього університету в Лінґбі витають прогульковців піснею. На переді ескімоска. (Світлив інж. Храпливий).

тільки **ліпше, певніше, шляхотніше жити.**

*

Їздила з нами одна польська кореспондентка якоїсь ґазети. Вона все ходила із записником, всіх випитувала і все записувала. — „Патшце, яка дужа крова! Іле она може даваць млека?" — „Нестети не доі сен, бо то бик" — відповів спокійно інж. Мудрик. У господарстві одного сімґектарового данського господаря вона зробила ревеляційне відкриття для своєї ґазети. Склалося так, що директор Берлад з Коломиї, як правдивий український джентельмен, привіз для гарних данок гостинця — гуцульські писанки. Шість із них подарував молодій селянці, якої господар-

Буше. При меті.
(Одна з різьб уміщених довкруги ґліптотеки в Копенґаґені).

ство ми оглядали. Врадувана селянка несла їх до хати, як навинулася саме під руку ця феноменальна кореспондентка. Вона побачила писанки, замахала головою і руками і якстій записала у своїм записнику: „Данкі пішом пісанкі, надзвичай подобне до гуцульскіх". Потім випросила собі в данки одну — для варшавського музею.

*

Данські жінки. Не можемо сказати нічого певного. Спершу було все в порядку. Ми до них усміхаємося, вони до нас усміхаються. Ми до них

ПЄР ВІЛЄТАР

Сутінки

Поїзд мчався долиною Провансії. Крізь вікна спального вагону втискався звільна синявий блиск світанку. Жак спав ще неспокійним, тривожним сном. Його бліде обличчя під сірою подорожньою шапкою нагадувало мертвяка. Моніка взяла пляшечку кольонської води зо своєї подорожньої торби і зросила собі чоло. Вона сама хотіла того вигнання, куди вони тепер їхали. За двадцятьпять літ свого подружжя Моніка пережила багато годин зневіри. Жак, відомий, світової слави маляр, якого цілий Париж величав, міг здобути кожну жінку. Моніка знала, що він її зраджував, та всеж була між ними якась таємна чулість, нерозривні пута, що їх затіснила довголітня звичка. „Навіщо стільки слави?" — гірко думала Моніка. „Я була б щасливіша, якби Жак мене більше кохав". А всеж раділа вона тією славою і таки раз-у-раз вибачала Жакові його химери та манівці. Жалюгідна вибачливість вірної, чутливої дружини.

На бажання свого чоловіка мусіла вона всі його здобутки ввічливо приймати у своєму домі. Він був тієї думки, що це справа інтересу. Тільки один єдиний раз, шість літ після вінчання, Моніка загрозила йому розводом. Тоді він сказав: „Прошу тебе, не роби жартів. Що-ж я тоді почав би без тебе?" За найближчим разом вона вже з тим погодилася.

Жак брав життя повними пригорщами, безтурботно, як дитина. Він потонув у насолодах з неослабленою жадобою й вимушував від неї вибачення лестощами, любощами, часом і брутальністю. Вона-ж щораз йому прощала.

Та він уже не був таким блискучим молодим мужчиною, як колись. Не вважаючи на його ясні очі й русяве волосся, якась день-у-день зростаюча втома пригорблювала його постать. Моніка нераз запримічувала, як він прикладав руку до серця. „Але-ж ні, це ніщо", заспокоював її. А все-ж лікар наказав відпочинок і кілька тижнів цілковитого спокою в якійсь спокійній місцевості.

Тоді Моніці прийшло на гадку побережжя, де вони перед двадцятьпяти роками як закохана, молода подружня пара, вигрівалися на сонці.

— Що ти сказав би, якби ми так поїхали до Кавалер? — спитала.

Посміхнувся.

— Бачу вже, що хочеш прикликати давні спогади.

Моніка почервоніла. Але вона подбала за необхідні інформації й довідалася, що можна винаймити малу віллю, де вони тоді мешкали. Щасливий припадок! Глипнула на нього, як спав. Він дуже постарівся, посивів та ослаб. Але тепер пять тижнів він буде цілком належати до неї, перший раз в її подружжі тільки її власність.

Коли стара, обсаджена трояндами вілля приняла їх, Моніка почулася такою щасливою, як уже давно не почувалася. „Ти це добре зробила", сказав Жак і обняв її, як колись, „у тій старій хаті я на двадцять літ помолодшаю".

Нараз Моніка нагадала собі, як напередодні їх відїзду, коли куфри вже були спаковані, появилася Мірна Ґріфіт, багата американка, що її Жак ціліську зиму портретував. Якийсь страх її охопив.

— Сподіваюся, що подобається тобі тут у тій самоті — сказала зідхаючи.

— Разом з тобою напевно, — заявив Жак — ти-ж знаєш, що я тебе боготворю, моя мала, кохана.

Отакі заяви приходили звичайно по кожній з багатьох випадків невірности її чоловіка і завжди сповняли її сумнівами. Вона мусіла насилувати себе, щоби повірити, що цим разом він справді так думає.

Але околиця, де вони жили, мала чудодійний вплив. У сутінках життя кохання старого подружжя все ще для нього кохання.

По кількох днях, коли вони пили чай на білій, зарослій квітами терасі, задзвонив дзвінок від брами. Моніка сильно налякалася, коли побачила гарну американку. У сріблистій сукні з відкритою шиєю та раменами входила вона під малою рожевою парасолькою від сонця з гордо піднесеною головою і певна перемоги.

— Яка мила несподіванка, ласкава пані! — кликнув маляр.

З їх поглядів Моніка зразу пізнала, що це тільки для неї була несподіванка. Жак тому тільки погодився виїхати в цю самотину, бо знав, що Мірна Ґріфіт приїде за ним.

Треба було попросити гостю сідати. Коли Моніка смажила ґрінки, американка обводила її своїм холодним поглядом.

— Вибачте, що я така нескромна, ласкава пані, але я благаю вас, позичте мені свого чоловіка на сьогоднішній вечір.

— Він недужий, — кинула Моніка — він не повинен довго ходити.

— Але що, — спалахнув Жак — це тільки уява лікарів. Навпаки, запевняю тебе, що я радо поїду. Рух добре мені зробить.

Підлизуючись як розпещена дитина, Мірна дальше наставала на Моніку.

— Моє авто їде так легенько і ми будемо їхати зовсім поволі.

Кінець-кінців обоє поїхали, а Моніка лишилася сама. Так, Жак буде її ошукувати до кінця. Чудовий вечір видався їй раптом понурим й холодним.

Була майже друга година ночі, як якийсь віз заїхав під браму саду. Вона вчула важкі кроки і Жак увійшов, блідий, з вимнятою сорочкою.

— Гадаю, що ти не турбувалася мною, кохання. Але знаєш, переїхавшись трохи, ми пішли ще на вечерю.

Він балакав ще хвилину весело й безтурботно. Моніка з гривогою гляділа на нього. Як сьогоднішній вечір пімститься на його здоровлю, питала себе раз-у-раз.

Коли засірів ранок, збудив її глухий крик.

— Я душуся, Моніко! Я не знаю, що зі мною таке!

За чверть години був на місці лікар. Він узяв його за живчик і уважно оглянув хворого.

— Нема нічого небезпечного, пане Мартін. Швидко пройде.

З поспіхом записав якийсь заспокійний засіб і відійшов.

Моніка пішла з ним до брами.

— Пане доктор, — благала — скажіть мені все.

Лікар вагався зразу, потім знизав раменами.

— Мій Боже, механізм зужився. Наука тут уже безсильна. Але коли доглядати себе під доброю опікою...

— Дякую вам, пане докторе, — сказала Моніка сухо. Вона зрозуміла, що Жак пропав. Повернулася до ліжка, де Жак неспокійно спав.

Почувши її кроки він отворив очі.

— Моніко, я люблю тільки тебе. Ти найліпша жінка у світі.

Взяла його руку і стримала сльози.

— Послухай мене, — говорив Жак з трудом далі, — хочу тобі щось сказати. Пані Ґріфіт може кожної хвилини сюди надійти. Не можу її в такому вигляді приняти. Скажи їй, що пильна телеґрама відкликала мене в Париж. За ніяку ціну вона не може довідатися, що я хорий. Тут входить у гру моя честь, моя честь як маляра. Зараз всюди заговорили б, що це мій кінець.

— Добре, Жак, це правда, — обіцяла Моніка лагідно.

Маляр впав охлялий і швидко охопив його знову неспокійний сон. Моніка дальше сиділа на крайчику ліжка. „Ще в останній хвилині ошукує мене", думала гірко. „Не думає про мене, тільки про іншу. Для тієї він хоче бути молодий і здоровий". Її тупий погляд упав на нього. Побачила, як його тіло випружилося, глибоке зідхання піднесло груди і усмішка з другого світа розяснила його викривлене обличчя.

Переклав із франц. **о. б.**

„око", вони до нас „око". Ми до них рукою, вони до нас рукою. Страшно приємні дівчата! Врешті в Тіволі — ми до них рукою, а вони приходять. І не тільки прийшли. Прийшли, сіли при нашім столику і замовили собі вино — на наш кошт. Менше приємні! Але заохочені таким успіхом, ми другого дня знову кивнули на дві. І подумайте, у відповідь нам обі зробили такий знак, який недвозначно говорив, що у нас в голові не все в порядку. Зовсім неприємні дівчата! І тому про данських жінок нічого певного сказати не можемо.

*

Але що нам усім, скільки нас було, найбільше заімпонувало в Копенгагені, це — місто старців. Пізнати, як усі ми без вийнятку, боїмося, що колись на старість підемо на жебри. А в Данії — скінчиш 65 літ і гасай до „міста старців" на синекуру. Там і радіо, і кіно, і концерти, і кожному окремий городець на літо з дімкомальтанкою. Жий та Бога хвали.

*

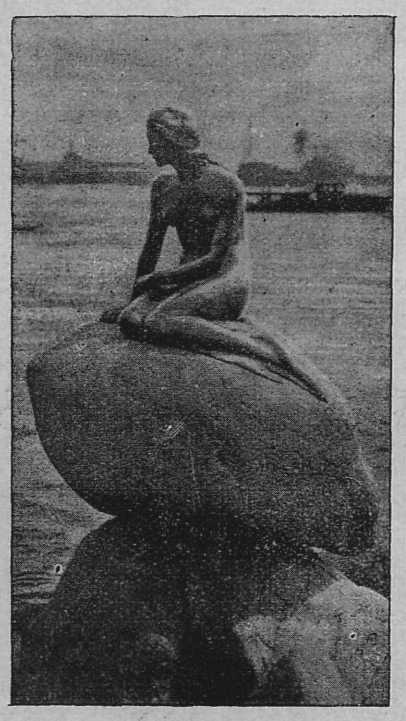

Мала сирена.

Над морським заливом, де зелені хвилі, як кучері коханки розсипаються по березі, сидить на камені мала Андерсенова сирена. Дивиться на море, як перепливають кораблі, як гойдаються на хвилях білі вітрильники і вслухується у шум морського прибою. Якийсь данець йде понад берегом, зупиняється і морський вітер роздуває його ясне, русяве волосся. Сині очі мірять далекий обрій.

В Данії я вродився,
Там маю свій дім.
Так співав колись Андерсен.

БАТЬКИ!

Чи звертаєте увагу на те, що читають Ваші діти поза школою?

Якщо так, то запренумеруйте для них:

„ДІТОЧУ БІБЛІОТЕКУ".

Цілорічна передплата на 12 книжечок — 5 зол.

Адреса: Львів, Зіморовича 3.

Карменадлі й мистецтво

Весняна вистава „Товариства Приятелів Мистецтва у Львові" на площі Східних Торгів.

Розказували мені, що якийсь там не надто тямущий штукар хотів раз забавити товариство. На те він узяв свій новіський капелюх і вклав до нього всякої всячини. Найшлася там щіточка до вусів, годинник, перстенець, бульба, рожева стяжечка, коробка з пудром та ще дещо. На кінці він всунув туди з дуже таємничою міною куряче яйце. Все це приложив фамілійною фотографією господарів того дому, де діялася ця історія, обернув раз капелюхом, обернув другий, два рази дещо потрусив і промовивши „Абракадабра" засунув під фотографію ру-

Ірена Новаковська-Ацеданьска. Гусійка.

ку, щоб очарувати всіх врешті найчорнішою магією. Усі нетерпляче загомоніли: що з того буде. Враз бідолашний магік залякано поглянув довкола, зніяковів, і зрезигнованим, зломаним голосом відповів: — карменадлі будуть. — Під обхляпаною фамілійною фотографією була саламаха з яйця, пудру і решти магічних аксесуарів.

„Товажиство Пшияцюл Штук Пенькних" у Львові, захотіло влаштувати Весняну Виставу. Тому назбирало що сила творів мистців ріжного авторамєнту, приложило все це фамілійною фотографією жюрі (в ньому були навіть самі експоненти, н. пр. п. п. Ольпіньскі та Лям!), вимішало все це якслід, вимішане понумерувало і обвішало стіни „Палати Мистецтва"... карменадлями. Вартісних творів там дуже мало.

Великі розмірами карменадлі з бурячками виставив Ольпінський Казимир. Кажу „з бурячками", бо як інакше назвати ту прикру фарбу з його жахливих портретів, що лящить в оці сиреною каритки поготівля?

Цю гастрономічну ревію із завзятих малярів богатих на всякі колірові соси та тематичні тутті-фрутті завершує відомий Фелікс Вигживальський своїми екзотичними образищами обчисленими на примітивний міщанський смак та Артур Рутковський, який у своїй зворушливій несвідомості знева-жив память пок. маршала Пілсудського жахливим портретом.

Осторонь цих „мистців" стоїть мала групка добрих майстрів або молодих надійних мистців.

У салі портретів незвичайно приємно вражає жіночий портрет Болеслава Барбацького зі школи Матейка. Барбацький куди вище сягнув понад свого вчителя теплотою кольориту та мягкістю рисунку.

Далі кілька портретів Батовського Станислава, які своїми формальними досягненнями не виходять поза 1900-тий рік, проте знати на них руку досвідченого, культурного майстра.

Антона Марковського великий портрет у дечому нагаду мені Ван Донґена „Портрет з хризантемами" з „Пті Палє" у Парижі.

Владислав Лям має тут зовсім слабенькі образки.

З молодших малярів треба згадати Ірену Новаковську-Ацеданьску. Ця малярка обіцює чимало своїм темпераментом і композиційним хистом. В її „церквах" багато монументальности та бравури, хоч можна щиро їй порадиги перевірити щирість колірости своєї палітри та визбутися манірного тонування образу.

Таксамо талановита Юлія Акер, що замість учитися рисувати, шаржує псевдоекспериментами, заганяється деколи зовсім непотрібно у тематичну патетику та наївні дивацтва.

Кратохвіля-Відимська дуже цікава в свому монотипі „Жінки над морем", який лишає по собі справді приємний спомин з виставки.

Окремо треба тут згадати нашого Івана Труша. Своїми образами він сумовито пригадує свій колишній талант европейської міри мистця.

Прихильники твердого мазка Новаківського мають тут нагоду оглянути праці його учениці Ядвиги Валькерової, яка доказує ними зайвий раз, що наука цього мистця зовсім не йде на пожиток його учням.

Фотографіку заступає великою кількістю творів Яніна Межецька. Працює вона з успіхом у ріжних техніках

Ірена Новаковська-Ацеданьска. Церква св. Івана в Городку Яг.

цієї галузі мистецтва. Дуже мені подобалися її праці ч.ч.: 325, 354 і 356.

Праці Ріпплівної Гелени, це металюплястичне непорозуміння.

Килими й тканини нічим не замітні. Різьба — карменадлі.

Володимир Ласовський.

Осипа Кратохвіля-Відимська. Жінки над морем.

ГРИГОР СМОЛЬСЬКИЙ

З Космача до Парижа

Колись мріяв я про те, якби то так повести життя, щоб могти зиму перебувати в місті (в цьому випадку у Львові), а літо на селі. Та утопія, яку міг би був хіба здійснити якийсь великий землевласник (як нпр. колишній російський поміщик), а не я, без землі і гроша, сама собою вже здійснюється від десяти літ не так тому, що таке моє бажання, а що так склалась доля.

Манила мене екзотика Гуцульщини, романтичні оповідання про опришка Довбуша, крім того свіже повітря, потрібне для такого слабосилого як я. Звичайний припадок захотів так, що Космач став для мене захистом і школою. Для протесту проти „закосмачення" втікаю до Львова. Та цим разом удалось утекти ще дальше — до Парижа.

Коли опинився я в Парижі передовсім поставив я собі був питання: як живуть тут наші мистці? Важко було познайомитись з усіма ними, хоч їх небагато. Серед тої безлічі малярів, що борються тут за своє імя та хліб, вони цілком никнуть; ледве двох-трьох зпоміж кількинадцяти наших утримується на поверхні мистецького життя. Більшість із них зустріла погана доля, що нависла нині над світом: криза. І нечисленні мистці покидають малярство і перекидаються на інші ділянки, щоб могти заробити на прожиток. А заробити в Парижі нелегко.

Гр. Смольський. Рисунок.

Бачив я наших мистців мало. Зустрітись із ними нелегко. Всі вони ввесь день поза хатою, залишиш записочку — нелегко умовитись. Не хочу називати імен, бо про неодного знаю багато від посторонніх і можу їх скривдити. Назагал живуть вони гяжко — криза відбивається сильно на мистецькій праці. Навіть деякі дуже великі мистці бються у злиднях, навіть голодують. Знаю про таких, що не приймають гостей, бо їм ніяково, щоб не бачили обстанови, в якій живуть. Між чужими у Парижі, де ніхто нікого не знає, можна непримітно скривати свою нужду.

Відомих наших мистців є з пятнадцять. Та з них не більше як двох живе вигідно і втримується на поверхні, пристосовуючись до вимог, щоб постійно давати свої речі на важніші вистави і щоб імя його пригадували журнали. Навіть визначні мистці, старі парижани, приневолені робити на замовлення для прожитку. Неодин навіть хапається іншої професії, як може. Один із наших відновляє старі образи, другий ходить по хатах продавати „антікіте", третій увійшов до редакції одного нашого журнальчику, що дістає добрі гроші, ясно не від наших. Оповідають, що славний японський мистець Фужіта, що доробився величезного майна, коли вернувся назад з Японії до Парижа, застав таку ситуацію, що опинився без засобів до життя і не находить уже покупців.

Французи назагал консервативні, нелегко приймають твори зовсім нові, ще й чужинців, супроти яких вони дуже стримані. Тимто ті, що вміли щось заощадити собі давніше і купити хоч би маленький домик, як це роблять французи, тільки ті мають

ЕДМОНД РОСТАНД

Як я став драматичним письменником

Я мав тоді мало що більше як двадцять років. В Парижі не знав я майже нікого, ні одного письменника ані мистця. Я жив у зовсім міщанському осередовищі, але від часу до часу займався поезією, хоч і не думав на дальшу мету про те, щоби стати справжнім поетом. Часами грав я і в театральних виставах, а саме з дівчиною, що стала потім моєю дружиною. Одного дня — ми не могли знайти відповідної пєси — прийшла мені думка самому написати невеличкий діяльоґ віршом. Моя наречена, що тоді слухала викладів професора М. де Фероді, показала той діяльоґ свому вчителеві. Пан де Фероді був захоплений моєю одноактівкою і заніс її панові Кляреті, директорові Французької Комедії, який зараз попросив, щоб я до нього прийшов.

— Це справді гарне, те що ви тут написали — сказав славний чоловік. — Виставимо це в нашому театрі.

А потім додав ще:

— Мусите прийти до Комітету й прочитати свою річ, але це тільки формальність.

Я був одушевлений. Подумайте тільки, що це значить: один акт звичайного громадянина, що не є ніяким поетом, виставлений в домі Моліера! Я сказав до своєї нареченої:

— Як ми колись постаріємося, як це буде гарно, коли зможемо оповісти нашим дітям, що нашу одноактівку ставили у Французькій Комедії.

Надійшов день читання, 13-го березня 1891. Я прийшов точно в означеній годині, але швидко зробив сумне спостереження, що той 13-тий був під кожним оглядом фатальною датою. Саме надійшла вістка, що вмер Теодор де Банвіль, великий майстер слова, звеличаний поет „Odes funambulesques". Все біле стало того дня чорним і вже саме слово „Перо" викликало немилий настрій. Мою пєсу — вона мала наголовок „Двох Перо" — одноголосно відкинули. Кляреті сам приніс мені цю вістку дуже затурбований, що дав мені таку обіцянку, і такий заклопотаний, що це аж зворушало. Але він енергійно повторяв, що мій твір знаменитий і я повинен знову щось принести. Тоді прийшло мені те, що я міг би очеркнути як натхнення, в цьому випадку нагле пі-

знання, що щастя близько мене і я мушу тепер швидко витягнути руку, щоби його схопити. До цього часу я не мав іншої думки, як для того, щоб час пройшов, написати одноактівку, а потім ще може декілька одноактівок. Але в цій хвилині — чому це сталося, я й сам не знаю, сказав я раптом ідучи за якимсь невідпорним натиском з холодною певністю, від якої я вже дві хвилини пізніше зжахнувся:

— Принесу вам не один акт, а три.

— Добре, отже три акти — відповів Кляреті — обіцюю вам, що ми це виставимо.

Місяць пізніше приніс я пану Кляреті „Романтичні".

Коли я скінчив читати перед Комітетом, враження було якесь невиразне і панове не могли прийти до ніякого рішення. Застереглися, що ще раз випробують пєсу. Але я не задовольнився тією двозначною формулкою і просив пана Кляреті, щоби домагався від Комітету ясної відповіди. Я хотів зараз знати, „так" або „ні". Він прийшов удруге і сказав мені, що „так", але під умовою, що я дещо скорочу і то до тієї міри, щоби пєсу треба було читати не довше як годину. У хаті я поклав годинник на столі і вправлявся у швидкому читанні: я скоротив сценічні завваги, зазначив синім олівцем місця, які я міг пропустити на випадок якби з часом не виходило, але в діяльоґу не змінив ні-

(Докінчення на 6-тій сторінці).

нині сильнішу підставу до життя. Інші, і таких більшість, бідують.

Париж тепер дорожший, ніж Львів. Наші земляки могли б може створити у Парижі якусь загальну організацію, але знаємо віддавна, що де два українці там дві партії. З малярами ще гірша справа. Надмірний індивідуалізм такий природний у мистецтві ледве дає змогу зійтись мистцям десь-колись (і то не всім), щоб опісля розійтись на довгий час.

Та хоч як важко пробиватись у Парижі, кожний із мистців, хто тільки може, їде туди. Для мене паризький побут це так наче матура для гімназиста. Мав я нагоду оглядати праці всіх малярів, відомих за останні десятиліття. Загальний висновок із музеїв і вистав у мене такий: треба малювати добре, а сам стиль, чи це буде кубізм чи сюрреалізм, справа другорядна.

Найкраще їхати до Парижа вже дещо підготовленим так, щоб знайти себе. Вплив Парижа може бути величезний, теж і в поганому значінні. Хто має вроджений талант і скристалізоване власне „я", той може пробити собі дорогу і в Парижі, хитний підпаде під якунебудь течію і заломиться.

Як я став драматичним письменником

(Докінчення з 5-ої сторінки).

чого. І пішов знову читати перед ареопаґ, який — як я це добре бачив — слухав тільки одним ухом, але пильнував, щоби читання не тривало довше як годину. Мунет-Сюллі, визначний траґік, слідив з годинником у руці і неспокійним зором глядів на вказівку. Точно за годину я скінчив читати і „Романтичних" приняли!

В часі проб я не тільки долучив місця, які я счеркнув, але й додав ще багато дечого.

Це був мій вступ у школу терпеливости. Два роки я нічого не чув про свою пєсу. А все-ж мені дуже було смішно бачити себе на сцені, та ж я мав двадцятьчотири роки! Вкінці одного гарного дня — я був саме на літному відпочинку в Люшон — дістав я пару слів від дирекції Французької Комедії, якими мене просили, щоби я прочитав пєсу акторам. Приходжу, кажу розписати ролі, і знову невдача: зявляється пєса відомого автора і „Романтичні" ідуть на бік...

В часі між читанням і премієрою в театрі не переставали мені дорадґувати взяти пєсу назад і принести щось іншого. Тільки пан Кляретї був просто невтомний у підтримці мене; не вважаючи на опозицію його окруження і недобрі пророцтва, які всюди можна було чути, він витривав. Коли надійшов день премієри майже всі вірили в невдачу. Більшість голосів на мене самого так вплинула, що в думках я цілковито був готовий на катастрофу. Завіса підноситься, в мене мороз за спиною, але вже по пятнадцяти віршах чую оплески.

— Якось йде! — сказав я собі і набрав відваги.

Я зрозумів, що мої вірші роблять враження в театрі і того дня, коли я побачив себе на сцені, я почув покликання на драматичного письменника.

Будь ласка...

ЯК ПОДАВАТИ РУКУ.

Знайомитесь — подаєте руку. Звичайна річ, правда? Ні, не така звичайна, як гадаєте. Коли це жінка, мусите почекати, коли вона перша подасть вам руку. А пані-жінки (дами і панянки) нехай не кажуть нам на цей жест чекати занадто довго. І нехай не кивають тільки головою, немов би хотіли сказати: „одсахнись, сатано!"

Подавайте руку мягко, не занадто слабо і не за сильно. Слаба рука в чужій долоні може лишити враження, що легковажите собі особу, — занадто сильно стиснена, що переходите межі чемности не то першої знайомости, а взагалі знайомости. Заки ви ще не стали 80-літнім дідусем або великим достойником, що робить ласку іншим, що їх добачує — не подавайте самих кінчиків пальців. Не наслідуйте теж американців ані атлетів, які стискають руку на знак, що шанують силу і спорт.

Дехто в нас, за російським звичаєм, здіймає рукавичку, подаючи руку. Це звичка з часів Борджії, коли люди носили затроєні рукавички і з кінця XVIII. в., коли їздили верхи в рукавичках. На рукавичках залишався піт коня, не дуже приємний. Хто має шоферську рукавичку або взагалі брудну — нехай її стягне. Це те саме правило, коли треба виправдатись, що не подаємо комусь руки, бо вона з мазюкою, свіжим чорнилом або з кухонним тістом.

Той, чиї руки пітніють, порепані від неприємної праці або покалічені — може носити рукавички постійно.

КОГО ЦІЛУВАТИ В РУКУ?

Колись знали ми це — після війни все переплуталось. Навіть гімназисти вже цілують нині руку своїх ровесниць на знак симпатії!

Не цілуйте в руку нікого на вулиці, серед юрби, на прилюдних зборах, у гакому великому товаристві, де ввесь час усі мусіли б цілувати всіх, щоб усіх задовольнити.

З жінок цілуйте в руку дуже-дуже поважні дами і то здебільша тоді, коли входите в їх дім. (Про рідню не згадуємо, бо бабці, тітки та інші свояки встановили на це вже давно правила). Панує у нас звичка, що цілуємо руку жінок наших товаришів, навіть, коли не буваємо в них і не живемо з ними ближче. Паризький тон зірвав з тією звичкою — гарний, глибокий поклін вистачає. Правда, французи вміють, роблячи знайомість, додавати до поклону кілька чемних фраз... Ми, коли цмокнемо жінку в руку — маємо спокій.

Цілувати в руку — неабияка штука. Не вільно вам виявити при цьому відрази, коли рука вам несимпатична. Так само не показуйте свого надмірного почування, рука не велике пиво, яке можна смоктати з насолодою. Нехай уста ваші ледве торкнуться шкіри.

Не підносіть руки до своїх уст, схиліться, коли дама тримає руку занизько — хоч повинна вам улекшити цю приємність. Не слиніть жіночої руки і не наслідуйте птахів, що дзьобають.

Коли жіноча рука в рукавичці — не погорджуйте і такою шкірою. Не вільно вам шукати тоді свіжішої шкіри під шкірою. Це вже не товариська форма, а інтимніша, що належить до іншого підручника.

Молодих дівчат не цілуйте в руки ніколи, без огляду на їх професію і вашу.

Листування

До Хвальної Редакції журналу „Назустріч".

У звязку зі статею Вп. П. Марії Деркачевої, вміщеною в числі 11 „Назустріч" з 1-го червня ц. р. п. н. „Невідома повість Івана Франка" маю шану ось що подати до відома: Жалію, що п. Михайло Возняк стільки намучився над реконструкцією повісти Івана Франка написаної в польській мові п. н. „Лелюм і Полелюм" в першій добі його творчости. Рукопис тієї повісти, цілий, є в моїй збірці, яку з збираю ціле своє життя. Цікаво було б порівняти наскільки реконструкція годиться з оригіналом. Дякуючи Хв. Редакції за вміщення цих рядків залишаюся з пошаною

о. д-р Йос. Застирець.

Нові книжки

ПОЕЗІЯ

Уляна Кравченко. **Карітас.** Поезії. Видавництво „Загальної Книгозбірні". Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Велика Історія України. Зшиток 16. Кінець розділу XXXVI. Галичина українським піємонтом. XXXVII. В огні світової пожежі. (Стор. 721—768). Зшиток 17. XXXVIII. Українська держава. Стор. 769—816. Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

Михайло Галущинський. **З Українськими Січовими Стрільцями.** Спомини з рр. 1914—1916. Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1934.

ТЕАТР

Роберт Мійченко—Гай. **Давно те діялось.** Пєса на 5 дій з часів козаччини. Друге видання. Видавництво „Лиман". Львів, 1935.

РЕЛІҐІЯ

С. Д-р Йосиф Сліпий. **Віра і наука.** Бібліотека „Дзвонів" ч. 12. Львів, 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Олександер Цинкаловський. **Княжий город Володимир.** Науково-популярна Бібліотека Товариства „Просвіта". Накладом фонду „Учітеся, брати мої". Львів, 1935.

Едвард Жарський. **Галапаси.** Накладом Товариства „Просвіта". Львів, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Омелян Квіт. **Божі стежечки.** Оповідання. „Бібліотека Нашого Приятеля". Випуск 4. Львів, 1935.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Востанне бачили ми М. Черемшину на ювилейній академії на пошану В. Стефаника. Він відчитував на ній свою поезію у прозі та один вірш, написані саме з цього приводу для свого приятеля. У приватній гутірці спитав хтось напів жартма Черемшину, коли будемо святкувати його ювилей. Він усміхнувся і сказав:

— Бачите вже Стефаник утікав перед ним аж на ґалерію „Народнього Дому" від сорому, що його так вихвалюємо. А я маю дуже слабе серце і не витримав би...

Це був сумний жарт. Невдовзі після цього Черемшина, хоч цього ніхто не сподівався, помер на серце не від ювилею, а від адвокатури.

*

Василь Софронів, автор „Липневої отрути", крім новель пише ще... в „Господарсько-Кооперативнім Часописі". Не так пише, як виправляє чужі кооперативні статті і не так виправляє як передає їх готові до друку. Не хоче, щоб кооперативні достойники ображувались, що він звернув увагу на помилки, на які звертають увагу інші. За ту щиру кооперативну солідарність його люблять, а коли трапляється кооперативна прогулька на чужину, беруть його із собою, щоб написав те, що бачив.

Усі, що знають того симпатичного хлопця здивувались дуже, коли прочитали його недавні враження з подорожі до Данії. Було там про гектари, бекони, курси, дешеві доми, наколесників — але ні трохи поезії.

Невдоволені такими часописними статтями ми звернулись до нього з такою апострофою:

— Можете для нас написати щонебудь із особистих вражінь, тільки не про корови ані масло...

— То він вам напише про сметанку і бриндзю, себто про кооператорів і журналістів — сказав один злобно.

*

Приїхав після короткого побуту у Парижі Григор Смольський і зайшов до львівської „Кафе де ля Пе" у той славний четвер увечір, коли там збирається вся наша „малярія", та інша публика. Смольського не всі знали. Хтось питається:

— А той молодець, хто такий?

— Маляр. Колись учень Новаківського. Був тепер у Парижі.

— Учень Новаківського і мусів іще їхати, до Парижа? Якийсь дуже невдячний учень!

БІБЛІОҐРАФІЯ

Петро Зленко. **Зимовий похід.** Матеріяли для бібліографічного покажчика. Прага, 1935.

РІЖНІ

Українське Товариство Прихильників Книги. Звіт з діяльности за 1934-ий рік.

Д-р Осип Назарук. **Вибір звання.** Накладом Української Католицької Орґанізації. Львів.

О. Роман Лукань, ЧСВВ. **Василіянські монастирі в станиславівській епархії.** Накладом Центрального Василіянського Архіву й Бібліотеки у Львові. Львів, 1935.

Скасування греко-католицтва. Накладом У.Є.А.М.Р. Станиславів, 1935.

А. Гаврилко. **Ревізори та ревізія кооператив.** Накладом автора. Львів, 1935.

Ол. Цинкаловський. **Волинські деревляні церкви.** (XVII—XVIII ст.). Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Дажбог. Двотижневик. Ч. 6. З 15-го травня 1935. Львів.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. 5-ий рік видання. Ч. 3—4. Березень—квітень 1935. Львів.

Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. VII. Річник. Ч. 6. Червень 1935. Львів.

Нова Хата. Двотижневий журнал для плекання домашньої культури. Рік XI. Ч. 11—12. Червень 1935. Львів.

Самостійна Думка. Літературно-науковий і суспільний місячник. Річник V. Книжка 4. Квітень 1935. Чернівці.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. 5-ий рік видання. Ч. 5. Травень 1935. Львів.

Дажбог. Двотижневик. Ч. 7. Львів, 1935.

Світ перед нами. Журнал української середньошкільної молоді. Ч. 1. Квітень 1935. Станиславів.

Молода Україна. Місячник незалежної думки. Ч. 1—2. Травень—червень 1935. Париж.

Літопис Бойківщини. Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени. Рік V. Ч. 5. Самбір, 1935.

Шлях Нації. Місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 2. Червень 1935. Львів.

Світло й тінь. Щомісячник. Журнал Українського Фотографічного Товариства у Львові та його філій. Ч. 6. Червень 1935. Львів.

Пластун. Часопис пластової молоді. Рік XIII. Ч. 6. Червень 1935. Севлюш (ЧСР).

Юні Друзі. Ілюстрований журнал для дітвори. Рік II. Ч. 5—6. Травень-червень, 1935. Львів.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. III. рік видання. Ч. 6. Червень 1935. Львів.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.

Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

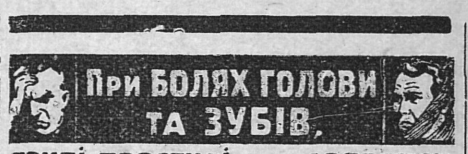

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

Вже появилася нова книжка літературного неперіодичного журналу

МИ

Книга IV. Весна 1935. Видавництво „Варяг". Ціна 2·75 зол.

Редакція і Адміністр.: Варшава, Старосціньска 4 пом. 3.

Найкращий дарунок при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

„ЖІНКА"

ЖУРНАЛ-ДВОТИЖНЕВИК

Його читає кожна громадянка, що цікавиться ролею жіноцтва в сучасній культурі.

Його читає кожний мужчина, який хоче знати, що думає сучасне жіноцтво.

ВИДАЄ: ЖІНОЧА ВИДАВН. КООПЕРАТИВА „СОЮЗ УКРАЇНОК"

Число коштує 60 сот., — у передплаті 1 зол. місячно. — Адреса Редакції і Адміністрації: ЛЬВІВ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА Ч. 44.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . . 2.70 „
Піврічна . . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (38) 14
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ІВАН ІВАНЕЦЬ.

Михайло Андрієнко

Не маю приємности знати особисто Михайла Андрієнка-Нечитайла, але люблю його за незвичайну мистецьку культуру. Кожний твір того мистця, чи це вибагліва фіґуральна композиція, чи надихана правічністю космосу „мертва природа", чи портрет, — це немов зрілі овочі благородних порід, що мають смак і соковитість здоровля.

М. Андрієнко. Портрет.

Андрієнко зглибив і перетопив у своїй творчості все, що ворушило мистецьку епоху нашої буряної й буйної сучасности. Зясував проблеми й ідеї від розливного, кольористичного імпресіонізму і насиченого барвою фоввізму[1]) до аналізи кубізму та строгости супрематизму[2]) і пуризму.[3]) Не став епіґоном жадного напрямку, але сувереном у своїй багатій творчості і тому в його мистецьких працях є переконуюча ядерність, зясованість і простота, яку мають тільки великі законодавці, великі творці і великі поети.

Мистецька праця Андрієнка — доказ тонкого змислу культури і предиспозиції творити багаті і витончені форми життя. Вона немов українська пісня (часом аж дивно звідкіля вона взялася), де співається про здогін молодости чотирма кіньми у нових шорах по тисовому мості.

Коли це пишу нагадується мені мимоволі великий президент чехословацької республики Т. Г. Масарик. Він у своїй історичній аналізі сил, що оформили духа чеської нації, і дали їй державу, згадує про ту велику позитивну працю чеських мистців і про їх заслуги для пропаґанди чеського імени в світі. Він називає їх першими чеськими амбасадорами в світі.

М. Андрієнко. Жінка чешеться.

Передовим експонентом українства на заході Европи є Михайло Андрієнко. Для кожного, що вміє очеркнути межі культур і рас, творчість Андрієнка це проречистий доказ, що українство по своїй ґравітації не

М. Андрієнко. Вікно.

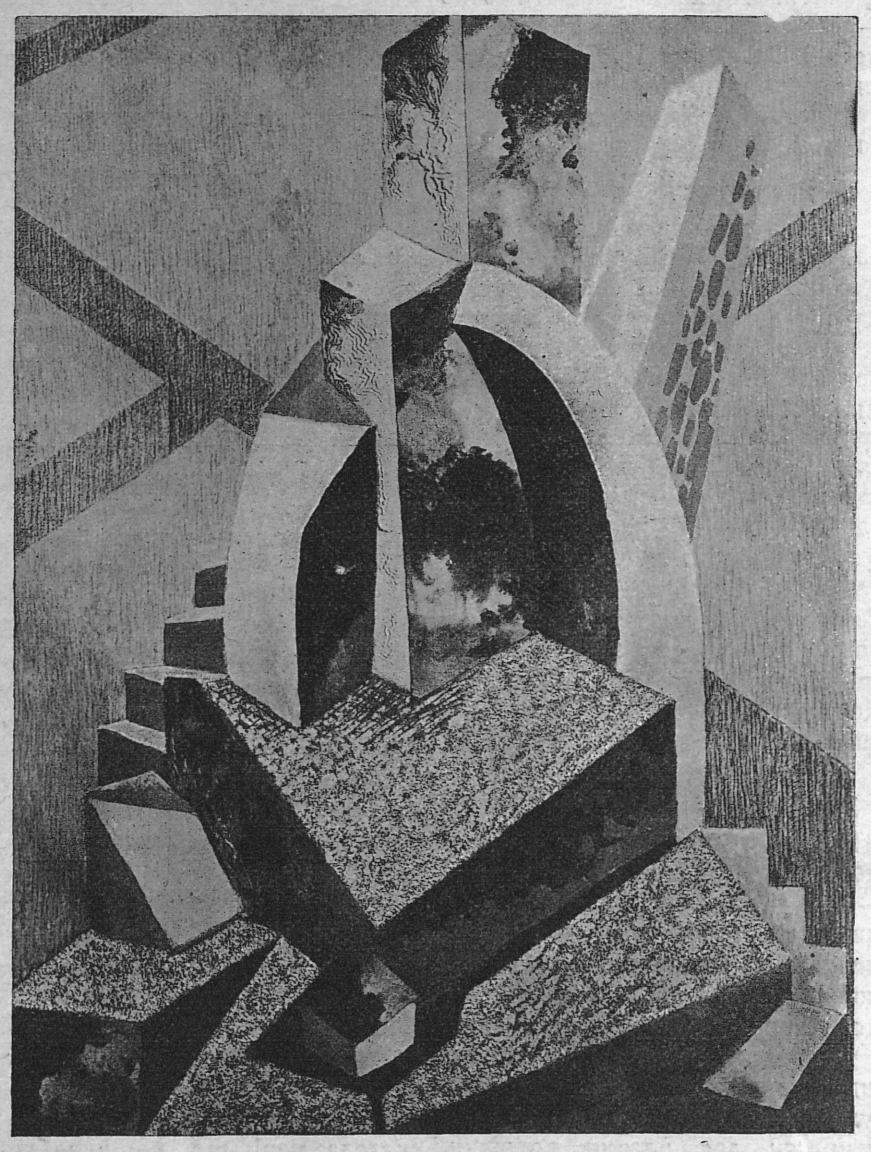

М. Андрієнко. Проект театральної декорації.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Площа янголів

Мистцеві Іванові Іванцеві.

На площі театральній мармуровий тенор
вже двісті літ співає зорям золотим.
Коли з наказу ночі стануть веретена,
завмерлі ткальні сповиває сивий дим.

Дівчата від станків вертаються додому
і мріють в сласних снах про тенорів палких,
як пестять їх нестямно й миють співом горла
й руді коти зрадливо ласяться до них.

Господар міста — лев, що спить під арсеналом,
підводиться поволі й йде в пустиню площ.
Герої сплять, в домах розпусти ще співають
і бунтарям у тюрмах волю дзвонить дощ.

На площі мідних янголів сповитій в тишу,
коли іншавст червоний розливає тьма,
історик з педесталу про минуле пише
і гусяче перо мачає в каламар.

Концерт з Меркурія

Як віко скриню, ніч прикрила муравлисько міста,
в долинах забуття ростуть гіркі мигдалі сну.
На голови міщан змітають зорі, наче листя,
у скорчах болю і багатства людський вир заснув.

Бурян дахів, співуче зілля, мідний кущ — антени.
На ніч сплітаються коханці, мов гарячий хміль.
Червоні раки лямп повзуть по меблях і по стінах,
холоне тіло в сні, душа гниє й сріблиться цвіль.

Руда коханка в теплім ліжку і зоря в портфелі,
старі перини, мокрі рожі і черва з книжок.
В радіостації надхненний спікер накладає
на ночі грамофон холодний місяця кружок

Апокаліпсис

Підводяться, мов сонні, велетенські леви, силюети
тяжких, приростих до землі, камяностопих тюрем
і вязнів по ночах відвідують коханки і комети
і місяць, мов рудий павук, повзе поволі муром.

Коли слова на порох стерті, сповідатись зорям зайво.
На зорях, мов на стінах, цвіль, черва, зелінка й вогкість.
Обличчя вязнів мие місяць синім і холодним сяйвом,
аж обростуть за ніч, мов круглі пні, кошлатим мохом.

Підземних рік слизьке, примарне зілля, мокрі зорі й змії,
долини місяця обросли горіховим гаєм.
Сто днів і сто ночей ідуть руді дощі і вітер віє,
вода підноситься і зорі й тюрми заливає.

Де не оставсь на каменю ні камінь, де зрівнялись гори,
знов мулярі нову тюрму будують з брил квітчастих.
Цвіте під шибеницями багряне квіття мандрагори
і мотуз вішальників для живих приносить щастя.

Арктика

Комети, що цвітуть хвостами, наче пави,
червоні шиби моря в оливяних рамах,
де скелі льодові під снігом кучерявим
розсунулись поволі, мов таємна брама.

На бурунів хребтах качаються тюлені,
звірята сходять з зодіяку й червоніє
у сяйві магнетичних піль металь зелений
морів примарних, що подібні сонній мрії.

Мов сине оливо, заклякле небо висить
і череп місяця розбитий і безбарвний
упав на сніг, коли отари білих лисів
в країну небуття вела зоря полярна.

Океанія

(В долинах морських левів).

Оманює зеленим і холодним світлом
підводне сонце у долинах коралевих,
де в кучерях топільниць мертві перли квітнуть
і сплять на ложах з зір тяжкі, мов брили, леви.

Як з праці ранку вилітає сонця куля
экругла, мов бусоля і швидка, мов мева,
зелений струмінь вод вкриває пил рожевий,
немов багрових бджіл розсипується вулій.

Дельфіни золоті сурмлять на мідних мушлях,
як блискавиця в леті, тризуб хвилі поре,
вали червоні й мореплавців білі душі
блукають, наче тіні, без наймення морем.

Росія та не Евразія. Таким чином Андрієнко став репрезентантом українського імени, української культури у найкращому змислі того слова. Кожний зрозуміє, яке це має значіння для бездержавної нації, такої бідної як ми, що з великою тугою прагне врешті оформити існування, що мріє про те, якби засісти у „народів вольних колі".

М. Андрієнко. Мертва природа.

Мистецьку освіту здобув артист у Москві та Петербурзі. Та якби повести географічно демаркаційну лінію творчости, то все-ж по її західньому боці буде Андрієнко з Матіссом, Браком, Северінім та Архипенком, по другому-ж Шухаєв, Яковлев, Тятлін, Судейкин. Тут емпіризм, вичуття краси життя у багатстві його форм, там містика у декоративному розподілі й розписанні площі.

Андрієнко живе під цю пору в Парижі. Перші роки революції і горожанської війни перебув на Радянщині. В р. 1920-ім видістався за кордон. Перебув цілу епопею заки дістався до Букарешту. Там виконав декорації для балету королівської опери і ними здобув відразу славу. Як театральний декоратор працював Андрієнко у Празі, де оформив цілий ряд театральних постановок. Театральними декораціями виконаними в Парижі придбав собі широкий розголос і признання у Відні, Льондоні, Нюйорку і т. д. У ділянці мистецтва театральної декорації здобув собі Андрієнко ймя піоніра европейського модерного театру винахідністю та красою нової мистецької форми. У монументальному німецькому творі Ґреґора „Світова історія театру" вміщені репродукції творів нашого мистця та подана характеристика його творчости.

Економічна кріза, що заволоділа світом, відбилася в першу чергу на поплатності мистецької праці, загострила конкуренційну боротьбу та викликала навіть у Франції поділ на мистців автохтонів та чужинців. Спромога заробітків для тих останніх щораз більше обмежена. Дошкульно відчув це і наш мистець.

Імя Андрієнка, уроженця херсонських степів, у Галичині відоме. Рік тому вийшла у Львові заходом А. Н. У. М. моноґрафія про нього. Кажуть, що він рад би побачити галицьку землю, на якій ще ніколи не був. Тягне його подивитися, а може й відпочати між своїми. Ми теж раді би побачити між собою одного з найкращих українських мистців. Прикро, що нема ще в нас сталого українського театру. Можемо уявити собі, як виглядала би в оформленні нашого мистця українська сцена, як вийшов би старий „Запорожець за Дунаєм" і немолода „Наталка Полтавка". Все-ж таки сподіємося, що знайдуться стіни, на яких великий майстер стінної живописі зможе виявити себе та сказати нове слово. Змаганням українського ренесансу повинно бути: влекшувати мистцям виповістися у великому, допомогти їх творчій праці у звязку з культурними потребами всего громадянства.

[1]) **Фоввізм** прийшов як яскрава реакція на деякі пережиті напрямки і неактуальні проблеми в мистецтві.

[2]) **Супрематизм** визнав за своє пластичне „вірую" квадрат. Квадрат стає основною складовою передових зразків цього напряму. Напрям незвичайно цікавий, хоч і недоступний для ширших кругів любителів мистецтва своєю фінезією та посередністю.

[3]) **Пуризм** довів до скрайности проблему приставанння до себе форм та їх схематизації. У творах пуристів найчастішим мотивом був глечик, поза який вони майже не виходили.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

ДИНАМОІТІКА

Дітям нової доби — доби нашої, технічної, мами часто купували замість ляльок „динамо". Нерідко бачимо нині дітей, що замість камінців, ґудзиків, пер, шнурків і домодільної праці на горобці носять у кишенях електричні батерії та ліхтарки.

Від якихось 10 років прийшла мода на боротьбу з механічною епохою, що передавши владу машині вбила людину. Ця боротьба виглядає дуже комічно у такій стадії культури, як наша, де селянин не вживає тракторів, ні інтеліґент фільософічних трактатів. Виходить таке, що у боротьбі за нову духову культуру вживаємо таких старих машин як рало і засушена коняка жидівського маломістечкового водовоза. Одна з таких машин це динамічний словник запозичений від більшовиків і тих революційних проводирів, що мусять увесь час електризувати масу гомінкими фразами.

„...Наш такий-то міліоновий нарід з такою-то віковою культурою, з такою-то родючою землею тощо, тощо, мусить розвинути в собі геройську динаміку чину, зірвати з пасивністю раба та сентименталіста, що тільки нарікає..."

І в такому-то тоні десятки наших публіцистів, навіть письменників, що зійшли на публіцистику — як сходить на публіцистику література, коли починає вірити у чудодійні заклини такої пустомельщини — проповідують нам спіритуальну обнову тільки тому, що замість спірту вміють гнати самогін. Таке слово як „динаміка" набрало у нас нині сили середнєвічної абракадабри. Недурно деякі кандидати на інквізиторів так сильно тужать за сердневіччям.

Могутня, спасенна довгожданна динаміка, що має вивести нас з дому неволі в обітовану землю, це те дитяче динамо, що заступає кандидатам на будівничих Сольнесів майбутні технічні студії та винахідчий ґеній. Із дуже складної фільософічної критики деяких недуг і труднощів сучасної культури взяли собі наші сучасні рідні обновники фрази про силу волі, енергетику, дисципліну та збірний чин і певні, що заткнули за пояс спараліжованих европейців.

Наше вчорашнє та передучорашнє покоління культурників працювало скромно, наче народні вчителі, часто в ролі таких учителів, над освітою простолюддя. Вони навчали просту масу таких простих правд як грамота й потреба освіти. Це була довга, тяжка праця в якій часто пропадала краще іскра надхнення одиниць, що могли були залишити собі щось більш як безіменну жертву або причинки й матеріяли.

Наше теперішнє покоління культуроносців нагадує нам дуже живо механічний вік одною рисою: фрази, думки та пропаґанда в них змеханізовані. Претенсіонально-тьмяна фразеольоґія складена із усяких абстрактних слів, наче живцем узята із комуністичних передовиць, де „темпами", „гартами", „ударниками" та „молодняками" беруть вічевики приступом Европу й безкритичну масу, набухану такою вічевою січкою.

Січка заступає динаміт. Бо сучасна культура для них — перегнила і вони не потребують аж динаміту, щоб її розторощити на кусні. Кидають іскру свого красномовства у солому і маємо вогонь. Це вогонь тої нації, що живе в курних хатах і деклямує про бетон і залізо. Це динаміка тих її провідників, що хотіли б наслідувати Грецію, але забули вже, чи динаміка це грецьке слово і що воно значить. Хотіли б перегнати сучасну культуру, але забули довчитись фізики.

Навіщо фізики, старої та нової культури, коли можна з бараболі гнати самогон? Це найкраще динамо для тих, що вірять у свої безмежні сили, коли їм тільки розвязати язик. Красномовний апостол, що хоче навертати всіх і завертати все на нововідкритий ним шлях обнови почуває в собі динамічну силу від власних слів. Лихо тільки в тому, що таку саму силу мають неврастеніки, істерики та божевільні, а ще більшу — факіри, що закопують себе в пісок. Вона, наче динаміт може розсаджувати все довкола, не питаючи: навіщо?

Бо найбільше зосереджена динаміка не ріжниться нічим від сонного динама і смертоносного динаміту, коли в ній не сидить бодай трошечки мізку.

БОГДАН НІЖАНКОВСЬКИЙ.

Приятель

І. Д.

I.

Я пізнав Тебе на весіллі свого друга. Ти сиділа побіч мене — і мала очі, як два платки волошки. Я ще ніколи не стрічав таких очей — і тому, коли ми говорили зі собою, я хотів до їх шовкових блисків прилягти устами. Не гнівайся за це.

Так.

Цей мужчина, що сидів теж побіч Тебе і був моїм приятелем говорив Тобі: Жан. Я не знав чому і мені було трохи дивно. Потім Ти сказала мені, що це: Іванна. І я тобі також говорив: Жан.

Жан! Коли тепер примикаю очі або дивлюся на пожовкле листя обдертих кленів, здається мені, що: Жан — це полумя.

Та може не повіриш — але коли йду вулицею, то кожний мій крок, що вдаряє об камяні плити, вибиває Твоє імя. І я думаю: Жан!

Жан! Цей мужчина, що сидів теж поруч Тебе і був моїм приятелем, дивився на Тебе як на жінку, яку кохається, а імя Твоє повтаряв стільки разів і так дивно, що мені ставало ніяково. Розумієш, Жан?... І тому я спершу мовчав. Хіба я знав, Жан?...

Це було трохи смішно. Хоча ми стали знайомими, Ти не знала мого прізвища — і я мусів Тобі сказати. А мужчина, що був моїм приятелем, додав, що я письменник. Потім ми говорили спершу про щось таке звичайне, як слотні дні або людська наївність. А опісля... — Жан! Моя рука була побіч Твоєї і я не торкнувся її. Та проте я знав, що Ти була б нічого не сказала і що Ти нарочно тримала свою руку побіч моєї. Хіба я, Жан, не бачив Твоїх очей?...

Жан, ми такі великі діти! Я хотів конче знати, що Ти про мене думаєш. Тому я Тебе питав. Питав кілька разів і Ти не хотіла мені відповісти. Потім ми умовилися. Ту чарку, що стояла перед Тобою і була повна пекучого напитку, я мусів випити. Жан — я не знаю, що було сильніше — Твої слова, чи той напиток. Але мені здається, що таки слова.

Я ніколи не вірив, що любов, це цвіт, що, не знати коли виростає, і буває такий гарний. Я хотів би це Тобі тепер сказати. Тепер, коли нема нікого, ні мого друга, ні розбавлених нецікавих гостей, ні цього мужчини, що є моїм приятелем.

Жан — чому Ти позволила йому так часто цілувати Твою руку і так дивно вимовляти Твоє імя?...

Жа-ан!..

Не гнівайся, я сам не знаю чому мене так понесло. Я не хотів кричати. Я хотів сказати тихо — так тихо, щоб це міг чути лише я і Ти. Тепер я буду говорити спокійно, так, як говорить втомлений робітник або забутий чоловік.

II.

Ти знаєш — потім ми пішли до каварні. Потім, це тоді, коли великий стінний годинник показував північ, а гості, що намагалися сильно ступати по долівці, розходилися домів. Ми, це: я, Ти і той мужчина, що був моїм приятелем. Я йшов поруч Тебе і бачив, як він держав Тебе під рамено і чув, як ледви чутно говорив: Жан. Мені здавалося, що я зайвий — і я хотів це сказати Тобі. Але я не міг. Я йшов побіч Тебе і чув, що сум як шовковий мох вистелює моє єство. І я питав себе: чому той мужчина, що держав Тебе під рамено, є моїм приятелем і чому якраз Ти є тією Жан?..

Жан!

Я хотів станути проти вас і щось таке зробити. Я відважний — але, Жан, це була Ти і мій приятель. І тому я мовчав. Я дивився на запорошені стіни камениць і на дивні тіні ліхтарень, що рівно лежали по тротуарах. І я собі пригадував: чейже ми сиділи поруч себе. І моя рука була поруч Твоєї. І Твої очі, що були, як два платки волошки. Жан, що Ти тоді говорила?... Я не вірив, щоб Твої слова були такі малі і звичайні. І тому, я міг знова спокійно йти поруч Тебе і не торкатися Твого рамена. І тому я міг дозволити, щоб той мужчина, що був моїм приятелем, так дивно щоразу вимовляв: Жан. Ти про це не знала. Ти може дивилася на мене — може навіть питала про назву вулиці — та воно лежало в мені так глибоко, що я аж сам жахався.

А опісля... Жан, ці хвилини були наші. Тоді як по лискучій долівці оксамітними прибоями блукали виплекані тони тихої музики і докочувалися нам до стіп. Тоді, як той мужчина, що був моїм приятелем, курив свою невідлучну папіроску і мусів глядіти, як ми в такт мельодії кружляли по салі. Жан, він не вмів танцювати! Я був вдоволений — і мені було соромно. Він не міг тоді уже щоразу говорити: Жан, ні щоразу цілувати Твою руку. Я крадькома, почерез Твоє рамено, бачив його широко отворені, нерухомі очі — і мені здавалося, що він може мене зненавидіти. Так, той мужчина, що був моїм приятелем. Проте мені було байдуже. Я не хотів цього. Ти була сильніша за мене і за нашу приязнь.

По одному танці він сказав Тобі: кохана Жан. Тоді мені було смішно. Власне в тому танці, як наші голови були так близько себе, я поцілував Тебе. І Ти не сказала мені, що це нахабство. Я відчув на своїому обличчі Твій здержуваний віддих і кілька смужків срібного волосся. І тоді я знав, що той мужчина, що був моїм приятелем, перестав існувати.

Жан!

Години, що електричними іскрами гасли в цілому місті, не вистарчали нам. Нам треба було вічности. Такої вічности, де був би лише я і Ти. Не знаю, коли це скінчилося. Той мужчина, що був моїм приятелем, сказав, що мусимо йти домів. Я його розумів. А він?... В цій хвилині я запримітив, що він був лише мужчина.

Ми йшли поволі. Ти прохала мене, щоб я держав Тебе під рамено — і я відчув, як Твої дрібні пальці стискали мою долоню. Тепер, коли пригадую собі це все, мені стає трохи дивно. Під тим числом, де мешкали Твої родичі, ми зупинилися. Я дивився на чорні вікна великої камяниці і чув, як той мужчина, що був моїм приятелем, назначував Тобі стрічу. Я мовчав. Я бачив Твої очі і знав, що Ти хотіла це почути від мене. Але я цього не міг зробити. Чейже зрозумієш, Жан, він був мій приятель!...

III.

Потім я пішов вулицею. Такою вулицею, що має два рядй погашених ліхтарень і непривітних каштанів. Увесь час я дивився собі під ноги і чув, як по тротуарі разом з пожовклим листям котився жаль.

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ

Йозеф Сук

Після смерти великого чеського композитора.

Дня 29-го травня ц. р. помер несподівано на удар серця в Болеславі коло Праги композитор Йозеф Сук. З його смертю втратив чеський нарід одного з найбільших своїх творців, а сучасна всесвітня музика одну з найшляхотніших та дуже маркантних постатей. Разом з другим найбільшим сучасним чеським композитором Вітезславом Новаком творив Сук знаменито контрастуючу і водночас прегарно доповняючу себе двійцю, що була найгіднішим спадкоємцем світлої музичної традиції, започаткованої геніяльними творцями чеської національної музики: Бедржіхом Сметаною і Антоніном Дворжаком. Сук і Новак найвизначніші представники славної композиторської школи А. Дворжака. Вони започаткували, розбудували й заокруглили нову, окрему епоху в чеській музиці.

Й. Сук народився 4-го січня 1874 р. в селі Кржечовіце, де його батько був учителем і кантором в костелі. В молодому віці поступив до пражської

Йозеф Сук.

консерваторії, де студіював науку гри на скрипці у Беневіда, теорію у Кнітля і Штекера, а композицію у Дворжака. З останнім злучили Сука не тільки найсильніші духові, але й родинні звязки, бо дочка Дворжака — Отилія стала дружиною Сука.

Ціла перша доба творчости Сука — надихана тими двома ідеалами його молодечих літ — обіймає камерні, орхестральні, фортепянові й скрипкові твори, сценічну мельодраматичну музику до Зеерової казки „Радуз і Магулена“ та леґенди того-ж автора „Під яблунею“ й інші твори. Як композитор навязує Сук безпосередньо до Дворжака задивлений опріч того в клясичні ідеали свого вчителя: Моцарта і Бетовена, а також Шуберта і Брамса. В порівнянні з Дворжаком виказує менше ритмічної елементарности й імпульсивности інвенції — зате в нього багатший, глибший та ніжніший ліричний зміст, що під впливом щасливої любови до дружини набирає чисто субективних рисів і виразу. Ту, наскрізь соняшнопогідну атмосферу проникають згодом і нові, невідомі у нього, тони, фантастичні, такі характеристичні для творчости Сука (фантастичне скерцо на орхестру, скрипкова фантазія з орхестрою), а також тони леґендарного, старослав'янського світа схоплені в могутній апотеозі столичного міста Чехії, симфонічній поемі „Прага“. На цьому творі (оп. 26) закінчується насильно перша доба творчости Сука, яку — так сказати б — протяла жорстока судьба, вириваючи йому майже одночасно дві найдорожчі йому істоти, що виповнювали зміст цілого його духового життя. В 1904-ому році вмер А. Дворжак, рік пізніше його дочка, дружина Сука, Отилька.

Здавалося, що ніжна й вразлива вдача композитора не видержить того важкого удару. Здавалося, що людські й творчі почування спаляться й спопеліють в тій розшалілій пожежі болю, мук і зневіри. Та сильна індивідуальність охоронила Сука від творчої загибели. Творчі поклади композитора в вогні терпінь не спалилися, але перетопилися й загартувалися у зовсім нові, ще глибші цінности. Розриваються вузькі, еґоцентричні рямці його творів, яких зміст захоплює тепер загально-людські проблеми. Свої змагання в обсягу симфонічної творчости з рішучим зворотом до програмової музики окреслює композитор словами: „Від вічности у вічність!“ — „Любов без меж і без кінця“ — оце символ мого життя, моєї симфонічної творчости.“

Так повстає монументальний цикль — як брати під увагу час (1906—1932) то нечисленних, зате формою і змістом та внутрішньою напругою гігантичних симфонічних поем. Правда, композитор вкладає в них свої життєві переживання, але підходить до них не так з чуттєво-настроєвого боку, як радше з боку загально-людської ідеольоґії. Це пятичастинна симфонічна поема „Азраель“ (1906), неначе гігантичних розмірів панахида після смерти Дворжака і Отильки, „Казка літа“ (1909), що позначує зворот наболілої душі до природи, успокоєння в самоті, відтак „Дозрівання“ (1917) і як закінчення того циклю „Епільоґ“ (1932).

Між поодинокими тими великотворами повстають немов у передишці більш інтимні та менших розмірів фортепянові твори, як цикль „Про матінку“ або „Життям і сном“ та другий смичковий квартет. Своїм патріотичним почуванням в часі важких воєнних років дав Сук як найкращий і найсильніший вираз в мініятурі „Медитація“ на старочеський хорал „Святий Вацлаве“ на смичковий квартет, а змагання чеського народу за свободу увіковічнив в „Леґенді про мертвих переможців“.

Переходячи від загальної характеристики творів Сука до поодиноких признак його творчого профілю, треба відзначити у нього: незвичайну сміливість та кольоритність його гармонїки, оригінальний спосіб контрапунктичної праці не з поодинокими, але т. зв. „акордичними голосами“, що викликують незвичайно сміливі звукові комбінації; брак рівномірного, періодичного заложення музичних думок, поруч з ритмічною різноманітністю та свободою, що часто завдає поважний удар всевладному пануванню тактової риски, як з другого боку модуляційна пестрість підважує тональні звязки і функції. Можна завважити у Сука брак секвенції, розложених акордів та імітацій голосів. Особливу-ж увагу треба звернути на його інструментацію, що ставить його в ряді найкращих інструментаторів. Сук бере під увагу не групи інструментів (напр., смички, деревляні, бляшані інструменти), але поодинокі інструменти оперуючи ними немов у камерній музиці та примінюючи з суверенним знанням усі солістичні можливості даного інструменту до змістових чи пак виразових потреб.

Тепер прийде пора визначити Сукові теж в усесвітній історії музики сталого місця, яке повинно бути одно з перших між сучасними композиторами. Творчість Сука, це немов граничні стовпи, до яких дійшов розвиток поліфонічної симфонічної музики. Вона теж характеризує Сука, як одного з найбільш сміливих і свобідних у виразових засобах і композиторській техніці творців його доби.

Сук вславився теж як член чеського квартету (з Карлом Гофманом у проводі), що більш як 40 літ розносив славу чеського імени по широкому світі.

Не тільки як мистець, але й як людина, Сук це була незвичайно гарна і благородна постать, зразковий муж і батько. Підчас концертових подорожей з неспокоєм виглядав вісток від родини, а кожну концертову перерву використовував, щоб бодай на годину скочити до своїх: дружини й хоровитого синка.

До нас, українців, відносився з симпатією і зі зрозумінням наших змагань, хоч і не мав з нами таких широких звязків, як нпр. Вітезслав Новак, що виховав ціле українське композиторське покоління. Його безпосередніми учнями були: Дяченко (придніпрянець) та Зиновій Лисько. У памяті тих українців, що мали щастя його ближче пізнати і багато від нього навчитися, Сук записався незатертим милим спогадом.

Рік тому чехи торжественно святкували 60-ліття народин Сука. (З того приводу був і у нас, у Львові, концерт з його творів). Університет в Берні наділив його почесним докторатом. Його похорон був величавою маніфестацією чеського народу для могутнього володаря тонів. Спочив біля своїх родичів та дружини Отилії в родинному селі Кржечовіцах.

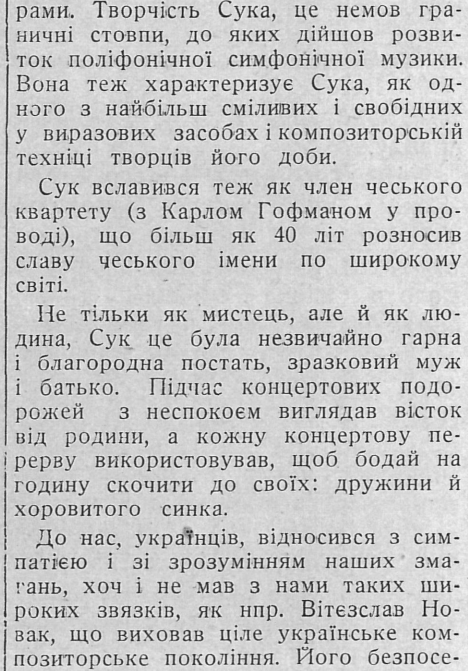

цукорки — чоколяди — солодке печиво

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ

Японська поезія

I.

Японська поезія, як мабуть і всі інші всього світу, повстала з любовного надхнення. А що японці виводять своє походження від надлюдських істот легко догадатися, що і перші, найдавніше записані, їх поезії, це любовні вияви їх богів Ізанаґі й Ізанамі. Ці найдавніші памятки японської поезії находимо у старовинних хроніках: Коджікі і Нігонґі.

Та справдішня поезія розвинулася в Японії щойно під впливом китайщини. Китайська поезія поспіла в Японію, разом з письмом-ідеоґрамами, відразу у своїй скінченій, майстерній формі. Цеж часи безпосередньо перед епохою Танґ, що у Китаю зазначила найвищий творчий розквіт.

І ще всуміш з релігійним світоглядом наспіла ця поезія в Японію, з буддизмом з його різким контрастом проминаючого і вічного, з Конфуціянізмом суворим у формах і обовязках і з Таоізмом з його радісним відчуженням від світу.

Японці прийняли цю китайську фільософію тільки формально. Не розуміли її добре і досі не перетравили її як слід. Але на ці китайські знаки письма зразу кинулися з таким самим захопленням, як у новіших часах на европейську техніку і культуру.

Вже у Манйошу, найстаршому збірнику японської поезії (рік 760 після Хр.), що нараховує не менше 4496 віршів, цей вплив китайського письма і поезії скрізь всевладний.

Є у цьому збірнику багато ніжного і вибагливого. Японці кохаються у перелетних настроях; епічної поезії ніколи в них не було. У Манйошу є всього-навсього 262 довші поезії т. н. „наґа-ута“, вся решта, це короткі „танка“. Ці „танка“ або „вака“ складаються з 5 рядків по 5 і 7 складів наперемін, з тим, що два останні рядки мають по 7 складів кожна. Згодом ці довші „наґа-ута“ щезнуть зовсім з японської поезії, а залишаться тільки короткі „танка“. Але і вони здадуться пізнішим поколінням японських поетів надто довгими і втративши два останні рядки, переміняться в японську 17-складову епіґраму т. н. „гай-кай“.

Генджо.

Правда, ці коротесенькі строфи довели японці до майстерности. Це звичайно вияв поетичного настрою, що його викликає контемпляція природи. Годиться підкреслити велику оптичну суґестивну вартість цієї поезії. Китайські ідеоґрами це немов довгі рядки малесеньких образків. Тисячеліття зручного маневрування цими образками витончили поетичний смак і звернули його на шляхи невідомі нашим европейським поетам. Це одна з причин, чому китайську чи японську поезію так важко перекласти на европейську мову. Образки і чисто оптичні враження чергуються там так скоро, що годі їх передати у поетичній европейській формі. Але є ще багато інших труднощів. Японська поезія, що під впливом китайської, відразу витворила непорушні правила прозодії, знає т. н. „макура-котоба“ (дослівно: слова подушечки), себто вислови часто неперекладні, бо їх значіння з бігом століть затерлося або змінилося; вони завжди виступають разом з певним означеним поняттям. Так як по українськи кажемо: „ясен місяцю“ або „орел сизокрилий“ анальоґічно японці в поезії, коли говорять про гори називають їх: „ашібікі но яма“ (неперекладний вислів), або про чорний колір: „нубатама но куро“ (чорний, як чорні ягоди). Таких поетичних висловів є сила-силенна і вони є правдивою морокою для перекладача.

Японська поезія це, часто, цілі ланцюги слів повязаних зі собою значком „но“. Це „но“ дочеплене до іменника творить щось наче наш родовий відмінок. Японці залюбки вяжуть слова у поезії значком „но“ й іншими подібними. Таким способом одно-поняття випливає з попереднього й аж кінець строфи приносить очікувану розвязку — значіння. Звичайно, таку мовну еквілібристику годі передати нашою мовою. Ось для прикладу славна „танка“ поета Ґітомаро, 7 ст. (Манйошу):

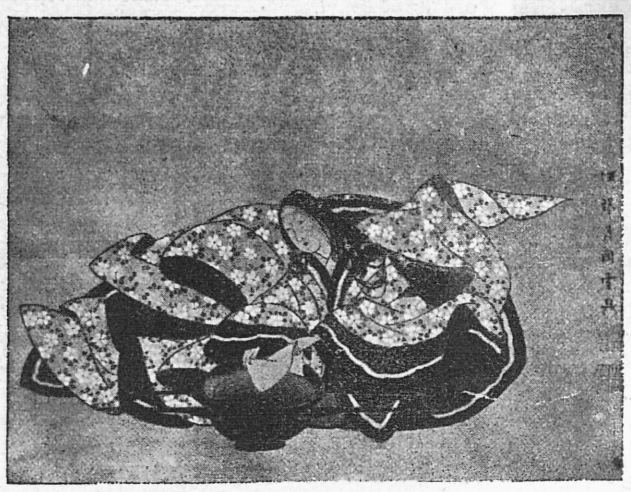

Комачі.

Ця ніч безконечно довга,
мов довгохвостий бажант
серед гір кучерявих човна,
хвіст тягнучи. Чи-ж сам
у цю ніч маю спати знов я?

Майстерний японський текст цієї „танка“ знаменито змальовує всю нудьгу самотного поета. Ось для порівнання оба тексти японський і український одної відомої „ута“:

Yo no naka wo
nani ni tatoemu ?
Asa biraki
Koginishi fune no
ato naki ga gotoshi.

До чого прирівняти б зумів
я життя в цьому світі?
Хіба до кораблів,
що рушивши вранці під вітер
не лишають на морі слідів.
(Окура, III. ст., Манйошу).

„Джоші“, це знову ціла мала строфа, що неодмінно попереджає деякі поетичні вислови. Але й на цім труднощі перекладу не вичерпуються. „Какe-котоба“, або слова, що їх один анґлієць назвав дотепно „слова завіси“ (pivot words), це вислови з подвійним значінням. Поет має нагоду і не сміє її обминути: висловити ті думки-образи, що невідклично з нею звязані. Приклад зілюструє це правило.

Під впливом китайської й японська поезія ставала щораз вибагливіша, преціозніша, Вона була необхідною мовою хоч трохи інтеліґентної людини. Кожен лист, образ, віяло чи параван мусів мати свою строфу дбайливо виписану на шовковій поверхні предмету. Появилися славні „ута-авасе“, конкурси поезії, що не перевелися навіть до сьогодні.

Ця поезія зміняла життя у гру, але і сама ставала тільки конвенціональною грою-забавкою. Враження природи були вже тільки нагодою для виявів ерудиції й інтеліґенції. Повстали цілі списки предметів, що були улюбленими поетичними темами відповідно до пори року. Весну доповняв соловій, літо зазуля, осінь цикади, що дзикають у траві й оклики оленів, весняні квіти стали означувати щастя, радощі, а осінні квіти і крик диких гусей стали наводити думки про смерть і нестійність світа.

Стопядесять років після Манйошу збірник „Кокіншу“ значить цей етап японської поезії. Найвизначнішими представниками цієї поезії є єпископ Генджо, Нарігіра, Ясугіда, бонза Кісен, Куронуші і поетка Оно но Комачі. Подаю, для прикладу, дві танка останньої з вичислених.

З того часу, як у сні
милого образ коханий
появився мені,
я почала цінити чудні
речі, що звуться снами.

Що ніч осіння задовга?
Теревені це знані!
Тільки зійшлись ми знову,
одно промовили слово —
встає вже зоряний ранок!
(Комачі).

Танка з того часу має свою закінчену, непорушну форму. Вибір слів і їх взаємне відношення грає тепер куди більшу ролю, як зміст цілої поезії. Антольоґії поезії множаться. Витончена ерудиція дає почин новим засобам поетичної форми. Звук і сенс слова дають тепер притоку до цілих ланцюгів т. н. „ен-ґо“ (залежних понять). Коли, нпр., мова про „лук“ то необхідно згадати теж про „стріляння“. Слово „нитка“ мусить у третім або четвертім рядку, мати своє доповнення у слові „тонкий“. До „роси“ належать „сльози“, а вони, у свою чергу, викликують поняття „рукав“ (хустинка тодішніх часів). До „сліз“ належить ще „гарячий“ або „кривавий“, а до „кривавого“ — „пурпура“ і т. д.

Наводжу один з найбільш характеристичних прикладів для ілюстрації цих узалежнень („ен-го“) і слів завіс („каке-котоба“), що про них була мова вище.

Omoi izuru
toki wa no yama no
hototogisu
karakurenai no
furidete zo naku.

Товстим друком виписані всі „какекотоба“. Перше: „токі-ва“ значить „тоді коли“, але це одночасно назва гір Токіва (Вічні гори). Друге: „фурі“ означає „вимахувати“ і „гойдатися“ або „кривити“.

Примітивна думка така: У горах Токіва голосно кує зозуля. Але „Токіва“, наслідком вище наведеної гомонімности, наводить поетові на думку його любку. Кування зозулі нагадує ридання і сльози. Гіркі сльози називають китайські поети „кривавими“; це знову підсуває поняття „пурпура“. Одно з другим можна повязати слівцем „Фурі“. Коли фарбують пурпуру, тоді ткань занурюють у фарбовану воду, це поглиблює барву і повстають поняття „глибокобагряний“, „глибокострадальний“:

У горах Токіва
думаю про неї,
слухаю дикого крику
зозулі, змиваюся
багряно-червоними слізми.

Японці напричуд добре вміють асимілювати чужі впливи, хоч переймають їх деколи трохи безкритично. Під впливом усесильного наступу китайської культури повстає китайська поезія японців — явище, зрештою, нечуване в історії всесвітньої літератури. Коли, у часах европейського ренесансу, французи, й інші навіть нелатинські народи, творили латинські поезії, коли у XVIII. ст. у Берліні Фридриха Великого і скрізь у культурній Европі, вчили французької версифікації, то те вміння завжди випереджало доволі основне знання латинської чи пак французької мови. Аджеж без цього ця штука ледви чи можлива. Отож японці зовсім не знали китайської мови. Їм відома була тільки ритмічна вартість китайських ідеоґрамів і правила китайської версифікації. Рима і взагалі звук цих поезій існували тільки для китайського вуха. Ця аномалія пояснюється тим, що вже самі оптичні враження, — бо якжеж це інакше назвати? — були достаточною мистецькою насолодою для культурного японця.

„Танка“, цей шабльон японської поезії, перетривав незмінно аж до наших

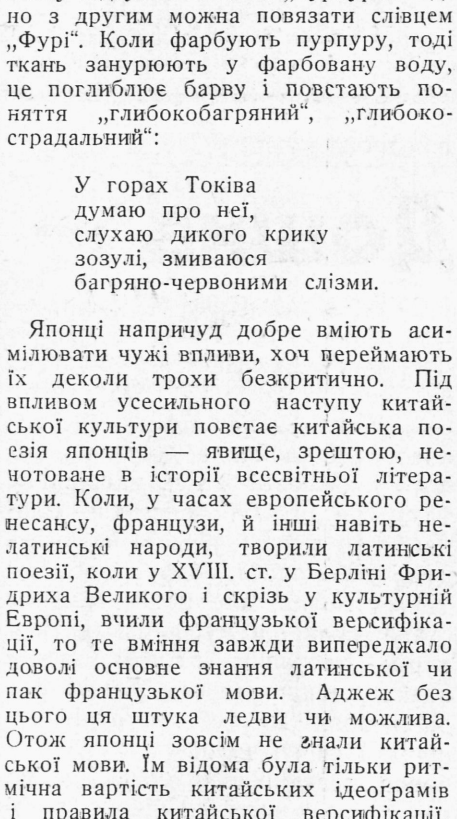

днів. Тільки, згодом, цей японський пятивірш ще прикоротився і витворив „гай-кай" — японську 17-складову епіґраму. Вона повстала при нагоді конкурсів поезії „ута-авасе". Ці конкурси відбувалися у той спосіб, що хтось рецитував першу половину „танка", значить перших 17 складів, друга особа звичайно доповняла поезію останніми двома рядками. Ця забава навела декого на думку, вже цю першу частину японської поезії перетворити в окрему поезію з закінченим змістом. Як глибоко були закорінені непорушні традиції японської поезії про те засвідчує факт, що ці перші епіґрами робили на слухачів комічне враження, тож „гай-кай" значить: комічна поезія. Треба було аж ґенія Башо, з походження самурая і ревного буддиста, щоб у XVII. ст. піднести ці „гайкай" до ранги поважної поезії з загальнолюдськими поетичними темами.

Наводжу кілька прикладів:

Місяцеві добавмо
держак. О, яке
кумедне віяло!
(Сокан).

Квітка, що з дерева впала,
вертається знову назад
на галузку свою: мотиль.
(Морітаке).

До зернятка перцю
додати крильцята:
червона зозулька.
(Башо).

О, старе озеро!
Скочила жаба:
плюскіт води.
(Башо).

(Переклади Св. Гординського.)

(Докінчення в черговому числі).

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Забутий сатирик

Не багато точних вісток збереглося про його життя. І не диво. Проходив життя під ослоною псевдонімів, а то й безіменно. Не мав почуття вічности і не мав ніяких претенсій до неї. Така була його вдача. — Остап Левицький, популярно „Дралою" прозваний, уродився 20. жовтня 1839 в селі Раківці, де батького його Михайло був священиком. — Покінчивши середні школи (Коломия, Станиславів, Бучач) вчився на техніці та у львівському й віденському університеті. Покінчив природничий виділ та побачивши, що нема надії на посаду, доповнив університетські студії фільольоґією і склав учительський іспит у р. 1876. — Вже раніше, бо в р. 1873, став заступником учителя в Ярославі, де й пробув до р. 1877, після чого став учителем реальної школи в Станиславові.

Левицький уродився у священичій рідні, спольщеній до тої міри, що автор „Uciekinier-ів" до смерти листувався зі своєю родиною по польськи. Було їх шістьох братів; між ними відомий у свій час ґімназійний інспектор Іван (славний колись „Янцьо", що був страховищем не лиш, для суплентів, але й директорів) та третій Ілярій. Хто були інші три брати — невідомо.

Левицький був жонатий зі сестрою п. Шматерової зі Зелемянки, про своє подруже життя казав двовіршом: „чоловіче, чоловіче — твоя жінка кукуріче". В часі вакаційних ферій виїздив до Косова, а частіше до Зелемянки, де попрощавшись поневолі з убийчим налогом морфіни, відчував полекшу і неначе на часок відроджувався. То й недовго перед смертю тужив:

Шоб я ще раз подивився,
Як Опір шумить,
Щоби там, де відродився
Голову склонить."

Та після відпочинку в горах, вертаючись до Станиславова, вертався і до свого налогу. В р. 1902 занедужав і дістав відпустку для порятунку здоровля, а 12. червня 1903 р. помер на ґанґрену наслідком надмірного поколення від морфіни. Похоронено його на станиславівському цвинтарі у забутій могилі, яку відвідують хіба тіни Желехівського, Шахновича і Дениса Січинського...

II.

Остап Левицький серед громади наших шестидесятників був може найталовитішою і найбуйнішою вдачею. Так його оцінювали Омелян Огоновський, Олександер Барвінський, Наталь Вахнянин і Титко Ревакович. По вдачі був це вроджений журналіст із незвичайним почуттям актуальности, талановитий гуморист, са-

Остап Левицький.

тирик і пашквілянт. В душі мав він і глибоко ліричні струни доказом чого його деякі поезії — та цих струн він не любив торкати, а коли самі обізвались, він приглушував їх їздливою іронією...

Був за студентських часів співробітником „Dziennik-a Polsk-ого" (що видавав Добжанський і Лям) був редактором „Золотої Ґрамоти" (ілюстрований часопис для науки і розваги, що виходив у Відні в р. 1867), був співробітником „Страхопуда" (в р. 1867), опісля політичного часопису „Русь" у Львові, та славу собі здобув і на довгі роки обґрунтував їдкою сатирою п. з.: „Uciekiniery", що в'яжеться з р. 1863. — Опісля поміщував поезії й переклади в „Русалці" (1866), у „Правді" (1867), „Ділі" (1885), „Тиґоднік-у ілюстрован-ім", „Шчутку", „Куріер-і Львовск-ім", Кроніце Станіславовскей" (1885), „Монітор-і" (під псевдонімами: „Dr Turcico" та „Анті-анархіста"), в „Зеркалі", в „Комарі", в „Кікерікі" („Ermanne dich Österreich, ernanne" та „Die edlen Wiener hoch!" під псевдонімом Arminius'. „Остап Левицький — каже Омелян Огоновський — писав мало, але в тих стихотворах, котрі поміщено іменно в „Правді" добачуємо силу поетичного слова і змагання горячого патріотизму. Найкраща є перша його пісня „*Наша надія*", *що її автор присвятив Конiському*".

Був налоговим імпровізатором — автором усяких принагідних віршів.

Окрема сторінка належиться Остапові Левицькому за його збогачення репертуару нашого театру від перших років його існування. Він придбав для нашої сцени ось які переклади: „Мужики-аристократи", В. Анчица, „Чародійна сопілка", „Чародійна скрипка", оперетка в 1 дії Офенбаха, „Дівчина з Елізонко", „Бурші", оперетка Суме, „Чортівський Млин" Генслєра з муз. Мілєра, „Досмертщина" і „Дами та гузари" Фредра, „Французькі селяни", ком. в 5 діях В. Сарду, „Зачарований принц", комедія в 3 діях зі співами Плєца, „Пан професор хитрий", Ернста, „Міна Фон Барнгельм" Лесінґа, „Стелля" Ґетого, „30 літ життя картяра", Діканжа і Діно, „Ворона в павиним піррі", водевіль Миколи Куликова. Переробив теж оперу Монюшка „Ґальку" на мельодраму, де переклад пісень є може кращий і поетичніший як оригінал.

Заслуги його в цій ділянці оцінив справедливо його сучасник Корнило Устіянович при нагоді 25-літнього ювілею театру „Бесіди", коли наша преса теж... забула спомянути імя Остапа Левицького.

Левицький — як збереглася записка в протоколах „Театрального Виділу" переклав Анчица „Мужики-аристократи" — за 8 ґульденів...

Немилосердно їдкий був Левицький у своїх травестіях і пашквілях.

Іддю, ґумором і злобою була надихана його „Пісня про львівський Сойм", („Золотая грамота" — додаток до 3 числа Страхопуда).

Свої поезії ліричні друкував по всяких видавництвах як „Русалка", „Правда", „Діло", „Життя і слово", (тут помістив свої „Весняні станси" під псевдонімом Столярченко. Уживав теж псевдоніму Кравченко. Був час, коли у всіх наших домах співали його „Замовкли торбани", до яких музику доробив мабуть Іван Лаврівський. Залюбки перекладав Гайного (На прощу до Кевляр, і п.).

Тямлю, за моїх учениць ких часів переписували ми його переклад прегарної моряцької поезії (Гайного), що оспівувала ґеґату. Так вона кінчилась:

...тут ґниль, порохня
Ґей далі на море, на море ґеґато
Он там лише світ наш, там наша
рідня!

Перекладав ще чимало з Ленартовича та Уейського.

Незрівняний був його переклад — *травестія Ґетого „Erlköniґ"* на жидівський жарґон.

Захоплювався ним проф. др. Вайсберґ, дуже освічена і літературно вишколена людина, що вчив жидівської релиґії в станиславівській ґімназії та реальній школі.

Левицький мав у першій мірі талант актуального гумориста і сатирика. Його слава заснувалася на сатирично-ґумористичній поемі „Uciekiniery", яку видав під псевдонімом Остапа Ковбасюка. Увесь її наклад не так розкупили, як викупили. В р. 1901 вийшов у Варшаві переклад цієї поеми на російську мову, та по польськи він її вдруге не видавав. Вже за перше видання заносилося на те, що автора побють. Раз навіть у каварні Міллєра (Бернардинська площа) було все готове, щоб порахуватись з Левицьким, та він на щастя зорієнтувався і зайнявши оборонну позицію за буфетом, узброєний у здорову палицю, діждався скоро підмоги від господаря і служби, а коли счинилася метушня, він перед значною перевагою — утік.

Опісля став обережніший та втікав від одного псевдоніму до другого... Зрештою був учителем.

У червні 1902 р. склалася у Львові голосна і сумна подія. Застрайкували будівельні робітники; щоб здусити страйк не вистарчали сили поліції. Вжили війська і відділ гузарів, стріляючи до безборонних робітників, поклав кількох трупом...

Був тоді гострий режім. Австрійським *намісником у Львові був ґраф* з глибокого Поділля, водночас професор львівського університету, знавець пластичного мистецтва і колектор, ще й до того музика. Намісник, мимоходом кажучи, старший парубок, підтримував молоду гарну оперетковy діву п. Гелєну Шуп. У тому сезоні став писати музику до слів Гайного та виступив із композиторським вечором в салі фільгармонії. Пісні співав Олександер Мишуґа, а

ФРЕДЕРІК БУТЕ

Дошка — гойдалка

„Так, я заздрісна! Я заздрісна, бо люблю тебе! Це-ж зовсім природнє! Ах, якби я була така як моя приятелька Маргеріта, що кожного тижня мусить мати нового поклонника до свого нового капелюха! Та я, нажаль не така. Ти цілими місяцями залицявся до мене й нічого не осягнув, я боролася, боронилась як тільки могла, але потім мені не стало сили і я мусіла піддатися твоїм ласкавим словам, твоїм палким заклинанням. Тільки ради любови до тебе я уперше ошукала свого чоловіка, свого доброго, лепського чоловіка, що на руках мене носить і нічого злого мені не зробив! Не хочу ділитися тобою з іншими жінками! Маю право вимагати від тебе, щоб ти тільки до мене належав!"

Женевієфа зупинилася виснажена. Жорж сидів ліниво у своєму фотелі й посміхаючись глядів на Женевієфу. Вона щойно прийшла, стояла ще в плащі й не подавши йому навіть руки, почала дорікати. Ціла тремтіла, з нервовими рухами рук й почервонілим обличчям вона ледви-ледви стримувала сльози. У цьому зворушенні видалася вона Жоржеві принадніша і краща як колинебудь. Поволі підійшов до неї.

„Женевієфо, ти несправедлива. Я-ж не дав тобі ніякого приводу..."

З силою відштовхнула його від себе:

„Як ти смієш ще взагалі оборонятися! Вчора ввечері, на балі у Горселів, ти мною ні трохи не турбувався! Я була для тебе ніщо, так, ніщо! Щастя, що бодай заговорив до мене!"

„Але-ж, Женевієфо, мушу тобі ще раз сказати, що не маєш правди! Чи хочеш, щоб я компромітував тебе занадто великою уважливістю?"

„Я так і ждала тієї хитрої вимівки. Але ти не боявся мене компромітувати, перше, як ти так палко залицявся до мене, перше, як ти часто нераз цілий вечір не відступав від мене. А як я благала тебе, щоб ти був обережніший, то ти зломаний відповідав мені: „Ох, я бачу, що ви нудьгуєте в моїому товаристві!" Ти бував такий сумний, такий нещасний, що я не знайшла настільки відваги, щоб відмовити твому проханню. І тоді я ще тебе мало любила. Сьогодні інше діло і ти використовуєш мою любов, щоб мене дратувати. Помиляєшся, коли думаєш, що я вчора не запримітила, як ти залицявся до Ґізелі Сузе. Це могло обурити! Ох, ті молоді, модерні дівчата з червоно полякерованими нігтями й глибоко видекольтованими суконками тобі дуже подобаються? Жалую того бідолаху, що колись ожениться з таким створінням. А ти ціліський вечір тільки з нею танцював! Для тебе це жарт робити мене заздрісною! Та зрештою це не тільки те. Ти мене занедбуєш, ти даєш мені зрозуміти, що я тебе нуджу, що я тобі наприкрилась, так, коли хтось любить, то він уже не такий принадний, не такий милий, я-ж тебе люблю. А ти мене вже не любиш!"

„Але-ж, дитино, не говори нісенітниць! Коли-ж то я так тебе занедбував?"

„В четвер ти теж не прийшов на нашу стрічу. Ти відложив це на пятницю."

„Але-ж Женевієфо, ти це добре знаєш, що моя сестра несподівано приїхала до Парижа і то в часі, коли я чекав тебе. Мені справді не залишалося ніщо інше, як з нею вийти і..."

„Ти міг знайти інший вихід. Та тут правда одна, ти просто не мав охоти мене бачити. Пополудні я дуже часто могла б мати вільну годину між закупнами й відвідинами. Якби я знала, що ти дома, то могла б часами без попередження забігти. Але-ж ти не любиш мене аж стільки, щоби кожного дня на мене чекати. Вечорами-ж ти умисно бокуєш від усіх наших спільних знайомих. Минулого тижня ти відмовився від запрошення наших приятелів Ділюа, хоч добре знав, що і я там буду. Колись ти розказував мені найменші подробиці зі свого життя, а сьогодні я взагалі не знаю, що ти робиш, де і з ким ти проводиш свої вільні хвилини. Але що я добре знаю, то те, що я нещаслива та що я терплю!"

Хлипаючи кинулася Женевієфа на софу. Жорж був трохи заскочений. Він і не догадувався, що Женевієфа так сердечно його любить. Та при цьому він не почував себе винуватим і всі ґіркі докори приймав як цілком несправедливі. Його мужеській зарозумілості підлещувало, хоч може й несвідомо, що в серці тієї молодої, чарівної жінки він зумів розбудити таке могутне почування привязання. Чуло глядів він на Женевієфу, в якої гарному обличчі видно було вираз найглибшого розчарування. Тихо казав їй про те, що вона навіть не знає, як дуже він її любить і обіцяв усе зробити, щоб вона знову стала радісна й весела. Женевієфа усміхалася крізь сльози. Чула, що Жорж говорить правду.

Від того дня почалося для Жоржа нове життя. Пополудні він ніколи не виходив, щоб не втратити відвідин Женевієфи, а молода жінка справді часами приходила в ріжні години, побула яких десять хвилин і прощалася, рада, що його застала. Жорж робив заходи, наскільки міг, щоб його запрошували до знайомих, що в них Женевієфа проводила вечорі. Ходив більше до театру, як тільки Женевієфа була в льожі, та бував на концертах і на музичних вечорах тільки тому, що Женевієфа любила музику над усе. Щоби не розбуджувати її заздрощів, танцював завжди зі старшими жінками, що виявляли моторошливу вітальність; він довів до того, що Ґізеля Сузе назвала його „танечником-філянтропом".

Спроквола зникли тепер і підозріння Женевієфи. Тому, що майже завжди могла бачити Жоржа і була свідома того, що кожного пополудня він терпеливо чекає на неї дома, вона потрохи заспокоїлася і в кожній рисочці її обличчя видно було щастя, що її люблять, при чому не мала гірких сумнівів, що може те щастя втратити. Жорж швидко звик до того, що йому ґеть до решти забрали його свободу; Женевієфа була розрадувана і щаслива, все це було для нього. А він мав настільки такту, що ніколи не заговорив ні про одну з багатьох приємностей, яких він вирікся для неї.

За якийсь час він на своє велике здивування запримітив, що Женевієфа має зовсім нові звички; певна свого щастя й задоволена вона раділа неодним, біля чого колись проходила без уваги. Тому, що мала спромогу бачити Жоржа так часто, скільки разів захотіла, не хотіла його вже так часто бачити. Жорж, у якого ця зміна зпочатку викликала тільки легке здивування, ставав щораз неспокійніший і одного дня не міг стриматися, щоби не зробити з того приводу декілька зауважень.

„Слухай, Женевієфо, здається мені, що вчора вечором ги була дуже неввічлива. Чому ти ввесь час танцювала з Павлом Ерліном і сама одна вечеряла в тим нестерпним і пустим финтиком?"

Женевієфа засміялася:

„Ні, Жорж, та невже ти став накінець заздрісним?"

Знизнув раменами.

„Гадаю, що як ти могла бути і то так дуже, то й я маю право бути трохи заздрісним".

Поважно глянула на нього.

„Я була, але вже не є. Я знайшла засіб, щоб саму себе вилікувати. Зроби так, як я, Жорж!"

Жорж жахнувся. Женевієфа підійшла до того з якоюсь особлившою льоґікою. Хотів протестувати, впоминатися за своєю втраченою свободою, говорити їй про нудні вечірні зібрання, за всі ті пополудня, що їх він з любови до неї провів дома самотний і сумний, поставити їй перед очі всю ту муку, яку він терпеливо переносив, щоб тільки не бачити, як вона терпить.

Але він не міг говорити, бо тепер це вже була для нього необхідність, завжди могти бачити Женевієфу, знати з ким вона проводить вечорі і з ким сидить у театрі. Перед чотирма тижнями Женевієфа мусіла витерпіти всі ступні заздрощів. Тепер прийшла черга на нього.

Бідний Жорж!

Розум і щастя

Вартість людини загал оцінює на підставі того, як їй ведеться в житті. Коли хтось має успіх, кажуть про нього, що він мудрий і добрий, про невдачника кажуть, що дурний і злий.

Один мій знайомий, що недавно втратив на однім підприємстві, зідхнув мелянхолійно:

— Якби я був такий мудрий в хвилині започаткування діла — сказав — як моя жінка, коли мені справа не поведеться, я був би найбагатшою людиною в Польщі.

Та про успіх рішає не тільки сама мудрість, але й дрібка щастя, якої брак навіть ґенієві робить життя важким. Найлекше випробувати своє щастя граючи на Державній Льотерії, якої льос відкриває перед нами багато можливостей, а якщо вдасться нам виграти, то це викличе подив навіть нашої жінки.

Нагода швидко трапиться, бо 16. ц. м. починається тягнення II-ої кляси 33-ої Льотерії.

фортепіяновий супровід спочивав у руках тодішнього найвищого судового достойника у Львові.

Були гучні оплески, знамениті рецензії і... дещо усміхів по кутках...

Небавком після цього стрілянина до робітників потрясла цілим містом, понеслася по всій державі та відбилася відгомоном серед стін Державної Ради.

Не видержав і Левицький. Написав вірш і вислав до редакції „Монітор-а". Був це „Chorał (Nie-Ujejskiego) до якого як мотто взяв виняток із Богдана Залеського:

Ludu mój sponiewierany!
Budujesz ciągle mogiły, krzyże
Aż na różaniec Bóg łzy twe zniże
I sam obmyje piekące rany.

А хорал був наслідуванням преглибокої величавої поезії Уейського:

Z pod ciosów szabel, grozą strwożeni,
Z pod strzałów celnych husarskich kul,
Zaledwie tylko cudem zbawieni,
Do Ciebie Panie szlemy nasz ból.

Niewinnych braci krwą obryzgani,
Litości twojej żebrzemy znów,
A na ofiarę niesiem Ci w dani
Lament nieszczęsnych sierot i wdów.

Władze na żal nasz są nieugięte,
Cóż ich obchodzą lamenty te?
A nasz Mikado w dolce farniente
W ankietach bada wysokie C.

Z drugiej znów strony przezacne „Koło",
Zamiast pomocy i dobrych rad,
Jak zwykle buja sobie wesoło,
Szczęśliwie liże ministrów ślad[1])

Wreszcie Mikado nasz ukochany,
Żeby uśmierzyć motłochu krzyk,
Ma środek na to praktykowany
Dawno już w Moskwie: kule i sztyk[2])

[1]) Możeby lepiej powiedzieć: zad. (Przyp. zecera).

[2]) sztyk — w języku rosyjskim: bagnet.

Вірш той, що мав іще 11 строф, стрінула легка, зрештою до предбачення доля. Австрійська цензура не лишила з нього ні сліду. Навіть підпис „Antianarchista" сконфіскувала.

Вірш цей був лебединим співом хорого вже тоді, немічного „Драли"... Рік після цього виросла його могила...

Остап Левицький належав у молоді роки до громади наших „вечерничників" та „метників".

Уроджений богеміст, як зрештою всі вони були, довгі роки не міг запрягтися до якоїсь, бодай про око систематичної праці.

Ця наша перша і правдива богема, що не знала ніякої життєвої дисципліни, не розуміла, що це таке точність, жила з дня на день часто в холоді й голоді, а то й без постійного захисту, нераз заставляла у жида вбрання, щоби пустити в світ число „Вечерниць" чи „Мети". (Згадує про це Олександер Барвінський).

А всі вони любили заглядати до чарки. Такий був Володимир Шашкевич (скарбовий урядовець); додержував йому товариства Ксенофонт Климкович, не цурався чарки Евген Згарський, Федір Заревич, Кость Горбаль, та „Драла" був серед них — rex bibendi...

Оповідали мені колись, що Остап Левицький засівши за літром горілки взявся за переклад „Гальки" і до ранку скінчив його.

А все-ж навіть такі, як він змарновані таланти навязували пірвану нитку Маркіянової традиції та на камені покладеному Шашкевичем, підносили далі будівлю галицького відродження.

У СВІТІ ДЕСЯТОЇ МУЗИ

Двоплянівка

В модерному фільмі доводиться іноді стрічати цікаві двоплощинні картини: на першому пляні, просто „під носом" глядача чорніють великі розмірами, побільшені контури якогось близенького предмету (часто силуети, тільки деколи прояснені фронтальним освітленням), натомість з глибини екрану проглядає крізь обриси першого пляну широкий образ дальшого грища: звичайно ціле нутро, часто пейсаж. Так приміром зафільмовано одну знимку в німовику Фокса „Кармен": на першому пляні тутже під сочкою кіноапарату сидить героїня з вахлярем в руці: поза нею, далеко в переду видніє арена, на якій небавом розпічнеться тореадорський двобій шпади з рогами. Оператор ще й дотепно ускладнив собі знимку: подбав про те, щоб вахляр зразу трохи прислонював собою вид на майдан; щойно в черговій секунді Кармен його складає і таким чином відкриває сочці повний вгляд на грище нової акції: змагань Дон Хозе. І так дрібний вахляр в руці жінки мимохіть виконав завдання великої театральної занавіси.

Двоплянівка з фільму Рамона Новарро: момент перед поцілунком. По ньому безпосередньо слідує знимка обговорена нами в статті.

Кінотехнічне виконання двоплянівки не обходиться без перешкод. Звичайні „одноплянові" (зняті наставкою сочки на одну віддаль знимки не мають труднощів: при них сочку наводиться на один, т. зв. головний плян, перед і поза яким усе виходить на плівці нечітко („негостро"), замазано, як природне тло, фон під знимний мотив. Так пр. фіксується портретні кадри: погруддя.

Двоплянова кінознимка це по своїй суті подвійна картина: сполука першоплянівки з дальшим пляном, а доконує її оператор відповідною уставкою знимальної камери. Саме містить він апарат рівночасно напроти двох предметів, близького та далекого й оба разом бере сочкою на приціл; тому й назвали ми цей тип знимки „двоплянівкою".

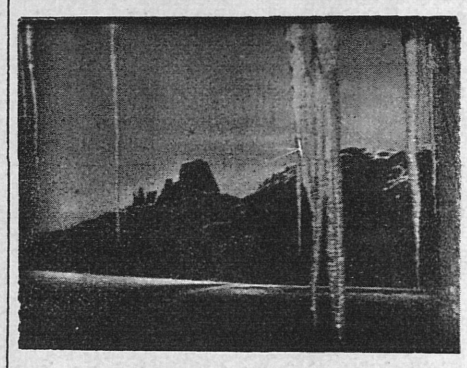

Двоплянівка з фільму „Монте Санто". На першому пляні льодові соплі, на задньому широкий пейсаж.

Перепони, що їх ставить двоплянівка кінотехнікові, не завжди можна в 100% перемогти. Поминаючи вже сумніви з добором становища для камери (це квестія художнього оформлення, бо яка позиція апарату, такий вирізок дійсности дістанеться на стрічку), тут оба пляни, хоч різні віддалю, мусять зафільмуватися, коли вже не цілком, то доволі гостро, з виразно зарисованими лініями фотоґрафічного малюнку. А щоб добути від сочки таку виняткову глибину рисунку, на те треба допомагати собі влучним добором бленд (отже й світел та емульсії), фокусів і типів знимальної оптики. Тільки **цією методою** можна осягнути велику глибину рисунку, що обіймає разом оба крайні пляни: передній і задній. Самозрозуміле, що технічні клопоти двоплянівки більшають з різницею віддалей обох плянів, очевидно лишень до деякої межі. Бо ніяким чином не дасться зафільмувати така двоплянівка, де булоб виразно видно і муху на велитенській люльці візника і далеку вулицю, якою він їде...

Стільки про **техніку** двоплянових знимань.

Мистецький вальор двоплянівки буває троякий. Найрадше користуються нею, щоби контрастом двох плянів, близького й далекого, скріпити в очах глядача ілюзію третього виміру на двовимірному екрані. Так пр. часто знимають залю з кріслами або колоннами на переді, дальший ліс крізь пень близького дерева і т. д.

У високомистецькому фільмі талановитий режісер поручає двоплянівці інколи ще одно завдання: ролю літературного порівнання. Двоплянова композиція знимки дозволяє уставити в обох площах картини таку пару мотивів, що творять для себе паралелю або антитезу. Так складено зразкову двоплянову паралелю в одному з фільмів Рамона Новарро: момент, як молодята обдаровуються цілунком на тлі заходячого сонця. Уставка камери була тут така, що оптична вісь кіносочки бігла поміж обі голови в центр соняшного круга, тому й темні контури уст прекрасно зарисувалися на ясному колі сонця, яке „горіло над цілунком мов святий ореол, розмальований на іконі безгрішної першої любови". Сенс картини ясний: між оба пляни, між кохання і сонце режісер вставив математичне „=", знак рівности повен ніжної лірики і оригінальности в підході до теми. Менш дотепний реалізатор мусів би обі половини такого порівнання показати в двох окремих знимках, склеєних зі собою в монтажному сусідстві.

Не менш клясичний приклад, цим разом на антитезу, дав режісер Любіч в двоплянівці з першого акту „Людини, що я її вбив". Сцена представляла торжественне богослуження в катедрі з нагоди побідного висліду війни. Увесь храм повен гордих офіцирів. Їхні ноги твердо згинаються до прикляку... І тут режісер склав капітальну двоплянівку: велів операторові крізь офіцирський чобік зняти Розпяття на стіні храму. В різкому контрасті стрінулися в одній знимці Ісус і острога, хрест і шабля; ефект був незвичайний, хоч картина стояла на екрані не довше секунди. Справжня зорова лискавка...

Двоплянівка з фільму „Уфи" невідомого наголовку: ноги танечниці в підскоку на фоні нутра кімнати. Знимку схоплено апаратом з низької приземної позиції.

Слід, мимоходом, зазначити, що крім таких **літературних** (бо в письменства запозичених) порівнань і протиставлень, в яких складено з собою мотиви подібні або різні **змістом,** модерний екран послуговується ще чисто фільмовою **кінопаралєлею** й **кіноантитезою,** де картини вяжуться з собою виключно на основі анальоґії або контрасту руху. Так пр. в одному німовику „Уфи" („Любка офіцира охрани") змонтовано поруч себе два образи: 1) кавярняна товпа приплескує танечниці до такту; 2) її коханець будиться в льоху сибірської тюрми ...теж від оплесків карального солдата, що так принаглює вязня до дальшого походу. В тій парі знимок змістилася літературна антитеза (шинок — тюрма) поруч рухової кінопаралелі (однакові оплески рук). Добрий зразок кіноантитези дав Пудовкин в „Бурі над Азією": нащадок Джінґісхана у втечі зіскакує з вікна анґлійської палати **вдолину,** в наступному менті вибухає ґраната — стовп землі летить **до гори.** Обі картини ляконічно зазначують початок монгольського повстання проти Британців...

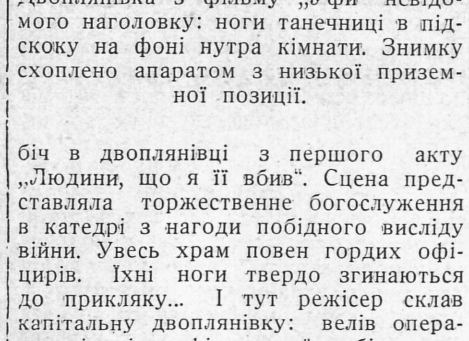

Двоплянівка з фільму Ґ. Ґ. Ґ. „Швайцарія". Галузки потрактовано як орнамент прямокутної рамки картини.

Двоплянівка може сповняти ще третю функцію на екрані: чисто формальну по своїй суті. Інколи оператор не має на увазі нічого іншого, як тільки незвичайну уставку апарату, бо хоче мати просто цікаву фотокомпозицію картини, схоплення в рямці інакші від прямокутного формату екрану. В одному польському фільмі так знято суперечку: коли Х бундючно підбочився рукою і підійшов до У, оператор зняв налякану голову Ипсільона крізь отвір між рукою і корпусом Ікса. Жаль тільки, що тут не примінено короткого фокуса: а то вийшлаб добра кінокарикатура з велитенськими біцепсами Х і маленькою, наляканою головкою У.

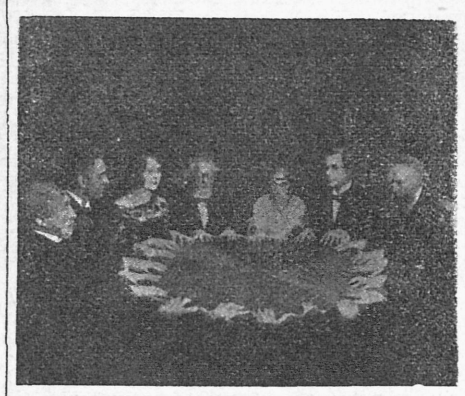

Картина з одного із давніших фільмів („Д-р Мабузе"). На знимці контраст плянів дуже поміркований: руки на передньому краю стола, в глибині постаті на темному фоні.

Історично двоплянівка виводиться з першоплянівки, бо і є вона її еволюційною консеквенцією. Довоєнна кінематоґрафія знала лишень один рід знимань: далекоплянові. Театральним звичаєм ставили апарат далеко від предмету на многометрову віддаль сцени від фотелів. Винахід першоплянівки приблизив сочку до обекту: від тоді (1915) стали знимати речі **або** здальша **або** зблизька. Щойно двоплянівка обі ці знимальні можливості сполучила в одно: склала в цілість оба крайні пляни.

Перші двоплянівки стали показуватися доволі пізно, по війні і то винятково та з невеликими відступами плянів від себе (гл. „Др. Мабузе": знимка рук на столику в сцені спіритистичного сеансу). Щойно останні німовики стали нею користуватися залюбки й з великим мистецьким ефектом. Нинішній тоновик зачинає навіть зловживати двоплянівкою: нині їй загрожує вже тупий шаблон...

КсК.

Кіно перестає бути театром

В останньому часі появилося багато фільмів, що були просто театральними виставами: чулося в них розмови як в театрі. Та тепер у Голлівуді вже видно тенденцію скорочувати потрохи словесний елемент. Фільм, що був занадто наблизився до театру, повертається тепер до часів „великого німого". Ще недавно діяльоґи у фільмі складалися з 40—50 фраз, тепер вони зводяться до 8—10. У звязку з тим поліпшується якість діяльоґу, який складають нераз визначні автори.

У фільмі не буде красунь

З Голлівуду прийшла вістка, що там переситились вже фільмовими красунями. Всі нові „зірки" визначаються не так зверхними прикметами як радше правдивістю гри. Марґарет Саллаван, Катерина Хемборн, Евген Ейс не мають нічого спільного з трафаретною красою недавних королев екрану.

Псевдоніми.

Один американський кінематоґрафічний журнал наводить довгий список справжніх імен голлівудських слав, що виступають під псевдонімами.

Цікаве, що ряд артистів і артисток, що мають чисто американські прізвища, вибрали собі псевдоніми, що звучать по чужому: видно „снобізм" заграници" всюди панує.

Так Анна Дворжак називається справді Ан Ман-Кім; Джон Жільберт-Джек Прінгль; Борис Карльов — Чарльз-Едвард Пратт і т. д.

Навпаки деякі зірки явно чужинецького походження прибрали собі американські псевдоніми: Арліна Карпантіе пермінилась в Джін Харльов; Леслі Стайнер в Леслі, Ховарда; Аніта Помарец — в Аніту Педж; Барбара Клутман — в Барбару Кепт і т. д.

Рекса Інґрема називають справді Рекс Хіткук. Апольонія Халупец перемінила це імя на звучніше — Поля Неґрі. Ґрета Ґустафсон стала Ґретою Ґарбо, а Арчібальд — Александер Ліч — щоб було коротше — називається просто Кері Ґрант.

Другий бік медалі

Загально думають, що життя кінових зірок це один безперервний пир, що навіть праця є для них свого роду розвагою та що вони не знають професійних небезпек і прикростей, що звязані з кожним іншим званням.

Американські журнали розвівають ту леґенду розказуючи, як важко нераз приходиться артистам в часі знимок і як жорстоко ваготять над ними їх професійні обовязки.

В МЕКСИКАНСЬКИХ СТЕПАХ.

Останній фільм з участю Воллеса Бірі „Віва Вілля" знимали в цілості в Мексику в диких місцевостях. Артисти терпіли від поганої води, від комарів та лихорадки як теж і від ворожого відношення туземців. Приходилось нераз не роздягатися тижнями, спати на сирій землі і їсти, що Бог дав. У висліді — три четвертини трупи повернулось хорими, а деякі артисти й досі не прийшли до себе.

ТРАҐІЧНА СУДЬБА ЕДВІНИ БУТС.

Траґічна судьба Едвіни Бутс, що грала головну жіночу ролю в знаменитому „Торговці Горні" мабуть відома. Вона набралась в джунґлях якоїсь незнаної лихорадки, перед якою медицина безсильна. Артистка ледви дише, не може встати з крісла і — розуміється — мусить залишити всі мрії про кінематоґрафічну карієру.

НАЛІПЛЕНІ МАСКИ.

В Парижі ще й сьогодні можна бачити „Алісу в країні чудес" — кінематоґрафічну інсценізацію відомої анґлійської казки для дітей. Артисти, що представляли казочні постаті: князівну, коня, лімбурський сир, і т. д. — носили маски приклеєні до лиця. Свобідними залишались тільки губи. але кожне слово, яке приходилось сказати в таких обставинах, спричиняло невиносимий біль. Алісон Скіпворт, що грала ролю князівни кілька разів зомліла в часі знимок, а молода артистка Полі Морґан (птиця Додо) не могла докінчити ролі; захворіла, а на її місце дали іншу, більш витривалу.

ПІСЛЯ ОПЕРАЦІЇ.

Американській артистці Джін Бльондель прийшлося грати кілька днів після пройденої операції. Не вважаючи на те, що рана тільки що заскліпилась, артистка простояла мало що не годину по пояс в холодній воді. У висліді запалення очеревя, що тільки чудом не довело до смерти.

НЕЗДУЖАТИ — ПІЗНІШЕ!

Кльодетта Кольбер занедужала в часі знимок на запалення сліпої кишки. Припинення знимок загрожувало фірмі міліоновими втратами. Дирекція намовила артистку відложити операцію до закінчення знимок. Кілька днів Кльодетта Кольбер грала з горячим міхуром на боці, що дозволяв їй якнайтак переносити біль. А раз робили знимки, навіть, коли артистка лежала в ліжку: до її хати доставили камеру і рефлєктори.

ОДЯҐ ВАҐИ 75 КІЛЬОҐРАМІВ.

Навіть Ґреті Ґарбо нераз приходиться нелегко, хоча у втомляючих сценах, за кожен раз, як це тільки можливе, її заступає артистка, що має подібну до неї фіґуру і хід. В „Королевій Христині" Ґрета Ґарбо носила металевий одяг, що важив 75 кільоґрамів. При кінці знимок вона була зовсім обезсилена.

Під командою тов. Постишева...

В останніх роках книжки з Великої України до нас майже не доходять. З декількох чисел київських журналів, що попали нам до рук, виймаємо оті інформації, які дадуть нашим читачам картину, що уявляє собою „українська література“ під режімом Постишева.

Тичина. В своїй доповіді на „пленумі правління Спілки Радянських Письменників України подає „досвідчений більшовик“ (за словами київської „Літературної Газети“ ч. 20. з 1935 р.) А. Г. Сенченко таку характеристику теперішнього Тичини: „Павло Тичина за останні три роки написав збірки: „Чернігів“, „Партія веде“, вірш „Пісня про Кірова“ та ряд інших.

Протягом останнього періоду Тичина П. Г. в своїй творчій роботі фіксує увагу на актуальних питаннях соціялістичного будівництва.

Треба особливо підкреслити той надзвичайної ваги факт, що Павло Григорович в найгостріший період клясової боротьби на Україні, розгортання соціялістичного наступу і шаленої активізації контрреволюційних націоналістів виступає з книжкою „Чернігів“, в якій на повний голос оспівує соціялістичну реконструкцію, в гострій сатиричній формі картає „українське . . . . . сміття“. В цій роботі він заявляє, що теорія Леніна-Сталіна незламна, що правда за радянською владою, що капіталізм історично засуджений на смерть:

„пани мої ріднесенькі,
собаки сучині,
танцюйте, не танцюйте
до танцтерору зучені,
не витанцюється...“

Наприкінці 1933 року, після розгрому контрреволюційних націоналістів, Тичина виступає з новою збіркою: „Партія веде“, в якій оспівує більшовицьку партію, її керівництво і перемогу над клясовим ворогом, оспівує нових людей — справжніх творців соціялістичної радянської країни („Пісня трактористки“ і ін.).

В „Партії веде“ Тичина дає такі політично конденсовані музикальні строфи:

„То нехай собі як знають
божеволіють, конають,
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!

Тичина на новому етапі створює зразки нової революційної пісні, приймаючи найкращі традиції творців дореволюційної пісні минулих епох.

— — — — — — —

Павло Тичина вже багато років працює над великим історичним твором про „Коліївщину“, в якому дає широке полотно селянських рухів на Україні. Павло Петрович (Постишев — ред.) висловив побажання, щоб тов. Тичина якнайскоріше закінчив цей твір і написав велику річ про нашу сучасність. Поет працює зараз над поемою про Щорса. Велику роботу провадить він над перекладами кращих зразків поезії інших народів СРСР“.

Цей уривок з промови Сенченка говорить сам за себе й уявляє собою типовий зразок офіційного стилю совітської критики. Згадані цитати з віршів Тичини наводить Сенченко в найкращій вірі у їх велику мистецьку вартість.

Рильський. Як подає „Літературна Газета“ (ч. 21. з 1935), видавництво „Держлітвидав“ здало до друку нову збірку поезій Максима Рильського „Київ“. Останні твори Рильського досі видані це історична поема „Марина“ і збірка „Знак терезів“. Витримані в офіційному комуністичному дусі, але всежтаки під мистецьким оглядом з познаками долоні старого майстра. Більшовицька критика хвалить їх (недавня розвідка Самійла Щупака).

Бажан. Останній твір Миколи Бажана це поема „Ніч перед боєм“. За „Літ. Газетою“ (ч. 24. з 1935) вона „подає світлий образ загинулого вождя Сергія Кірова на роботі його в Закавказзі. Як живий постає перед нами Кіров у цьому художньому, образному, зробленому з великим темпераментом творі. Ця поема — доказ того, що Бажан на вірному шляху. Бажан глибоко талановий і партія, знаючи це, оточує його увагою і теплотою, намагаючись скерувати творчість поета правильним річищем“. Проте ми не заздримо Бажанові цієї „уваги й теплоти партії“, ні лаврів за панегірики у хвалу ріжних „вождів“.

Мода на Кірова. Узагалі вбивство Кірова викликало справжню повінь поем і віршів. Його відгомони не пролунали ще досі. У „соцзмаганнях“ на цю тему взяли участь майже всі поети: Тичина, Рильський, Бажан, П. Усенко, С. Голованівський, М. Терещенко, Л. Первомайський, Ст. Крижанівський, І .Кулик, М. Булатович, А. Портенко і низка інших.

„Сольо на флейті“. Найважнішою подією театрального сезону за останню весну була нова пєса Івана Микитенка „Сольо на флейті“. Змальовує вона середовище совітських вищих шкіл, чи за словами їхнього рецензента це твір „про пильність і про виховання радянських наукових кадрів“. Гостро протиставлені собі два герої пєси, два аспіранти „Інституту Культури і Побуту“. З одної сторони ідеальна постать комуніста Убийбатька (цікаве прізвище!), з другої „політичний дворушник“ Ярчур, „тип пролази, пристосуванця, огидна постать морально спотвореного підлотника“. „Ця пєса показує нам людей з фальшиво облесливою усмішкою на устах і з камінюкою за пазухою“. Совітська критика сприйняла новий твір Микитенка ентузіястично. Мабуть це захоплення „по наказу“. Пєсу виставили в театрі ім. Франка, режисерував Гнат Юра, декорації Б. Ердмана.

Ювілей Саксаганського. В Києві святкували незвичайно врочисто ювілей відомого українського сценічного артиста Панаса Карповича Саксаганського (75 років життя і 50 театральної діяльности). На ювілей вибрано..... „Наталку Полтавку“.

Українська мистецька вистава

У XXX-ліття Національного Музею у Львові.

Для вшанування XXX-ліття Національного Музею Рада Союзу Прихильників Нац. Музею у Львові рішила 5. IV. 1935 р. запросити окремий Комітет для влаштування в салях Н. М. ретроспективної вистави українського мистецтва. На нарадах запрошеного Комітету 19-го травня і 15-го червня 1935 р. усталено ось такий правильник наміченої вистави:

1) Вистава обійме оригінальні твори українських мистців за останніх 30 літ — малярства, рисунку, ґрафіки, різьби, архітектури, та композицій музичних і поетичних — в оригінальних рукописах;

2) до Комітету вистави входять представники усіх ідеольоґічних ґруп та мистецьких і літературних осередніх товариств;

3) право жюрі передається мистецьким ґрупам і орґанізаціям;

4) кожний мистець може мати на цій виставі по 3 речі своєї мистецької техніки (малярство, різьба, ґрафіка) та евентуально 1 рисунок з довільної доби;

5) предмети на виставу слід присилати до кінця серпня ц. р. до Національного Музею у Львові (вул. Мохнацького 42), за зворот яких у цілости і своїм коштом ручить Управа Музею;

6) виставці зволять подати межі цін творів для їх обезпечення від огню й крадежи, та для евентуальної продажі в часі вистави;

7) Рада СПНМ признала на закупно вибраних творів мистецтва квоту 1500.— зл.

З огляду на необхідність перевести якнайбільше число закупів якнайкращих творів з наміченої вистави, Рада СПНМ разом із Радою Українського Товариства Прихильників Мистецтва звертається отсим до Українського Громадянства з закликом причинитися своїми пожертвами до створення фонду у загальній висоті 10.000 зл. на закупно українських мистецьких творів до ґалерії сучасного українського мистецтва в Національному Музею.

Пожертви на цю ціль складати на конта Національного Музею у Львові: ПКО 153422, в Земельному Банку Ґіпотечномv, або просто в Управі НМ.

Звертаємося до громадянства за допомогою українському мистецтву в тяжкий час загальної економічної скрути. Одначе з досвіду знаємо, що не було ніде такого доброго часу, в який говорилось би про за-великі видатки на духову культуру, навпаки на її твори скрізь і все замало видавали. Так само сьогодні мусимо стверднти, що не є ще так зле в нас, щоби не можна було серед 7-ми міліонового народу зібрати отсю малу поміч для творів українського мистецтва. У тяжку добу національного життя слід памятати, що байдужа неувага Громадянства до духової творчости найвищих цінностей світової ваги може довести до повільного застою та вслід за тим до безславного і безслідного завмирання життя нації. Зате вічно живими і гомінкими представниками навіть давно завмерлих народів світу лишились тільки твори їх мистецтва та поезії й науки.

Необхідність виявити усю велику силу української духової культури та ствердити нею — у постійних виставах збірок Національного Музею — творчий розмах сучасного українського мистецтва — може бути заспокоєна тільки шляхом збірної допомоги творцям і представникам цієї ділянки українського культурно-національного життя.

Львів, дня 1. липня 1935. р.

За Раду СПНМ: Еп. Іван, голова, о. О. Базюк, скарбник, І. Свєнціцкий, секретар.

За Раду УТПМ: Антін Рак, голова; Іванна Левицька, скарб.; Надія Макухівна, секр.

Члени Комітету вистави:

О. Архипенко, В. Барвінський, Ю. Буцманюк, С. Гординський, Д. Горняткевич, В. Залозецький, І. Іванець. Д. Іванцев, А. Коверко, О. Курилас, В. Ласовський, С. Литвиненко, С. Луцик, В. Масютин, П. Мегик, О. Новаківський, В. Перебийніс, Р. Сельський, М. Федюк.

Нові видання

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ.

Гр. Смольський. **Олекса Довбуш.** „Українська Бібліотека“. Накладом Івана Тиктора, Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ.

Д-р Евген Олесницький. **Сторінки з мого життя.** II. частина. (1890—1877). Накладом Видавничої Спілки „Діло“. Львів, 1935.

Степан Перський. **Популярна Історія Товариства „Просвіта“.** З ілюстраціями. Видання Т-ва „Просвіта“, ч. 780. Накладом Т-ва „Просвіта“. Львів 1932.

Велика Історія України. Зшиток 18. Кінець розділу XXXIX. На культурному фронті. XL. Додаток. Список ілюстрацій. Завважені помилки. Зміст. Стор. 817—864. Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ.

Шлях Нації. Місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 3—4. за липень-серпень 1935. Львів.

Дажбог. Двотижневик. Ч. 8. З 30. VI. 1935. Львів.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Осип Маковей учив у ґімназії української мови та літератури. Один з його учнів написав раз вправу, що більше нагадувала новелю, ніж шкільну „задачу“ і то ще новелю свого „професора“ — Маковея. Було там кілька злобних уваг про педаґоґів. Маковей віддаючи зшиток учневі каже:

— Так писати не можна. Я знаю, що ви можете мене спитати, чому вільно в такому тоні писати старшим, а вам, учням, ні, правда? Хотіли би спитати мене? — осмілював Маковей учня, щоб виправдати себе.

— Так, прошу пана професора... бо я читав пана професора...

— То я вам це зараз виясню — перебив йому Маковей. — Коли письменник напише щось зле, то правдива критика приходить до нього аж по смерти, а учень не може аж так довго чекати... Я теж ні... хоч неодин із вас напевне цього бажав би собі...

*

Коли покійний Вячеслав Будзиновський став послом до австрійського парляменту, посвячував багато часу на підготовку своїх промов так, що кожної хвилини був готовий до обструкції. Писав він свої промови звичайно в стариннім віденськім шиночку, знанім і досі зі свого знаменитого пільзненського пива. Там попиваючи пивце — він цілими годинами записував чверткy за чверткою так, що по двох-трьох годинах цілі купи тих чверток лежали на столі.

В австрійськім парляменті взагалі не можна було читати промови, але ні один президент не зважав на цей припис головно тому, що між послами було багато славян, котрим не легко було говорити по німецьки, але й багато німців свої промови писали, а потім відчитували. Найкращої системи держався посол проф. Масарик: він писав на вісімках аркуша тільки по пару слів про предмет, що його мав обговорити, а обговоривши підкладав картку під спід і обговорював справу зазначену на черговій картці. Покійний д-р Евген Олесницький теж писав свої промови, але потім виковував їх на бляшку і говорив з памяти. Він був знаний з величезної памяти.

Підчас одної парляментарної обструкції читає Вацьо — так загально називали Будзиновського — свою промову одну годину, ба і другу. Президент стає вже неспокійний та посилає радника парляментарної канцелярії Губку, щоби подивився, чи Будзиновський має ще багато читати. Губка підійшов ближче, поглядів і дає президентові рукою успокоюючий знак, що вже не багато.

І справді Вацьо дочитує останню картку, але моментально витягає шуфлядку зі столика, що перед ним, виймає звідти цілу нову пачку рукописів і дальше спокійно читає. Губка тільки руками розвів.

Горобці на дротах...

ГОСТИННИЙ ВИСТУП.

Відомий французький актор Мішель Барон, що в пятьдетятому році життя покинув сцену, у вісімдесятому вирішив виступити ще раз на гостиннім виступі. Якось так сталося, що вибрав він для того виступу молодечу ролю Родріґа в „Циді“ Корнея; та це була саме одна з тих ролей, що у них він перед пятьдесяти роками здобував славу. Коли у тій ролі він дійшов до місця „Та-ж я ще молодий“ — серед публики вибух голосний сміх. Барон вичекав хвилину і повторив зовсім спокійно ту фразу; публика знову засміялася. Тепер вже сивому юнакові увірвався терпець. Він виступив на перед сцени і голосно сказав: „Мої пані і панове, я мушу втретє зачинати, та як тепер хтонебудь засміється з мене, зійду зі сцени і більше не покажуся“. Запанувала загальна тиша і Барон без перешкод грав дальше. Вкінці Родріґо мусів упасти до ніг своїй улюбленій Хімені. З трудом це якось пішло. Але встати, встати без чужої допомоги годі було. Треба було закликати двох людей з театральної прислуги, щоб поставили на ноги розтуженого юнака. Але ніхто не сміявся!

МЕЧ БІЛЄАМА.

Студент, що обводив багато пань і панів по салі старинностей в Оксфорді, звертав увагу усіх гостей на один меч. „Це — казав він — меч Білєама (єврейська леґендарна постать), яким він погрожував забити свою ослицю.

Одна пані, в біблійному віці, запримітила: „Я нічого не чула про те, що Білєам мав меч, зате багато разів читала, що він дуже хотів мати меч“.

„Правильно, ласкава пані“,— сказав студент, — „це саме той меч, який він так хотів“.

ДЕМОНСТРАЦІЯ.

Один добродій за довго посидів у відомім з вина Ґрінцінґ під Віднем. Тепер з трудом й заганяючи качки повертається до міста. Найшов на дерево й ударився. Ввічливо зняв капелюх: „Вибачте, шановний пане“.

Йде дальше. Знову вдарився об дерево. Здіймає чемно капелюх: „Вибачте, ох вибачте, шановний пане, але я трохи підхмелений“.

Йде дальше. Найшов на третє дерево. Здіймає чемно капелюх: „Любий пане, сердечно прошу вашого вибачення, але я під охотою. Справді, я знехотя“.

Йде дальше. Найшов на четверте дерево. Ще чемніше скидає капелюх. І ще ввічливіше просить вибачення.

Але потім пристанув і думає. Вкінці відходить набік вулиці, зупиняється і каже: „Краще я зачекаю аж ця демонстрація пройде“.

ЯК ПОВСТАЄ ЧАСОПИС?

Рудольф Штрац розказує у своїх спогадах таку розмову з одною панею з берлінського товариства. Вона: „Хто це були ті панове, що ви з ними були вчора в звіринці?“ Він: „Головний редактор часопису, що в ньому я є театральним критиком, передовик Н., посол К. та ще двох співробітників часопису.

Вона киває головою, що розуміє: „А так, то вони так собі ходять по вулицях, дивляться, що нового і дають це до часопису?“

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ“, Адмін. „Діла“, Львів, Ринок 10.

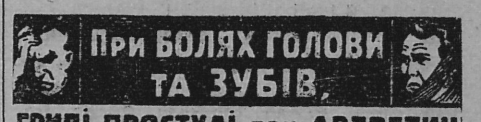

Дуфанець Андрій
МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41
Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (39) 15
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VIII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Д-Р ІЛЯРІОН СВЄНЦІЦЬКИЙ

Любитель і опікун мистецтва на владичому престолі

У 70-ліття життя Галицького Митрополита Андрея Шептицького

Від часу творців прекрасних будівель святоюрської катедри й палати — Атанасія († 1746) і Льва († 1779) Шептицьких — серед галицьких владик не було ані одного, що якнебудь виявив би своє глибше відношення до мистецтва. Щойно митрополит Андрей Шептицький став живо й усебічно ним цікавитися. Вже на самому початку своєї появи серед галицького духовенства й громадянства виявив він глибокий інтерес для українського мистецтва. Як монах-учитель захопився він був давніми образами церковці в глухій закутині Добромильщини. Під сильним враженням збірок середньовічного мистецтва у світових музеях він зрозумів, що під шкаралущею того, що в Галичині на межі 80-тих і 90-тих років називалося „богомазами", зберігається чи не справжнє велике мистецтво політично так дуже незначного народу. Збірна вистава зразків цього мистецтва в Ставропигійському Інституті підтвердила цю його думку і переконала про необхідність постійної опіки останками церковної давнини на великих просторах галицької митрополії. Найстарша частина збірок Національного Музею є цьому помітним свідком. Владика — любитель старовини посвячує кожному предметові старовини стільки уваги, скільки посвятив би їй совісний музейник для вивчення самої речи, ваги й звязку з іншими предметами і для належного доповнення, захована й збереження даної памятки для майбутнього.

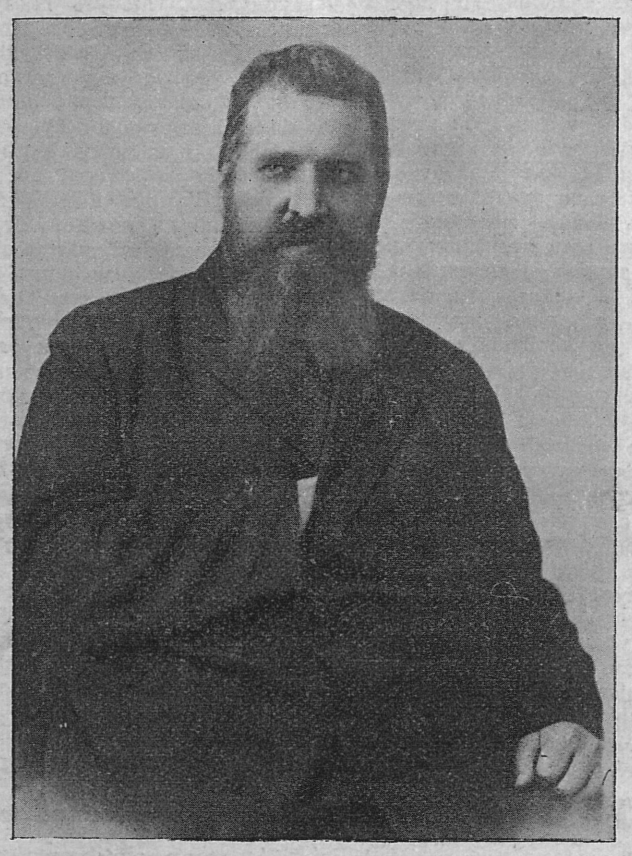

Митрополит Андрей в Канаді в 1911-ому році.

Сам митрополит — з природи, по матері малярці — рисівник пробує своїх сил у композиції зразків матерій і церковного посуду за давніми зразками памяток Галицької Землі. Одначе він не знає більших радощів, як оглядати чужі добрі композиції і їх стосувати на практиці. Ось так зароджується той тривкий звязок, що лучить галицького митрополита Андрея з чисельним рядом представників і діячів галицько-українського, церковного і світського, мистецтва продовж довгих літ його владицтва. Одним з перших вислідів цього глибокого інтересу галицького митрополита для давнього мистецтва було заснування Церковного Музею на початку 1905-го року. За цим пішло відтворення прекрасного краснопущанського іконостасу в святоандріївській церкві Василіян у Львові. За весь час роботи над різьбою цього іконостасу монах-мистець бував частим гостем отця митрополита і Церковного Музею. Також розмальовку галицьких церков за зразками XV—XVIII вв. вели тоді Сосенко й інші мистці на основі зібраних о. митрополитом памяток іконопису та його вказівок. В тому часі Сосенко виконав для митроличої палати копії европейських творів з доби переходу від византинізму до національних форм мистецтва північної Італії й південної Німеччини. Цю збірку мали доповнити копії памяток візантійського мистецтва в Польщі та вчасного візантословянського в Києві. Перші спроби українських мистців вийти поза межі натуралістичного академізму через імпресіонізм і сецесіонізм стрінули в особі митрополита Андрея щирого прихильника і мецената. За його-ж почином в архітектурі галицьких церков став проявлятися щасливий поворот до розуміння і перетворення краси церков минулих віків. Ось дрібні натяки на мистецьку атмосферу, якою стало дихати у-

Софія з Фредрів Шептицька, мати Митрополита Андрея.

Тим-то велич успіхів цієї наукової установи, заснованої перед 30-ти роками галицьким митрополитом Кир Андреєм — веліла поважній ґрупі українського громадянства за почином і проводом епископів Никити і Івана взятися — не без прикрих перепон збоку тих, що ваги мистецтва й науки не розуміють та не цінять — за будову окремого

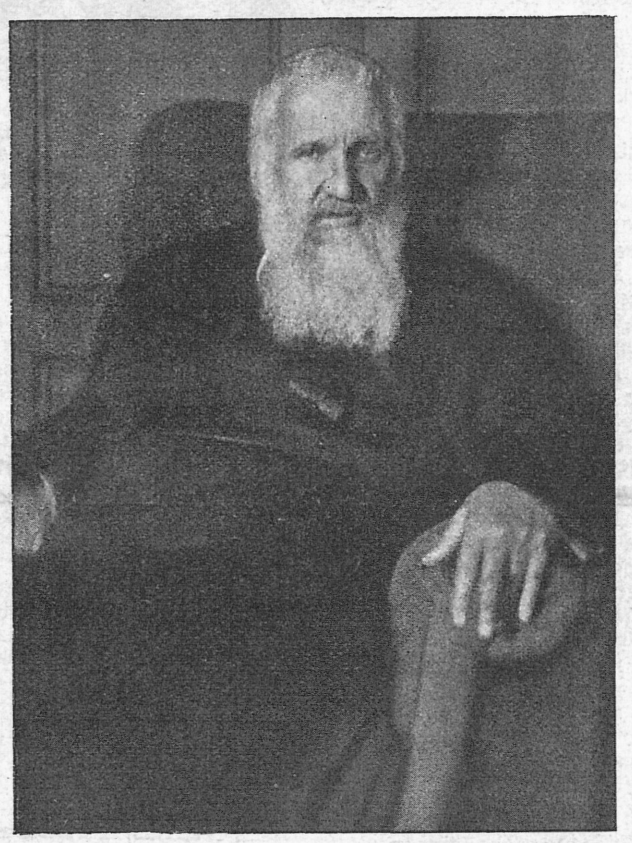

Митрополит Андрей в 1932 р. Світлив М. Мокринюк.

українське громадянство в гостині у свого Владики на святоюрській горі.

А тимчасом росли збірки спершу Церковного та від 1909-го р. Національного Музею, що мали стати осередком самостійного вивчання, пізнавання і розуміння памяток галицько-українського культурного життя і мистецтва з глибіні віків і до нині. Збирання, негомінка музейна праця порядкування зібраного для наукових видань і окремих вистав — були вислідом любови та опіки Галицького Владики XX-го віку памятками культури й мистецтва української нації.

Тим-то велич успіхів цієї наукової установи, заснованої перед 30-ти роками галицьким митрополитом Кир Андреєм — веліла поважній ґрупі українського громадянства за почином і проводом епископів Никити і Івана взятися — не без прикрих перепон збоку тих, що ваги мистецтва й науки не розуміють та не цінять — за будову окремого музейного будинку, як святині найбільших і вселюдських скарбів завсе творчого ґенія Нації. В найближчому часі зможе українське громадянство само оглянути й світу показати свій мистецький доробок за першу третину віку. Може тоді всі громадяни зрозуміють вагу діяльности Національного Музею і живу любов та щиру опіку для найвисших духових дібр Нації йому справді великого основника, та складе Йому за цю скарбницю подяку діяльною допомогою при викінченні начатого діла.

Львів, 23-го липня 1935.

Проект нового будинку Національного Музею арх. Ол. Пежанського.

МИКОЛА ФІЛЯНСЬКИЙ

З нею...

Пив зірниці літній
З малку погляд мій,
Роси знав досвітній
Подорожній кий.

Під тумани гірній
Подавав я глас,
Під огні вечірній
Серця клетіт гас.

Я прийшов з незваними
На бенкет земний:
Сам налив оманами
Келех золотий.

Весь землею зброєний,
Жив я на миру;
Нею я отроєний — з нею я й умру.

(Зі збірки „Цілую Землю")

Митрополит Андрей в розмові з директором Національного Музею д-ром Іляріоном Свєнціцьким. Світлив М. Мокринюк.

Як розуміти поезію

РОЗМОВА В РЕДАКЦІЇ З БОГДАНОМ І. АНТОНИЧЕМ.

Дістаємо від наших передплатників і читачів багато листів з усякими запитами та заввагами про наш журнал. Буває й таке, що заходять до нас у редакцію у тих справах. А то й на вулиці чи денебудь доводиться відповідати на багато запитів, вияснювати те чи інше. Радіємо тим, бо-ж це доказ, що наші читачі цікавляться тим, що пишеться в „Назустріч".

В останніх часах мали ми великий клопіт. Вмістили ми поезії Богдана Антонича, що викликали „бурю". Стрічає нас, наприклад, один наш прихильник на вулиці і вже здалека махає руками:

— Ні, ні! Дайте собі спокій з тим вашим Антоничем.

— Ну?!

— Та як ви можете друкувати такі речі? „Антонич був хрущем"... Ні, то вже якесь безголовя... Ну скажіть мені, що це значить!... Як це має бути поезія...

Важко було переконувати схвильовану людину, до того-ж на вулиці.

Або дістаємо листа.

...„Знаєте, „Назустріч" мені подобається, але не можу стравити поезій Антонича. Скажіть, будь ласка, що це значить: „Антонич був хрущем і жив колись на вишнях", або „росте Антонич і росте трава", або „червоне сонце продають на ярмарку в Горлицях".

Ну, й „хрущ з травою!" Зайшов до нас Антонич, а ми до нього:

— Слухайте, або ви будете писати вірші по людськи, як Бог приказав, або давайте до кожного вірша коментар, бо інакше від „Назустріч" повідскакують всі передплатники.

Антонич скривив по звичці уста.

Та ми вже по доброму:

— Справді, може б так щось з тим зробити. Чи не дали б яких пояснень?

— Пояснювати поезію, це не така проста справа, якби на перший погляд могло видаватися. Зрозумілість поезії, як узагалі зрозумілість літературних і мистецьких творів, річ умовна й суб'єктивна, Те, що для одного незрозуміле, для іншого аж занадто просте й прозоре. Автім зрозуміти мистецький твір це ще не все, це навіть не найважніша річ. Механізм діяння мистецтва куди складніший. Саме зрозуміння, це тільки допомічний ступінь, допомічний засіб до властивого сприйняття мистецького твору. Засіб потрібний і важний, але не конечний.

Розмова розгортається. Всі присутні беруть участь і атакують Антонича.

— Якже це можливе, що мистецький твір, хоч його не зрозуміємо, проте може діяти на нас?

— Можливе просто тому, що зрозуміння це дія розуму, а мистецтво й поезія в загальному належать до царини почування. Простіть, що пригадую Вам цей погляд. Стільки разів повторювали його у критиці й естетиці, що став аж банальний. Проте його деяка банальність не суперечить його правдивості. Мистецтво може діяти на розвиток розуму й вимагає для свого повного сприйняття деяких розумових умовин, але неменш звертається в своїй основі до емоційних сторінок душі. Правда, годі механічно відділювати від себе, як окремі світи, розум, почування й волю. Нормальна людина живе завжди всіма складниками своєї психіки, але в поодиноких хвилинах, в поодиноких діях раз той, а раз цей, висовується на перший плян.

Б. І. Антонич,
портрет підшаржований його приятелем В. Ласовським.

Хоч у літературному чи мистецькому творі всього не зрозуміємо, проте можемо цей твір відчути, піддатись його суґестії, сприйняти й оцінити його загальну вартість, признати йому високий рівень чи навіть ґеніяльність, признати його високомистецьким або навіть і архитвором. Хочете прикладів? Прошу дуже. Існує низка загально признаних архитворів світової літератури, що їх або в цілому, або бодай частинно не розуміємо. Багатьох розділів і уривків „Божественної комедії" або другої частини „Фавста", зовсім не можна вияснити. Щодо загального розуміння „Гамлєта", ще досі учені не погодились. Маємо в „Слові про Ігорів полк", так звані „темні місця", що їх досі ніякий дослідник остаточно ще не вияснив. Зайво навіть згадувати про новішу літературу. По рецитаційному вечорі поезій Степана Малярме вчинив галасливу авантюру якийсь ґенерал. Домагався звернути йому гроші за білєт, бо з усього вечора не зрозумів ані речення. Проте Малярме зараховують сьогодні до майстрів французької поезії, майже до клясиків. Подібних прикладів можна назбирати досхочу. Коли привілей бути бодай у частині незрозумілими мають найбільші архитвори всесвітньої літератури, то чому з такою безоглядністю домагаємось зрозумілости від усіх творів сучасного письменства?

— Отже Ви обороняєте незрозумілість мистецтва й поезії?

— Властиво ні, тільки вияснюю її, як явище. Незрозумілість може бути потрійна: або історична (не розуміємо історичних алюзій, не знаємо подій, що про них натякає автор), або орґанічна (не розуміємо задуму, суті, змісту, не розуміємо цілости твору), або врешті формальна (формальні засоби утруднюють нам зрозуміння). Не дивлячись на її тип, незрозумілість не зможе погасити вогню надхнення, що жевріє в кожній справжній поезії і в кожному справжньому мистецтві.

— Так, але мистецтво побіч естетичних завдань має ще національні, суспільні, виховні тощо.

— Це нічого не шкодить. Мистецький твір, хоч частинно незрозумілий, може сповнювати ці свої завдання зовсім добре, іноді не гірше від тих творів, що прозорі, наче вимиті шиби. Коли мистецтво виконує якусь національну, суспільну чи виховну функцію, то виконує її вдаряючи очевидно передусім у струну емоції, своїм реліґійним патосом, „Слово про полк" своїм лицарським духом, „Фавст" своєю фільософією, своїм так званим „фавстівським світоглядом", своєю концепцією „фавстівської людини" діють на читачів на свій лад і у свому напрямі без огляду на свою частинну незрозумілість. Навіть національні та революційні гимни мають такі уривки, що потребують доконче ріжних, здебільша історичних пояснень. Маса співає оці гимни, пяніє ними й піддається їхній суґестії без огляду на зрозумілість усіх уривків, усіх історичних алюзій. Польський малоосвічений селянин, чи взагалі поляк без історичного знання співаючи своє „Єще Польска не зґінела", піддається свому гимнові без огляду на те, чи розуміє, чому кажуть йому сьогодні йти „з зємі влоскей до Польскі". А проте гимн свою виховну ролю сповняє.

— Який з цього висновок?

— Існує формула на перший погляд непорушна й невідклична: треба писати (малювати, компонувати, взагалі творити) ясно й зрозуміло! Вимога здебільша слушна й оправдана, але в світі мистецтва формули складають на те, щоб їх ламати. Кожна має

(Докінчення на 5-ій сторінці.)

М. ВОЗНЯК

До українського перекладу думок Богдана Залєского

Між окрушинами Богдана Залєського єсть і такий двовірш п. з. „Dumy moje po rusku":

W rzeczach moskiewskich wiecznym chcę zostać nieukiem,
Toż wyrzekam się moich dum graždańskim drukiem.

Двовірш Залєського написаний з приводу книжечки, виданої в Перемишлі 1861 р. п. з. „Думы та думки Іосыпа Богдана Залеского, переведени зъ полского на родимый языкъ, издани же Др. Владиміром Терлецкимъ". Залєський вирікся книжечки, не зважаючи на таку присвяту її: „Іосыпу Богдану Залескому въ память непоколебимого дружества и сердешно пережитыхъ разомъ днивъ приносытъ издатель".

З передмови видавця до книжечки довідуємось, що „кількох любимців" нашої мови почали перекладати „думи та думки" Залєського на українську мову. Кому бо не чужа польська мова, тому без сумніву не чуже також імя Залєського, одного, з перших польських поетів, що щасливо зумів гармонію „наших дум" перенести на поле польської літератури. Від дитинства бо „перенявся Богдан духом могильних наших дум, котрі краснопівно ґрали в єго душі і сотворили якусь звісну, особенну барву єго поезій". Далі мотивував видавець, чому він узявсь за видання, хоч працював на відмінному полі. В його руки попав рукопис із перекладом видаваних думок (дісталася рукопись предлежачих думок), які видались йому такої займавої краси, що був би уважав за злочин проти народньої словесности запропастити їх або передати забуттю. Тому він, „не оглядаючися на се, що скажуть люди, моторно „хватив за перо, переписав все гарненько, переклав, як здужав, пояснення в більшій частині з польського видання і віддав річ до друку, жалуючи, що перекладачі не вспіли більше з тих думок, в яких „так вірно звучить народний український дух", віддати в їх власному народньому одязі.

Уважному читачеві впаде в очі деяка протирічність у словах Володимира Терлецького. Він почав свою передмову словами про „кількох любимців" української мови, які почали перекладати вірші Залєського, й у дальшому тексті жалує, що „переводителі" не успіли більше з тих думок перекласти, одначе між одним і другим висловом він признався, що в його руки „дісталася рукопись предлежащих думок", а не рукописи.

Дальша частина передмови видавця присвячена українській мові й правописові. Про мову писав автор, що вона така гарна та звучна, така багата й здатна збагачуватись позичками з інших словянських мов, що „може й повинна заняти поважне місце помеж язиками словянскими". А якщо звернути увагу на внутрішні прикмети мови, які творять справжню її вартість, покажеться, що вона нічим не уступає іншим словянським, але ще й перевищує їх усіх „соединеньом в собі мягкости і співности зо звучностію і громкою силою своїх ізречений". Що українська мова не зайняла визначнішого місця між словянськими мовами та розвитком своєї літератури якщо не випередила всіх інших, то хоча не дорівняла їм, винні нещасливі обставини, а в великій частині це „вина наших таки батьків", що загородили їй дорогу всякого розвитку, позоставивши її „бесідою простого лишень народа". Терлецький нарікав, що в його часах багато з освічених людей говорили „то ляцки то московски", немов стидаючися своєї рідної мови. Словом, хоч „Бог убогатив нашу мову свею красотою", ми сами позбавляємось цього скарбу й хапаємось чужинних мов, неначе чогось достойнішого та благороднішого.

У великій більшості передмова Терлецького зверталась проти тих, які забажали накинути нам московську мову, буцім то вже вироблену й удосконалену. Мабуть їх вуха й серця „не зачули ніколи солодкого звука наших думок", бо хто вслухається в них, тому не годиться легковажити мовою, якою так гарно віддаються найніжніші почування душі.

Проти правопису, яким видав Терлецький книжечку, виступив віденський „Вістник" в ч. 59 з 1861 р., бо трохи не на кожному другому слові „Дум та думок" автор замітки зупинявсь і надумувався над походженням слова. Автор замітки бажав очевидно чисто етимольоґічного правопису, хоч називав видання гарним, а ще кращим його зміст із дорогоцінними поясненнями, які надавали великої ваги виданню. Зраджував автор замітки й один видавничий секрет, а саме, що книжочка вийшла на світ „по двох літах тяжкого тиску" (всього 92 стр.).

У дійсності справа друкування книжечки має свою іще декілька років назад посунену історію. П. з. „Руска література в Римі" повідомляла „Зоря Галицька" в ч. 13 з 1855 р., що в листі доктора медицини й теольоґії Терлецького з Риму вичитали дуже радісну звістку про його переклад твору „Послідованіе Ісусу Христу" на українську мову й другий переклад „Дум" Богдана Залєського, „родом

Ф. МЕЛЕШКО

Під спекою та пожежою

(Уривок).

Літо не було подібне на звичайне літо. Світ, невідома сила повернула в пекельне горнило.

Все на землі пеклось, варилось, сохло, гинуло. Впродовж цілого літа, кожного ранку, викочувалося із-за сухого обрія вогненно-червоне сонце. Ним ніби вже більше не керувала звичайна Божа сила, а сам сатана... За ніч він натаскував у те вогнище палива, розпікав його та й гнав з гнівом по небі.

Сонце неупинно пекло, палило. Не несло по звичайному всьому живому життя, а смерть.

На широкому степу все зівяло, згоріло. Земля пересохла на жужелицю. Репалась, тріскалась. І лунали від того звуки недзвінкі — коштрубаті, ніби від ламаних кісток у величезному живому тілі.

По темносірій землі, мов гадюки довгі, простяглись вихилясті розчахлини.

Сонце давно своїм промінням-пявками висмоктало всю вогкість із землі. Останні крапелинки проміння затягало під саме небо, а там їх підхоплював вітер та й гнав у безвісти. Часом на небі зявлялася хмаринка, але лизуни розгніваного вогнища миттю її злизували. По хвилині із тієї хмаринки залишався біленький туманець, потім і він зникав.

Небо, ніби велитенський казан, перевернутий до гори дном, висіло над висмаленою сковородою — землею. І не мало небо святочного вигляду, як звичайно бувало, не плавали по ньому вогкі хмари й не мили його блакитного дна. Висіло воно собі, обпершися в далечині об суху землю, мов забута господарем пустеля — замурзане, пилюкою припорошене.

А в безодньому просторі нікого не видно, нічого не чути...

Тимчасом грізні прояви сонця відчувало все живе, що було під ним — пошукувало вогкости, води — води, холодочку, порятунку, але не було того більше на землі. Гнів сонця був упертий, немилосердний, страшний!

По голому, сухому витовченому степу гарцювали вихри. Мов дикуни-демони, вихри з виттям та свистом кружляли по степу, витанцьовували дикий танок сатані на потіху. Одні вихри рвались, шматувались, пощезали, а на їх місце нові повставали.

А на Сході в далекій — далечині сидів злий дідуга вітродуй і невпинно дув та й дув суховієм. Вітер невпинно гнався, гнався!... І вистарчало його на цілі довгі дні, місяці й не було йому кінця й краю.

З весни по степу стрибали хвилями „вівці Апостола Петра". Невловимо — тоненькі, прозоро — пелюсткові апостолові отари одна одну наганяли, стрибали, бігали в простір — скільки око бачило. Чим же сильніше сонце припікало, тим більше рідшали „отари", ніби невидимі вовки їх поїдали. Не було більше вогких парів, із яких творилися Петрові „вівці"...

— — — — — — — — —

Кругле, пекуче вогнище, докотилося на саме дно блакитного казану... Сонце досягло найвищої височини. Тепер воно могло зі всієї своєї немилосердної сили палити, сушити та смоктати свою жертву, бідолашну жужелицю-землю...

— — — — — — — — —

І бродили по степу отари не апостольських, а селянських живих овець. Поопускали вівці до сухої, гарячої землі свої голови, кланялись землі, прохали зеленої поживи.

Ходили чередки худоби — мало вже її полишилося. Худоба товкла по звичці мордами об суху землю, товкла — поживи шукала, тільки нічого піймати в губи... Худоба зривалась і, мов очамріла, проти вітру бігла. Задирала голови й вітер нюхала. Пастухи гнались навперейми худобі, бігли, аж падали й вигукували:

— Куди, куди?!... Подохли б ви!...

А в худоби боки від голоду позападали, шерсть настобурчилась, пилюки в неї понабивалось, шкіру розїдала.

Худоба сумно та жалібно ревіла, ніби янголи в сурми сурмили, грішників на страшний суд скликали...

Охлялі вівці хрипливо блеяли, падали на землю й не вставали — подихали.

Коні ходили сонні, не іржали й не гацали. Ребра в них повипинались, мов драбини, а на спинах — ніби під шкірою пилки зубаті носили. Ледве плентали ногами, тяжку думу думали. Безнадійно теліпали поодвисалими спідніми губами, ліниво помахували хвостами. Мухи коням очі виїдали, а вони вже від того й не боронилися.

— — — — — — — — —

Із села висунула суцільна курява.

Повільно вона пливла дальше та дальше на степ. І диво дивне — вітер пилюкою крутив, у вихор не міг повернути й на шмаття порвати та по степу розвіяти. Все дальше вона сунулась, дальше. Та ось вітер напнув всю свою могутню силу, махнув крилом — зірвав пилюцьку запону, а під нею були люди!

Мир хрищений йшов з попами й корогвами на степ, на царину святити, як кожний звичайний Божий рік, а Бога просити, щоб він послав дощ. Люди певно гадали, що на степу ближче до Бога, як в селі в церкві. Тут він скоріше почує їх молитву та прохання й окропить землю суху...

А вітер робив своє, не церемонився — дув та дув, шарпав, дер вже й без того подерті старенькі корогви. Крутив ними, матляхав і ніби намагався вирвати їх із людських рук. Але чоловіки й парубки міцно тримали ті святощі в своїх руках, аж падали та перли вперед.

Панотець йшов за процесією з хрестом в руках, за ним диякон та дяк. Півчі гучно, щиро та гарно співали...

А позаду багато — багато сунуло миру хрищеного. Обідраний люд, виснажений, сумний, обвіяний вітрами буйними та обсмалений сонцем лютим. Селяни сохли й чорніли від посухи разом зі своєю землею, худобою — вівцями, кіньми.

Всі похнюпили голови, дивилися в суху землю, яка їх родила, кормила, одягала, давала всі радощі життя, а тепер... тільки пекла в пяти.

— Дай Боже дощ!... Пошли Господи дощ!... Змилуйся над нами. Святий пророче Ілїе, проси Бога на нас!...

Люди вимовляли ті слова від серця, так усердно, що аж сльози капали із очей.

А півчі співали, панотець підтягав:

...— І о-кро-пи зем-лю Тво-ю!...

— — — — — — — — —

І чути було молитву та спів геньгень!... аж до того ярку — гоней за двоє, куди вітер заносив... Наколи хтось сидів в тому ярку, то міг чути ті благання, а поза тим — ніхто певно не слухав миру хрищеного, ніби все на світі оглухло...

А люди мов помрячені, брили голим степом. Сонце їх обпікало, гарячий вітер обвівав, в устах пересихало, губи тріскались, сльози давили...

Та ось похід зупинився.

Панотець взяв Святе Писання із рук діда — мироносця, зробив хрест хрестом в повітрі напроти людей. Мир хрищений спустивсь на коліна. Два діди підставили голови, панотець положив книгу на них і почав читати:

.....І піде народ на народ, язик на язик... Син на батька. Брат на брата!... І настане суша... висохнуть ріки. І буде по всій землі голод... Запанує сатана... І прийде по-друге в славі Син Божий судити живих і мертвих"...

Мир хрищений слухав і плакав. Поливав свою суху землю сльозами, а ненаситна посуха й ті людські краплинки миттю пожирала, не полишала на землі. Людей охопило страхіття. Вони схлипували й дріжали.

Чи „прийде Він судити"... того напевно ніхто не знав, але всі відчували, що вже наближається страшніше за Страшний Суд — голод. Ось він вже тут на степу, заглядає в хати, нишпорить по коморах, в клунях. Голод підготовляє працю для своєї сестри — смерти. Вона вже вискарила зуби, виглядає із-за сухої, потрісканої землі, регоче й клепа косу... Тільки одна вона тепер чекає на добрі жнива... Голод зі смертю обіймуться, поберуться та й підуть справляти свою „тризну"...

— — — — — — — — —

А в село тимчасом заглянули москалі — продкомці...

Селян, які не пішли на степ просити у Бога дощу, зігнали на віче. Та й вигукував до них комісар:

...— „Товариші", що ви собі думаєте?... Гадаєте, що совітська влада, це вам шуточка?... Червона Москва голодає, революція в небезпеці, а вам хліба жалко?... Червону армію треба кормити, бо іначе вона не в силі буде здолати бандитизм на Україні. Контрреволюційна ґідра підіймає голову!... Ви ж розумієте, — вигукував москаль, аж очі йому випірало, — ми ж вам все дали: свободу, землю, рівенство, братерство!... А від вас, „товариші", хочемо дуже мало — тільки трохи хліба!...

— А звідки нам взяти того хліба? На степу голо, все посохло, самі від голоду загинемо!... —

— Хто там осмілився виступати проти совітської влади? В чека хочеш?... Звідки взяти — а з минулих років куди ви хліб подівали?...

— Поїли та забрали від нас, — обізвався другий дядько.

— Брешеш! — крикнув комісар. — Ви мали стільки того хліба, що не могли поїсти за один рік!... Не дасте по доброму — самі візьмемо. Для нас революція дорожче вашого хліба!...

і духом українця, єдного з перших поетів польских". Найближчого (1856) року надрукувала „Зоря Галицка" такі чотири переклади з Богдана Залеського, цілком не зазначуючи його імення: 1) „Думка атамана Косинского" в ч. 8 з підписом „Русин із Рима", 2) „На чайці" в ч. 21 з підписом „Русин з Рима", 3) „Що мни з того" в ч. 32 й 4) „Люляне дітині Івоні" в ч. 44, обидва останні вірші з підписом „Русина в Римі". Усі чотири думки увійшли до книжечки з 1861, а саме 1) на сс. 37—39, 2) „Скальна чайка" на сс. 70—71, 3) на сс. 66—67 і 4) „Люлі детині Івоні" на сс. 34—36.

Чутка про друкування думок дійшла в 1856 р. до їх автора Богдана Залеського, що в листі з 5 лютого того ж року писав до Владислава Ходзькевича в головній квартирі французької армії в Кримі між іншим так: „О. Терлецький писав до мене з Єрусалиму, покутує там у грецькому монастирі. Здається, видрукував твій переклад моїх думок, не знаю, чи за твоїм відомом і дозволом; мене не питався".

Чи Владислав Ходзькевич єдиний перекладач думок Залеського, виданих у книжечці з 1861 р., цього не маю даних ствердити. В кожному разі словам Терлецького в його передмові до книжочки з 1861 р. про „кількох любимців" і „переводителів", можна протиставити його ж слова про одну „рукопись предлежачих думок" і слова Богдана Залеського про єдиного перекладача Ходзькевича, бодай про нікого іншого він не згадав.

Одначе одно певне, що сам Терлецький не був перекладачем „Дум та думок" Богдана Залеського, як це прийнялось в українській науці.

При цій нагоді не зашкодить пригадати, що одну річ із Залеського в перекладі з книжечки 1861 р. підклав Сидір Воробкевич під ноти. Це „Сирота" з першою строфою:

Там, де Татран круто вється,
На камінях де шумить,
Є там дівча, а як зветься,
Козак знає, та мовчить.

АНТІН РУДНИЦЬКИЙ

„Свята Весна" Стравінського

Недавно, взимі цього року, відомий берлінський диригент Еріх Кляйдер помістив у програмі свого чергового концерту з фільгармонічною орхестрою „Свято Весни" Стравінського. В музичних колах Берліна заворушилось: у часах всевладної тепер у Німеччині реакції проти „лівих течій в мистецтві", які там утотожнюють із гегемонією жидів і „комунізмом" у мистецтві, нині, коли в Німеччині пішло в рух гасло „назад до романтики" — поміщення у програмі великого концерту найбільш „скрайнього", найбільш аромантичного твору провідника „лівої" музики, було експериментом незвичайно сміливим. Правда, при цьому й експериментом, який без огляду на наслідки, складав якнайкраще, якнайвище свідоцтво мистецькій зрілости і можности диригента і його суто-мистецьким переконанням.

Ішов я на цей концерт — зрештою, як я потім довідався з розмов з приятелями-музиками і знайомими, як і всі вони — „подвійно" схвильований: і тому, що після довгих літ знову мав почути „Святу Весну", і тому, що побоювався, чи все ж таки зможу цей твір почути. Бо думка, що деякі „право настроєні" вірнопідданці нового ладу в мистецькій політиці (як низько впав світ, коли дозволив народитись таким божевільним термінам!) силою не допустять до виконування твору, насувалася сама.

Сталося чудо. Не тільки не заворушено ні одним невмісним окликом поваги концерту та виконування твору, але після його закінчення зірвалась така буря оплесків і такий ентузіязм охопив усіх, що навіть повна достоїнства саля берлінської Фільгармонії, якої стіни чейже мають нагоду наслухатися захвату всякого ступіня, від давна не бачила такого успіху. Був це справжній тріюмф; тріюмф диригента як виконавця, та як музика, для якого власне переконання і свідомість боротьби за мистецький твір найвищої вартости вище стояли за ввесь острах щодо наслідків. Врешті: був це тріюмф геніяльного твору над усіми ідіотичними і безглуздими параґрафами музичних політик. Але що найважніше: був це тріюмф живого мистецтва нинішнього дня, усім спробам у „третій державі", щоби це мистецтво нинішнього дня заступити мистецтвом вчорашнього, минулою і неактуальною на сьогодні романтикою. .

„Свята Весна"... Памятаю її вперше виведену в Берліні — якби це було тільки вчора. А було це в р. 1922-ім, в першому концерті щойно основаної німецької секції Міжнароднього Тов-а Нової Музики. Диригентом концерту був незрівнаний Ансерме — тоді ще з довгою чорною бородою; програму зложили по принципу інтернаціональности. Отже: Ноктюрн Дебюссі, цього основоположника французького модернізму, скрипковий концерт Бусонія, цього вічно молодого апостола всього нового в мистецтві — і як основний твір програми „Свята Весни" Стравінського, цього революціонера — ні, обновника музики в нашому столітті. При яких інших нагодах зібралося в салі Фільгармонії стільки великих музик, як тоді?! В одній льожі царював Штравс із своєю добродушною усмішкою на лиці; там знову Пфіцнер нервово шарпав свою козячу борідку, там десь у колі своїх „однодумців" розмахував руками повен енергії (яка в кожній хвилині готова була експьодувати) Шрекер, в іншому місці ґрупи великі

Ігор Стравінський.

вітуози і дириґенти — Шнабель, Флєш, Фуртвенґлер, Блєх. Але в ніодну сторону не зверталось стільки поглядів, нікому не присвячували так багато уваги як тому, що зі своєю срібною головою, своїм небуденної краси лицем (на якому вже тоді пробивалися симптоми смертельної недуги), сидячи в льожі десь посередині салі творив її осередок — не лише фактичний, але й духовий — на Феручіо Бусоні.

Трудно описати враження, яке зробила „Свята Весна" на нас, молодих тоді адептів музичного мистецтва. Це найбільше — ще й досі — музичне враження, якого я зазнав у житті можу порівняти тільки з одним: здається мені, що таке власне враження мусить мати сліпець, якому повернули зір і він уперше побачив сонце... Хіба тільки на нас, молодих, зробив цей твір таке враження?! Хіба не бачили ми власними очима як ці старі літами, досвідом і знанням, але молоді духом велетні Бусоні, Шрекер та інші, поводились так само як ми, їх учні, себто: шаліли?!! І то тим гарячіше, чим гарячішою була „опозиція". Бо вона не забула прийти в повній боєвій силі! Отже: з ключами, свистівками і т. п. Опозиціоністи хоча й ніколи ще не чули твору, який мали „нищити", але чутки, які давно вже про нього кружляли: що цей твір відкриває нову епоху — зриваючи зі старою — вистарчали, щоби а пріорі змобілізувати проти нього оборонців Святої і Недоторкаємої Традиції.

У кілька літ пізніше був я присутній на другому виконанні „Святої Весни" у Берліні — під Фуртвенґлером — і врешті недавно — на третьому. Враження, яке цей твір викликав тепер на нас, можна передати тільки одним словом: неймовірне, — це враження ніщо інше, свідчить про міць самого твору. Бо за тих кільканацять літ майже вся модерна музика перейшла через фільтр часу, — перейшла еволюцію сама в собі, відділила добре від злого, правдиве від штучного, тривале від перехідного. Те, що залишилось, це на першому місці Стравінський і його „Свята Весна" — і вони напевне залишаться в історії музики. Та не лише в історії; а в самій таки живій музиці, яка сьогодні зайшла б зовсім куди інде, мала би зовсім інший вигляд, якби не Стравінський і його „Свята Весна".

— — — — — — —

Цей твір написаний ще перед війною і вперше виконаний у Парижі 1913-го року. Він був не тільки есенцією його двох геніяльних творів, які попередили „Весну": „Жар-птиця" і „Петрушка", але й початком найвпливішого досі періоду творчости Стравінського, до якого, в дальшому розвитку, належать „Соловій", „Весілля", „Історія вояка", „Казка про лиса, когута і барана", „Мавра" і „Пульчінеля". Кожний з цих творів, це окремий камінь, окремий незвичайно цінний вклад у світову музичну літературу.

„Свята Весна" — найважніший з них твір. Піднаголовок його: „Картина поганської Руси". Змістом твору є старовинний, поганський культ весни, як символу плодючости. Своєю уявою Стравінський перенісся в той давній час, коли дві речі володіли тодішнім людством: дика, незагнуздана пристрасть і культ сил природи. „Свята Весна" ділиться на дві частини: „Цілунок землі" і „Велика жертва", з яких кожна поділена знову на окремі підвідділи як „Весняні ворожби", „Хороводи", „Похід старця-мудрця", „Поклін землі", „Таємничі забави дівчат", „Звеличання вибраниці" „Діла праотців", „Великий святий танок". Все це — мітичні культові обряди, висловлені танком, цим найбільш первісним способом людської виразовости.

Але коли в першій частині твору — „Цілунок землі" — музика передає зверхню сторону відношень первісної людини до природи: ігрову і танечну, то в другій частині, у „Великій жертві", маємо внутрішні, підсвідомі, емоціональні почування: почуття таємничости і панічного страху перед незрозумілими силами природи, перед тим „Великим Невідомим", якому первісне людство приносило стільки жертв, щоб його переблагати. В музичному зображенні цих почувань і ідей, — отже в „Таємничих забавах дівчат", „Ділах Праотців" і т. і — сам „сюжет" не має ніякого значіння; як і не мають ніякого значіння звукові зображування цих картин природи та її явищ, їх жанровість, мальовничість чи ідилічність. Отже те все, що в такий чи інший спосіб був би передав кожний інший, хочаби найбільший творець, ідучи за зразками, чи слідами програмовости або імпресіонізму. Стравінський не „малює" природи, не вживає свого генія для того, щоби навести нам перед очі побутові картини поганських часів; він у свій музиці ставить перед собою обновлений весною світ і людину, яка щойно від природи відділилась і яка ще з нею зовсім злита. І тому перші сторінки партитури другої частини — „Великої жертви" ,— які виявляють цей безмежний страх перед незнаними силами і зустріч дівчат з весняною нічною природою, (коли людина найлекше і особливо живо і безпосередньо почуває обнову і ріст життя), є немов провідною ідеєю цілої тої частини.

Очевидно, що такі творчі концепції потребували іншої музичної мови, чи може радше: інших способів її вислову, як давніше. Стравінський проникнув у „Святій Весні" до найглибших тайн російської музики і російської землі. Ця музика до нічого не-

По пуду з десятини ще можете дати, то ж для вас дурниця...

І він дальше сипав червоними словами, мов перцем. А дядьки — „слухали мовчки, та мовчки чухали чуби"...

— — — — — — — —

Панотець казанням частував на степу своїх покірних мирян. ...— Бог довготерпеливий і многомилостивий, але великі гріхи людські... Зявилися такі антихристи, які кажуть, що немає Бога, що непотрібні церкви!... І от тепер самі, раби Божі, бачите, яку він силу має. Сила його всемогуча: сушу й голод послав на непокірних. І спасенні будуть тільки ті, які не прогнівили Його святої волі, й спасенні вони будуть, як пророк Ілія!... Кайтесь, молітесь, будьте покірні, ходіть до церкви і Він простить вам ваші гріхи!...

Довго він так говорив і наганяв страху божого на людей. Вітер розвівав його сиву куделю, мов сухий бурян на могилі, потрясав хрестом та благословив...

Пастухи підігнали до мирян череду — худоба жалібно позирала на людей і ніби просила порятунку. Корови пізнавали своїх господинь, підходили до них і лизали руки.

Панотець кропив худобу свяченою водою, махав, кропив васильковим кропилом...

— — — — — — — —

Над яром пилюка піднялась, простяглась тай покотилася вздовж яру, ніби там паротяг летів та ширляв клубками диму.

Із яру вискочила кіннота.

— Ой, Боже наш — большевики!... Худобу будуть забірати!... — заголосили жінки.

— „Коли б тільки худобу — то ще б нічого!"... — подумали декотрі із парубків. Боялися, щоб їх большевики не забрали.

Були ж вони колись в українській армії. Так собі — не довго, поки дістали нове убрання та рушниці... Шинелі ще й досі доношують, а з рушниць поробили — куцопали... Для кожного домашнього випадку повживають. Сусід може образить, дочки на вулицю не пустить, чи суперечник в коханні знайдеться, то можна бахнути його крізь вікно із того утинку — куцопалу...

Люди мовчки дивились на кінноту, яка летіла до них.

Панотець злякавсь, дріжав мов у пропасниці, хрест з рук випав.

— Це наші!... — вигукнула дівчина.

— Які наші? — запитали люди.

— Козаки, повстанці!... Жовто-блакитний прапор возять... хіба не бачите — маячить!...

Кіннота підїхала до людей. Коні хропіли, басували, піна із ротів шматтям летіла, піт потьоками стікав. А вершники міцно в сідлах сиділи, позасмалювані, чорні, мов із криці повідливані. Очі сяли, як у степових орлів. Попереду отаман,, молодий, здоровий, бравий парубок.

— Доброго здоровля, громадяни! — вітаються вони.

— Доброго здоровля!... — відповідають глухо люди.

— Молитеся?... — запитує отаман.

— Молимося... Просимо Господа-Бога, щоб оросив землю суху... ледве вимовляє зблідлий панотець.

— Моліться на здоровлячко... Тільки здається тут вже й Сам Бог не поможе — голод буде, — каже отаман.

— На те Його Свята воля...

Наперед виштовхувалися із людського натовпу два діди. Оті самі, які недавно підставляли свої голови під святе письмо. Обперлися на свої ціпки та й дивились на партизанів.

— А хто ви такі?... — запитує дід.

— Ваші сини! — відповідає отаман.

— Еге, тепер всі пройдисвіти кажуть, що вони наші — за нас борються, а поки — шкіри із нас здирають...

— Ні, діду, я говорю правду. Ми українці. Бємося з москалями, які вас грабують...

— А чиж багато вас таких є на світі?

— Та є чимало...

— Ой, неправду ти, сину, говориш.

— Чому неправду?

— Мало вас, бачу... Он, коли треба було від німця Росію боронити, то всіх забрали, одних нас дідів в селі залишили. А тепер, коли треба Україну від москаля боронити, то всі дома сидять. Не послухали Петлюри...

— В тім то й наша біда, — сказав, зітхнувши, отаман.

— Нам би треба було царя, свого царя, такого, як Петлюра...

Отаман та всі слухачі засміялись від дідових міркувань.

— Сміетесь? — промовив дід, протираючи рукавом очі. — А я кажу вам — поки не матимемо одного доброго господаря, то не буде на нашій землі ладу.

Козаки позлазили з коней, жартували з дівчатами та молодицями, а парубки ревнували.

Мир хрищений вже й забув, пощо він прийшов на цей голий степ. Слухав, що оповідав їм отаман та козаки. Подерті коругви лежали на землі.

Тягло й панотця до загальних балачок, але він мовчав. Минули ті часи, коли він був членом „Союза русскаво народа" і самовпевнено служив „Богу, царю і атечеству", і його слово було сло́во!...

— Скажіть — ви їздите по світі — чи воно всюди така засуха, — запитав дід Панас отамана.

— Ні, посухою захоплені на Україні тільки степові ґубернії. Дальше на північ такі жита, що можна й з конем в них заховатися.

— Он як?!... То воно не є так, як кажуть „батюшка", що по всій землі буде голод?...

Отаман посміхнувся.

— А як ви гадаєте, — допитував дід, — помремо ми цієї зими з голоду?

— Не померли б, коли б із України вигнали москалів, не проженемо — воно все заберуть в тих ґуберніях, що вродить — тоді нам кінець.

— От такої!... Бог би їх покарав...

— Надіятись на одного Бога — мало. Треба ворога гнати власними силами із своєї землі.

— Чуєте? — вигукнув дід. — Ой, не сидіть, хлопці дома, слухайте сього козака, та йдіть з ним на ворога!...

А здорові парубки тільки у відповідь на дідові слова засміялися.

Отаман стрибнув на коня.

— Хлопці, на коні!

По хвилині відділ партизанів вишикувався.

— Може є охочі вступити до нас? Мовчанка.

—Розгорни прапор! — велів отаман.

Прапор задріжав під вітром, заляскав. Миряни дивились на нього.

— Ви не бачили сьогодня большевиків? — запитав отаман.

— Не бачили, — відповіли люди.

— Як не бачили? — обізвалась жінка. — Коли ми вирушали на степ з процесією, то з другого кінця віздили большевики...

— Багато?

— Може з десять, продкомці чи що...

— А ми піймали тільки вісім і в селі їм голови постинали.

— Ой, Боже наш, та що ж тепер з нами буде? — заголосили люди. — Село покарають!

— Село ваше тут ні при чім — нехай нас ловлять та карають, — сказав отаман.

— Вас не піймають, а нам лихо буде — сказав дід Панас.

Із переляканого тою новиною миру хрищеного виступили наперед три парубки.

— Пане отамане, коли таке діло, то прийміть нас в партизани!...

— Гаразд, хлопці! Поручник Свистун, прийміть у вашу сотню. Дайте їм ті зайві коні та зброю.

— Слухаю, пане отамане! Ідіть сюди, беріть зброю та коні.

Парубки стрибнули на коні, босі ноги встромили в стремена й були готові козаки.

— Прощайте! — вигукнули вони до людей. — Може більше й не побачимося!

Плакали жінки, між якими певно були їхні й коханки.

— Ач, які молодці! Справжні козаки. Коли б отак всі робили, то й врятували б свою землю від ворожої напасти! — казав дід.

— Більше охочих немає? — Люди мовчали. — Так прощайте!

Отаман подав команду.

— Благослов.... несподівано вирвалося у панотця із уст. Але він спохватився й не докінчив слова. Підняв хрест й миттю його опустив. Небезпечно партизанів благословляти, — чого доброго большевики довідаються й прощай тоді життя.

Партизани понеслись туди, на північ, де в житах можна було з конем сховатися. Там в коліно трава зелена, на царині вітер хвилями гойдається. Ліси великі та густі, яри, байраки.. Холодний яр, в якому для козаків холодок, затишно, а для большевиків пекло, коли вони попробують туди заглянути. Над партизанами дрібушки задріботів прапор, ляскав — ляскав, мов з вітром розмовляв.

Миряни стояли на сухій гарячій землі, дивилися їм в слід. Жінки плакали та хрестилися.

І залунала проста, стара козацька пісня:

— „Ой на горі та женці жнуть!"...

Але на цей раз ті слова пролунали по висмаленому степу, мов глум... Нічого на ньому робити звичайним женцям ні на горбках, ні в долинах.

Партизани потонули в пилюці, яка підіймалася із під кінських копитів. А жовто-блакитний прапор ледве помітно маячив, мов метелик.

Люд хрищений не хотів уже більше ні молитись, ні повертатися до села.

— Що тепер буде, що буде з нами, — одно одного запитували.

І розбрилися люди по голому степу, мов вівці, яких розігнали вовки.

подібна і не має ніяких анальогій чи хочби тільки чогось, з чим її можна би зрівняти в минувшині, у цілій посередній музиці. Елементи, відомі досі як такі, з яких „складається“ музичний твір, чи пак: які надають йому індивідуальне обличчя, як мельодія, гармонія, форма — тут йдуть не тільки власними шляхами, але вони найшли собі нові, непередбачені, геніяльні закони, діяметрально ріжні від усіх тих, про які ми учились раніше, що вони — одинокі „правильні“. Є це тільки свіжий і один більше доказ на правильність твердження, що не теоретичні закони диктують твір і означують його вартість, але навпаки: тільки творець витворює і установляє закони для інших, менше від нього геніяльних. Але знову таки — тільки до найближчого епохального твору!

Елементом, який у „Святій Весні“ відгриває головну роль, і який, внаслідок цього, зреволюціонізував цілу цю ділянку, це ритм. Він такий первісний, такий дикий як первісними і дикими мусіли бути ці обрядові танки наших праотців, і як первісним і диким було все їх життя.

Але одночасно з тим ритм „Святої Весни“ в найкращий, найближчий спосіб передає нам ритм нашого життя, чи пак: роки довкола світової війни. Життя, з якого зникли всі колишні ідеали і всі романтичні почування, життя, яке з легким серцем, отак-собі перейшло до денного порядку над 10-ти міліонами воєнних жертв, життя, в якому не трудно дошукатись тих самих головних його причин, що володіли життям і перед віками: пристрастей і культу — для нинішнього бога: гроша... І в тому лежить мабуть суть геніяльности „Святої Весни“: що не тільки музична мова, якою послуговується в ній Стравінський, але вся її психольоґічно-творча концепція, що охоплює буцім-то прастару тему, є фактично найбільшим виразником нового часу. І цим виразником залишиться мабуть іще довгі літа які перед нами.

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ

Японська поезія

(Докінчення з числа 14-го).

II.

Коли, менше-більше у половині минулого століття, Японія, після гарматних вистрілів американського адмірала, стала на шлях інтенсивної европеїзації, поезія, ця тонка японська мозайка, теж почала свою обнову. Нові поети, що вчилися на заході Европи і в Америці, намагалися пристосувати стару клясичну поетичну форму до нових естетичних завдань. Цей переворот естетичного смаку не минувся без малоповажних проб і промахів. „Танка“ і „гай-кай“ мали свою закінчену, традицією освячену, форму і всякі інновації вражали вухо японських слухачів. Дехто шукав нових шляхів для японської поезії у народній, популярній творчости. Там панувала народня мова, можна було висловлюватися з більшою свободою. Інші пішли ще далі і наважилися змінити саму метрику клясичної „танка“.

Одним з новаторів був поет Йосано. Він шанував давню клясичну форму вірша, але шукав надхнення у народній творчости. У 1899 р. повстає з його почину „Нова школа поезії“ і починає виходити літературний журнал „Мйоджо“ (Ясна зірка). Йосано одружився з панною Оторі Акіко, молодою поеткою, що мала затьмарити поетичну славу свого чоловіка.

Журнал „Мйоджо“ став осередком відродження японської поезії, а пані Йосано стала центральною особою цього відродження. Вона появляється на обрію японської поезії саме у менті, коли, після років дуже інтенсивної европеїзації, надійшла реакція, поворот до національних традицій, нишпорення у старих книгах, шукання нових засобів у власному японському поетичному надбанню.

Стали чергуватися збірки поезій пані Йосано: „Отруйне зілля“, „Мале віяло“, „Сукня кохання“, „Гвоздики“, „Принцеса Сахо“, „Червоні листки“, „Вогнева птаха“. Остання її збірка появилася 1920 р. п. н. „Сонце і троянди“. Ось що пише авторка у передмові до свого останнього твору:

„Моя поезія, це своєрідна творчість. Вона не подібна до „ута“ давньої фактури. Я не є давня жінка. Проте помиляються ті, що критикують мене на підставі давніх зразків. Моя поема з 31 складами ідентична, по формі, з традиційною. У моїх творах читач повинен слідкувати передовсім за їх змістом. Коли переконається, що я щиро відтворила глибокі переживання моєї істоти, я заспокоєна, мій труд не буде даремний.“

Наводжу її строфу про Секвану: Йосано була великою подорожницею.

„О, Секвано, кілько разів тебе бачу, ти ясно-зелена, сірувата, як затінена заслона, як ранішня зачіска по переплаканій ночі.“

Пані Йосано, хоч і найшла багато симпатії і признання, не зєднала собі всієї критики. Їй закидували саме надмірну „демократизацію“ клясичного вірша. „Танка“ — закінчена цілість і це єресь — казали вони, — чергувати строфу за строфою. Враження такої поезії невиразне, розливне. Неможливо, казали вони ще, творити на „нові думки“ старі, античні поезії.

Ця спроба пані Йосано зґальванізувати стару поетичну форму не найшла більше поважних наслідувачів. Звичайно, досі багато є в Японії аматорів, що складають делікатні „танка“ і „гай-гай“ про квіти, соловїв і шум

Сайґйо.

водопаду і досі відбуваються традиційні „ута-авасе“, але це закінчена сторінка японської поезії і ніяка інновація тут уже неможлива.

Проти табору старовірів новатори виявляють багато рухливости. Це, подекуди, правдивий хаос метрики, каденції й асонансів. Т. н. „шічі-ґото“, чергування віршів 7 і 5 складових, здобуло на деякий час ширше коло прихильників. Тепер більше є прихильників вірша евфонічного, як ритмічного. Теж чимало пишуть поезій у прозі.

Розуміється не можна поминути мовчанкою впливу европейських поетів на розвиток японської поезії. Мабуть найближче до японців, формою й інспірацією, стоїть Стефан Маллярме. Його поезія найшла в Японії широкий відгомін, коли, приміром, сонети такого Ередії не знаходять там ніякого зрозуміння. Вони либонь надто інтелєктуальні. Японці теж додумалися до того, що знання европейської музики у великій мірі облекшує зрозуміння французької поезії. Верлена і Маллярме слухають японці сьогодні разом з авдиціями Дебюссі і Равеля.

Окреме місце в новішій японській поезії займає поет Гакушу Кітаґара. Це майстер поезії в прозі з широкою скалею поетичного надхнення. Від опису життя токійської вулиці до захоплених строф про життя короликів і горобців не було майже теми, якої він не торкнувся б. Його мова, це буденна японська мова з усіма її вульґаризмами. Ідея в його творах виступає завжди у своїй найелементарнішій формі. Проте ця фактура його поезії має щось клясичного в собі. Зміст виразно накреслений, ніяких недосказів, остання силяба викінчує образ.

„Час утікає, як випнутий бік червоного пароплава, як гаряче проміння заходячого сонця, як мурчання кота, коли близько наставимо вухо. Час утікає несвідомий своєї втечі і його ніжна тінь сховзується по нас легесенько. Час утікає, як випнутий бік великого пароплава.“

Наводжу кілька думок Кітаґари про поезію.

„У творчій реалізації є чотири моменти. Наперед: непорушність, це глибока медитація, потім: увага, коли даємо себе проникнути природі. З того слідує певна напруга. Мистецтво народжується з відпруження. Одне „гайкай“, це немов момент у руху. Він позволяє догадатися того, що попередило і того, що слідуватиме. Мала мить дає себе звабити, захопити, але неможливо її виокремити. Діло у тому, щоби торкнутися самої істоти речі. Це можливе тільки при помочі шостого змислу — нашого психічного інстинкту. В основі враження, це спостереження, витончене фізичною інерцією, мовчанкою, абсорпцією через природу. Коли кажу — „крик качки є білий“, висловлюю співзвучність мого духового стану з природою. Коли Башо пише: „О, старе озеро! Скочила жаба, плюскіт води“, то та жаба, що порушує спокій баговиння це, після хвилин контемпляції, само серце поета, що заговорило. Башо піднісся вище власного життя завдяки обсерваційї природи. Значіння вірша все важливіше від сенсу окремих слів.

Зрештою в самого Башо, поезія це гільки — припадок у послідовному змаганні до одинокої ціли буддиста — нірвани. Коли наступає відпруження контемпляція є закінчена: жаба скаче у воду. Щоби бути поетом треба мати сильні звязки з життям. Для правдивого буддиста немає тривких звязків з нічим. Нірвана проходить межі життя.

Зудар влучних слів творить враження. Був один поет, що обрав псевдонім „Юмейджі“, це означає: „Дорога мрій“. Він хотів тим натякнути, що „гай-кай“, у коротких словах, відкриває шлях у недійсність, показує те, що є немов відверненим боком життя. Правдивий поет не прецизує нічого, він усуває перші перешкоди, він указує напрям.“

Сьогодні модерна японська поезія гуртується у багатьох малих осередках, що складаються на два великі обєднання: „Асоціяція японських поетів“ і „Товариство новіших поетів“. Перша плекає абстрактну поезію, алєґорію, ідеольоґічний символізм, друге обєднує прихильників більш конкретних завдань поезії і змислової лірики. Перша подивляє Вергарна, друге вглиблюється у поезію деяких французьких символістів, зокрема Самена.

Вподоби модерних японських поетів схиляються до яскравих кольорів і сильних висловів. Авангардна поезія повинна, на їх думку, віддзеркалювати дисонанси модерного життя, ту нотку завзяття і сили, що така характеристична для нашої епохи. Стара японська поезія, результат витонченої контемпляції природи і великого технічного вміння, переходить остаточно до запорошених архівів старовини.

Ось на закінчення кілька імен новіших японських поетів: Рюко Каваджі, Сакутаро Гаґівара, Рофу Мікі, Сайсей Муро, Соносуке Сато, Коносуке Гінацу, Ясо Сайґйо, Дайґаку, Горіґучі, Гаруо Сато, Кігачі Озакі, Шунґецу Ікута, Сорі Момота, Сумакко Фукао, Ацуо Орі.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Dolce far niente

Хвилина омани: одним білетом змінняєш своє життя. Чотири тижні свободи. Їдеш кудись, де все буде інше — від сніданку до ліжка. Сам поділиш собі день, сам скоротиш його або продовжиш, годинник може цикати десь у кутку або заржавіти; нехай живуть клепсидри!

Необхідні залишки міської культури мусять поміститись у ручній валізчині. Щоб почувати себе як із скринькою з фарбами — де гарний краєвид, там і зупинка. Ч. 1. — бритва. Станлей (чи Лівінґстон?) між людоїдами щодня голився у пралісі так, немов би виходив до Гайд-Парку. Ч. 2. — якась книжка. Найкраще словник; у ньому зібрані слова з усіх інших книжок; хочеш відтворити їх текст, тоді шукаєш відповідної сполуки слів. Ч. 3. — білля на одну зміну; можна його сушити над рікою із власним тілом. Ч. 4. — чорнило; остання ланка з професійного ланцюга. Часом, коли лежиш годинами на піску або блукаєш лісовими стежками, находить на тебе нараз гарячка записати свій настрій. Безділля та бездумчивість залюбки ошукують нас своєю охотою до праці або своїми „думками“...

Дим у паровозі такий самий, як перед мандрівкою довкола світа. Наші звичайні поля, дерева, річки і гори нагадують з вікна вагону листівки, що приходять до нас від знайомих із країн недосяжних для нашої кишені. Для кишені? — може тільки для цікавости?

Уже в поїзді починаєш западати у вакаційну дрімоту — той благословенний стан, в якому мрії важко відріжнити від лінощів й отупіння...

Перша вакаційна ніч. Вікно відчинене на морелевий сад має два гачки, на яких вітер награє джезбендову мельодію. Досвіта корова стає проти вікна і дивиться довго-довго на потвору, що приїхала смоктати її молоко. Пронизливий крик; хлопчина реве з роспуки, що корова вирвала з його рук посторонок і пішла самопас у сад. „Село і серце одпочине“...

Лежиш непорушно, як на операційнім столі під наркозою: чи пора вже розвіяти зуявлений образ цієї закутини? Жаль. За кілька годин барвисті стяжечки переміняться в сірі стежки, якими ходять наймити, гуски та галайкуваті літники.

Поля з тютюном і виноградом. Звичайна зеленина без диму і соку. Треба було приїхати сюди місяць-два пізніше. Похожаєш між грядками як дух, що живе тільки повітрям і сонцем, і не знає нічого про далеку сестру астрономії — ґастрономію.

У лісі даремне пробуєш відріжнити берест від граба і жовну від сєйки. Пригадуєш неправильні форми від „горао“ і „феро“, ще й кілько рядків має Верґіліева „Енеїда“. Усміхаєшся іронією: — „овочі освіти“. І зараз при цьому виринає в уяві заголовок пєси Толстого. Глипнеш на свою полотняну сорочку а повториш нераз леліяну думку: мати як старий Толстой одну поваплену світлицю з довгим сосновим столом і ліжком замість безлічі щоденних предметів, що відвертають увагу, привязують, дратують.

Пробуєш ходити босоніж. У руках несеш косівські капці. Ноги раз-у-раз щось коле, — не можна думати. „Але навіщо думати? Не треба... Треба відпочивати, конче відпочивати“...

Треба було їхати до Індії. Там від йоґів можна було навчитись, як закопати себе на місяць у пісок з головою і передбачити всі наслідки соймової виборчої ординації та італьо-абісинської війни.

А так?...

*

А так туземність підгризає коріння спрагненої спокою душі. За обідом діяльоґ між мамою і сином — власником 20-моргового саду з південними овочами. Тема: чи виплачується на господарстві годувати качки на те, щоб їх зїсти або продати? Син доказує, що виноградареві не личить торгувати качками, — мати, що худощаві качки, так само як худощаві жінки, не мають смаку. Пробую їх погодити: не можна прирівнювати живої жінки до мертвої качки, хоч неодну з них оцінюємо якслід щойно по смерти. Це раз. 2: не тільки качка має кращий смак при вині, але і вино при качці, отже добре коли при винниці є качки, з одним застереженням: нехай не їдять винограду, тільки кукурудзу.

Сходимо на вітаміни і на відмолодження. Всі ми зїхались сюди на це. Найкраще підійшла до цієї справи одна наречена, що признає тут на довіллі тільки три речі: сон, їжу та цілунки. Сон та їжа розбуджують у ній спрагу за цілунками, цілунки ж охолялість та апетит. Навіть новеля, що лежить у неї на столі „Моє перше кохання“ цікавить її мало. Перше кохання було добре колись для наших бабусь, які вміли ним жити ціле життя; для їх унученят важне тільки останнє кохання, іноді коротке як вакації.

Вечорами появляються сусідки — голодні вражінь. На воді і на проходах вправили всі мязні, крім язика. 40-літня вчителька, що вчить ритмічної ґімнастики переживає роздвоєння: ввесь час журиться духовим спасенням світа. Прохає вияснити їй, чи четвертий вимір разом з теорією Айнштайна можна прикласти теж до духових явищ.

Метафізичну дискусію рівноважить молода енерґійна дама — ґенерал нашої округи, хоч має тільки ранґу поручникової. Сама кермує великим господарством з висоти своєї віллі, похожої на мінарет. Одягається як амазонка або джокей, часом як Міньон і має темперамент арабського коня.

У неї вирішуємо останню проблему вітамін у звязку з теорією умовности. Після маринованих оселедців ідуть дриглі, огірки, гриби, котлети, вареники з вишнями, сир, чай і на десер висновок: усе залежить від того, що хто, коли, з ким і з чим може зїсти. Мушу оповісти сотий раз за таким бенкетом анекдоту про отця діякона, що питання, як багато може випити ставив у трьох вимірах — залежно від свіжого повітря, товариства і гостини.

На другий день дехто погоджується, що на ніч не слід їсти за багато.

*

Неділя. Йдемо кілька кільометрів до села на Службу Божу, без огляду на обряд і силу віри. Проповідь з нагоди жнив. Мряка над морями порівняна до кадильного диму, так немов би панотець знав поезії Бодлера („Кожніська квітка дише мов кадильний дим...“), — серп над ланом до коси смерти, — поле з достиглим збіжжям до жнив нашого життя. Серед запаху кожухів, поту і свічок прокидаєшся здивований: — чиста літературна мова, ясна проповідна думка, ніяких банальних фраз, від яких вірні попадають у сонноту. Двічі кажу повторити собі прізвище священика, щоб запамятати бодай одне, заки виїду звідсіля: о. Василь Попадюк. (Скромний, тихий дужпастир здивований, що говорив добре, бо здає собі справу, якто незвичайно важко промовляти до народу : — популярно і цікаво.

Скільки журналістів могло б піти до неба, якби відкрили таку правду!

*

Т. зв. толока: танці на сільському майдані. Сила барвистих вишивок; деякі старовинні перемішані вже з румунськими. Впливи війни і міста слідні на чоловічих одягах; сині, підлепчасті штани при вишиваних сорочках пригадують, що є тут чимало селян, що вернулись з Америки. А музика! Звичайна стара скрипка, бас і прадідні цимбали шкварять фокстрота, „Чібі“, навіть каріоку! Чули в радіо і сподобалось. Колись так по „Крісталь Палясах“, „Рітцах“ та „Імперіялях“ лунатимуть наші народні пісні як останній зойк модного звуковика! А на літнище приїзджатимуть модні дами у народній ноші, щоб пригадати нашим селянкам, як одягались їх бабусі...

Село будує хати на татарський лад і робить розумно. Вікна не втягають вуличної куряви, висока глиняна або камяна огорожа, наче мури твердині. Зате в селі є яких 200 термометрів. Ця панська вигадка потрібна для сушарень з тютюном, щоб мірити температуру. Штудерна це штука така сушарня, де тютюн потребує 60 ступнів теплоти і постійного догляду, більшого, ніж недужа дитина. Взимі сидить дядько у хаті і споглядає на термометр: „ану, чи в нас не за гарячо?“

На полі серед кукурудзи заводимо балачку з колишнім війтом. У 49-ім році життя взяла його Австрія на війну, правда вже на останній рік, тому, що був колись „фрайтром“. Тепер має 74 роки; минулого року мав дитину, але жінка цього року вмерла — хоче наново женитись, — ніколи не нездужав, виглядає на 60. Це, бачите, як хто який удався — один від вітру хилиться, а другий хочби чорт ним крутив на всі боки, просто стоїть і люльку собі пикає. Тютюн у селі є, чому не мав би пикати?...

Велика сензація: ведро впало до криниці і нема чим витягнути води. Другої води ні другого ведра нема так близько, — криниця більш 30 м. завглибшки. „Дівчина від усього“, сестра Тарзана, спускається на дно. Міське жіноцтво хоче вмлівати — „не досить, що ведро пропало, ще пропаде дівчина“... Все кінчиться добре; Тарзанка дістає комплімент за врятоване ведро: „дурна як чіп, бо могла втопитися“.

В годині 6-ій звечора після дрібненького аптикарського дощику небо розгодинюється на кілька хвилин так, що розбазікане на веранді товариство звертає увагу на театральне світло. „Усе як у кіні“. „Ні, як від кварцевої лямпи“... „У такому „clair-obscur“ малювали деякі голяндські мистці...“ — кожний дає іншу вчену дефініцію. Рожі, що почали вже вянути спалахнули таким відблиском, якби кожна змінила колір.

На закінчення приходить повнолиций місяць, нагадуючи сковородку з яєшницею. Хто ворожить з нього на дощ, хто на погоду, але всі погоджуються, що треба використати таку обстанову для романтичного проходу. „Після вечері здорово пройтись“... „Місячні ночі у нас такі рідкі“...

І блукаєш сновидою не маючи ні даху ні комина, звідки можна б ближче оглядати надхненика поетів і котів. Якби у віддалі 10 кільометрів була каварня, напевне можна було б намовити товариство піти ще на чорну каву. Перші люди на місяці не будуть поводитись смішніше, ніж міщухи на селі, коли приїжджають відпочивати. Мучаться лінощами, думками про загаєну і намірену роботу, псують собі кров ріжницями поглядів, характерів і проведеним днем без огляду на погоду.

Ось чому так багато зпоміж нас зідхає до сонця і до місяця у дощеві дні і хмарні ночі.

Як розуміти поезію

(Докінчення з 2-ої сторінки).

стільки виїмків, що в кожну починаємо сумніватись. У царині поезії існує тільки одна безвиїмкова формула, а саме, що немає більше ніяких безвиїмкових формул.

— Погоджуюсь з Вами, але читач здебільша бажає знати, що письменник хотів висловити в своєму творі.

— Це знову складна справа. Дійсно, ідеальне сприйняття мистецького твору було б тоді, коли сприймач пережив би все, що при творенні переживав автор. Але це ідеал у дійсності недосяжний. Кожний читач чи глядач сприймає твір на свій лад, по свому. Важне передусім те, що дано в самому творі. Автім чи Ви думаєте, що мистець творить завжди свідомо, за попереднім задумом? Не завжди й не кожний. Знову існує формула: письменник, коли пише, мусить знати, що хоче сказати. Бодай у лірици це неправда, це просто психольоґічний фальш. Лірика буває тоді найбезпосередніша й найсвіжіша, коли народжується в коротких, емоційно сильно насичених проблисках. Якийсь один образ, один вислів, якийсь ритмічний уривок, зачутий припадково фраґмент мельодії, неозначений, безіменний перелив настрою — все це може стати засновком вірша. Що поет хотів у ньому сказати? Зайво й питати. А проте такий вірш має свій глузд, може мати навіть свою так звану глибоку думку. Вона виблисла тут, наче припадкова, наче заблукана, легка й яскрава, тому свіжіша, що несподівана. Смуга тіні від крил перелітної птахи. Або вірш буває вибухом, несподіваним проривом якогось гнітучого почування, мовби з твоїх плечей скинув хтось нежданно тяжку брилу, звільнив тебе від чогось важкого, що тиснуло за горло. Хто-зна, може найглибші поезії великих майстрів народились отак... безцільно.

— Але Ви мали пояснити нам свої поезії, а ми в розмові ще досі до цього не дійшли.

— Власне. Читачеві здебільша важко дізнатись, як повстав читаний вірш. Деінде існують окремі видавництва присвячені проблемам психольоґії творчости, деякі чужі журнали систематично поміщують відповідні матеріяли (польською мовою „Наука Польска"). Тут не йде про особу творця, тільки про цікавість самого матеріялу. Хоч в очах декого мали б стратити на вартості, мушу признатись, що значна частина моїх і то бодай найкращих поезій повстала... напів у сні.

— Як це?

— Зовсім просто. Найкраща пора писати для мене, це ранній ранок. Напів пробуджений ще в ліжку складаю вірші. Тоді уява викликує образи небагато ріжні від сонних мрій, тоді маю дослівно враження, мов би мені хтось у сні нашіптував якісь дивні слова. Буджуся вже цілком, одягаюсь і записую якнайскоріше зложені в цей спосіб поезії. Так повсталі вірші здебільша не потребують згодом майже ніяких поправок і змін. Все на свому місці, нічого не можна переставити. В інших порах дня при повній свідомості пишу назагал важко й багато виправляю. Мав я цікаву пригоду. Одного ранку пробуджуюсь і маю враження, що саме народжується бодай найкращий мій вірш. Встав, одягся, хотів записувати, але закликали до снідання. Коли згодом вернувся й сів писати, переконався, що вірша зовсім забув, не памятав ні одного рядка. Довгий час ходив дослівно в розпуці, що забув, що не встиг записати свого досі найкращого твору.

— Ну, а тепер вернімся до того, з чого ми вийшли. Поясніть тому читачеві, що не розумів „Росте Антонич і росте трава" та „Антонич був хрущем..."!

— Окремі вислови, образи, порівняння набирають повного значіння тільки на тлі цілости віршів, що до них належать. Знов окремі вірші часто виступають ясніше щойно в товаристві інших подібних віршів, на тлі цілих циклів. Перший вислів, це вияв мого відношення до природи. Про це писав недавно І. В. Дубицький.

— Так, маємо саме книжку „Ми" (ч. 4): „цей поворот до первісної невинности душі і світу, те незвичайно глибоке відчуття природи, що інколи доходить до якогось пантеістичного злиття із нею, є в нашій літературі чимось зовсім новим", „можна бачити в ньому поворот до прадавніх передхристіянських часів нашого минулого", „здається, що саме так, як Антонич, мусіли відчувати світ і наші забуті поганські предки".

— Антонич така сама частина природи, як трава, вільхи, зозулі, лисиці тощо, частина органічно звязана з загальним біольоґічним ростом. Другий образ, цей з славним уже хрущем („Назустріч", ч. 9) до деякої міри також має джерело в подібному відношенні до природи. Але його зміст таки інший. Вірш „Вишні", що в ньому виступає цей образ, висловлює звязок поета з традицією нашої національної поезії, а зокрема з шевченківською традицією. У цій традиції поет почуває себе одним дрібним тоном (малим хрущем), але зате врослим у неї глибоко й орґанічно, наче б сягав корінням ще шевченківських часів. „Червоні шиби моря в оливяних рамах" у вірші „Арктика" („Назустріч", ч. 14), це простори арктичного моря між льодовими скелями освітлені полярною зорею. „Як з пращі (не праці, як це змінив друкарський чортик), ранку вилітає сонця куля" в „Океані" („Наз.", ч. 14), це схід сонця, що виринає з півкола обріїв, подібних до лука рамен пращі. Сам заголовок відноситься не до островів Тихого океану, але, коли можна так висловитись, має символізувати первень морськости, суть океанізму. Вірш у мітичних (тризуб бога океанів) і балядових образів хоче дати синтезу моря. Взагалі всі ці морські вірші („Океанія", „Арктика", „Проповідь до риб" тощо), не мають нічого спільного з модними тепер під знаком Влизька моряцькими мотивами (я назвав би це: моряцький крицевізм або дреднавтизм). В мене скоріше, так сказати б, океаністичні вірші. Поет намагаючись сягнути до дна, до самого кореня, до ядра, углиб природи, зустрічає воду, море (море саме в собі), як правічну царину природи.

— А як поясните Ваші великоміські поезії? Звідкіля в Вас нові мотиви?

— Властиво не нові, бо вже зазначились у „Привітанні життя" — морські й технічні. Це теж місто саме в собі, місто — суть, місто — майже царина природи, місто — майже біольоґізоване. Тут виступають два типи: один („Монументальний краєвид", „Площа янголів") монументалізований з ляйтмотивом статуї, другий („Концерт з Меркурія", „Апокаліпсис", „Сурми останнього дня"), так сказати б, апокаліптичний. Окремі реалістичні образи складає в цілість освітлену сяйвом божої кари (комети, потоп, судний день). Якийсь надреалістичний натуралізм.

Автім оця інтерпретація моїх поезій не обовязує читачів. Як завжди, кожний розумітиме читаний твір по свому. Оці пояснення властиво походять теж не від автора, а тільки від одного з читачів.

— Як це?

— Бо роля автора кінчається, коли він написав твір. Далі він уже тільки читач (може бути й критиком), це не має нічого спільного з авторекламою, що звичайно проявляється в іншій формі, своїх власних творів.

Кінчаємо розмову. До редакції, де одночасно й адміністрація, входить найбільш побажаний ґість-передплатник, що приніс передплату.

Мистецька світлина

НА ФЕРІЯХ

Наші чоловики чорно-білого мистецтва часто нарікають, що важко їм творити мистецькі фотокартини, бо просто не мають цікавої теми. Даремні це нарікання. Тем і то дуже цінних та цікавих є багато. Ми тільки не завжди маємо змогу їх запримітити, а то й як уже зловимо яку, не вміємо її якслід використати. Тому з уваги на теперішні літні ферії, хотів би дати одну раду.

Ферії загалом для кожного світливця, найкраща пора для праці. Добре світло, багатство контрастів у кольорах, відповідна температура для лябораторійної праці і, що найважніше — вільні хвилини, оце все ті умови, що найкраще сприяють мистецькій творчості світливця.

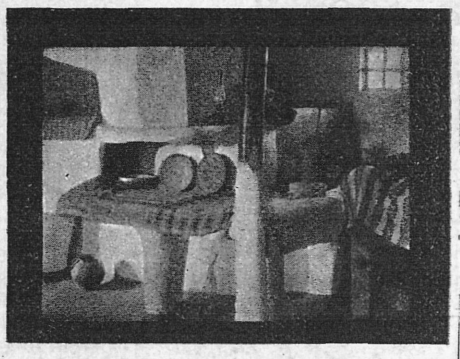

Селянська хата. Світлив Ю. Дорош.

Багато наших світливців розїхалось саме на ці ферії по цілій нашій гарній країні. Забрали зі собою чимало матеріялу з твердою постановою використати його на самі найкращі речі та привезти домів архитвори фотомистецтва.

Постанова у своїому заложенні дуже гарна й добра. Треба тільки її більш спрецизувати, тісніше закреслити обсяг фотоґрафічної діяльности, а найважніше зразу таки уложити собі теми, що їх мається намір опрацювати. Без такої підготовки наші добрі наміри в моменті, коли прийдеться їх реалізувати, розібються — як корабель об підводні скелі — об брак цікавих тем. І почнуться знову нарікання.

Мабуть мало наших світливців знає, що проста сільська хата є в середині дуже чиста і харна та що вона може бути неабияким обєктом для фо-

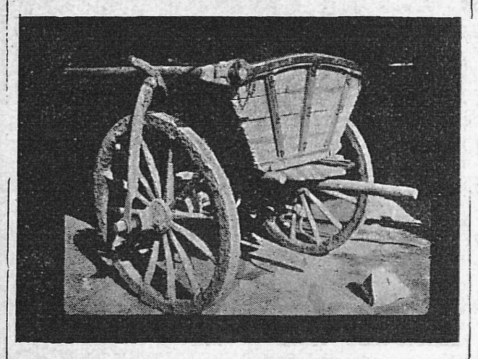

Віз. Світлив Ю. Дорош.

томистця. Або селянський віз?! Або багато, багато інших річей на селі. Наші світливці, новики, амаґори й мистці мабуть не звертають на це уваги. А це просто дивним видається, чому нікому не прийде на думку відзеркалити у своїй світлині правдиве життя батьків. Якби туди вони повернули бистрі очі своїх фотокамер, то я гадаю, не нарікали-б вони тоді на брак цікавих тем.

Розуміється, що до вибраних раз тем, які хочеться опрацювати, треба знайти відповідний підхід. З однієї теми, нпр. „віз" можна робити найрізноманітніші студії. В цьому випадку світливець ні трохи необмежений у виборі „підхоплення" і його свобідна воля тут зовсім невязана. А завдяки власне тому своєрідному підхопленню навіть найзвичайнішої фотоґрафічної теми, вона індивідуалізується, вирізнюється і стає мистецьким твором.

Ю. Дорош.

УСС

„Українські Січові Стрільці 1914—1920". Накладом Ювілейного Комітету при Видавничій Кооперативі „Червона Калина". Львів, 1935. Стор. 160. Формат великої альбомової вісімки. Ілюстрацій 520.

*

Я повернувся з прекрасної мандрівки. Почалася вона на майдані під Академічним Домом у Львові, звідки шлях пішов на Стрий аж до Страбичева й Горонди на Закарпатті. А дальше через Бескиди, через гору Маківку аж до Серету. Довелося побути деякий час над Стрипою у Семиківцях та Соснові, а далі повернутися над Золоту Липу й відвідати Лисоню. Тоді через Куропатники й Конюхи на Велику Україну, звідти на Буковину і знову до Львова, де тоді маяв жовтоблакитний прапор і торохтіли скоростріли.

Відбув я цю мандрівку в короткому часі, якраз такому, якого треба, щоби докладно прочитати стошістьдесятьсторінковий альбом УСС, що саме появився з друку.

Воістину, хай буде благословенне імя того чи тих, що їм прийшла в голову щаслива думка, видати таку книжку, направду найціннішу з усіх, що у нас досі появилися. Мене завжди брали заздрощі, коли доводилося нераз у домах чужинців оглядати альбоми такої чи іншої події з національного життя і родилося бажання мати таку рідну книгу, що була б завжди під рукою у вітальнях нашої інтеліґенції і якщо не в усіх хатах наших міщан і селян, то принайменше в домівках наших читалень та клюбових і касинових товариств. Що була б завжди під рукою і служила нам духовим кормом, тим, що підбадьорує, підтримує духа.

Признаюся, що коли дійшла до мене чутка, що Ювілейний Комітет, який створився для того, щоб відсвяткувати 20-ліття виходу Українських Січових Стрільців, задумує видати ювілейний альбом УСС, то я гадав, що це вийде книжка от така собі, більшменш прилична, але не надзвичайна, бо брав я під увагу і теперішню страшну скруту у видавничій ділянці і не надзвичайні друкарські засоби, якими розпоряджали чи могли розпоряджати видавці у Львові.

Тимчасом книга перейшла усі мої сподівання, вийшла просто надзвичайна. В першій хвилині не хотілося просто вірити, що це наша, українська книжка і до того друкована у Львові. Треба признати, що є у нас вже кілька видавництв, що дбають за відповідне оформлення книжки, то все-ж таки навіть серед тих гарно виданих книг альбом УСС займе перше місце.

Перш за все найважніше: на книжці чітко відбився великий піетизм до справи, що стала змістом альбому; позначилася на ній любов, що жевріла в серцях тих, що взялися за діло дати в образках і коротких текстах історію відродженого по довгих століттях українського війська.

Автори книги д-р Богдан Гнатевич, д-р Гван Іванець, Василь Софронів Левицький та й інші співробітники альбому мали неабияку працю. Від виходу в поле Українських Січових Стрільців минуло вже більше як двадцять літ. Ба, минуло вже пятнадцять літ від часу, коли Українські Січові Стрільці перестали існувати. Залишилися тільки по ріжних журналах чи й книжках надруковані спогади, залишились тут і там розвинені фотоґрафії з того памятного великого часу. А решта забувалася, розгублювалася. Ще рік, ще два чи десять і не стало б у живих — як вже і сьогодні багато нема — учасників подій, а від цього була б шкода для історії. Та чи тільки для історії?...

Гадаю, що не можна було зробити нам, тобто українському громадянству, кращого подарку, як той, що дали нам автори й видавці альбому УСС. Перш за все зібрали вони бодай здебільша цінний фотоґрафічний матеріял, що міг розгубитися й зовсім пропасти. По друге-ж дали той матеріял у такій формі, в якій він виконає не на сто але на тисячу відсотків ту працю, що її виконує всяка історія. Бо тієї книги не хочеться випустити з рук. Її можна переглядати в безконечність, і ще раз і ще раз, і читати і дивитися і читати. А коли читаєш і переглядаєш її, то справді мандруєш стрілецьким шляхом від Львова аж знову до Львова й до золотоверхого Києва. І чуєш бадьору стрілецьку пісню, і бачиш переможний похід з Карпат аж по Семиківці і Соснів і йдеш по рідній землі зрошеній стрілецькою кровю і стрічаєш густо-густо стрілецькі могили: і на Маківці і під Семиківцями і в Посухові і під Конюхами... І переживаєш ще раз з розтривоженим серцем цю епоху повну жаху але й повну надій... І ще раз плачеш над кожною могилою і ще раз на радощах перелітаєш над січовими орлами як вони йруть вперід...

Ні, тієї книжки мабуть ніколи не скінчиш переглядати, дійдеш до кінця і знову повертаєшся до початку і хочеш ще раз те побачити і інше... Господи, та невже все те було?...

— Було-ж, було-ж! — промовляє проречисто безліч фотоґрафій.

До речі, коли взяти під увагу, що багато з тих фотоґрафій роблено в часі походів і тому вони не були надзвичайні, то редактори альбому вложили чимало праці, щоб їх так добре зрепродукувати. До світлин додані тексти, добре, що — як на альбом — не задовгі. Уклад тексту і розклад світлин дуже дбайливі, повні смаку — видно робили це люди, що знаються на тому ділі. Добре подумана окладинка і гарний і теж дуже дбайливий переплет дають у цілості прекрасну настільну книгу.

Книгу, що буде постійно на наших очах, що буде нагадувати нам ті прекрасні роки 1914—1920, коли всі ми жили таким дуже іншим життям від того, що було перед тим і від того, що настало потім. Книгу, що її листкуватимуть наші діти — майбутні вірли — і питатимуть нас: а хто то, а що це таке? Яка розкіш буде давати відповіді на ці запитання, маючи змогу ілюструвати ті відповіді усім тим чудовим образковим матеріялом, що є в альбомі УСС. Гадаєте, що яканебудь школа, хочби й найрідніша, зуміє більше навчити?...

Але й не вірю, щоб яканебудь українська хата хотіла чи могла обійтися без тієї школи.

На четвертій сторінці читаю: „Печатано 2000 примірників".

— Але-ж, панове, Вам не стане того накладу!

Осип Боднарович.

Анекдоти.

ЛЄКЦІЯ ЧЕМНОСТИ

Французький король Людвик XV, як ще був дитиною, пішов одного разу з палати на прохід в товаристві свого ґувернера. В брамі стрінули стражника, що зняв капелюх і низько вклонився молодому королеві.

— Якто — здивувався молодий король — ви відклонюєтеся слузі?

— Сер — відповів ґувернер — я волю відклонитися слузі як почути думку, що слуга чемніший від мене.

НЕДВОЗНАЧНА ВІДПРАВА

Надворний кравець предложив Людвикові XIVо-му меморіял в справі зміни державного ладу. Людвик остовпів але холоднокровно приняв проєкт, закликав камердинера й доручив йому:

— Прошу закликати канцлєра, щови взяв міру на нове убрання для мене, бо мій кравець хоче тепер занятися управою держави.

КОМПЛІМЕНТ

Як розійшлася чутка, що Квінтус запалав великою любовю до гарної Таіс, якийсь заздрісник сказав:

— До одноокої Таіс!!... Гм... їй бракує тільки одного ока, але Квінтусові мабуть обох.

Нерівні вигляди

Старинні ґаллійці говорили, що меч обосічний. Це значило просто, що мечем можна скалічити не тільки когось але й себе. Польська пословиця каже, що кий має два кінці. Можна когось побити але можна й самому дістати.

Іншими словами — для всіх однакові вигляди, так як в Державній Льотерії для тих, що придбали льос.

В III клясі, якої тягнення зачинається 13-го серпня, головних вигранних по 100.000 зол. є три. Опріч того багато інших вигранних разом на загальну суму 1,991.700 зол.

Чужинна хроніка

Книжки, що потрясли світом. В нюйорському „Інституті для мистецтва й науки", що істнує при „Колюмбійськім Університеті", уложили листу 43-ох книжок, виданих в роках 1885—1933, що найсильніше заважили на історії культури світа в останньому пятьдесятилітті. Перших десять місць займають: Маркса „Капітал", Фройда „Значіння снів", Шпенґлера „Упадок Заходу", Айнштайна „Спеціяльна і загальна теорія релятивности", Томаса Мана „Чарівна гора", Бора „Теорія атомів", Плянка „Виклади з термодинаміки", Юнґа „Психольоґія несвідомого", Ремарка „На заході нічого нового", Ґітлера „Моя боротьба". Авторами дальших позицій є між іншими: Толстой („Крайцерова соната"), Ленін, Троцький, Пруст, Шов („Людина й надлюдина"), Джойс, Велс, Кіплінґ, Сінклєр Левіс, Аптон Сінклєр, Гарді, Конан Дойль, Джемс, Рассель, Ромен Роллян, Еддінґтон і т. д. Дехто запримічує, що ця листа має виключно англьо-американське тавро: бракує Достоєвського, Ніцше й Берґсона.

Люди в числах. Офіціяльний німецький „Державний часопис німецьких виховників" піддає таку систему для означування духових і фізичних прикмет людини: для всіх прикмет устійнюється скалю від 1 (найвисший ступінь) до 9 (цілковитий брак), при чому перша цифра означає ступінь релїґійного метафізичного почування, друга — свідомого думання, третя — добра, четверта — почуття краси і пята — почуття дійсности. Цифри після риски характеризують: перша — загальну фізичну справність, друга — енерґію. Для Ґете ця формула по думці автора проєкту так виглядає: 42514—32; Шіллєр: 32316—42; пересічний нордієць: 44555—44.

Вмер театральний критик. В Льондоні вмер у віці 73 літ визначний театральний критик Дж. Т. Ґрен, відомий зі свого пятитомового твору „Драматична критика" та з книжок про Льондон.

Нова Пєса Шова. Бернард Шов написав нову комедію п. н. „Міліонерка".

Чи великих людей вражає критика

З критикою у нас багато клопоту: байдуже — літературною, мистецькою чи всякою іншою. Є у нас багато людей — та чи тільки в нас — які є тієї думки, що не треба гостро критикувати творів, особливо молодих авторів, бо тим їх знеохочується а то й зовсім вбивається таланти. Родуміється така вимога до критики позбавляє ту останню всякої свободи в оцінці літературних чи взагалі мистецьких творів. Але бувають випадки, що критики беруть під увагу чи те, що автор щойно зачинає творити чи й інші обставини і часто дуже злагіднюють свої оцінки та осуди.

Інша справа, що не уважаючи на те, якого характеру є оцінки якихсь творів, вони роблять ріжне враження на авторів, що теж зі свого боку ріжно на оцінки своїх творів реаґують. Це вже залежить не так від самої оцінки як радше від вдачі автора.

Цікаво прослідити, як вражала критика ріжних великих авторів.

Деякі були дуже раді, коли займалися ними чи їх творами. Інші переконані про висшість свого ґенія, ставилися до критили зовсім байдужно. Багатьом визначним людям критика затроїла ціле життя, інших довела до шалу, а декого навіть вбила.

Французький поет Кассань так дуже взяв собі до серця глузливу оцінку своїх віршів відомим зі зїдливости Буальо, що збожеволів і вмер у лічниці.

Причиною мелянхолії Тасса було те, що його поему „Визволений Єрусалим“ приняли байдужно. Він два рази переробляв її намагаючись задоволити критиків, але це нічого не помогло.

Молодий і многонадійний анґлійський поет Кітс так зажурився гострою критикою своєї поеми „Ендиміон“, що вмер в молодому віці.

Критика, як лік, на кожного інакше діє.

Навіть Байрон, що вмів відповідати на критики статтями повними жовчі та зїдливости, блід, коли йому подавали свіже число „Едінбурґ Ревю“, де вміщували звичайно оцінки його поем.

Польський поет Словацький брав собі дуже до серця догани злобних критиків.

Джонсон навпаки, не ображався критикою, але цінив її і дуже любив; найгостріша догана була йому миліша як байдужна мовчанка.

Навіть Ісаак Нютон, мудрець і фільософ, був дуже вразливий на удари критики. Доки він жив критики стримувалися з оцінкою його творів, щоби не дразнити нервів визначної людини.

Ніхто не вмів спритніше боротися й осмішувати критиків як Дізраелі; він батожив їх немилосердно у своїх статтях і примушував мовчати.

Малярі не володіють звичайно пером так як кистю, але деякі вміли добре мститися на критиках.

Мікельанджельо, якого стрінула недотепна догана одного критика, намалював його на образі з ослячими ухами. Увіковічнений таким чином критик проклинав хвилину, в якій відважився напасти на великого мистця.

Горе тому, що необережним слівцем зачепив зїдливого Ґоґарта; напевно здибав себе на якійсь карикатурі; а все-ж таки гостра критика Черчіля вбила того мистця.

Рубенс інакше пімстився на товаришеві, що в зїдливий спосіб ганив його архитвір; пішов до його робітні, хвалив його образи, купив декілька і запевнив, що завжди може рахувати на його протекцію.

Великі вожди й державні мужі були дуже вразливі на всяку догану. Наполеон гостро карав журналістів, що осмілювались осуджувати його поведінку. Бісмарк був славний з процесів за статті, в яких він добачувався зневаги.

Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО“

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина“, Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ“, Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

Горобці на дротах...

БЕЗБОРОННИЙ

Колишніш еспанський король Альфонс XIII як був ще при владі, забажав раз особисто переконатися про вірність і привязання жовнірів своєї армії до його особи як короля.

В тій цілі звернувся до одного рядовика, що був на варті близько казармів з запитом:

— Хіба пізнаєш мене, я найвисше твоє начальство. Якби я наказав тобі тепер наміритись на мене і стріляти, то що ти зробив би?

— Я послухав би — відповів без надуми вояк. — Інші три жовнірі дали королеві таку саму відповідь. Щойно пятий заявив, що не стріляв би в такім випадку.

— Славно, юначе — каже вдоволений король — нарешті я знайшов одного, що висше цінить життя свого короля як жовнірський обовязок. Але скажи мені, чому ти не стріляв би?

— Бо я трубач! — відповів жовнір. Король вже більше не випитував.

СТАРА ІСТОРІЯ

Висилаючи сина на конґрес, шведський канцлер Оксенстієрна (1583—1654) сказав ті славні слова:

— Побачиш, мій сину, які дурні правлять світом!

Отже вже в 17-ому столітті знали це.

ЗАВЖДИ ПОКІРНИЙ

Людвик XIV, король Франції сказав раз до свого старого дворянина:

— Но, мій коханий, ти вже дуже старий, де хочеш, щоб тебе поховали?

— У стіп вашого королівського величества! — відповів без надуми дворянин.

ЛІК НА СОН

Бернард Трістан (француський письменник) наслідком виснаження товариськими вимогами мистецького світа в Парижі, став такий нервовий, що не міг спати. Лікар записав йому лік на сон, який йому кожного вечора мали приносити з аптики.

— Марусю — питає служницю — чи вже мені принесли лік на сон з аптики?

— Ще ні, прошу пана.

— То зателефонуй і скажи, що як не принесуть за чверть години, то піду спати без нього.

ЗАМАЛО ПЕРСТЕНІВ

Бернард Шов сидить на приняттю у знайомих біля жінки одного недавного збогаченого купця. Вона не вміла ще якслід примінитися до товариських вимогів.

— Як вам подобається ця дама — питає його сусідка, що сидить по його другім боці — правда, що вона дуже смаковито зодягнена?

— Ба! — каже Шов — тільки шкода, що має за мало перстенів, щоби могла закрити свої руки.

МАРШАЛ ФОШ І ЛЬОРЕНС

Льоренс, відомий анґлійський організатор повстанських рухів арабів, що недавно помер, перебував раз в Парижі в часі загострення відносин між Францією й Анґлією.

Одного разу зустрів його маршал Фош і запитав з усмішкою:

— Певно незадовго вибухне між нами й арабами війна в Сирії, чи станете у проводі арабів?

— Не думаю — відповів з місця Льоренс — хіба що ви, пане маршале, обіцяєте мені, що особисто поведете французьке військо. Тоді і я переберу провід з цілою приємністю.

Старенький маршал погрозив йому пальцем і сказав з усмішкою:

— Помиляєшся, молодий приятелю, якщо гадаєш, що я заризикую свою репутацію, яку я здобув поборюючи вас тут на французькім фронті, щоби мірятися з вами на вашій власній території... ще й до того в умовинах, які ви самі склали. Там я не мав би відваги шукати зачіпки.

ІНФОРМАЦІЯ

Старого Ротшільда запитали раз про одного власника великої фірми в Льондоні.

Ротшільд інформує:

— Це безсумніву незвичайно чесний і солідний чоловік. Його „так“ це справді „так“, „ні“ — „ні“... але бреше.

СУДЬБА.

Дня 10-го лютого 1933 московський громадянин Павло Тімофеєв заплатив судовому інкасентові 12 рублів 50 копійок як митну оплату. Від того часу зачинається його недоля. Бо 17-го березня 1933 дістав він візвання з суду 15-ої округи, щоби заплатив вже раз заплачену суму 12 рублів 50 копійок. Раненько вибрався в дорогу на вулицю Кропоткіна, до суду, де предложив свою посвідку. Там розчаровано посміхнулися: „Це мабуть помилка“.

Та все-ж таки Тімофеєва кожного місяця кличуть на вулицю Кропоткіна, щоби заплатив 12 рублів 50 копійок. Кожний раз він іде, показує посвідку і за кожний раз там дивуються, що належність заплачена. Та найближчого місяця він знову дістав візвання. А в ньому було виразно написано, що „якщо не вплатить тієї суми в означеному речинці заберуть йому майно й продадуть на ліцитації“.

Так вже від року Павло Тімофеєв ані робітник ані громадянин, тільки — як це стоїть в судових паперах — „обвинуваченій“. Вся увага суду 15-ої округи, вся його енергія сконцентрувалася на Тімофееву. Раптом суд стратив Тімофеєва з очей. Горячкова пошуканка. По двох місяцях знайшли його нове мешкання і вже на другий день дістав він візвання, щоби заплатив славнозвісні 12 рублів 50 копійок. Це тривае вже більш року. Кожного місяця йде до суду й показує там свою посвідку. Він вже привик до того і вже навіть не болить його те, що чейже урядовці могли б раз десь записати заплачену суму і дати йому спокій.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Ґраф Михайло Тишкевич, що був послом У. Н. Р. при Ватикані, пізніше у Парижі головою дипльоматичної місії за Мирової Конференції, мав свої дрібні аристократичні чудацтва. Пробував він приєднати для нашої справи французький уряд впливами тих кол, в яких мав особисті звязки. А що саме тоді ці кола не були дуже популярні і мали мало спільного з політикою нашого уряду, у пресі появлялась часом гостра критика його політики. Не менше гостро нападали на нього деякі наші вороги, називаючи його запроданцем. Ґр. Тишкевич легковажив собі цю критику з панським жестом, але деякі колючки його боліли і він вирізував їх із ґазет. Мав він на них спеціяльну подушку, в яку вшивав найгірші епітети про себе. На цю подушку залюбки він сідав у сальоні, коли доводилось вести політичну дискусію із земляками. Підчас дискусії вставав він часом із свого місця і вказуючи на подушку під собою казав:

— Знаю, знаю, що про мене думають мої вороги... Я маю їх усіх тут...

*

В Українському Національному Музею у Львові залишив Микола Садовський скриню з народніми театральними костюмами, коли вертався з Ужгороду до України. Скриня стояла довго, чекаючи на український театр у Львові, що як відомо залежав виключно від одного рішення голови Комітету будови українського театру у Львові д-ра Костя Левицького, найревнішого опікуна незабудованої площі під цей театр. Минали роки, Музей наповнювався образами та іншим інвентарем і одного дня відкрили серед усякого музейного надбання довірену на перехів скриню. Директор Музею звернувся до Кооперати Український Театр у Львові, щоб вона взяла собі театральні костюми, з тим, що зверне тільки кошти транспорту за скриню колись заплачені Музеєм 200 зол. Інтерес чистий як золото — театральна кооператива згодилась принципіяльно як стій — телєфонічно. Прийшли відбирати скриню; відчинили її, а там самі молі.

— Яке щастя, що не треба платити за транспорт — сказав один із представників театральної Кооперативи — костюми самі вже тепер зайдуть до нас...

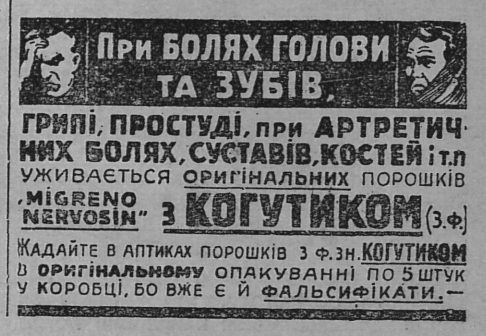

Нові видання

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Василь Кучабський: **Значіння ідей Вячеслава Липинського.** Видавництво „Дружина“. Львів, 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Тадей Скотинський. **Український герб та прапор.** Видання Товариства „Просвіта“. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Самостійна Думка. Літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. Річник V. Книжка 5—6. Травень-червень 1935. Чернівці.

Наш світ. Ілюстрований журнал літератури, мистецтва, науки. Рік V. Ч. 1. Липень, 1935. Луцьк.

Студентський Вістник. Неперіодичне видання Студентського Кружка „Рідної Школи“ ім. П .Могили у Львові. Липень, 1935. Львів.

Світло й тінь. Щомісячник. Журнал Українського Фотографічного Товариства у Львові та його філій. Ч. 7. Липень, 1935. Львів.

Тризуб. Тижневик. Рік видання XI. Ч. 28—29. З 14-го липня 1935. Париж.

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, графольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.

Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

РОЗПИСУЄМО ПЕРЕДПЛАТУ на нову велику повість УЛАСА САМЧУКА п. з.

ВІЙНА і РЕВОЛЮЦІЯ

яка вийде в коротці, як II-ий том „ВОЛИНІ“

„Війна і Революція“ це **могутня епопея світової війни й визвольних змагань.** Її автор відомий письменник **Улас Самчук,** лявреат цьогорічного літературного конкурсу (перша нагорода за „Волинь“). Другий том „Війна і Революція“ визначається ще **більшими мистецькими вальорами та більш зацікавлюючим змістом.**

В передплаті коштуватиме „Війна і Революція“ тільки 3 зол.,

хоч обем книжки великий (около 20 аркушів великої вісімки). По появі книжки **ціна буде значно підвисшена** тому спішіться з висилкою передплати, аби скористати з нагоди й дешево набути цю знамениту й високовартісну повість. На кошти пересилки долучити 50 гр.

Гроші слати розрахунковими (синіми) переказами на адресу: Видавництво „Дзвони“, Львів, вул. Японська 7. II. „Війна і Революція“ творить окрему цілість тому можуть її читати й ті, що не читали I-го тому „Волині“.

Найкращий дарунок

при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . . 2.70 „
Піврічна . . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (40) 16
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VIII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ЯРОСЛАВА МУЗИКА

Паризькі зорові враження.

Про Париж говорять і пишуть багато. Можна про нього багато писати і треба. Усе в ньому цікаве: люди, мистецтво, розкіш і нужда. І все це невичерпана тема. Не прочитаєш усього, що написали про нього і не наслухаєшся. А поїдеш — відчуєш зараз магічну силу цього міста. Хто шукає свободи і вражінь — найде їх у Парижі. Не диво, що головно мистців так тягне туди — перший раз, другий, знову і знову.

Кажуть: перше враження найсильніше і наймаркантніше. На жаль, не можу нічого про нього сказати. Приїхала я в Париж з перекривленою шиєю і гарячкою. Пригадую: завірюху, сніг, холод, довгі ряди сірих камяниць, що мигали перед шибами авта.

Та як подумаєш про ті камяниці, зараз скажеш: яка ріжниця між маленькими домиками у бідній дільниці Монмартру, де іноді рукою даху досягаєш і театральним виглядом площі Конкорд з її памятниками, монументальними новими будівлями! А дільниця „латинська" — університетська, з Сорбоною та іншими високими школами? Тут найінтеліґентніша та найцікавіша публика з усього Парижа. Живе тут багато ріжноколірових народів: неґрів, гіндусів, китайців, арабів. Бувало вийдеш увечір на вулицю і коли вона ще слабо освітлена, як нпр. Кіжас чи сусідні заулки то здається. направду бачиш духа в комірику та капелюсі. Щойно під ліхтарнею переконаєшся, що це гіндус або неґр, якийсь зразок чорно-чоколядової породи.

Вистава вуличних малярів.

Хоч і з духами вночі, але дільниця весела. На бульварі Сен-Мішель, можна часом бачити такий образок: поруч елеґантної кавярні „Капуляд" — на тротуарі забрукованої вулиці, а в ній білий бик прибраний у кокарди на шиї та хвості. Прохожі оглядають його, подивляючи його заслужену красу, але ніхто не дивується і не спитає навіть, чому його показують саме в такому місці і з якої причини.

Євреїнов.

Бульвар Сен-Мішель, який я так часто топтала своїми спухлими ногами, давав мені часто нагоду побачити щось нового. Тут я познайомилась з вуличними малярами, які ображуються за цю назву і кажуть звати себе „плєнеристами" — від того свіжого повітря, на якому малюють і стоять.

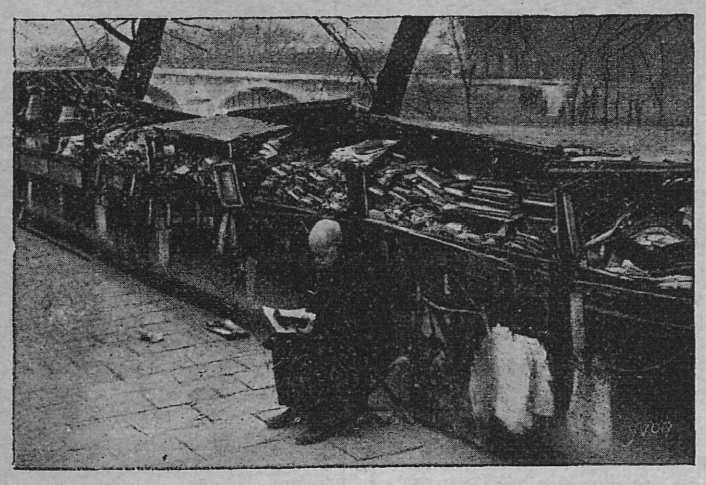

Букініст.

Раз у неділю вранці вийшла я з дому і не могла рішитись, куди мені йти. Дивлюсь, а тут якісь люди з широкими краватками і розкуйовданим волоссям розкладають під камяницями параван і розвішують на них образи. Всі дуже спішаться і недобрим ском споглядають, яке їм нині припаде сусідство — конкуренція. Почала я розпитувати, в чому річ. Вуличні малярі обєднались в асоціяцію. Одна з таких асоціяцій з дикою назвою „Горда" взяла собі за мету згуртувати жерців такого плєнеричного мистецтва, щоб спільно чогось добитись. Почала влаштовувати балі і збірки і підпомагала членів, що були у великій потребі.

Належали тут усякі люди, і з мистецького погляду і з національного. Були спеціялісти від котів, жінок, пейзажів, папуґ, тощо. Попадались між ними і мистці з добрими образами, як Лярош із своїми акварелями або якийсь архітект, якого прізвища не можу в цій хвилині пригадати. Деякі з тих „вуличників", як Мері Рібеллі, були членами „Сальону Французьких Мистців" — офіціяльної академічної вистави.

Ця Мері не забувала ніколи виставити свого білєту на фронті свого паравану з цим реклямовим титулом.

Дуже симпатичним типом, як людина, був маляр Євреїнов, добросердий, завсіди з люлькою в зубах. Він не вмів стримати свого зворушення, коли я до нього промовила по російськи.

Офіціяльним місцем осідку „Горди", була каварня Ля Ротонд. Там вони мали свою постійну канцелярію з секретарем, що давав інформації про вистави і продаж образів. Ця каварня обвішана вздовж і поперек образами мистців „Горди" й інших мистців, нераз дуже добрими.

Друге характеристичне явище паризької вулиці, це т. зв. букіністи, антиквері, що торгують старими книжками, ґравюрами, всякою мистецькою старовиною. Їх крамнички, це подовгасті скриньки, поприміщувані на мурі, що відгороджує Сену від вулиці. Ці скриньки тягнуться цілими кільометрами вздовж Сени. Букіністи дуже привязані до свого фаху. Вони не тільки купці і покупці, але й збирачі. Прийти до дому такого аматора мистецтва, це велика приємність для гостя і господаря. Одного з таких антикварів в околиці Нотр-Дам, пана Сарторі, я від-

(Докінчення на 5-тій сторінці).

ДМИТРО НИКОЛИШИН

З циклю „Іванків".

Памяти Батька й Мами.

БАТЬКОВІ.

I

Малим хлопям у кожен день святий
я в церкві пру по сходах просто вгору,
бо ж я найменший член твойого хору,
що в ньому здавна диригентом ти.

А там стаю праворуч між альти,
дивлюсь на порухи твої й бадьоро
співаю в даль церковного простору,
та все рахую образи й хрести.

То слухаю, як баритоном дужим
— такого не було другого в нас! —
Апостола чи Віруй ти служиш...

Десяток літ четвертий... Скільки зміни!
Та твого діла не нарушив час:
ним досі гомонять церковні стіни.

II

Ніч зорями цвяхованим шатром
накрила нашу валку при дорозі;
я скулившись під кожухом на возі
думками й снами ввесь понад Дністром

Уранці й він. Ось синьківським яром
тече мов срібна стежка на облозі...
Я в радісній затоплений трівозі
очима впивсь у човна та в пором.

Дивне...: „Дністер пливе на захід, тату?"
Ти засміявсь: „А он де сонце сходить!"
І показав у далечінь рукою.

Я повернув за нею головою:
Імлиста куля червонила води...
І занімів: вражінь мав забогато...

МАМІ.

III

Я віднайшов твою домівку, Мамо,
в той день, як батька віднесли на спокій:
ділок поздовжний поміж деревами,
закутаний у буряни високі.

Хреста нема... Лише в ногах черешня
(та — в головах і дві бічні вже стяті...)
стоїть мов щастя памятка колишня
та згорда мірить гущаки крісляті.

Зі стятих пнів нові повиростали
й багровими сміються ягідками
до всіх, що спрагу чують серед піль

Стою й питаю поглядом охлялим:
з якими ти прийшла до батька снами
й який взяла зі світа в яму біль...

IV

Хто ти була, Матусю невідома?
Що ти несла у серці в сірий світ?
Чим ти жила весною в себе дома,
як Амор перший склав тобі привіт?

Старий дідусь казав, що ти зоріла
красою пишною на все село,
го, як ішла ти, парубня німіла
й усяке заздрим поглядом вело.

Я так і бачу твій величній образ:
щічки румяні, оксамитні брови
і мелянітний блиск спокійних вій.

І чую: ти і лагідна і добра...
Та не вгадав я з довгої розмови,
що збавило талан надійний твій...

У 10-ліття смерти О. Маковея.

З посмертної теки О. Маковея поміщуємо у десяті роковини смерти письменника недрукований досі його сатиричний фейлетон про поезію. Був він у 1908 р. уже складений і мав іти до друку в „Руслані", але в останній хвилині автор його стримав. Нині читачі легко зрозуміють причину: злобні уваги Маковея, могли вразити декого з його товаришів. Дещо з цих уваг утратило трохи на актуальности, але більшість із них, якби написана нині: молоді поети мало журяться мовою, наголосами, граматикою і — сенсом. А ті, що постарілись іще менше.

Осип Маковей.

О. Маковей, як бачимо, хочби з цих його заміток, мав дуже гостро розвинений критичний хист і не дав себе „пірвати" модним гаслам псевдомодернізму, що дозволяли письменникам сідати на Пеґаза із заплющеними очима. Тимто його рефлексії досі такі свіжі. У паперах своїх залишив О. Маковей ще неодин цікавий нарис, який можна би видрукувати, а з його численних фейлетонів розсипаних по часописах і журналах можна би зложити цікаву збірку.

Не треба забувати, що Маковей належав до наших перших фейлетоністів на европейський зразок і що дав він перші зразки, як писати легкі та дотепні фейлетони.

ОЛ. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Чи всі мають світогляд?

Пунктом, майже ґеометричним, в якому перетинаються трохи не всі сумніви, всі твердження і всі змагання до зміни повоєнної дійсности, — стала проблема світоглядів, дискусія про світогляди. Та ці дискусії, що із затишка фільософічних робітень, перенеслися на стовпці ґазети і проникли у спори щоденного життя не спираються назагал на зясуванню собі як слід **суті** світогляду. Особливо українські дискутанти, — як це виявила наглядно полеміка на тему: „Чи письменник мусить мати світогляд?" мають доволі примітивне розуміння суті світогляду, не журячись ні трохи про психольоґічну і фільософічну літературу, — яка від Ґеґля аж по Дільтея, Ястерса, Мілера-Фраєнфельса, Гессена сказала на цю тему дещо дефінітивного. Не треба би забувати, що не журитись за прикладом Декарта про те, що люди вже перед нами сказали може вийти на здоровля — тільки таким ґеніям як Декарт.

Завдання зясувати психольоґію світоглядів, — що нині на погляд Утіца, — стало інтеґральною частиною характерольоґії йшло в напрямку: переаналізувати чинники, що складаються на світогляд, що рішають про те, як він повстає, та в напрямку клясифікації типольоґії світоглядів.

Аналіза якогонебудь світогляду вказує, що на його суть складаються три чинники, які з ріжною силою і виразністю у світоглядах виступають, але які завсіди в якійсь формі у світоглядах є приявні. Оці три чинники це **пізнання** (чинник епістомольоґічний), **цінування** (Нітшеанські „таблиці цінностей", чинник аксіольоґічний) та з з цим тісно звязані **практичні постуляти** такого чи іншого діяння супроти пізнаної й оціненої дійсности (чинник практичний). Світогляд не є чистим пізнанням; — є він як каже Джентіле „пізнанням, якого не можна утотожнювати з дійсністю але яку він перетворює". Світогляд **приказує** як каже Ніцше „так має бути". та одночасно відповідає на питання „звідки і чому?" Світогляд за словами Маркса не тільки **інтерпретує** світ, — але бажає **його змінити.** Навіть тоді коли обезцінює життя, у певний спосіб його оцінює, навіть тоді, коли каже стримуватись від всякої дії, — хоче змінити дійсність почерез нашу бездільність. Щоби пізнавати, мусить він самому пізнанню та річам, які пізнає признавати якусь цінність, не може оцінювати не пізнаючи і не може наказувати діяння не оцінюючи, як теж навпаки.

Одначе сама приявність пізнання, цінувань і наказів для волі не рішає про істнування світогляду. Рішальним фактом є спосіб їх **повязання**, спосіб їх **сполуки.** Усі форми пізнання, цінування і практичні постуляти тільки тоді творять світогляд, коли 1) в особистому переконанню даної людини огортають цілу субєктивну, фенемонольоґічну — себто для даної людини істнуючу дійсність. 2) Коли спосіб їх сполуки є такий, що творять певну **систему** залежних від себе елементів, а на їх звичайну суму. Іншими *словами*: світогляд мусить сповняти постулят 1) цілости та 2) суцільности.

Ясно, що цілість і суцільність світогляду у такому значінні можна осягнути тоді, коли пізнання, цінування і накази волі скристалізувались у формі **понять** доволі **узагальнених** та досить однозначно зясованих, щоб 1. могли охопити цілу дійсність, 2. мали спромогу створити суцільну систему.

Виходить з того ясно, що світогляд не тільки не є і не може бути власністю кожної людини, але навіть не кожної освіченої людини. Щоби появився світогляд, треба далеко посуненої здібности до абстрактного думання, треба, щоб це думання зверталось у своїй інтенції на цілість істнування, треба, щоб доводило воно до суцільности пізнання, цінування, наказів. Усі ці три умовини зовсім не є такі поширені, щоби кожна пересічна людина чи навіть кожний письменник могли похвалитися, що їх мають. Особливо третю вимогу: внутрішньої послідовности у сполуці форм пізнання, цінування та практичних домагань супроти дійсности рідко находимо у людей. У богатьох одиниць навіть з вищою освітою та талановитих, істнує психічне явище співістнування суперечностей, яке так влучно охрестив Іжиковський, — назвою „істнєнє непопшебіяних сьцянек в умисьлє".

Та світогляд не кінчиться ще на тих складовинах, без яких його як статичну цілість не можна собі уявити. Аналіза його сягає дальше в глиб аж до психічних диспозицій, що своєю ріжноманітністю рішають про такі ріжні зображення світа. Психольоґія світоглядів Ясперса пояснює цю ріжнородність ріжними **світоглядовими підходами**, які закрашують даній одиниці дійсність своєрідною перспективою. Залежно від того, чи в людині бере верх підхід контемплятивний, чи активний, ентузіястичний, чи містичний, залежно від того, чи ці підходи звертаються на предмети дійсні чи на власне „я" повстають ріжнородні образи світа (Weltbilder).

Активний підхід хоче змінити дійсність чи власне „я", контемплятивний супокійно її оглядати — чи то інтуітивно, естетично чи раціонально, — ентузіястичний шукає в річах того, що суттєве і відповідає на знайдену „суттєвість" світа реакцією свого „я"; містичний переборює поділ на підмет і предмет, щоб зєднати всесвіт і душу в сяєві всеохопної екстази. На ґрунті тих підходів виростають натуралістично-механічні, природознавчі, природничо-мітичні і духово-„культуралістичні", метафізичні і містичні зображення світа.

Коли хтось радить нашим письменникам вибирати якийсь світогляд або впевняє, що всі його мають — то повинен би бодай згадати, який образ світа поручає або похваляє.

А ще важніше: повинні би в нас починати від аналізи самого поняття „світогляд" — поняття наскрізь фільософічного.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

З морських віршів.

Пісня моряків.

Із са́мого ранку вдаряє від моря містраль,
Ножами матроськими в груди штовхає невпинно,
Узавтра вітрила полинуть на синій шезкрай,
Та нині ще можна впиватися ромом і джином.

Щурами і цвіллю пропахли старі кораблі,
Та вщерть насякнуті морською покучою сіллю
Вони неодин ще покинуть запінений слід,
В зеленому морі розбурхану краючи хвилю.

Розгойдані вітром, оперті на линвах бортів,
Моряки заспівають. А в синій, затишений вечір,
На дальніх мілинах, навколо струнких островів,
У сіті їх з місяця срібні спливуть оселедці...

Дівчина з Корсики.

Ваші очі — іскрясті й обличчя від вітру — смугляве.
Живете над морем. Як обрій вам вигнулись брови;
І хто так уста вам цілунком своїм закривавив,
Признайтесь, чорнявко, на цім корсиканськім острові!

Я знаю: тут стрімко до моря спадають високі скелі,
*Навколо — **maquis***), де жили ще недавно бриганти,*
*Браконєри**) мають над морем камяні оселі,*
*А на склонах зростає вино, що **chianti**".*

Ви не смійтеся! Сам я з чужого й незнаного краю,
Де до моря далеко й тому там так нудяться люди,
Та де однаково палко, як тут, дівчата кохають,
Лиш що не такі в них смугляві й загострені груди.

Вийдіть над море вночі. Обіцяю вам бути спокійним,
Місяць скочить до нас на скелю останнім бандитом,
Коли ж показати вам схочу, які в нас цілунки й обійми,
Ви не будете — правда? — на мене нітрохи сердиті!

Середземне море, червень 1935.

*) „Макі" — непролазна гущавина на Корсиці де довго ховались бандити (прим. ред.).

**) Браконєри — тут рибалки, що ловлять рибу на недозволених водах, або в охоронний для неї час (прим. ред.).

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

Покину нудні...

Покину нудні сигнатурки в аптеці,
Забуду дітей в пелюшках, —
І поїду ловить оселедці
У північних морях.

Мов хмари вони пропливають фіолисті,
Підвладні законам своїм,
І буря в своєму звитяжному свисті
Літає в плащі сніговім, —
А тут, у набридлому місті
Лише люди та дим.

Під парусом біло-крилатим
Сам я стану як птах,
І може зроблюся піратом
У далеких морях.

(Зі збірки „Тринадцята весна").

ОСИП МАКОВЕЙ

Русалкова вода або поезія.

(Підручник для молодих поетів).

Передмова.

Відколи живемо на світі, ще ніколи не було в нас стілько поетів, як є тепер. На сто ґімназистів половина пише і друкує вірші; до них прилучується чимраз більше дівчат з прекрасними псевдонімами, як Незабудька, Астра і т. п. Але в їх поезіях видко ще подекуди невправну руку. Тому я видаю малий підручник для молодих поетів, щоби вони не ходили напомацки.

Заголовок до цього підручника я позволив собі взяти з найбільшої у нас трагедії (на 290 сторін друку, великої 8-ки) В. Пачовського: „Сон української ночі". Він називає поезію русалковою водою або водичкою з русалкової кринички — а мені то дуже сподобалося.

Поезія може бути двояка: одна така, що поет пише, аби писати, і це називається „штука для штуки"; а друга — суспільна, поезія артистів з горожанським почуттям, і вона — завдяки прекрасній вигадці В. Пачовського називається „кров України з водою русалок". Але на ті поділи поезії не дуже треба зважати; кожний нехай пише, як знає, а хоч би й не знав, то нехай таки пише; бо поетам все вільно, особливо молодим.

§. 1.

Найважніші правила.

Коли хто хоче зробити русалкову воду або поезію, повинен памятати на дві річи: А) що він хоче написати, Б) як він то має написати?

А) Що писати?

Предметом поезії може бути все. Але нема звичаю писати в поезії про те, як прати шмаття, як робити „шницлі" або пироги, як доїти корови і т. п. Математика також не надається до поезії. Зате дуже виплачується писати про всі чотири пори року, про день від сходу сонця аж до заходу, так само про ніч, про природу і про любов. Особливо про любов повинен писати кожний ученик; притім вільно йому описувати все, що до любови належить, бо тепер уже ученики все знають. Але можна ще і по старосвітськи описувати свою любку, почавши від волосся аж до ніг. Звичайно голову описується найдокладніше.

Є ще для поезії деякі теми необроблені: н. пр. поетичні дівчата могли би вже розпочати описувати мужеську красу, щоби внести в поезію трохи ріжнородности, бо знудилося все читати про жіночу красу. Можна також найменше один том всяких поезій написати про ліжко, куди так приємно покластися по цілоденній праці, по морозі і т. п. Богато поезій з трагічною закраскою можна написати про тісні черевики і про біль жолудка. Взагалі треба шукати нових тем.

Б) Як писати поезії?

Далеко трудніше сказати, як писати поезії. Тут треба наперед зазначити, що між віршуванням або стихотворством і поезією майже нема жадної ріжниці. Це повинен памятати кожний молодий поет і не гризтися іншими поглядами на цю справу. Далі треба вивчити ритм, або розмір, то значить, ті прохеї, ямби, амфібрахи, дактилі, що про них десь колись можна почути яке слово в школі. Береться напр. трохеї:

— ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪
— ∪ | — ∪ | — ∪ | —

пишеться їх на папери і потім підкладається під ті склади слова.

Приклад до того:

Николай любив Марусю,
а Маруся Петруся,
а Петрусь любив Катрусю,
а Катруся Івася — і т. д.

Звичайно дбають поети про те, щоби не мішати трохеїв або ямбів з іншими розмірами, але це не мусить бути. Можна напр. і таке писати:

Дзвонять дзвони, дзвонять дзвони,
ідуть з хоругвами,
пливе́ пісня сумна́, тиха
вихо́дять з но́шами.

(Альманах „На шляху", 72).

Коли-б хто хотів читати це трохеями, то можна дати на словах наголоси: пливе, су́мна, виходять з ношáми. Можна також і зовсім не дбати про ніякий розмір, напр.:

Глянь лиш, душко, сама
у очи мої без гніву
і почуєш усі
кохання Божії співи.

(Там 25).

У русалковій воді або поезії вживають також і римів. Найзвичайніші рими у нас такі: сонце — віконце (ці два рими нерозлучні), дівчина — калина, рожа — гожа. Ці рими кладеться на кінці кожного рядка. Між римами і попередними і дальшими словами не конче мусить бути льоґічний звязок, і вони є лише тим клеєм, що склеює вірш до купи. За них не так трудно, бо наші дієслова дають тисячі римів. Нераз одно і те саме слово з наростком дає з десять римів, напр. про-мовити, від-мовити, на-мовити і т. п. До того приклад:

Промов до нього і відмов
його від того та намов,
аби він ті слова сказав,
що я тобі тепер казав...

(В. Пачовський: Сон, 109).

Рими є мужеські і жіночі: Бик — рик, гук—стук, віл—стіл, гусь—Русь — такі рими називаються мужеські, а корова - здорова, дівчатко - телятко, хлопчина-фартушина — такі рими називаються жіночі. Добре є, перемішувати мужеські і жіночі рими, тоді „русалкова вода" має ліпший смак.

Рими можуть бути складані і з двох слів і з фальшивими наголосами, як напр. Пачовського:

Тай я вже знаю звідки то —
на крилах носять зóлото.
А я направду виділá —
вода золочена була.
Дівчина, як ластівка,
дивить ся на козака.

А можна також і зовсім не зважати на рими, напр.:

Як погляну я на тебе,
рветься серце в грудях,
як погляну в твої очі,
потопаю в мріях!

(Альманах „На шляху"", 47).

Це можна собі позволити особливо у таких пригодах, як оця, коли поет у чімсь потопає і щось у нім рветься. Тоді, звісно, чоловікові не до римів. Ще один приклад для науки:

І світ завмер би й став поганим
і людем був-б ворóгом,
що навіть Бог на небі синім
зрік бись бути Богом.

(Там 82).

В такім тяжкім припадку, де навіть сам Бог зрікся би бути Богом, очевидно все одно чоловікові, чи: воро́гом чи ворóгом, тим більше, коли поезія взята живцем з польського.

Таких римів, як: лопата—мотика, коцюба—паляниця, весна—кальоші раджу не вживати, хіба, що поет нагороджує нам ті промахи якоюсь дуже патріотичною або гуманною думкою і страшними словами.

§. 2.

Строфа.

Один рядок поезії може бути дуже довгий (напр. гексаметер), але може бути і дуже короткий і складатись лише з одного слова або з двох. Приклад:

Не верне,
Пропало
давнéє кохання:
Химерне
Зівяло, —
остало ридання.

(Франц Михайлів).

Це скорочування одного рядка може дійти так далеко, що по просту не дається ніяких слів, лише самі точки: . . . . . або зірку * — і то має також велике значіння в русалковій воді. Часом такими точками можна

АННА ТАРАСЕВИЧ-ОРТИНСЬКА.

Павло Громницький

I.

Неодного нашого мистця відкрили ми в останніх роках на чужині. Хуртовина подій кинула неодного між чужинців і там мусів він працювати — не маючи часто змоги навязати звязків з рідною землею. Нові умови життя, тверда боротьба за хліб, своєрідна вражливість мистців... Не тільки в нас трапляється таке, що забуваємо за свої таланти.

Чи багатьох з наших не то інтеліґентів, але мистецтвознавців чуло коли про Павла Громницького? Вже само прізвище каже вам, що це 100-відсотковий, нефальшований земляк. Саме з ним хочу познайомити галицьку суспільність. Не „новий“ це маляр, а тільки мало відомий. Зачнемо від сухих фактів.

Павло Громницький уродився у 1889 р. в Громницях на Харківщині. У 1906 р. матура в Катеринославі, відтак на бажання родини правничі студії в Харкові, опісля в Петрограді. Рівночасно записується він уже в 1908 р. на малярську Академію, де його офіційними учителями стають Репін і Дубовской. Нахил до малярства проявляється у нього ще в дитячих роках. В 1905 р. запримітив у нього Се-

П. Громницький. Портрет жінки. (Люксембурський музей).

ров великий талант та дав початки його малярському хистові.

Приходить воєнна заверюха 1914 р. Від перших днів війни мусить Громницький воювати на фронті. В 1916 р. малює терени для інжинірських цілей як звязковий старшина 55. дивізії. В 1917 році вступає як комендант сотні до „Чорних гайдамаків“ під командою Волоха. Вкінці є комендантом богодухівського та охтирського повіту на Харківщині. Війна та революція приносять йому багато вражінь, здебільша невеселих і згодом вони проявляються могутніми композиціями Громницького.

По революції, яка нищить його суспільне та матеріяльне становище — треба еміґрувати; у 1919 р. опинюється в Чехословаччині, куди прибув з частинами Галицької Армії. Перших десять літ еміґрації в Празі, це доба інтенсивної творчости Громницького. З того часу походять його найбільші праці. Професор празької академії мистецтва Енґельмілер, колишній знайомий його рідні, призначає його своїм асистентом. Підчас хороби та після смерти Енґельмілєра, веде Громницький його школу довший час, як офіційний заступник.

В 1923 р. виїздить до Парижа, де навязує знайомство з Матіссом та Пікассо. В 1924 р. живе як риболов-маляр на Сицилії, опісля виїздить до Єгипту. Слід згадати, що Громницький подорожував багато перед війною в товаристві свого дядька так, що крім Австралії бачив усі континенти. Еміґрація підкопує його здоровля, так, що мусить лікуватися довший час в Татрах. Із того часу походять його полотна татранської природи, продані здебільша на виставі в Парижі. Деякі з них поміщені в санаторії Сонтага в Смоковці. З побуту на Підкарпатті в Ясені походять образи, поміщені в чехословацькому парляменті в Празі.

Але після літ приходить кріза, що захоплює в першій мірі мистців. Образи продавати щораз тяжше і треба продавати їх щораз дешевше. Нелегко описати враження, як мені вперше довелось відчути, що значить „біда“ у мистця. Був пізній осінній холодний вечір, я була змучена по праці. Нараз хтось дзвонить; відчиняю неохоче. Був це Павло Громницький; приніс великий образ — китицю квітів, іще зовсім свіжий; приніс сам, пішки, з протилежного передмістя Праги. Чуже, нераз вороже середовище, журба за прожиток для родини, домашні клопоти. Ще й треба гнутися, працювати під смак публики.

Як можна в такі дні, коли нужда заглядає до хати поставити відповідну ціну на свій твір? Нелегко потрапити на покупця. Той перший до якого звертаєшся — найкращий. Нема часу шукати інших, коли дома жде улюблена дитина. Мистець лякається тоді необачним словом прогавити нагоду продати образ, недоцінює себе, часто фізично не має сили признатись до стану, в якому опинився.

А ще уявіть собі людину, що жила колись у повнім добробуті і мала великі успіхи, великі перспективи перед собою. Нараз несприятливі обставини, вороже середовище розсівають це все.

Зате як сильно кожний проблиск признання, кожна дрібна надія на кращу будуччину, головно любов до дитини підтримує плідну творчість Громницького, з вічним полумям праці!

II.

Тяжко насильно вкладати твори мистця в рямці якогось напряму. Часто-густо кажемо: це сюрреалізм, це імпресіонізм, тощо. Робимо це для легшої орієнтації. І дійсно багато малярів, ціле життя малює в дусі одної школи, — можна сказати іноді, що задовольняються лише одною манерою. Але повоєнні роки стали такі бурхливі, що деякі мистці, як нпр. Пікассо зосереджують у своїй праці майже всі напрямки останніх літ. Є й такі, що їх неможливо підтягти під якийсь напрямок.

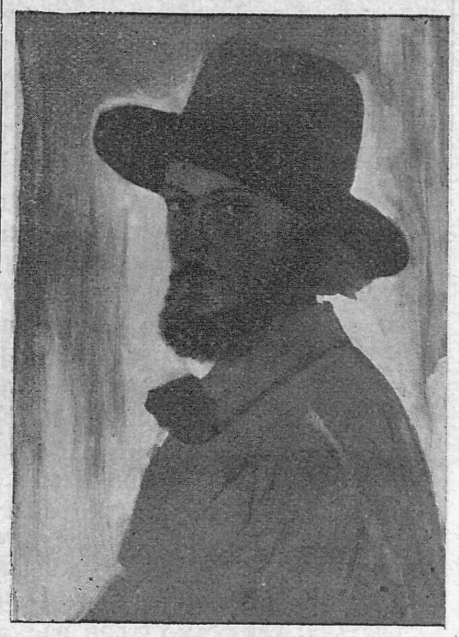

П. Громницький. Автопортрет.

П. Громницький не дався захопити бурями шкіл і манер. Образ в його розумінні — це глибоке переживання, не вірна відбитка дійсности, але передача в мистецькій формі вражінь пережитих мистцем. Підставовим елементом зверхнього світа, є для нього барва. Безнастанна змінчивість барви, гра її відтінків, взаємний вплив колорів, це його світ. Відчуття цього взаємного впливу барв витворює в його образах глибоку гармонію. Один із чеських критиків Громницького писав у 1923 р. в статті під наголовком „Татри очима українського мистця“, дуже влучно, що у нього бачимо „свідоме зусилля за внутрішню психольогічну документацію краси, а в його богатім на барви зображенні терену доцільне змагання, щоб тісно зблизити малярський хист із музичним чуттям. Оці два домінантні елементи психольогічний та музичний подають собі руку у всіх малюнках Громницького“... „Кожний його образ можна підписати мотивом музичної симфонії“. А далі пише цей критик: „Думаю, що татранські картини Громницького належать взагалі до найлучших мистецьких творів, інспірованих нашими гарними горами. Вважаю за свій обовязок звернути увагу нашого суспільства на мистця славянської крови, який так чутливо подивляв наші Татри“.

Найважніші твори Громницького: „Портрет кн. Орлової“, довоєнна праця, у Третяківській галерії в Москві. „Портрет дами“ — в Люксембурському Музею в Парижі. „Автопортрет“ — (власник архітект Кон у Празі). „Портрет проф. Горбачевського“ з р. 1935, призначений для Укр. Лік. Товариства у Львові. — Краєвиди з Татрів як „Вечірня пісня над Попрадською долиною“, „Буря в Татрах“, „Там, де родяться хмари“. Два із тих великих полотен є в санаторії Сонтага. — Підкарпатські краєвиди в чехословацькому парляменті. Численні в нього „nature morte“; найвартіснішу з них зі штучними квітами хоче купити париська модерна галерія, але переговори покищо незакінчені так, що образ цей залишається окрасою робітні майстра.

З композицій цікаві особливо для нас дві, що повстали під впливом революційних переживань в Україні. 1) „Пієта або з жертви сила“. Це Україна з обличчям Богоматері, а довкола неї як візія замучені її сини (власність мистця). — 2) „Чека в Україні“; масова композиція (власність мін. радн. Плоцека). Годі перечислити всі твори Громницького; їх багато, вони розкинені, можна сказати, по цілій Европі, на жаль, мінімальна їх частина находиться в українських руках.

П. Громницький. Мертва природа.

Багата та ріжноманітна праця випливає в нього з внутрішної потреби передавати всі пережиті враження в мистецькій формі, скоро і темпераментно їх закріплювати. Малярство є для нього всім; пейсаж, композиція чи портрет, до всього підходить він із запалом повним динаміки та з витревалістю людини дуже роботящої.

П. Громницький. Квіти.

Треба ще відмітити, що Громницький опановує штуку консервації та обнови творів старого мистецтва. Крім цього прегарно володіє клясичним, сьогодні занедбуваним, мистецтвом малюнку аль фреско, яке вимагає бистрої орієнтації та скорої, досконалої праці. Як молодий маляр, брав він участь у розмалюванні стін софійського Собору в Києві під проводом Васнєцова. У Празі зробив кілька праць аль фреско як нпр. у віллі інж. Янечка, власника фабрики зброї.

—o—

сказати сто разів більше, як словами, і тому поети повинні вживати їх якнайбільше. Приклад:

Випив, випив гарний хлопець,
Пяний вхопився ліхтарні
. . . . . .
. . . . . .

Кілька рядків один за другим дають строфу. Складати строфки вільно, як хто хоче і тому я не буду більше над тим розводитися, бо не потрібно.

Подаю лише для прикладу одну взірцеву ліричну поезію в новішім стилю, аби показати, що вся сила в короткости:

Ми були в двох:
Ти була рожа,
А я був мох.
Я все дивився в гору
І цілував твою кору.

§. 3.

Мова.

Від простих людей, що не виробляють русалкової води, треба вимагати без милосердя, щоби знали мову та її граматику. Поети звільнені від того обовязку, бо нема сумніву, що проклята граматика часом вяже їх фантазію і не дає зробити порядного вірша. А вони, як люди, що провадять людскість, що сягають думками далеко дальше, як ми, не мають найменшої потреби вязати себе якимись граматичними дурницями. Отже воно все в порядку, коли читаємо: без гніви — до риму: співи, замісць без гніву, або: Ов, ти не скинув свій мужицький стрій (Пачовський) — замісць: свого мужицького строю; або: поїдете на нім, як по ягню зам. по ягняти (що це за їзда по ягню?) — і т. п.

Зате вільно поетам видумувати нові слова або вживати незвичайних. Подаю кілька прикладів з ліпших поетів:

„Звелич глумливу твар свою розлукавлену, розпявся валявою, розточитися раменами, плазуючий люд, обхмарити, розжар, розтужити, заснув сліповіч, обжемчужити росою, розбуявілі жита, кручоволоса дівчина, груди горносталі, обтернити, обсльозити, розбільна пісня, синя туга“ і т. ін.

З поетичних крикрас можна вживати ще старосвітських порівнань, нпр. дівчина — як калина, сонце, зоря, голубка, але й нині не годиться ще казати: моя мила, як ворона, сорока або сова. З більшим успіхом уживають тепер порівнань не зовсім певних і ясних, нпр. у Пачовського:

Чи чуєш, як серце кигоче,
а сліз вже нема до розплачу.
В тебе на устах ще сміх,
позолочений оріх (?!),
ще не тиканий.

Ліс шумить від яру на ялину яру,
Явір підгризає з корня горносталь;
Через поговори нам пішлось на горе,
Ми „собі не пара“ — людям щастя жаль!...

Тут особливо над тим нещасним явором та горностаєм можна довго думати і не здогадатися, про що йде. В русалковій воді це виходить дуже гарно, таємничо.

Колиж би деякі порівнання і символи були вже занадто неясні, то можна при кінці книжки подати відповідні пояснення, так, як це зробив д. Пачовський у „Сні української ночі“:

„Сліпе дитя — український люд.
Русалкова вода — поезія.
Цілюща вода — освіта.
Золотий вінець — ідеал народу.
Нитка золота — народне почуття.
Мрака, дим сірковий — отуманення козацьких борців за кращий лад — дрібничними хибами і т. д.
Підчоловік — товпа, люд.
Русалка ясних зір — муза своєрідної поезії української.“

Можна також уже і в нас писати про тихий крик і крикливу тишу, зимний окріп і горячий лід, про шум звізд і плач землі, про те, як осінь дзвонить і т. п. приклади:

Мелянхолійна осінь йде і дзвонить, дзвонить, дзвонить.

О. Луцький.

Довкола неї тишина така, що дзвоном дзвонить.

Б. Лепкий.

Раджу також уживати гри слів за прикладом Пачовського:

Може мати, коли Мати
може мати —
Може Мати зможе мати
силу встати.

(Сон, 11).

Мені така гра слів страшенно подобається і тому я позволяю собі подати ще два приклади, цим разом з невиданих ще поезій одного молодого поета:

Моя мила, ти без мила
руки мила,
а я їх поцілував —
(четвертого рядка ще нема).
На бе́резі на бере́зі
свище пташка срібнопірка,
а на сіні їсть насіне
горобець і плаче гірко...

Яке-ж то гарне!

§. 4.

Видання збірника.

Кожному поетові раджу видати свої поезії разом, книжкою. Колиб на книжку було поезій за мало, можна за прикладом новітніх галицьких поетів брати польські вірші перекладати і подавати за свої, аби збірка була більша. Можна бути певним, що на тисячу читачів ледви який один відкриє цю тайну, а на однім чоловіці порядному поетові не залежить.

У збірці треба поробити відділи з відповідними заголовками, нпр. I. До моєї Дзюні. II. До моєї Киці. III. До моєї єдиної Стефці. IV. До моєї Музи. V. З днів журби перед першим. VI. Чотири пори року і т. д. Але найважніша річ: винайти відповідний заголовок для цілої збірки. Він повинен читачеві сказати відразу, що в збірці є, чи перли, чи діяманти — аби люди мали охоту купувати. Тому, що молодим поетам тяжко дібрати заголовок і дехто міг би подати який скромний, я раджу вибирати один з таких:

З мінеральогії: Моє золото. Мої бриліянти. Сафіри. Туркуси.

З ботаніки: Рожі. Незабудьки. Фіялки. Вінок. Ці титули добрі для поезій поеток.

З акустики: Сорокаті звуки. Грім. Луна. Симфонія.

З астрономії: Сонце. Місяць. Зоря. Уран.

Взагалі титули повинні бути гарні і відповідні до вдачі поета і його русалкової води.

До збірки треба додати гарний портрет автора. Якось приємно взяти книжку в руки і бачити його лице та підпис. Ідучи до фотографа, треба вбратися фантастично, треба вміти сісти відповідно і зробити небуденну міну. Нехай кожний читач відразу бачить, що не з Грицем справа, і має респект!

Друк при збірці повинен бути дуже маленький, особливо у ліричних поезіях. За великий друк розсаджує їх, а вони занадто делікатні. Коли хто не годен читати такого дрібного друку, такому треба до збірника додати побільшальне скло.

Книжку треба продавати оправлену в лубках. Найкращі лубки є з телячої шкіри; вони мягкі і на них може інтролігатор показати, що знає.

Ціну за збірку треба ставити якнайвищу, аби кожний бачив, що поет сам себе знає цінити і людям велику ласку робить уже тим, що промовляє до них.

Подавши такі цінні поради молодим поетам, я маю надію, що у нас тепер русалкова вода буде вироблятися en gros і що наші поети злучаться у „Товариство для виробу русалкової води, зареєстроване, з необмеженою порукою“, щоби діло вести розумно і систематично.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Коти, миші й поети.

ВП. Пані.

Приїхавши до Львова не забув я про перший свій обовязок подякувати Вам гарно за Вашу прегарну гостину і при цьому прохаю вибачення за одну нечемність у Вашій хаті.

Моя поведінка супроти Ваших котиків могла Вас справді вразити. Чотири котики, якими Ви ввесь день так ніжно піклуєтесь, заступають Вам увесь рік людське товариство і коли Ви воліете їх від людей, то мусите мати на це свої сильні чуттеві мотиви і розумові докази. Коли я дозволив собі кілька разів швирнути під стіл котиком, який хотів переконатись, чи мій обід чи вечера заслуговують на мій апетит то я робив це теж за голосом серця і розуму, хоч гадаю, що розум повинен би тут вистачити.

Виправдуючи свою жорстокість сказав я, що шаную тільки такі коти, що виконують функцію свого життєвого призначення себто ловлять миші. Ви відповіли мені, що я повинен соромитись такого утилітаристичного підходу і вдарили у моє болюче місце пригадавши, що у літературі не боронив би я такого становища. Правда, Ви пригадали ще, що неодин цінений мною поет любив коти і то дуже.

Починаючи від хвоста себто від поетів не можна йти за їх смаком, який вони проявляли у буденному житті. Можна подивляти їх твори, а не шанувати ні трохи їх приватного смаку, що ввесь був примхою, часто екстравагантною. Симпатія поетів до котів звязана імовірно з їх симпатією для жіночих рис у котів домашньої породи. Чи треба пригадувати, що жінки грались поетами як кітки мишами і що поети змальовують себе залюбки як жертву хижацьких інстинктів жінки? Анальогії кіток з жінками численні: вони мають незясовану таємність очей; вічно насторожечі якби проти якоїсь сподіваної небезпеки; люблять пестощі, подушки, ласощі; освоєні аж з руки їдять, а нараз викинуть несподівану штуку; притулять ся з ніжности і при цьому подрапають...

Можливе теж, що симпатія поетів для котів іде з того, що поети не люблять мишей. Миші — найбільші вороги книжок і рукописів. Поет на саму думку про те, що його твори можуть зїсти миші, готов узяти собі до кімнати кота, навіть коли у строфах пише гимни до свіжого повітря. Коли вночі мишка починає шкрябати в кутику, поет — хоч би спав сном затвердженого кандидата на посла — прокидається ввесь спітнілий, і кидає черевиками, хочби мав звичку проводити безсонні ночі.

У Вашому домі, Пані, мав я вражіння кілька разів уночі, що у моїй кімнаті терпить на безсонницю якась мишка. У домі, де є чотири расові подільські коти це здавалось мені галюцинацією. Тимчасом Ваш чоловік, якому я зважився виявити свій здогад, відповів мені на це з усміхом, що Ваші котики нераз зловлять ненароком якусь мишку, а що вони нагодовані як індики то приносять живу до хати і так довго бавляться з нею аж вона втікає й осідає у такій безпечній твердині на постійне.

Розумію, що казати котам ловити миші — перестарілий погляд, коли маємо прегарні мишоловки. Але і тут розвиток машини вбиває одну природну потребу у котів, як неодну в нас. Не забувайте, що коти це нащадки хижаків і ми любимо їх головно за ті хижацькі прикмети. Кіт, який зїдає ласощі з нашої тарілки і може спати на вишиваних подушечках у сальоні (де не вільно лежати по обіді навіть гостям), це здеґенерований зразок тварини або зіпсована забавка.

Навіть т. зв. домашні звірята люблю тільки на лоні природи, бо це їх стихія. Треба було аж століть, щоб педаґоґи з батьками доглупались, що природа краще середовище для дітей — теж невинно замучуваних домашніх звірят! — ніж чотири стіни дому. Правда, котів виходувати легше і вони чемніші, ніж діти. Коли підростуть ніколи не скажуть своїм вихованкам, що мають досить цього ярма і що їм душно в родинній атмосфері. За те і мають вони більші привілеї, ніж діти — за столом, на столі і під канапою.

Скажете: кіт у кімнаті це трохи поезії. Важко протестувати. Поезія канарків і папуг належить до того самого світа, але зважте, що ці екзотичні тваринки багато поетичніші у клітці. Котики у клітці, яких господарі годували б мишками — що за насолода! Не можу приписувати котам прикмет вищої поезії, як жінкам, а гадаю, що жінки зберігають усю свою привабливість так довго як довго мають у собі дещо із справжнього хижака. Від часу як жінки перестали ловити мужчин утратили на поезії так само як кітки, що перестали ловити миші.

У дискусії про поезію часто забувають поети і читачі про те, що поезія це не безоглядна свобода, а дуже сувора доцільність. Строфа нагадує клітку, в якій треба зачиняти образи нашої уяви. Сучасна поезія залюбки нехтує строфою — завертає до тої доби, коли розкуйовдана форма йшла в парі з розкуйовданим волоссям.

Коти нагадують пізню романтичну добу — декаденства; заступали вони поетам у кімнаті жінок, так само як досі заступають старим паннам чоловіків. Мали коти екзотичний запах і символіку тих країв, де їх звеличували як святі створіння. Нові і то найбільше неприродні пахощі (коли так можна їх назвати) давали поетам декадентам і символістам часто найсильніші враження. Поети разом із котами бунтувались проти домашніх „пахощів", хоч страшенне любили лежати на канапі, спати вдень і вночі блукати бездільно.

Романтично переплутані ролі ночі і дня, поезії і прози, хижаків та домашніх тварин, жінок і чоловіків — витворюють своєрідний хаос серед якого сам не знаєш, чи стояти на боці котиків чи мишок. Я особисто волів би боронити мишок, як співробітниць літературних критиків: усе-ж якусь частину непотрібних творів винищують вони систематично. Та коли йде про поезію то люблю тільки дресовані мишки на мандрівних каторинках, де вони тягнуть „льоси щастя".

Дикі тварини розбуджують у нас поетичний настрій, коли вони дресовані. Дивне, що котів, у яких поети находили вищу інтеліґенцію не можна видресувати навіть так, як ослів. Виходило б, що поети взагалі мало розуміються на інтеліґенції і що славна фраза про „зернятко глупоти" необхідне для поета має ще вічно свою силу. Як поети розуміються на жінках, усі знаємо: жінки тихцем тільки підсміхаються. Та прозаїчна роля, до якої рвуться нині жінки, наслідуючи чоловічий рід, це вина романтичної поезії. Коли говорити про занепад поезії то треба теж між його причинами вказати на факт, що сучасні поети воліють звеличуваги машину, ніж жінку. З хвилиною, коли жінка стає товаришем поета у спортових штанах або професійних окулярах — важко йому писати про неї як про Музу.

Не диво, коли чуємо голоси, що сучасний поет повинен оспівувати політичні програми та економічну відбудову. Один енергетик добалакався навіть до того, що поети повинні б допомагати „Маслосоюзові". Коли погодитись з думкою, що поет повинен пнутись якнайвище, щоб бачити все довкола і мати все під своїми ногами, то роля кота відповідала б йому якнайкраще. Кіт любить ходити по дахах і голос його не дає спати сонним; вражливість його і гнучкість незвичайна. Як він скаче — відомо; завсіди на ноги. Наші нинішні поети мають усі його прикмети: скачуть на те саме місце, з якого вчора злізли. Вічно насторожені, щоб хтось хвіст не присів їм і — співають. Мріють про своїх предків — про хижацьку добу, екзотичні країни, але пропадають за вибагами оксамитного затишка.

Люблю поетів, як котів: не з ногами на столі і не таких, що затратили інстинкт свого життєвого призначення.

ДЖОН ҐОЛСВЕРТІ

ЦАРІ

Льондонська шквара позбавила дерева свіжости. Не появляється ні один віз, що скропив би вулицю. Моя собака сопе від задухи, висолоплюючи язик із слинявого рота. Ніякого руху на цій далекій, спокійній, згористій вулиці, при якій є робітня мистців, конюшні та — дерева.

Перед високим домом, на вулиці, стоїть жінка в лахмітті, червона від спеки, й держить у руці кілька гілок левяді. Вторуч, на краю пішоходу, сидить друга жінка; з брудних лахів її хустки визирає маленьке, помарніле личенько немовлятка, що ссе скручену, потріскану ґуму біля нечистої й порожньої пляшки. В цей світ — такий велетенський, такий повен пороху, соняшної жари й голоду — дивиться дитинятко очима, що немов би все розуміють. Це немовлятко збагло вже суть життя. Позирає терплячим зором і тулиться до вихудлих грудей матери, якої очі дивляться так само терпляче.

„Моя сестра — сіромашна — — й мале дитинятко її. Чоловік її покинув. Із Брайтну ми йшли пішки. Споможіть мене. Господь винагородить вам це; купіть гілку левяді!"

З-понад пороху та бруду вулиці підводяться на мене очі матери й дитини.

„Господь заплатить вам — купіть гілку левяді!" Левяді!...

— — — — — — — — —

У світлицю високого дому вкрадається соняшне проміння крізь шпари спущених заслон; у сутіні, в пітьмі, розгульній, трем кій од рефлексів сонця, пересуваються нишком та безшелесно людські постаті — й шепочуть і всміхаються.

Нагорі, де все таке холодне, молода мати лежить на біленькій постелі. В ногах її стоїть пестунка й няньчить новонароджену дитину, оклецькувату, товстеньку, гладку, в своїй шапочці похожу на єпископа. Всі обличчя довкруги повні пошани, захоплення й подиву для цієї гарненької дробини, завинутої в батист і несказанно чисту вовну.

Нехай тільки заквилить — уже все тремтить!

Чути цокіт годинника, відгомін кроків няньки: шелест величання дужчає.

Вечірній подих приносить пахощі лип; із подушок білої постелі всміхається молода мати.

— — — — — — — — —

Ти, царю, там на шкварній вулиці — й ти, царю, в холодній кімнаті — кожен із вас обняв панування в своїму царстві. Переклав **Іван Ставничий.**

Поляк про українську літературу.

Варшавські „Вядомосці Літерацке" помістили у 32 ч. з 11-го серпня аж дві статті про українську літературу. Перша — допис із Киева Кжиштофа Щербіца про те, як Постишев „чистить" українську літературу з націоналістичних ухилів, себто взагалі з українських письменників, висилаючи їх на студії комуністичного катехізму на Соловки та Сибір. (Переклад її поміщений у „Ділі" ч. 212). Друга стаття написана молодим львівським поетом Тадеем Голлендром, що вславився цього року двома конкурсовими нагородами: одною на поетичнім конкурсі „Вядомосці Літерацкіх" і другою на конкурсі Державного Польського Банку за найкращу реклямову поезію... про державну позичку. При цій другій нагороді дістав він за 8 рядків 750 зол.

Пише Голлендер у „Вядомосцях Літерацкіх" про нашу літературу на підставі своїх кількох розмов у каварні „Де Ля Пе" з нашими письменниками, головно на підставі інформацій С. Гординського. Стаття так і називається „Мистці з Каварні Миру". Ось її тон, починаючи від вступу:

„Збираються в каварні у середмісті напроти гарної перспективи простягненої на Великий Театр. Каварня поміщена на поверсі, обведена вузьким бальконом.

„Усередині сецесія. Стухлий, вилинялий олійний образ на стіні зображає непровітрену середину якоїсь кімнати, де над фортепіяном схиляються стрункі постаті передвоєнних панів, втиснених у високі комірці; над фортепіяном і над жінками тонкими у стані як оси і з бюстами, які підтримує здогад корсету. Додаймо нутро самої каварні, обведеної ґіпсовими штукатурками, дзеркалами у „пишних" ґіпсових рямах і матимемо атмосферу цього середовища і дожене нас своєрідний запах: — це „Vorkriegsfamilien und Galiziengeruch".

„Тільки кельнери тут такі самі, як скрізь. Водночас чемні та нахабні. Байдужим оком таксують найбільше ріжноманітну публику, що тут збирається — публику, від якої віє пахом дешевих циґар, — яка стріляє хитрущими очима, — повіває пальтами, що завсіди нагадують халати і яка розмовляє нервово-поквапно горляним хропінням бізнесової мови.

„В такій-то Кафе деля Пе збираються вони. У традиційні четверги можна тут надибати все, що місцевий український світ має найкращого. Вечором сидять тут до пізна публіцисти й поети, малярі й денникарі, музики й письменники, політики і ґрафіки, посли й гумористи; не бракує тут навіть чудової і легітної міс України. І тільки із ріжних ґруп, що обсіли грибки столиків можна догадуватись, що політичні констеляції мають теж свій вплив на ці столикові плянетарії.

„Ґрупи, ґрупки, котерії. Підійти до них було тяжко. Коли молоді (польські) львівські письменники видали окреме число журналу „Сиґнали" присвячене ціле культурним справам українців, довгий час пізніше ультранаціональні українські часописи докоряли майже зрадою своїм письменникам і мистцям за те, що зважились писати в польськім журналі.

„Тимто і не можна дивуватись, що нераз ставляться вони (українці, прим. ред.) з недовірям до нових облич, нових людей. Але молоді (польські, прим. ред.) львівські письменники легко не знеохотились...

„Подумати, що стільки літ жили старші львівські (польські, прим. ред.) письменники і не подумали навязати контакту — признаймо: непопулярного, коли йде про польську публику. — „Адже вони хотіли нам забрати Львів". Письменники старшого покоління у Львові ще раз зазначили, що у свому місті вони зайві. За кількандцять літ ніодної проби, щоб зблизитись — це справді за мало."

Після цього приходить характеристика осіб — тих, з якими Голлендер розмовляв і сучасного стану нашої літератури у Польщі — разом 29 прізвищ авторів уже із письменниками передвоєнної доби такими, як Лепкий, Стефаник, Карманський, Чарнецький, Пачовський.

Інформації здебільша вірні, хоч можна було деякі наведені прізвища дуже мало „літературні" пропустити, а згадати конче було треба І. Вільде, В. Софронова, Д. Віконську... Як не як, а стаття написана барвисто, ефектовно. Хто читав такі статті про чужу, незнайому йому літературу, знає, як важко поєднати в них якнайбільше фактів з характеристикою, яка могла б відтворити образ цілої літератури даної доби. Не одної і не двох статтей на це треба!

Голлендер присвячує багато місця у статті політичним моментам. Пригадує станиславівську ґімназію, якто вчили там по українськи поляків в атмосфері офіціяльної погорди для української мови та культури. На доказ, як мало „вуха" мають для нашої мови навіть такі поляки як він — пише Голлендер „Лівицька-Холодная". На кінці наводить він уривки з приватних листів Косача до нього на доказ, як молоді українські письменники вміють культурно рішати деякі конфлікти, що напучнявіли від болю. Хоче молодий польський поет розважити молодих українських поетів меланхолійною рефлексією, що не завсіди найкраще почувати себе — переможцем у характері члена держави, що мусить зводити порахунки з переможеними. Молода вражлива людина у такій ролі, коли пригадує собі всі гасла рівности та справедливости почуває, що „переможці і переможені", це „комплекс" вічно ще неполаднаний. Хто його поладнає — не знаю, чи взагалі можна його поладнати, але знаю напевно, що не поладнає його ані пястук, ані пацифікація, ані ніщо подібне. Може його поладнати тільки щирість і добра воля. І то добра воля передовсім з польського боку. Передовсім і — без огляду на все."

Із статті виходило б, що зацікавлення українською літературою повинно би зрости серед поляків на ґрунті загально-політичнім. Далека і дуже непевна це дорога! Якби наші письменники мусіли чекати на політичні союзи, порозуміння та „контакти" з Францією, Анґлією або скандинавськими країнами, щоб цікавитись літературами цих народів то чекали б дуже довго. І здебільша, на жаль, чекають. Так само як наші сусіди на студії над екзотичною ...українською мовою, зовсім для них недоступною і незрозумілою.

Чужинна хроніка

„Драматичний Маратон". Евген О' Нейль працює тепер над циклем семи драм, що мають представляти історію американської родини у пяти поколіннях, від року 1829-го аж по сьогоднішні часи. Американська критика охрестила цю драматичну „Сагу Форсайтів" (цикль повістей Ґолсверті) назвою „драматичного Маратону" О'Нейля. Перші дві драми того циклю мають бути готові з кінцем 1936-го року і будуть виставлені в нюйорському театрі.

Непризнана нагорода. В 1895-ому році німецький уряд створив нагороду ім. Шіллера в висоті 7000 марок, яку признавали що шість літ в річницю смерти поета за визначний драматичний твір. Цього року мали цю нагороду призначити, але не було відповідного твору і жюрі вирішило передати цю суму на фонд допомоги драматичним письменникам.

Олекса Новаківський. Гарбузи.

Паризькі зорові враження

(Докінчення з 1-шої сторінки).

відала. Він не жалував часу, щоб показувати мені свої скарби та їх пояснювати. Кожний з таких купців має дома музей.

Паризькі крамничні вистави, це теж щось оригінальне. Не маю на думці офіціяльних вистав з біжутерією чи жіночими одягами, які гіпнотизують своїм блиском і пишнотою, а такі, що за ними треба аж шукати, щоб звернути на них увагу. Йдучи раз вулицею, приспішила я ходи, гадаючи, що маю перед собою величезну батікову плахту. Здивування і сміх опанували мене, коли я побачила розіпняте тіло вола, порізане в орнамент. Жовта шкірка на поясі і само червоне мясо дало дуже гарну комбінацію — коліру і рисунку.

Декорація мяса із живими та штучними цвітами в ріжні орнаменти має тут багато фантазії і творить неабияке прикладне мистецтво. Декорація крамничок і вікон на Монмартрі, це теж невичерпане джерело обсервації для маляра. Якісь завіски, котари, найріжнородніші форми вікон з бальониками, цвітами, поручням, при світлі слабих ліхтарень милують тут око.

На жаль, я мусіла завсіди підшукувати собі якесь чоловіче товариство, щоб туди піти вночі, бо кажуть самій небезпечно. Про це і перестерігають обведені кільчастим дротом ліхтарні, які і так часом несподівано гаснуть, коли декому треба темряви.

У деякі дні на великих бульварах і на ріжних вуличках відбуваються теж мандрівні торги. Продають тут усяке дрантя, як засоби проти плям, вічні пера, тандитні винаходи. Зате сам спосіб продажі цікавий. Скільки енергії, сильних слів і руху мусить мати такий купець, щоб привабити до себе покупця. Намагає усмішкою, поглядами, дотепами.

На головній вулиці нераз такий рейвах, як на нашім „краківськім". На „Марше де Парі", це враження ще сильніше, бо там найдете між продавцями таки наших галицьких жидків. Це торговище на кілька кільометрів — імпонує, приголомшує. Старі ґудзики, стара одіж, тканина, меблі, біжутерія...

Раз побачила я там на високім престолі Пітію під парасолем. Розпущене волосся, божеський супокій і повага серед пекольного гомону!

Хто приїде у Париж здивується теж чимало, що тут люди прилюдно цілуються. В саді, на вулиці, в трамваю, у підземельній залізниці. Ніхто не звертає на це уваги — такий звичай. Деякі люди більшу частину свого життя проводять на вулиці і почуваються на ній, як у себе в хаті. Але коли ми бачимо пару, як цілується просто перед нами — нас це зворушує. У нас поцілунок має глибокий, святочний, інтимний сенс. Признаюсь, що у гарний весняний день, далекій від своїх — нелегко було мені дивитись на таку зворушливу, безпосередню сцену.

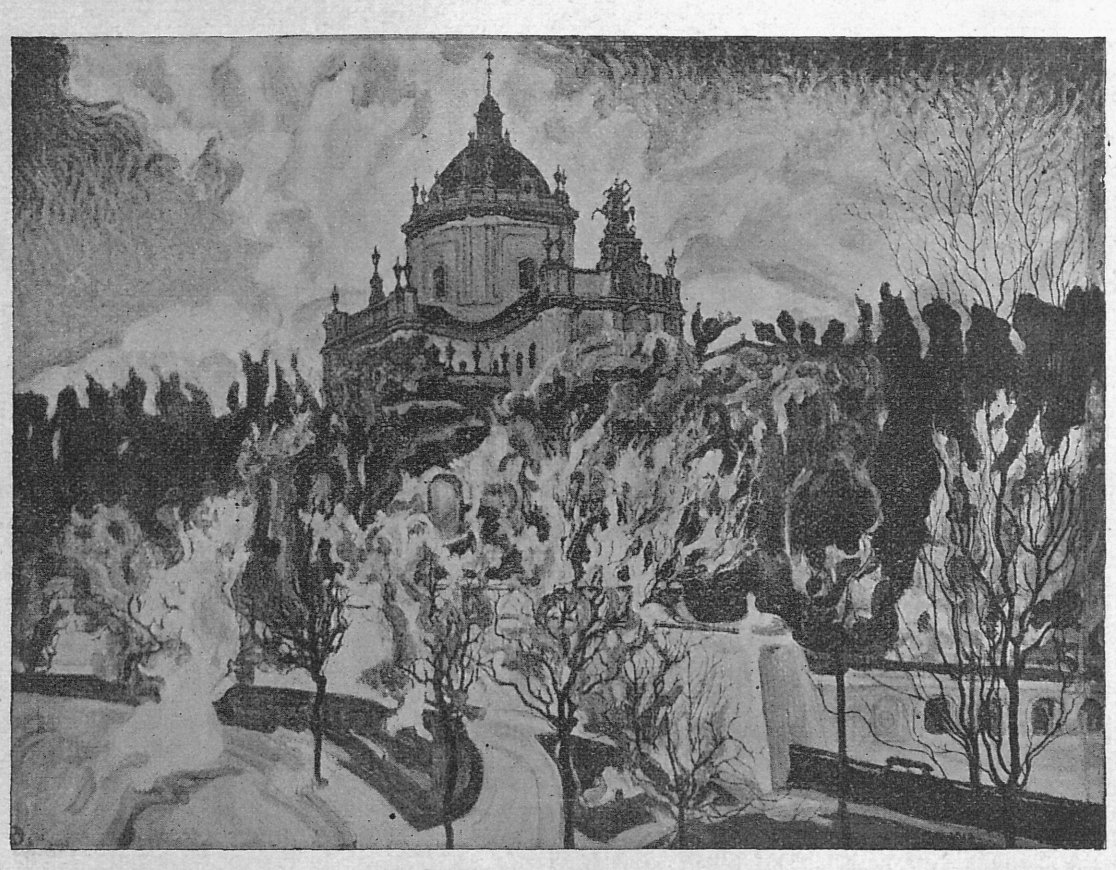

Олекса Новаківський. Св. Юр (1919 р. — Поема світової війни).

Французька хроніка

Кілько є тепер французьких літературних нагород? Недавно французький журнал „Комедія" написав, що 500. Але зараз, за кілька днів, інші журнали зробивши підсумок, нарахували їх — 600. Але й це неповне число. Обік великих літературних нагород, як Академії, „Ренесансу", Гонкурів, є багато інших спеціяльних. Середня вартість тих нагород — 2 до 10 тисяч франків. Багато з них визначують зовсім приватні люди. Не диво, що французьке письменство таке багате скількістю і якістю.

Ювилей Віктора Гюго, який святкувала Франція в половині травня, французька літературна преса називає недвозначно скандалом. Всі свята були дуже офіціяльні й недбало улаштовані. Президент Лєбрен, що радо говорить про ріжні пригоди, хоч сам і запалений „гюґофіл", обмежився до того, що зійшов підчас свята до підземелля пантеону і склав лиш вінок. Журнал „Кандід" написав з цього приводу, що це нагадувало зовсім не свято, а так мовби „пан Лєбрен зійшов до W C. на кілька хвилин"... До речі: обчислено з нагоди ювилею, що Гюго написав 127.974 рядків поезії.

Рільке по французьки. Видавці Стон і Артман видали недавно дві книжки; одна це листи Рільке, а друга повне видання його поезій, написаних по французьки. Вони в цій книжці вперше зібрані разом і французька критика признала їх ревеляцією.

Бібліотека на ліцитації. Недавно продана бібліотека померлого французького антикваря Рагіра розійшлася поміж аматорами гарних книжок за 19,200.000 франків.

Нова повість Андре Мальро, „Час ненависти", що оповідає про переживання німецького комуніста в гітлерівських концентраційних таборах, зустріла однодушне захоплення французької критики, навіть націоналістичної зпід прапору „Вогнистого хреста", що відкидаючи ідеольоґію автора, признала, що він написав першорядний твір.

10 томів бібліографії старої французької книжки з 15—18 віку, появились недавно у виданні М. Пле, складена А. Чемерціном. Книжки обіймають разом 4.800 сторінок і 6 тисяч репродукцій. Та не зважаючи на свій великий розмір, туди не ввійшла навіть бібліографія таких імен, як Лякльо або Вольтер, що мають свою спеціяльну бібліографію по кілька томів.

Кілько у Франції купують поезії? Обік Поля Валєрі й Анрі де Реніе, яких деякі видання осягнули до 25 накладів, найбільше „йде" на книгарському ринку Франсі Жам і Жюль Ромен. А де Ноай, хоч і осягала великі наклади, залишилась поеткою своєї публики та зовсім не була популярна. Виняток ще книжка в роді „Ти і я" Поля Жеральді, дешеві еротичні поезії, якого його видавець перевидав уже кільканацять разів, хоч критика не лишила на авторі й одної сухої нитки... Хтось дотепний обчислив, що коли б Рембо нині жив, то з продажі своїх поезій, про які написано десятки обемистих студій, міг би заробляти місячно аж 35 зол...

300-ліття французької Академії саме святкували у Франції. До речі — Академія належить до одної з найбагатших французьких установ, до неї належить м. і. славний замок і парк у Шантілі (з самої продажі овочів і трави з того парку річно йде в касу коло пів міліона франків...). Закладена 300 літ тому кардиналом Рішеліє, що не видав на неї ні одного сотика, бо, як відомо, оплачував її із своєї кишені дук д'Омаль, вона нині належить до установ, які неофіційні літературні кола поборюють, як мертву, але де не менше прагнуть дістатись та вдягнути зелену тогу. Багато дісталось Академії м. і. з приводу недавніх виборів до неї, де вибрано Кльода Фаррера, хоч усі числились з вибором Поля Кльоделя, відомого католицького письменника.

СВІТ ДИТИНИ

це справжня

дитяча енцикльопедія
байок, казок, співанок,
— забав та образків. —

Цілорічна передплата 5 зол.

Показові числа висилається безплатно.

Адреса:

„СВІТ ДИТИНИ"
Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

Годинник і годинникар

Старе питання, хто був перше: курка чи яйце. Сьогодні ставимо це питання інакше: хто чи радше що потрібніше громадянству: годинник чи годинникар.

Годинникаря мені не треба, щоби знати, котра горина, треба мені тільки годинника, що добре ходить. Але фільософ втручує в тім випадку заввагу, і не можна заперечити, що вона правильна: нема годинника без годинникаря, бо годинникар робить годинник.

І так ідучи шляхом думки фільософа можна зробити багато подібних заключень. Коли хтось хоче наприклад, виграти на льотерії, то треба мати льос, бо без льосу ще ніхто не виграв.

А власне 13-го серпня починається тягнення III кляси. Найвисша пора для кожного, що хоче виграти, придбати собі льос.

Треба виправити помилку. В ч. 14-му у статті Степана Левинського п. н. „Японська поезія", у другому стовпці у третьому рядку вірша „Ця ніч безконечно довга" замість „човна" має бути „човга".

Наукові замітки

Ю. ДЕЛЕВСЬКИЙ

Спадковість ґенія

Швайцарський дослідник Бер-Піннов посвятив одну свою працю спадковості математичного ґенія в швайцарській родині Бернуллі, що видала вісім визначних математичних талантів, з яких три були справжні ґеніі. Про ту „династію" Бернуллі трохи давніше написав спеціяльну книжку відомий французький астроном Дублє, бо ця родина є яскравим прикладом, як переходить ґеній і талант з покоління в покоління.

Справою тієї спадковости займалось багато вчених, як Гальтон, Мебіюс, Рібо, Льомброзо, Кречмер та інші. Спадковість ґенія, як спадковість взагалі і зокрема психічна спадковість — це складне явище. В ній треба розрізнити три моменти: ґеній не завжди переходить на діти; спадковість ґенія, якщо вона вже виявляється, обмежена і передається тільки в декількох поколіннях; спадковість ґенія нерідко переплітається зі спадковістю невроз та психічних недуг.

Це явище спадковости ґенія і таланту найкраще пізнати на прикладах з різних категорій творчости, головним чином у вчених, поетів, письменників, малярів і музиків.

В родинах ґеніяльних вчених доволі часто можна знайти багато визначних осіб. Відомі цілі династії великих вчених. Гальтон нарахував кілька родин, що дали по двох великих вчених, інші, що дали по трьох або й чотирох а вкінці й такі, що дали по пять відомих імен а то й більше. До останньої категорії належать такі родини: Араґо, Бекон, Бернуллі, Бойль, Броді, Кассіні, Далямбер, Ґмелін, Ґреґорі, Жюссе.

Що торкається спеціяльно математиків, то Мебіюс знайшов математичний талант у батька і сина 215 разів; у тих випадках 33-ох батьків мали більш як одного талановитого сина. Математичний талант виявився у батька, сина і внука 20 разів, у братів у других 2 рази. У братів (або у братів разом з сестрами) цей талант знайдено 131 раз, у більше як у двох братів 23 рази, у брата й сестри разом 3 рази. Гайманс і Віерсма стверднли в родині, де обоє батьки були однаково математично обдарені 2-х синів (із 3-ох) теж однаково обдарених (дочок ні); в родинах, де один батько був обдарений, 50 синів на 114 теж були обдарені, і 4 дочок на 100; від батьків математично не обдарених тільки 34-ох синів на 289 було обдарених, і тільки 11 дочок на 255 мали математичний талант. Останні числа кажуть радше про здібність виявлену в школі чи в щоденному житті; але й та здібність має своє значіння для оцінки впливу спадковости.

Франсуа Араґо, визначний астроном і фізик, мав трьох братів і двох синів високо обдарених.

Родина Фр. Бекона була теж помітно обдарена. Батько Фр. Бекона був лордом, міністром закордонних справ. Його мати, Анна Кукс, що походила з доволі обдареної родини, була дуже освічена жінка, що добре знала латинську й грецьку мову; вона мала талановитих братів, з яких один, Натанаїл — дуже здібний маляр.

Анґлійський фізик, Роберт Бойль, — той самий, що разом з Маріоттом дав своє ім'я фізичному законові Бойль-Маріотта, — нараховує у своїй родині не менше як 17 визначних членів, головно політичних діячів.

Династія Бернуллі — найбільша родина вчених, яку тільки знав світ. Бернуллі родом з Базилеї, походять від Миколи Бернуллі (1623—1708), що сам мабуть належав до родини втікачав-ґуґенотів з Антверпену. Микола мав 11 дітей, з яких двох: Яків I (1654—1705) і Іван I (1667—1748) були першорядні математики. Іван I мав трьох синів: Миколу II (1695—1726), Данила (1700—1782) й Івана II (1710—1790); всі вони були визначні вчені, але Данило це був справжній математичний ґеній, як батько і дядько. Два сини Івана II-го, Іван III (1746—1807) і Яків II (1753—1789) були талановиті, хоч не першорядні, математики. Ще в XIX-ому віці в Швайцарії були два потомки Бернуллі: Христофор Бернуллі (1782—1863), професор природничих наук у базилейському університеті, і Єронім Бернуллі (1745—1829), хемік і мінералоґ. Бернуллі займали катедру математики в Базилеї безперервно 103 роки. За 91 літ паризька академія наук мала завжди одного Бернуллі між своїми членами.

Венямин Броді, один з найвизначніших в Анґлії хірурґів, нараховує шість визначних членів у своїй родині.

Відома родина астрономів Кассіні мала своїм родоначальником Жан-Домініка Кассіні (1625—1712), основника паризької обсерваторії, що відкрив товаришів Юпітера, рух планет й зодіякальний світ. Його місце в академії заняв його син, Жан Кассіні II (1677—1756), що створив теорію форми Землі. Потім внук, Цезар-Франціск Кассіні III або Кассіні де Тюрі (1714—1784), принятий у число членів академії в 22-ім році життя, склав карту Франції, що була епохальною подією. Правнук Жан-Домінік Кассіні IV (1747—1845) реставрував паризьку обсерваторію, якої був директором. Праправнук Анрі-Ґабріель Кассіні (1781—1832) досить відомий вчений вмер від холери в 1832-му році, не залишивши дітей.

З родини ботаніка де Нюссе було пять членів академії наук.

Спадковість ґенія помітна теж в декотрих родинах поетів. Гальтон установив таке відношення: двох поетичних ґеніїв в одній родині було в таких випадках: Байрон, Човсер, Шеніе, Ґете, Гайне, Расін, Торкватo Тассо. Трьох або чотирох поетичних ґеніїв нараховуємо в таких родинах: Айсхіль, Аристофан, Аріосто, Корнейль, Купер, Драйден, Ґун, Мільтон. Пять або шість поетичних ґеніїв було в родині Кольріджа і в родині Вудсворта. Дід Байрона був відомим морцем; дочка Байрона Ада — вславилась своїм математичним талантом. Мати братів Шеніе, ґрекиня Санті Ломана, була жінкою визначного ума. Єлисавета Ґете, мати поета була визначною жінкою. Торкватo Тассо мав батька Бернарда, одного з великих італійських поетів і дуже визначну матір, Парцію ді Россі.

У письменників, істориків, фільософів Гальтон установив такі випадки спадковости: двох визначних людей було в родинах: Боссюет, Шамполіон, Шатобріян, Міль, Нібур, Скаліґер й інші. Трьох або чотирох визначних людей було в родинах: Бентам, Буаль, Бронте, Фенельон, Гельвецій, Лессінґ, Лесаж, Сенека, Севінє, Свіфт і інші. Пять або й більше визначних імен було в родинах: Фільдінґ, Ґроцій, Галлям, Маколей, Порсон, Шлеґель, Стефенс і ін. Ґуго Ґроцій, основник міжнароднього права, мав у своїй родині талановитого батька, діда, дядька і сина. В родині пані де Сталь батько, дід, дядьки, брати в первих й інші члени родини були визначними людьми.

Бували й родини малярів: Ляндріс в Анґлії, Бонер у Франції, потім родини: Челліні, Карачес, Ван Остаде, Ван дер Вельде й інші.

В музичному світі визначними музичними родинами були родини Баха і Штравса. Особливо дуже помітна спадкова передача музичного таланту у Бахів, починаючи від 1550-го року продовж осьми поколінь. Родоначальником тієї родини був пекар, що у вільних хвилинах любувався співом і грою. Жив у Братиславі. Мав двох синів, від яких починається безперервна лінія музик, що наповняли два століття Турингією, Франконію і Саксонію.

Ґеній і талант можуть бути спадкові. Та їх, розуміється, не унаслідкують всі члени родини. І спадковість ця обмежена тільки до якогось числа поколінь. І вкінці в таких родинах спадковість ґенія переплітається зі спадковістю психоз.

(Переклад з рос.).

Горобці на дротах

АКТОР І КІНЬ

Відомий російський драматург, Островський стрінувся на бенкеті з одним провінціональним актором, якого велика зарозумілість без найменшого таланту була загально відома. Артист підійшов до драматурга і сказав з очивидною іронією:

— Я приїхав спеціяльно до столиці, щоб вибратися до театру і побачити, ох, яких славних, тутешніх акторів! Ну, і як добре піде, чогось від них навчитися!

— Ах, так — пробурмотів Островський і звернувся раптом до зібраних. — Знаєте, я мав перед хвилиною цікаву пригоду. Щоби швидше сюди дістатися я взяв візника. Але той візник мав такого коня, якого я в житті не бачив. Що то була за шкапа! Що хвилина ставала, не хотіла рушити з місця, візник і проклинав і валив батогом, все нінащо! — Що-ж то з вашим конем? — питаю візника. — А ось — відповідає — я вже вичерпав усі добрі і злі способи, але на ту худобу нема ніякої ради! Я завів його навіть на перегони, щоби бачив, як справжній кінь біжить, але й то не помогло. Яке було шкаписько таке й лишилося.

КОНКУРС НА КОНКУРС

Славний англійський рисівник Бернард Портрідж дістав з одної фабрики лікерів писаного на машині листа. Видно було, що такий лист розіслали в більшій кількості примірників — з проханням, щоб узяти участь в конкурсі на проєкти етикет на пляшки. Мала бути тільки одна нагорода. Ненагороджені рисунки залишалися власністю фірми. На цю пропозицію Портрідж відписав осьщо:

„Шановні панове! Даю два шілінґи нагороди найкращій марці лікеру і рад був би, якби шановна фірма взяла участь в конкурсі. Кожна фабрика повинна надіслати дванацять тузинів своїх виробів. Ненагороджені лікери залишаються власністю жюрі. Кошти пересилки платить висильний. Портрідж.

На цьому листування закінчилося.

ПОДОРОЖ У НЕВІДОМЕ

Анґлійський письменник Джемс Плеєр разом зі славним органістом з „Венстмінстер Аббей" Фридрихом Брідж подорожував по Росії. Захоплені памятками старовини в Москві забули оба, що за пів години відходить їх поїзд до місцевости, де Брідж мав на другий день виступити з концертом. Як собі це нагадали, побігли до постою візників. Але як вияснити візникові, щоби їхав швидко на двірець, коли ані один не знає російської мови?

— Вдавай льокомотиву — каже Плеєр: — фу, фу, фу, фу, — а я буду свистати. Хіба буде досить цьому мужикові. Напевно зрозуміє.

Як сказали — зробили. „Ізвозчік" дивився на них хвилину, а потім посміхнувся і показав їм рухом руки, щоби сідали.

— Ну, ми врятовані! — сказав Плеєр: — Бачиш, треба вміти собі порадити, це найважніше!

— Маєш добрі помисли! — признав музик.

За десять хвилин візник загримався перед лічницею для божевільних.

ВЕДЕКІНД І КРАВЕЦЬ

Франк Ведекінд, німецький поет і драматург, знайшовся, як це йому часто траплялося, в тяжкій фінансовій ситуації. До численних його вірителів належав і кравець, що безуспішно слав пригадку за пригадкою. Вкінці вирішив сам піти до письменника.

— Пане докторе — каже кравець — я стільки разів упоминався за свою належність, а ви мені навіть словечком не відписали! А тому що й сьогодні не можете заплатити, то скажіть мені, коли маю сподіватися грошей, щоб я міг бодай спокійно спати.

А на це Ведекінд з мелянхолійною усмішкою:

— Дорогий приятелю, того рішуче не зроблю, бо якби я тобі сказав, то ти взагалі назавжди втратив би сон.

РІЖНИЦЯ СТИЛЮ

Матія Клявдіюса запитали раз, яка є ріжниця між його стилем і стилем Кльопштока. Він відповів:

— Це зовсім проста справа. Коли Кльопшток каже: „Ти, що є чимсь меншим від мене, але всетаки мені рівний, наблизися до мене і звільни мене, зігнувшися, від тягару покритої порохом телячої скіри!" — то я обмежуюся до слів: „Іване, стягни з мене чоботи!"

КОРОЛЬ І РІПА

Баварський король, Людвик І, любив в цивільному одязі ходити на проходи по Мюнхені. Одного разу на відлюдній стежці в парку впав йому в око вартовий, що вгледівши його швидко сховав щось під мундір. Корель підійшов до жовніра, що не знаючи його, набрав сміливости і сказав:

— Але-ж ви мене налякали!

— Видно, маєте нечисту совість — сказав король.

— Е, так зле не є — відповів вартовий. — Я недавно в Мюнхені і ще нікого не знаю, а чував, що король має звичку проходжуватися по місті сам і в цивільнім одязі. Я власне смачно собі заїдав, а жовнірові на варті не можна їсти. Як я вас побачив, то сховав їду під кабат, але тепер буду спокійно дальше їсти, бо мабуть ніхто так швидко не надійде. Як міркуєте, що?

— Будьте спокійні! — відповів король, але скажіть мені, що ви такого доброго їсте?

— Вгадайте?

Король вичисляв всякі присмаки аж відгадав. Жовнір заїдав ріпу.

— Ви так якби вгадали — сказав жовнір — але наполовину, бо я маю дві ріпи; одну я вже трохи надів, а друга ціла. Може хочете? — і подаючи її королеві сказав — беріть, не стидайтеся!

— Дуже дякую — сказав монарх — але я йду на обід і не хочу псувати собі апетиту. Будьте здорові.

Тільки король відійшов пару кроків, вартовий закликав:

— Ви мені дуже подобалися. Скажіть мені, з ким я маю честь?

— Вгадайте! — сказав Людвик.

Вартовий флеґматично відкусив кусень ріпи, глянув на короля і сказав:

— Може пан канцеліст?

— Ні, трохи більше.

— Може асесор?

— Ще висше.

— Ну, то директор.

— Висше.

— То хіба ексцеленція.

— Ще висше.

— То певно король — сказав жовнір витріщивши очі на нього.

— Ви так якби вгадали — сказав Людвик.

— Боже мій! — кликнув жовнір — то потримайте мені ту ріпу хай я віддам честь.

Король потримав ріпу, жовнір віддав честь і оба розсталися задоволені з себе.

НЕПРОЗОРИЙ

Відомий фізик Абрагам Ґотгельф Кестнер (1719—1800) вживав раз в часі викладу телєскопу.

Один зі слухачів, молодий живої вдачі князь три разів перебіг попереду люнетою, чим перешкодив професорові у викладі.

Коли четвертий раз дозволив собі на такий жарт, Кестнер сказав:

— Ясно освіченим ви можете бути, князю, але прозорим ви не є.

СПРАВЖНІЙ КОМУНІСТ

Червоний диктатор Мадярщини, Беля Кун, хотів пізнати настрої людности. Тому переодягнений замішався раз у вуличну юрбу.

Стрінув селянина і запитав:

— Чи ви комуніст?

— Так!

— А чи ви поділилися б з товаришами своїм майном?

— Та як треба...

— А зі мною ви поділилися б, наприклад своїми кіньми?

— Розуміється.

— А коровами?

— З охотою.

— А свиньми?

— О, ні!

— Чому?

— Бо коней і коров не маю, а свині маю.

Нові видання

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ

Остап П. Білозерський. **Напередодні.** Історична повість. І частина. „Українська Бібліотека". Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

ЕКОНОМІЯ

В. Садовський. **Робоча сила в сільському господарстві України.** Праці Українського Наукового Інституту. Варшава, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Дарія Гриневич-Витанович. **В царстві краплини води.** Оповідання про життя найдрібніших животин. „Діточа Бібліотека". Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1935.

Франц Коковський. **Слідами забутих предків.** Оповідання з минулого Лемківщини. „Діточа Бібліотека". Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1935.

РІЖНІ

Володимир Целевич. **Виборча ординація до сойму й сенату.** З поясненнями, виконуючими розпорядками й постановами інших законів звязаних із виборами. Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Світ Дитини. Рік XVI. Ч. 12. За серпень, 1935. Львів.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Мистець Павло Громницький мав свої гарні дні й роки успіхів, звязані з добробутом. Та як це трапляється часто мистцям і ще частіше емігрантам, подули інші вітри. Громницький має за добре серце і використовували його на всі боки; головно жінки. Працював невпинно, кидався на всі боки — невдача за невдачею. Тоді один з його приятелів сказав раз до нього слово, яке варт записати як дефініцію того, що це таке „пех":

— Знаєш, чоловіче, ти маєш такого „пеха", що якби одного дня ти рішив торгувати собачими екскрементами то напевне того самого дня всі собаки перестали б полагоджувати свою потребу!

*

Павло Ковжун і Михайло Осінчук малювали церкву. Ковжун, що має завсіди за багато енергії та за мало часу, поквапився зробити сам умову. Умова з селом чи парохіяльним урядом вийшла така (звичайно „на писок"), що наші мистці мусіли купувати фарби платити помічникам-робітникам, а на гонорар ждати. А грошей кат ма. Рада в раду поїхали до Львова позичати гроші. Куди-ж як не до „Земельного Банку", де директори самі пхають вам позичку в руку, коли принесете їм векслі з підписами трьох міліонерів і трьох ґіпотек.

Хотіли мистці смішну суму 300 долярів. Директор Омелян Саєвич питається:

— А хто поручить?

Ковжун пригадує собі, що Осінчук учителював колись у ґімназії і каже:

— Товариш Осінчук — ґімназійний учитель...

— А, державний урядовець — кланяється директор — то це проста справа. Пенсія є... А ви? — звертається до Ковжуна.

— Я — землевласник.

— Маєте ґрунт?! — підскочив директор.

— Так — каже недбайливо Ковжун — 60 морґів землі з виноградом в Ахмечеті.

— А де це?

— Якто, ви не знаєте, славний порт на Криму! Найкраща українська земля

Директор ані моргнув. Не мав сміливости питатись, як Ковжун туди їздить.

*

Тенор Іван Тисяк мав два роки тому у львівській опері гостинний виступ. Співав, здається, арію з „Паяців". Яка це саме була арія, можна й не памятати, бо в одному місці наш артист затягнув якось так фальшиво, що аж сам директор запримітив.

Після вистави приходить найважніша хвилина... Ні, не думайте про квіти від публики... Це вже були крізові часи й квіти діставали тільки ті артисти, які самі собі їх замовляли, або ті артистки, що мали за звеличників — квітникарів. Отже найважніша хвилина — це виплата гонорару. Диригент Должицький, що ангажував Тисяка, давав йому по виставі менше, ніж обіцював, тому що дохід був слабий.

Тисяк настоював на обіцяній сумі.

— Тоді Должицький гукає:

— За такий спів ви взагалі не повинні нічого дістати!

Тисяк, готовий битися, погрожує:

— Чекайте, ми ще зустрінемося!

— Дуже можливе — відповідає Должицький — але вже ніколи на сцені, хіба на судовій салі!

Директори театрів люблять погрожувати. І Тисяк співає цього року постійно в опері Должицького.

Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО"

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина", Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ", Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

ДЛЯ ПАНЬ

тривала парова

ОНДУЛЯЦІЯ

Андрій Кузик

у Львові, Ґродзіцьких 4

біля аптики Терлецького.

При БОЛЯХ ГОЛОВИ ТА ЗУБІВ,

ГРИПІ, ПРОСТУДІ, при АРТРЕТИЧНИХ БОЛЯХ, СУСТАВІВ, КОСТЕЙ і т.п УЖИВАЄТЬСЯ ОРИҐІНАЛЬНИХ ПОРОШКІВ „MIGRENO NERVOSIN" **З КОГУТИКОМ** (З.Ф.)

Жадайте в аптиках порошків з ф.зн. КОГУТИКОМ в ОРИҐІНАЛЬНОМУ опакуванні по 5 штук у коробці, бо вже є й ФАЛЬСИФІКАТИ.—

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.

Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

РОЗПИСУЄМО ПЕРЕДПЛАТУ на нову велику повість УЛАСА САМЧУКА п. з.

ВІЙНА і РЕВОЛЮЦІЯ

яка вийде в коротці, як II-ий том „ВОЛИНІ"

„Війна і Революція" це **могутня епопея світової війни** й визвольних змагань. Її автор відомий письменник **Улас Самчук**, лявреат цьогорічного літературного конкурсу (перша нагорода за „Волинь"). Другий том „Війна і Революція" визначається ще **більшими мистецькими вальорами та більш зацікавлюючим змістом.**

В передплаті коштуватиме „Війна і Революція" тільки 3 зол.,

хоч обєм книжки великий (около 20 аркушів великої вісімки). По появі книжки **ціна буде значно підвисшена** тому спішіться з висилкою передплати, аби скористати з нагоди й дешево набути цю знамениту й високовартісну повість. На кошти пересилки долучити 50 гр.

Гроші слати розрахунковими (синіми) переказами на адресу: Видавництво „Дзвони", Львів, вул. Японська 7. II. „Війна і Революція" творить окрему цілість тому можуть її читати й ті, що не читали I-го тому „Волині".

Найкращий дарунок

при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (41) 17
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IX. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

СВЯТОСЛАВ ҐОРДИНСЬКИЙ

Лист знад Арна

По виїзді з Риму вам лишається про нього якесь неодноціле враження. Надто багато накопичили в ньому віки усяких скарбів; архітектура однієї доби влазить у другу, а та знову в найближчу — латинська імперія, церковна держава, молода фашистська — виростали одна на другій, вростають у себе, даючи враження тяглости, справжнього „вічного міста". Найбільше і незвичайне враження викликує те, що в ньому пульсує стільки молодого життя на тлі руїни тріюмфальних луків та пощерблених кольон. Я сказав би, що Рим замало „лірично" збудований, надто обдуманий і матеріялістичний. Це чути навіть у ґігантному Сан Пієтро, де середина базиліки пригноблює своїм багатством декорації, під якою зникли великі лінії архітектури, у чому саме й полягає правдива її краса.

Інше враження робить Фльоренція; вона майже одноціла стилево, вся виросла з одного пориву, що почався Джіоттом і Дантом та що впродовж тривікового розквіту дав Італії більше славних індивідуальностей, ніж уся решта Італії разом. З цих італійських Атен почалося духове відродження Італії, застиглої у латинському догматизмі, тут написав уже живою мовою свій твір Данте, завершуючи містичну добу середньовіччя, до якої він ще зовсім належить та що, як поет, всеж уявляє собою індивідуальність, якої вже не можна було вмістити у вузькі рямки тодішньої церковної догми; тим саме й близький Данте до нової доби гуманістів, що відкрили новий світ, земний. Ось — назміну обожанню Мадонни приходить щораз реальніша жінка — Дантова Беатриче, Петраркова Лявра і Боккачієва Фіяметта. Саме другий фльорентинець, Петрарка, став першим поетом ренесансу; хоч він духом виріс ще з латини і його латинські листи неменш поетичні від його „Канціонієре" — то всеж він був уже людиною двоєдушною, розколотою поміж старим, де вже не знаходив задоволення і новим, у якому він прочував невідоме й цікаве. І він і Боккачіо, творець італійської новелі, які, у противагу Дантовій „Божеській комедії" можна б назвати „Людською комедією" — стільки там сатири на обичаї своєї доби, були лиш великими дітьми, що мов би злякані вслухувалися в кроки нової радісної доби і, боячись її, водночас були безсильні не сприймати її півсвідомо. Ця доба, започаткована блискучою фльорентійською трійцею, знайшла вже повний вислів в Аріостовім „Орляндо фуріозо", чистому „лярпурлярському" творі своєї доби, в досконалих станцах Поліціяна і суворих октавах Людіджі Пульчі, передвісника у своїх „Морґанте маджджіоре" великої доби Колюмбів — відкривців. Так, як Аріост дав мистецький вислів свого часу.

Ця нова людина зродилася передусім у Фльоренції, де зійшлися два великі струми — гуманізму й ренесансу. Вже в 11 віці почалася у Фльоренції боротьба свободолюбного народу проти февдалів, а в двох найближчих

Фльоренція: Вид на „понте Веккіо" з ґалерії Уффіці

місто виростає в могутню республіку, якою правлять цехи („арті"). Та водночас ми знаємо з історії, що коли якийсь гарячекровний нарід осягне свободу, він витрачує свою енергію дейнде. Отак зникла християнська покора

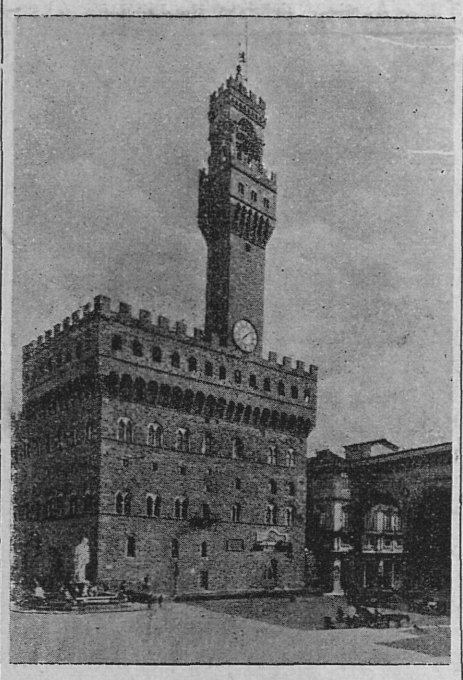

Палата Веккіо

під натиском первісних непогамованих інстинктів, оправдуваних своєю філософією (Макіявелі), де нищити своїх ворогів стало таким самим мистецтвом, як писати сонети або розмальовувати фрески. Характеристичним зразком такої людини став Чезаре Борджія, що виконував владу стилетом і „аквою тоффана", таємничою отрутою, чистою, як вода, що могла вбивати і вмлівіч і місяцями. У такій добі кондотієрів, насилля і пристрастей, людина мусіла дбати за себе сама. Чудовий тип такої людини жадло. Ціла Фльоренція звучала пишними народніми забавами, такими далекими від середньовічних містерій і єдиний лиш раз обізвалося середньовіччя проти цієї світської веселости устами Савонароли, якого даремне старалася приборкати кардинальською мітрою церква, в якій теж уже повіяло новим духом, пристосованим до своєї доби.

Найбільше завдячує Фльоренція великій родині Медічів. Ця багата купецька фамілія більш як століття тримала в своїх руках владу в місті, визначаючись мудрістю та мистецьким смаком. Козімо де Медічі, — „pater patriae", як написано на його монументах, поклав тавро свого духа на ціле „Кватроченто". З цієї родини Льоренцо де Медічі був теж поетом і його пісоньку „Джовінецца, джовінецца!" співає досі ціла Італія. Це вони зібрали величезні скарби мистецтва, що лягли в основу одної з найкращих світових ґалерій — Уффіці, для якої монументальний будинок уже у зрілому ренесансовому стилі збудував пізніш Вазарі. В музеї є тепер спеціяльна саля портретів Медічів кисти Бронціна, геніяльного портретиста: пишні й горді обличчя принців, що ставили святині Богові, а собі памятники, де в бронзі виковували свої імена величним римським стилем, як той, що на площі Санто Аннунціята: — „Ferdinando primo, magno, Etruriae duci — Ferdinandus secundus nepos".. — Це вони будували палаци, їм служили найбільші ґенії зпоміж мистців і вони це оформили Фльоренцію таку, яку ми нині знаємо.

Ми бачили, як віками розвивалася індивідуальність ренесансової людини, від Данта до Аріоста, від Джіотта до Мікельанджеля. Примітивісти в малярстві зворушують найбільше своєю скромною ґеніяльністю, своїм ще містичним світом, де тільки форма ставала реальнішою. Ille ego sum perquem pictura extincta revixit" написано на одному момументі Джіотта, на якого творах, як і на Чімабуе й Мазаччіо, вчився Леонардо да Вінчі. Цікаво порівняти ранніх і дозрілих мистців ренесансу: перші, брали з побожністю природу, не сумнівались у вищу льоґіку й порядок речей на цьому світі і давали твори гармонійні, в обличчі яких усе інше виглядає як одно варварство; другі, серед яких струнчить титанічна постать Мікельанджеля, вічно невдоволеного, що вічно шукав поза собою, вічно сумнівався і не хотів знати „речей реальних", лиш ті моторові сили, що їх порушують, безконечні самі всобі. Це було надлюдське завдання і ось чому творчість цього великого песиміста титанічна, драматична. Замкнений у найстрашніший вязниці, в яку замикає суспільність людину, в індивідуальності, він, „розторощена кольона", як пише сам в одному свому сонеті, лишив стільки речей, неспокійливих, що того неспокою вистачить тривожити людство до кінця його існування. Він завершив ренесанс так як Данте середньовіччя.

По Фльоренції блукаєте, як по сторінках ґарної поеми. Сам факт перебування в місці, де блукає духово стільки великих постатей, примушує ставляти легко й обережно кроки по вузьких вуличках і площах, шоб не сполохати їхні тіні. Повз Дуомо, справжній мармуровій візії з 13 віку, з кольосальною копулою Брунелєскі, через „Пяцца делля Сіньорія", де стоїть „паляццо Веккіо", давніше резиденція Медічів і Сфорців, в якого салі „Чінквеченто" нераз ґримів голос Савонароли, якого й спалено разом з товаришами устіп тієї палати, попри „Льодджії дель Орканя" вузькими вуличками виходите на площу св. Хреста із підозріло-академічним памятником Данта; там стоїть святохресна церква францісканів, справжній італійський, а передусім фльорентійський Пантеон, де під стінами побудовано гробівці Мікельанджеля, Бруні, Ґалілеї, Альфієрі та багато інших; долівка церкви вимощена надгробними плитами найславніших фльорентинців. Звідсі йдете над Арно, до якого, мов у Венеції, сходять просто в воду будівлі і через „понте Веккіо", з крамничками золотарів, виходите до парку за палатою Пітті. Звідсі вид на цілу Фльоренцію з її вежами й куполами на тлі синявих обрисів Фієзоле й інших горбів. Та ні, не треба описувати міста, про яке досить написали монографії і якого всі памятки покреслені по-варварськи олівцями туристів з усіх сторін світа. Більш, як усі мистецькі твори, монументальні памятники пензля, долота і пера, тут непокоїть — а вважайтеж що мистецтво або непокоїть, або воно не є ним — той невловний дух минувшини, змаґеріялізований у тих творах, якого передусім треба відчути і бачити. А його відчуваєте скрізь, під тим непорушно синім небом Тосканії, що завжди однакове, як і тоді, коли Джіотто побожно й зухвало клав на дошці перші штрихи своєї майбутньої Кампанілі, що з білого мармуру виростає тепер біля Дуомо і коли Мікельанджельо із зіпсутого якимсь невдачником бльоку мармуру вимріював свого „Давида", що стоїть тепер, з долонею на рамені, біля входу до палати Веккіо. У ньому двадцятилітній мистець дав ідеал своєї доби, дещо видеалізований, але осягальний тип упевненої й переможної людини. Такі твори дають вам зрозуміти, що ці люди відкрили теємницю, що зветься життям, яке досі ще неповно знало про своє призначення: жити повно. Це було трохи поганське по великій добі середньовічного аскетизму, але Давид вийшов переможцем: він мав сильні й молоді мязи, а в нахмуреному чолі волю до чину. Савонароля на портреті невідомого майстра у Уффіці теж має затиснуті уста й жорстокий вигляд, але гору взяла молодість. Струм тієї молодої крови, що поривала, відчувається й досі у Фльоренції. Він завжди живий і спраглі можуть з цього струму черпати доволі й досі. Він був такий багатий, що розлився по цілому світі, захоплюючи своєю новиною й нас.

Ренесанс значить: відродження. По суті це було народження нової людини, що по-кондотієрськи дивилась на світ та що, між іншим, висловлювала цей свій світогляд і в мистецтві. Через те це мистецтво таке велике.

Фльоренція в липні 1935.

Фльоренція: Над Арном

Макіявелі дав науково-фільософічний, у творах, що залишились неменше поетичними від Аріостових фантазій; вони не менш насичені завойовницьким духом і волею чину нової людини, без якої нам неможливо було б уявити собі увесь ренесанс та його повстання.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Тернина

Немов метелик полумяний,
на кущ тернини сонце сіло.
У твої очі синьотьмяні
дивлюсь надхненно і несміло.

Коли нас ніч розділить сонних,
серця забються в нас окремо,
щербатий місяць снами томить,
чарує мертво і зелено.
Та не лякайся, моя люба,
спокійно тої жди хвилини,
коли коханням день окрилить,
коли весна на кущ тернини
метелик сонця знов пришпилить.

Пісня про незнищенність матерії

Зашитий у хащі, закутаний у вітер,
накритий небом і обмотаний піснями
лежу, мов мудрий лис, під папороті квітом
і стигну і холону й твердну в білий камінь.

Росликних рік підноситься зелена повінь,
годин, комет і листя безперервний лопіт.
Залле мене потоп, розчавить білим сонцем
і тіло стане вуглем, з пісні буде попіл.

Прокотяться, як лява, тисячні століття,
де ми жили, ростимуть без наймення пальми
і вуґіль з наших тіл цвістиме чорним квіттям,
задзвонять в моє серце джґани в копальні.

Сурми останнього дня.

Стоповерхові камяниці сплять, немов потомлені звірята,
ґеоґрафи малюють зорі крейдою на неба мапі,
в рудому сяйві ліхтарів дощу краплини, мов пісок крилатий
і місяць золотим котом лежить у мене на канапі.

Ржавіють мертві риби у басейнах, вуголь і грояди чорні,
купці й роздягнені дівчата, вязні в тюрмах і поети.
Оркестра поліцменів дме мелянхолійно в труби і вальторні,
коли міщанський бог рахує зорі, душі і монети.

Живуть під містом, наче у казках, кити, дельфіни і тригони
в густій і чорній, мов смола, воді, в страшних пивницях сто,
примарні папороті, ґрифи і затоплені комети й дзвони.
— О, пущо з каменю, коли тебе змете новий потоп?

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Як гинуть українські вчені

(Короткий спогад замість некрольога).

Більш місяця тому українська преса ділилася зі своїми читачами слізненою звісткою, що в Тобольську, на Сибірі, наклав на себе руки, популярний у нас автор правописного словника — Григорій Голоскевич. Помер він іще десь у березні, чи квітні 1935 р. Але ж до нас відомість про його смерть докотилася щойно пять, чи шість місяців пізніше. Серед теперішніх умов — це явище цілком нормальне...

З Голоскевичем зійшов у могилу один із тих довоєнних українців, що зі своєю національною свідомістю не ховалися, скрізь і завсіди виступали як українці. На дисертацію (надрукована в вийнятках у відділі російської мови петербурзької Академії Наук 1914. р.) вибрав собі розслід рукописної галицької Євангелії з 1283 р. Євсевія, й хоча праця написана в дусі поглядів Шахматова з його теорією про т. зв. спільну праруську мову, проте Голоскевич скрізь уживає виключно термінів: „українська мова", „українська ознака", „український звуковий, чи морфольогічний закон". Його діялектольогічні праці горкаються виключно українських говорів Поділля; український правописний словник, над яким Голоскевич працював від 1917 р. — тішився великою популярністю на всіх українських землях і діждався сімох видань.

Я пригадую собі його погідне обличчя з правописної конференції в Харкові (з кінцем травня 1927 р.). Гарно, чепурно, по европейському одягнений сидить із лівого боку посерединного стола, другий, чи третій від президії — в товаристві київських лінґвістів: Ганцов, Калинович, Ярошенко, напроти — Е. Тимченко, Волошин. Ввесь час пильно слухає, час від часу щось записує, відмічає, а то похитує головою, коли щось, на його думку, не так. А забере слово, то все — з матеріялами в руках. Пригадую собі, що пішла дуже жвава дискусія про те, як унормувати форми приголосної відміни жіночого роду (типу: повість, тінь, ніч). Голоскевич виймає з теки цілі фоліянти записаного паперу і з зібраних ним самим багатьох матеріялів подає голос за таку а не іншу форму. І всяк раз, коли забирав слово, його уваги були поважні, річеві.

Всі київські лінґвісти жили в „Асторії" в одній кімнаті. Все, коли після конференції було до них зайти, йшли цікаві і жваві балачки на лінґвістичні теми. І серед них усе приємно вражав розважливий Голоскевичів голос. Коли на одному з останніх засідань піднесено справу укладу правописного словника — конференція одноголосно доручила його Голоскевичеві.

Як людина, Голоскевич був незвичайно симпатичний, товариський, простий і щирий. Може, та його нелукавість, щирість і отвертість були для нього і траґедією, може, вони були причиною, що Голоскевич у звязку з процесом „Спілки визволення України" 1929 р. попав до вязниці і що його засудили й заслали на 8 років на Сибір.

Хоч свідомий українець, що зі своїм українством ніколи не ховався — Голоскевич політичними справами не займався. Він мав свій національно-політичний світогляд, але ж добре бачив і знав, що московські большевики ні з ким не жартують і нищать без пардону всіх і вся, що стоять або можуть стояти їм якнебудь у дорозі; — тимто спокійно займався своїми культурними справами, стояв близько до роботи Української Академії Наук і сидів над своїми лінґвістичними українськими працями. Але ж і він, і Ганцов, і багато інших, що їх засудили у процесі 1929 р., були рішучими ворогами інтервенції.

Пригадується така картина. Після правописної конференції в Харкові київські фільольоги й лінґвісти, влаштували в середині червня 1927 р. в Києві товариські сходини. За перекускою пішла мила розмова про українознавчі праці в Наддніпрянщині, в Галичині й на еміґрації. Всі заявляли однодушно, як воно добре, що Грушевський повернувся до Києва, що чудово зорґанізував українську науку, та що дуже неприємно, що між ним, із одного боку, та Кримським і Єфремовим, із другого, йде зовсім непотрібна якась боротьба, якій треба конче покласти кінець. Голоскевич, між іншим, казав: хай би вже раз перемогла одна або друга сторона, а то ввесь цей спір сильно відбивається на праці; це вже, мовляв, не якесь суперництво, а — „чорт зна що", боротьбу цю використовує третій, а від цього для української справи шкода. Тому третьому непотрібний ні Грушевський, ні Кримський, але ж потрібне, щоб ішла боротьба, в якій можна раз „приструнчувати" одного, то знов — другого. Наслідки цієї боротьби такі, що в Академії нема такої роботи, як би треба, що всього того, що робиться, рішуче за мало, що можна б зробити куди більше. „Бо властиво", кінчив він „ми нічого не робимо; все це йде поволі, все якесь мляве, без життя, немає запалу, ми тягнемо роботу за собою, й самі якось тягнемось, а не йдемо наперед".

Дехто погоджувався з гарячими словами Голоскевича щодо темпа роботи, дехто брав ув оборону робітників Академії, вказуючи на „обставини". Далі, пішла розмова на видавничі справи. Тоді ще працювало видавництво „Слово", що його членами були майже всі присутні і що видало дуже багато гарних книжок, оригінальних, і перекладних. У звязку з видавництвами, розмова перейшла на письменство, на лінґвістичні праці, термінольогічні роботи, на словник, на пляни комісій мови і т. д., й нарешті — на наше національне й політичне становище.

Можна було мати враження, що вся наша київська фільольогічна братія погодилася з тим станом, у якому опинилася Україна, що вся вона стоїть за радянську Україну та що вся вона, як один чоловік, уважає за велике нещастя всяку інтервенцію в справі України.

Пригадую собі, що напроти мене сидів Голоскевич і у справі інтервенції дуже гарячився. Ще й досі бачу перед собою його жваву постать, що розмахує руками на всі боки і піднесеним голосом кричить:

Геть із інтервенцією! Я не вояк, але ж якби що до чого, беру рушницю в руки й піду на історичного ворога! Хай живе Чубар!

Не знав тоді сердешний Голоскевич, що большевикам зовсім той Чубар непотрібний, що для них ціла УСРР чиста комедія, що для них ніякої української культури не треба, що їм шкідливий усякий Голоскевич, і то тільки тому, що він українець!

На процесі „Спілки визволення України" 1929 р., куди Голоскевича притягли тільки за його українство й підсунули йому й інтервенцію, і зраду, і все, що тільки було потрібне тоді большевицькому Чека — Голоскевич, боронився, що був ворогом інтервенції, покликувався, на ці свої перед усіма висказані слова на сходинах фільольогів, назвав і мене, що чув ті його слова — але ж на це ніхто не звернув ніякої уваги, й большевицький суд засудив Голоскевича „з милосердя" тільки на... вісім років заслання...

Як київське Чека „викрило" „Спілку визволення України", всякі М. Лозинські, С. Пилипенки й інші українці протестували проти „зрадників" „вільної" України. Та не минуло яких шість років від тих протестів, і їх зустріла дола Спілчан. Спір Грушевський—Кримський скінчився засланням першого й оплюгавлюванням другого, на кожному кроці, робота Академії, хоч на думку Голоскевича невелика, не розцвівшись, зівяла, наукових робітників нараз не стало...

Бо Україна на погляд московських большевиків має бути Україною Постишевих, Косьорів і всяких українізованих „хвиль" та „щупаків" — а для свідомих українців на Україні місця немає...

Це пізнав нарешті Голоскевич і, не чекаючи кінця свойого заслання, на шостому році кари наклав на себе руки. Хоч усміхалася вже недалека воля, він **таку** волю проміняв за добровільну смерть.

Яка шкода доброї та щирої людини! Яка шкода гарного, наукового робітника!

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Винахідники старих машин

Прочитавши неодин новий твір наших сучасних авторів ставимо собі запит: чи читали вони книжки, які мимохіть виринають у нашій уяві під впливом лектури їх твору? Неодин автор виправдується щиро, що і не чував про такий-то чужий твір; свій писав він без сторонніх впливів.

Патентові уряди в різних краях дістають постійно тисячі винаходів зроблених природними талантами; більшість з тих винаходів уже зроблена давно або зайва, бо інші краще їх заступають. Наші автори нагадують нам часто таких винахідників, вони працюють власною головою і не мають часу вивідати, чи те, що вони вигадали вже не існує у кращій формі.

*

Дивно, що саме в сучасній добі, коли література почала віднаходити красу в машині, письменники не звернули уваги, що вартість літературного твору можна би з одного становища прирівнати до вартости машини. Літературні твори, які повторяють уже готові, загально признані зразки нагадують моделі техніків-самоуків. Самоуки зробили неодин великий винахід, на який не спромоглись фахівці-спеціялісти; у літературі є навіть архітвори — плоди вродженого ґенія, без ширшої освіти та глибшого знання. Саме ці приклади дають право зовсім пересічним талантам і одиницям без крихітки таланту поводитись так, начеб вони були ґеніями, що не потребують фахової підготови.

*

Маємо щораз більше людей, що працюють пером для літератури. Не є це доказ розвитку літератури і щораз більшої скількости талантів, а попросту те саме явище, що і в інших ділянках духової праці: у кожній з них є вже так багато технічних здобутків, що засвоїти собі їх можна і без окремого таланту. Дивне, що саме в нас, де так багато авторів уважає за справу національної чи клясової чести „розбудовувати" літературу, себто творити її за зразками великої фабрики, так мало з цих авторів засвоює собі технічне знання необхідне для своєї праці. Це технічне знання вимагає передовсім ознайомитись з тим, що вже зробили інші.

СВЯТОСЛАВ ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА

Історія однієї ночі

— Не світіть світла, прошу вас! — голосно промовив Аркадій до др. Арнея, що поволі підходив до ґудзика електричного контакту.

— Воно й краще сидіти оттак присмерком! Страшенне не люблю цього яскравого кружка молошного світла. Воно відбирає мені самопевність і волю порушуватись свобідно. Так важко тоді думати! — Останні слова вже проговорив глибоким, зворушеним голосом.

Др. Арней вернувся на своє місце.

Крізь велике венеціянське вікно западала ще смужечка сірини дня, що у кімнаті переходила в якусь мохнату темряву. Сильветки мужчин розмазувались у сутінках у невиразні обриси.

Було сонно, спокійно, а проте від Аркадія йшов якийсь інший настрій.

— Я вдячний вам! — прошепотів Аркадій до д-ра Арнея.

І при цьому кивнув головою. Мовчки сягнув рукою по цигару з касети. Малий вогник сірничка на хвилину розсіяв темряву і погас серед неї.

Др. Арней встав. Мягко ступаючи по кабінеті розбурхував тишу. Це доволі бентежило Аркадія. Ще глибше засунувся він у подушки кабінетного фотелю...

— Одно мені лише неясне — нагло промовив Арней. — Чому ви завжди в оцій порі стаєте такі нервові. Від першого дня вашого побуту в нашій лічниці я запримітив у вас це хвилювання. А скільки це вже місяців! — Ваша поведінка трівожить мене. Особливо тепер, коли йде весна роздразнення зростає у вас з дня на день.

Аркадій мовчав. Було вже зовсім темно. Вогник цигари що хвилини освічував маленьку частину Аркадієвого обличчя. Ставало щораз важче від мовчанки. Др. Арней не бачив Аркадієвого лиця, одначе відчував, що воно тепер болісно стягнене. Чоло зі зморщками, брови підняті гостро вгору. Так виглядав він завжди, коли приходили на нього сутінки днів і якісь таємні жахливі спогади...

— Чи ви вірите у біснуватих із любови людей? — нагло спитав Аркадій. В голосі чути було придушене бажання сказати все, що накипає в душі. Це питання, поставлене так несподівано і так без звязку з попередною балачкою — примусило Арнея зупинитись серед кімнати.

— Не розумію вас зовсім — щиро проговорив лікар.

— Пождіть. Я виясню вам усе. Але будь ласка, сідайте, бо коли ходите то це дражнить мене. Мені краще буде говорити, коли сядете. — От! так! Дуже вам вдячний.

— Питання це поставив я вам не так навмання. Ні. Воно має свій льоґічний звязок. З отою, як ви називаєте, — моєю сутінковою непримиренністю. Важно буде для мене почути вашу відповідь. — Чи вірите в біснуватих коханців? — Або, ні, ні! Не відповідайте! Мусите вірити!

Ці слова майже крикнув так, що Арней стрепенувся.

— А зрештою, мені байдуже, чи ви будете вірити, чи ні. Те, що я вам тепер скажу це трохи моя не моя історія. І саме у цьому вся та заковика. Та про це пізніше. От, бачите, пане Арней, зовсім до ладу й льоґічно вміє говорити колишній полковник ґенерального штабу Аркадій Вертенко. А ви стільки місяців клопочетеся й хочете найти причину його нервового подразнення й вилікувати з них пана полковника.

В голосі Аркадія відчував Арней глузування. Такий тон, так несподівано поставлений серед поважної розмови на зовсім іншу тему, робив ніякове враження. Арнеєві здавалося, що те все, що досі говорив і робив Аркадій, було штучне, роблене. Але з якою метою!

— Стрівайте, пане Арней! Не люблю, коли людина, що зі мною разом сидить думає своє. Закиньте ріжні здогади про мене. Я вам усе зовсім льоґічно (й тут голосно розсміявся) й просто представляю. Це все сподіялось ще тоді, коли на мому життєвому шляху станув сотник Мірнечко. Так. Це було 17. лютня. Мене приділили тоді сотником до 7. дивізії. Тут познайомився я з Мірнечком. Молодий, бо ледве 27-літній сотник мав за собою симпатію всієї дивізії. Гарний на вид підбивав серця усіх жінок нашого міста. Велитенські його здібности отвирали перед ним вигляди високої військової карієри. Від першого погляду ми полюбили один одного та почали дружити. Не було ніодного дня, ні вечора, щоб ми не бували разом. Завжди і всюди вкупі. Швидко йшли літа...

Блиск сірничка освітив легко постать Аркадія. Похилений сидів, недбайливо. Лице, постаріле від переживань, виглядало понуро. Тільки очі горіли дико від якогось внутрішнього вогню, що переходив на слова і падав у темінь кімнати.

Др. Арней мовчав. Аркадій немов забув, що оповідав і не ворухаючись курив цигару. Минуло кілька хвилин.

— І так літа плили, — оповідав дальше, — такі одноманітні, одне до одного подібні, наче нанизані коралі. Дружба моя з Мірнечком зростала. Не було жадної сили, що скаламутила б цю нашу згоду... Немов віками знались ми, немов від ранніх літ, виростали вкупі... Я кохав його наче брата... Ні, ні! Кохати брата так не можна! Чи мали ви коли-небудь приятеля, одинокого на світі, якому все, що мали найтайнішого, найдорожчого, могли повірити? — О, так, це дуже важко відчути й зрозуміти тим, що не мали такого друга.

— Я розумію вас — глухо промовив др. Арней — Ця справа людської, а радше чоловічої дружби вияснена навіть науково. Вона має своє підложжа у психічній потребі людини розуміється більш, чи менш розвиненій, залежно від одиниць. Є на це навіть окрема наукова назва. Цей прояв людської душі зоветься...

— Досить, досить, пане лікар! — крикнув Аркадій нетерпляче. — Байдуже, як воно там зоветься! О, так — тут майже задихався, якби від придушеної люти — ви це берете з погляду лікаря-науковця. Ви тільки так, а не інакше вміете аналізувати людину. Щож! Ви цього не зрозумієте!

Др. Арней замовк. Аркадій був надто роздразнений, щоб можна було подавати йому в цій справі вияснення й свої погляди. Арней відчував, що досі давлена Аркадієва тайна, не дозволяє йому допускати якихось побічних, дрібних справ. Ця тайна душить його, наче змора і він мусить її сьогодні скинути оськтут, перед ним, начеб це сталось учора.

Мовчанка Арнея стримала Аркадія від сварки. Важко сопучи мовчав. Лють поволі переходила.

— Одного літа — казав далі — Мірнечко заприязнився з одною дівчиною. Називалася вона Таня. Я почав запримічувати, що вона дещо більше цікавить його, як звичайна любовна авантюра. Мірнечко мав перед собою ще два важкі іспити, що отвирали перед ним карієру. Вони були назначені на осінь того року, коли він ходив із Танею. Я розумів як його друг, що дальше так бути не може. Коли він увесь свій час присвятить Тані — з іспитів не буде нічого. Одного вечора, оттак як тепер, ми сиділи в кавярні „Роаяль". Хоч як не хотів я його вражати, постановив я висказати свої погляди на цю справу. — Або Таня й твоє серце, або іспити й ти виконаєш свої обовязки. Ти, людина надзвичайно здібна, мусиш добитися якогось становища і служити своїм розумом і душею батьківщині.

— Мої слова, як бачив я, зробили на ньому пригноблюче враження. Від цієї розмови пройшло пять днів. Увесь час ми майже не бачилися, хіба при обіді й вечері. Пять днів ні словечка. Я бачив, що Мірнечко завзято боровся зі собою. Щойно шестого дня при обіді він обізвався до мене Ми розмовляли про зовсім байдужі речі. Під кінець обіду Мірнечко простягнув мені свою долоню. — Я вдячний тобі за те, що ти вилікував мене і показав вихід із „цієї" пригоди. Я вдячний тобі. — Ці слова були для мене найкращими словами у житті. Долоня його була для мене найціннішим скарбом. Довго дер-

Правда, що при гаслі „Свій до свого“ можна стояти на тому, що народові повинні вистачити плоди рідної землі, рідного промислу та рідного мистецтва. На жаль, наші письменники не дають так багато книжок, як наші корови — масла і курки — несуть і школа зовсім зіпсувала нас зазнайомивши нас із прізвищами чужих письменників.

*

Наші книжки нагадують нам за часто деякі первісні машини, до яких не мали ми ніколи довіря. Ми, інтеліґенти, легко виправдаємо їх доцільність, поручаючи їх старшій дітворі і широкій масі. А що своєрідний патріотизм віддалив нас від культури сумежних і дальших народів, то вживаємо чужих книжок не частіше як чужих залізниць. Наші автори, що з професійного обовязку повинні би знати, яка це складна машина — книжка, довіряють більше свому надхненню та наївности своїх читачів, ніж здоровому розумові.

Здоровий розум каже, що коли так багато людей живе з літератури, то це теж професія, не менше як чорна магія, яка має свої тайни, психольоґічні та технічні. Навіть поверховний читач, байдужий на імя автора та заголовок твору, відчуває, чи книжка має складний механізм, чи примітивний. Читачі ближчі до літератури неважко пізнають, чи твір повторяє старі моделі чи шукає доріг до нових зразків.

*

Наші кооператори горді тим, що рідне масло й яйця відомі на міжнародньому ринку, з огляду на свою якість. Може це подекуди заслуга наших коров та курок, автім для письменників нема інших законів продукції, як ті, що рішають про суперництво на міжнародньому ринку. Від часу, як ми навчились купувати чужі матерії, їсти чужі овочі та їздити чужими машинами, навчились ми теж бачити ріжницю між книжкою написаною провінціяльним самоуком і твором доброго сучасного фахівця.

Молоді наші письменники, що так часто ґукають про нові ідеї, які мають відродити велику українську землю, не хотять навіть наслідувати Демостена, коли він ходив над берегом моря і клав собі камінці під язик, щоб відучитись ґикатись. Хто заґикується зачасто повторяє ті самі слова, які ми вже раз чули.

Добра машина є тим вища від людини, що не заґикується. Автори, фабрикуйте добрі машини!

М. ФЕДЮК

Мистецькі вистави, рецензенти, публика

(Перед мистецькою виставою в Національному Музеї).

З нагоди недалекої виставки в Нац. Музею необачно пообіцяв я написати декілька завваг про неї. Справа така складна, що треба би ці завваги зібрати так, щоби вони в сумі дали якісь висновки про саму виставу і причинилися до її майбутнього успіху. Без сумніву така мусіла бути думка в тих, що поручили мені ці завваги написати. А проте, коли хто — то саме я завсіди ставився до кожної виставки неприхильно, - можна сказати, що принципово осуджую цього роду вияви нашої мистецької роботи. Тимто так тяжко нараз ставати пропаґатором такого діла та з огляду на недалеку „духову трапезу“ подавати смаку читачам. Разом з іншими виставцями я бажав би для цієї виставки найкращих успіхів. А щоби зразу зазначити, на чому полягає цей винятковий характер, треба вказати на мотиви її влаштування і — по мойому — на незвичайно щасливу думку щодо кількости праць поодиноких виставців. Але кидати тут фрази про те, що мовляв, оце буде „Українська Олімпіяда“, „покажчик культурно-мистецького дорібку“ - - залишаю іншим.

Виставка мистецьких творів, як вона звичайно в наших часах організується, це неначе ждальня, звідки образ чи різьба має пошукати собі анонімного відборця, що за гроші забере собі відповідний до його смаку твір

О. Архипенко. Mâ-Me itation

до свого дому. Цей факт виступає на перше місце й притемнює всякі інші звязані з виставами поняття, як наприклад: „виставка мистецьких творів — це благородне суперництво талантів“, „викладник культурних вартостей“, чи інші гарні вислови. Діло ясне: маляр, різьбар хоче і здебільшого мусить свою роботу продати. А що в наші часи нема меценатів в стилі ренесансових Медічів, то мусить він числити на міщанських відборців. Але з цієї причини ціла сучасна мистецька продукція, починаючи від часів французької революції, має характер міщансько-інтернаціональний, як і само міщанство, що без огляду на ріжниці мови, а навіть націоналістичні гасла, якими воно так кидає, чи навіть щиро ними захоплюється — є у своїй психольоґії скрізь інтернаціональне. Правила: чиї гроші — того й продукція, не змінить навіть найбільш патлатий богеміст. Мистець рад-нерад мусить це правило підтверджувати; при чому нерідко виринають непорозуміння, а то й трагедії, коли творчі змагання мистця не вміщаються у звичайні рямці міщанського світогляду й смаку.

А ці трагедії проходять саме при зустрічі творчих сил з „нагою“ дійсністю: з ціною купна-продажі, реклямою, конкуренцією, інтригою.

Кинений на торжище шмат душі у формі мистецького твору — ось і суть вистави.

Додати б до того, що тут мова про справжні твори мистецтва. Бож ясно, що в таких умовах на виставки попадають речі, які крім фарби, полотна чи іншого матеріялу, не мають нічого спільного з мистецтвом. Спекуляція на чужий ґаманець і лаври для себе — це теж свого роду „мистецтво“, що має скрізь чимало лицарів. Але тут мова про що інше.

Усяка ідея при зударі з матеріяльною стороною, з капіталом — тратить на своїй чистоті, а сприятливі моменти доводять часто до того, що з мистецьких олімпіяд, якими повинні бути виставки мистецьких праць, робиться нужденна пародія. Бож дійсно немає більше відразливого видовища, як те, коли на виставі формами й фарбами бються проти себе образи та їх автори — наче в цирку, де дефілюють перед юрбою чемпіони і кладуть один одного на лопатки. Адже велика частина публики ні крихітки не розуміє, що там діється на стінах: вона конче потребує провідника — „бедекера“ в особі „критика мистецтва... „Критика“ — шож воно таке?

Якби назвати такого пана, що пише рецензію з виставки, як його називають в торгівлі — посередником, то це була б для нього кривда. Але в дійсності — чи ерудит, чи шарлятан чи амбітник чи всезнайко чи ґафоман, (чи як їх там посортувати), таки й те роблять, що посередничать між виставочним матеріялом і глядачами. Що небагато їм перепадає з трансакцій на нашому або сумежних теренах — можна вірити, а в нас критик і задармо напише. Але не числім гонорарів. Факт, що ця своєрідна порода посередників виростає разом з мистецтвом даного середовища і з ним разом доходить до відповідного ступня розвитку та йде рівнобіжно з поступом мистецької думки цього середовища. Безперечно, що у світі, — у Німеччині, Англії, Франції... є люди вчені в питаннях мистецтва. Їх співтворчі рецензії деколи так глибоко входять у суть творів, їх означення і приміщення на ґатунковій та кваліятативній драбині, що дають справжню насолоду читачеві.

Але поза тими тонкими знавцями-глядачами в пресі гуляє всюди ціла юрба пересічних графоманів, яка „уроблює“ мистецьку опінію громадянства, виписуючи найчастіше такі теревені, що не можна стримати реготу, а то й з пересердя хочеться подерти ґазету. І це правило, а влучна критика — виняток!

Не важне те, що реценґент знищить якогось мистця чи його підсадить на сто коней, а важне, що дозволяємо поширюватися фальшові, який кулею при нозі тяжить суспільности на її шляху до розвитку мистецької культури. При 99% невдатної і шкідливої роботи в мистецькій критиці, нині слід ствердити, що в ланцюгу виставових контрагентів: мистець — громадянство — критик — цей останній постать майже найменше поважна. Ну — виставка, як виставка: один продає, другий купує, а третій... кат зна що! найчастіше бурмоче якісь там похвали або догани...

(Докінчення на 4-тій сторінці).

цукорки — чоколяди — солодке печиво

жав я її і тоді зрозумів, що наша дружба сильніша від смерти. Її не зломила навіть любов. О, бо він кохав її, кохав так дуже, що навіть усе намірявся кинути для неї. Поміж нами не було й не могло бути ніяких перешкод, ні непорозумінь. Він і я з цього часу творили тільки одну душу...

Аркадій піднявся з фотелю й швидко почав ходиги по кімнаті. Тільки цигара вказувала, де він находиться. Кроки його хоч швидкі, заглушував килим.

— Сідайте, пане полковнику! Сідайте й не хвилюйтеся! — сказав до нього др. Арней.

— Щойно коли прийшла війна, все змінилося — продовжував полковник не звертаючи уваги на прохання Арнея. — Мене покликали до ґенерального штабу, де я дістав ступінь полковника й шефа підвідділу нашої розвідки. В цих справах я здавна вже визнавався й по півріччному вишколі мене призначили шефом. Нове життя захопило мене так сильно, що на свої особисті справи не мав я ні хвилини часу. Війна, широко розгалужена ворожа розвідка... Цілими днями й ночами сидів я у своїм бюрі. Десятки моїх людей розкинені по всіх краях Европи й Америки справлялись гарно. Найважніші вісті з ворожого фронту й армії ми знали, завсіди впору. Тимчасом із фронту надійшла жахлива вістка. Мірнечка в атаці зранив ворожий шрапнель у груди. З Червоним Хрестом вертався пошматований до столиці. Я вийшов йому назустріч і ледви притомного примістив у лічниці. Щоднини заходив я до нього. Щонайкращі лікарі доглядали його на мій приказ. Важкими зусиллями вдалося їм видерти його смерті. Поволі почав приходити до здоровля. Кожну вільну від праці хвилину присвячував я йому. Й знову поплили дні нашої дружби. По виході з лічниці мешкав він у мене.

Одної днини дістав я наказ приділити сотника Мірнечка до підвідділу в характері розвідчика вищого ступня. Поручення це втішило мене дуже. Мати його завжди біля себе, навіть у праці — чиж не втіха? — А праці тоді було страшенне багацько. Ворожі війська проломивши південно-західну частину нашого фронту натискали чимраз дужче на нас. Кожний наш плян знали вони заздалегідь. Розвідка їх була дуже метка. Що хвилини приходили жахливі депеші про наші втрати на фронті. Наша машина почала ґарячково працювати. Від одного свого чоловіка дістав я вістку, що Ніля, танечниця з каварні „Шатобріян“ мусить відоґравати в цьому не малу ролю. Що правда доказів проти неї не було, але всі здоґади наші й розшуки за ворожою контрроздівкою завжди допроваджували до неї й тут застрягали. Справа була надзвичайної ваги й тому прослідити її поручив я Мірнечкові. Самому мені ґоді було займатися тим, бо мав я за богато інших справ. Я знав, що тільки він один якслід поведе справу.

В „Шатобріяні“ пізнав він Нілю. Я знав її раніше, коли бував у цій каварні. Струнка, зеленоока брюнетка, ґарна з лиця — не зробила на мені помітного враження. Я не старався ніколи познайомитись з нею ближче. Взаґалі через моє відповідальне становище й надто важку працю я уникав жінок Ми з нею майже, що так скажу, всроґували. Небезпечного партнера можна цінити, але і ненавидіти.

І так одної літної ночі він пізнав її. Пристійний Мірнечко подобався їй дуже. Це почало влекшувати працю. Щовечора заходив він туди й опісля відводив її домів. Я лишив Мірнечкові вільну руку. Минали тижні й місяці. Ми перестали навіть зустрічатись при сбіді. Ночами його не було ніколи дома. Я знав, що він завжди біля неї. Одного ранку зустрів я його в себе в кабінеті. Схвильований ходив сюди й туди і почав вияснювати мені в чому діло.

— Ніля втратила енґажман і завтра виїздить до Парижа. Це все, з чим я йшов до неї було брехнею. Вона ніяким чином не може бути вмішана в шпигунську аферу. Сьогодні соромлюся, що з цієї сторони підійшов я до неї. — Завтра хочу їхати з нею теж. Отже прошу тебе відпустку! — Це сказав він гостро й рішучо.

Дивна його поведінка застановила мене. Такого відношення не було між нами ще ніколи.

— Добре, сказав я, відпустку дістанеш завтра, але одно прошу тебе — перевір ще раз усе. Я бачу, що ти закоханий в неї надто глибоко. А тям — любов засліплює!

Мірнечко швидко обернувся до мене лицем і хотів сказати щось образливого, та стримався.

— Добре! Твоє прохання виповню якслід! І військовим кроком вийшов із кімнати.

Це все мене засмутило. Я знав Мірнечка добре. Надто палкий піддавався він силі своїх почувань нестримно. Та віра в нашу дружбу, що сильніша була понад кохання і його велика любов батьківщини, розвіяли мої сумніви...

Аркадій втих... Останні слова в тиші дзвонили в ухах. Було темно й тихо. Ґодинник мягко, ледве чутко продзвонював одинацять ґодин.

Др. Арней неспокійно ворухнувся на фотелі. Аркадій стояв і думав щось важко й довго...

— По цій ночі — почав якимось поржавілим голосом, хрипким, як скреґіт замку — прийшов Мірнечко до мене. Я не пізнав його. Одніська ніч зробила із нього, з цього трицятьлітнього хлопця, — людину не стару, та знищену зовсім. Довкола очей розсілисьа темні зморщки, а очі ті сині, добрі очі сховались десь глибоко. Поволі підійшов до мого стола і нервово, не витаючись, кинув на стіл лист. На ньому було виписане чітко „До полк. Аркадія Вертенка“. „Отворити аж за двадцять чотири ґодини по дорученні“. Це все страшенне схвилювало мене. Жахливий виґляд, дивна поведінка й лист, отой лист, що маю його ще тепер тут (він вийняв його й шелестів у темноті) затрівожили мене. Я кинувся до нього питати, що це значить, та мовчанка його ще більш нервувала мене.

— Нілі нема вже в столиці. Тепер вона вже десь за границями. Можу сказати тобі все. Я зрадив тебе і батьківщину задля неї. Вона була шпигуном, про це я вчора переконався, та я не міг її видати. Я її кохаю над усе. Я знаю, що мені належиться смерть, та я вмру за неї!

Це було страшне. Я не володів собою. Одно тільки тямлю нині — я подав йому свій револьвер.

Др. Арней піднявся швидко і підійшов до нього.

— Відійдіть! Це ще не все, — кричав люто Аркадій.

— І в двадцятьчотири ґодини потім я відкрив його листа. В ньому були відорвані листки з Мірнечкового щоденника. Осьтут, тут — показував Аркадій в темряві й шелестів папером — стояло все. З оцих листків дізнався я всього. На память тямлю кожну літеру й рядок. О, тут на ґорі виписане „17. липня вночі“. Це та ніч, коли він пізнався з нею. Тут нижче 20. липня... Це день, коли він почув, що вона є для нього всім. Що без неї не може він жити ні на хвилину. А тут 22, 23, 24, 25, 26. ц. місяця. Це все дні, коли він переконується, що це не кохання, що те, що його тягне так до неї, щось сильніше. Якесь жахливе призначення... світло, в якому нетлі спалюють себе, одначе летять. Чи можна зрозуміти те, що стільки днів і тижнів вона його тягла до себе не як жінка? Ні, це страшне, це подвійно страшне. Я цього не розумів. Увесь час не розумів, щойно сьогодні...

Сьогодні! — чуєте я вірю в біснуватих коханців. А я, що розділив їх, цих коханців, я теж маю в собі щось біснуватого.

Аркадій захлипуючись кричав і швидко ходив по кімнаті.

„Ти не вибачиш мені, ти не вибачиш“ — повторював заєдно мабуть куски віршів із щоденника свого приятеля.

Др. Арней залякано підійшов до нього.

— Заспокійтеся, пане полковнику! Досить.

— Так, досить цієї історії Мірнечкової ночі! Треба скінчити уже раз — кричав Аркадій і зупинившись серед кімнати дер на шкамаття зшиток.

— Так гине біснувате кохання, а його нищу я — і з божевільним реготом кричав:

„Я—я, чуєте, я!“

— — — — — —

Полковника Аркадія на другий день відвезли до божевільні. Там дістав він число 117. А історія однієї ночі завжди пригадується д-рові Арнеєві в вечірні сутінки у кабінеті і тоді він утікає з хати.

ІВАН ІВАНЕЦЬ

Дольницька відвідала Львів

Маємо гостя. Марія Дольницька приїхала на ферії в Галичину. Звідки? З Відня, де живе постійно і де ім'я її відоме.

Чого шукає у Львові? Відсвіжує дитячі спомини, гягне її до нашого міста. Коли слухаємо її, мимоволі прокидається в нас льокальний патріотизм; ми схильні вірити, що артистка винесла свій патріотизм і своє завзяття з міста боротьби двох культур.

Зате Відневі завдячує мистецьку освіту. Після мистецько-промислової школи студіювала малярство, відтак емалю на спеціяльному відділі проф. Штарка. В емалі вона єдина в нас спеціялістка, а серед европейських мистців не остання. Має вона за собою не тільки добру мистецьку школу, але і життеву. Після віденських студій поїхала до Америки — до Мінеаполіс та Філядельфії. Чотири роки пробувала пробитись по американськи: вчителювала, мила тарілки, малювала театральні декорації і добилась до кількох вистав своїх творів.

І вернулась в Европу. Америка — каже — остобісіла їй. У Відні спеціялізується в емалі і бере участь у ріжних виставах, не таких місцевих, а репрезентативних: у Венеції, Берні, Стокгольмі, Ляйпціґу.

Три роки тому запрохали її до виставки церковного мистецтва у Відні з нагоди католицького конґресу і була вона єдиною жінкою, якої праці репродукували в катальозі. Взяла теж участь у великій репрезентативній виставі австрійського мистецтва в Льондоні. Деякі її праці закуплені до музейних збірок у Франкфурті Хемніц.

Марія Дольницька

кали її за римських часів, а до великої досконалости довели її у середньовіччі, головно у Византії. Пізніше призабули її, аж у найновіших часах відродили.

Емалеві твори мають свою властиву принаду та тривкість. Праці Дольницької мають своєрідний стиль. Є в них дещо з ікон раннього ренесансу. Казкові химерні постаті нагадують добу Ботічелія. Дольницька любить композиції з міфольоґії та алеґорії, залюбки теж експериментує. Відомо, що емаля вимагає незвичайної уваги, терпцю та техніки.

М. Дольницька. Гуцули. (Емаля)

Слово про емалю. Ця мистецька праця має лябораторійний характер. На мідяній чи бронзовій блясі накладається примонтованим дротиком рисунок задуманої композиції. В окремі поля, площі, насипується розтовчені шляхетні камінчики чи грудочки шкла, що мають перемінитись у живу, світлисту масу. Все це робиться в огні при високій температурі.

Емалева техника — старезна. Плеканали її за римських часів, а до великої досконалости довели її у середньовіччі, головно у Византії. Пізніше при-

М. Дольницька Рай (Емаля)

Коли знаємо Дольницьку аж дивуємось, що в такий „живий" особі так багато витривалости. В її працях багато виразу, багато декоративних ліній, смаку у розміщенні барвистих площ і багато чару, що промовляє жіночою привабливістю.

Тепер полонили її інші проблеми. Вона перекинулась на фрескове малярство по інтенсивних студіях над новим родом техніки, що теж його плекали у старовині і почала розмальовувати стіни. Дольницька любить працювати на тривкім матеріялі.

Коли ми зустріли її у „Каварні деля Пе" — каварні української мистецької богеми, здивувались ми дуже, що вже за два дні встигла оглянути неодно таке, чого не бачили постійні львовяни. Оглянула збірку ікон у Національнім Музею і була на галеріях святоюрської церкви. Уміє оповісти, як зблизька виглядають янголи, що є над вівтарем та яке враження робить з даху постать святого Юра,

М. Дольницька Гуцулка (Емаля)

що пробиває списом дракона.

Дольницька по своїй природі — альпіністка то й не диво, що рівень та осяги у неї високі.

АНДЕ СЮАРЕЗ

Раса і сила

Андре Сюарез — один із найоригінальніших франц. письменників дістав минулого місяця велику нагороду „Т-ва письменників" за свою дотеперішню діяльність.

I.

Все є силою і конфліктом сил. Кількість теж є силою. Треба це не знати і на цю тему не брехати. Три четвертини і пів загальної людської моралі це брехні про силу. Одною з найбільших брехонь буде завжди вважати кількість якістю. Коли політика горда такою ошукою або сама дає себе нею ошукувати, дух майже почуває в собі право бути безоглядним. Тоді думаєш про якусь таємну та невблаганну машину, наче пошесть Апольона, щоб післати її на цю заячу юрбу і виницити, коли не можна інакше стримати її навали ані загнати до її нор. Бо в імя чого маємо згодитись, щоб нас зїли щурі?

Так, нема сумніву: племена стануть накінець націями. Та чи мусимо невпинно вертатись до первісної, довгої та жорстокої цивілізаційної праці? Тимбільше, що успіх не є неминучий і що людина не тільки не конче мусить дійти до архитвору, але і може збанкрутувати. Підчас наступу пролетарських племен під прапорами техніки людський рід може легко з Атен і Парижа перемінитись у республику насікомих.

Зробити з кількости якість це перший шлях для наступу автоматів, байдуже, чи це білі з Европи, жовті з Азії чи сірі з Америки.

Автім дух — це сила сил, бо це вислідна і віднова в єдиній царині, де енергія вертається, відновляється і не паде нижче.

II.

Більшість політиків живе тільки брехнею: або тою, яку самі роблять або тою, яку роблять для них.

III.

Великий політик не каже всього; небагато бракує, щоб казав щось зовсім протилежне або найчастіше, щоб нічого не сказати. Але він не бреше майже ніколи.

IV.

Великі політики по своїй суті — невблаганні: бо кажуть правду... Хоч би вважали за корисне ошукувати світ, себе не ошукають. Тимто так важко великому промовцеві бути великим політиком: він мусить прикидатись. Промовець остаточно сам починає вірити, що слово це факт і він вірить, що ділав, коли перестає говорити.

V.

Раса це природа в людині. Ніколи не можна занадто сильно відорватись від раси. Завжди лишається в нас досить із неї: хочби це була тільки будова тіла, шкура, риси і кістки. Тільки дух єдиний може противитись їй. Чи не до нього звертається так само Сократ як і св. Павло? Нема вибраного народу, нема „шляхтичів". Що більше: дух переводить єдиний вибір, по мірі того, як очищує людину з її менше шляхетних клітин, з її лиховісного рабства, попросту з її природи.

Раса це тварина. Коли передаємо їй голос, даємо голос тварині; вона завсіди зловжиє ним; а коли тільки починає говорити — реве.

Може колись прийде вибраний нарід, єдиний, що буде ним справді: це буде той, що засміється, що є вибраний.

У цьому пункті наука еднає те, що природа розділяє: вона є прочищеним розумом смертної людини, що має хист роздумувати. Певно, що навіть у геометрії можна відчуги ґеометра: Декарт і Паскаль це французи, Ріман — справжній німець, Максвел — справжній англієць. А все-ж математичний розум творить єдність. Це мова всіх людей без огляду на їх мову і форму їх уст. Евклід, Архімед, Декарт, Ґавс і Нютон це братиблизнюки в рідні, де два і два є чотири.

Найдивніше те, що апостоли розуму можуть бути ідолопоклонниками раси. Недостачу розуму раси видко в тих, що хваляться, буцім-то думають найліпше.

Мистецтво, рецензенти, публика

(Докінчення з 3-ої сторінки).

Тут ми вже переходимо до наших відносин. Бо останні речення можна б без застережень втягнути під рубрику нашу, місцеву. Наша мистецька продукція штикультає головно через недостачу проникливої і співтворчої критичної думки. Критицизму й автокритицизму багато, якнайбільше, — ось що повинен тямити той що пише, як і той, що малює! Ні один, ні другий не сміє забувати про свою відповідальність перед громадянством, перед собою. Не писати одно проти і вихваловати його, а в крузі знайомих казати щось друге; але навпаки: послідовно підносити все те, що щось варте й показувати без застережень на негоже. Оце перша основа критики.

Для цього необхідна взагалі широка орієнтація серед мистецьких вартостей, при чому можна й слід бачити ці вартости, навіть обороняючи якусь одну мистецьку доктрину, чи ґрупу. Навіть ґрупова приналежність при широких мистецьких відомостях та інтуіції може дозволити бачити і відмічувати справжні вартости. А проте читаєш часом у нас „критичні" статті й розвідки, де можна подибати промахи, яких не зробив би ґімназист. Але залишім на боці „полеміки", які недавно у нас були...

До речі, такі „полеміки" теж не приносять ніякої користи для мистецтва. Боротьба за принципи? Ніколи в це не повірю!

Покажіть мені, панове виставці, одну ґрупу звязану ідеольоґічно в одно ціле! Підкреслюю слово: ідеольоґічно, бо чейже „Руб" це більш товариський звязок молодих мистців, яких лучить спомин разом пережитих кількох молодих літ — студій, а „АНУМ" не професійний союз.

І — нехай буду фальшивим пророком: всі ви таксамо одинцем, „лозом" виглядатимете й на виставі. Притьмареним відблиском Парижа і Мінхена майне інколи у Львові, який ніколи не мав претенсій бути мистецьким осередком і не є ним сьогодні. Ці припадкові реміснценції ще й вія Краків — оце досі, на жаль, ледви не кожна українська вистава у Львові.

Публика? Відвідувачі? Напевно прийдуть оглядати. Купувати? То вже слабше, коли судити на підставі впливів до Нац. Музею на закупно українських творів до постійної ґалерії нашого мистецтва.

Каже німець: Heiter ist die Kunst — ernst ist das Leben. **Можна й перевернути це речення:** Ernst ist die Kunst — heiter ist das Leben. **Як хто хоче!**

ТАНЯ ЧАЙКІВСЬКА

Привіт із Фіордів

То направду далеко! Відчуваєш так ясно і так докладно ту віддаль за океанами від рідних сторін. І там виразно чуєш, що це найдальший клаптик землі на півночі Европи.

Була четверта година з ранку, як ми приплили. Щоби відчути, що це четверта зранку, треба згадати наше небо, як по ньому долом пливуть позолочені хмари, а зза них вихиляється сонце, червоно-золотаве, тепле.

Бо ми згубили поняття годин, дня і ночі. Вже два дні сонце у нас цілком не заходить. Коли погідно висить як блідо-золотаве кружево на синім небі і приглядається собі в морі, а коли сіро ховається десь у просторах моря й неба, а в нас тоді срібна ніч чи срібний день.

А в той найліпший місяць для північних сторін небо на Нордкапі 13-го липня сіре, сонце, що не заходить, невидне і неприсутне, ніби нікому тут непотрібне, а вітер холодний, пронизливий.

Корабель станув у півокруглій пристані, замкненій чорно-сірими скелями, а моторівки везуть й везуть сотні цікавих людей, що хочуть „осягнути Нордкап".

А ось тут зараз за мостом зразок життя ляпонців. Щоправда кілька крамниць, на які захланно й поспішно кидаються прогульковці, псують образ і настрій, але все-ж інсценізація, як називають деякі злобно й з іронією, це місце, під скалою Нордкапу в четвертій білої ночі, — щось варта.

Стоїть брудне, обдерте, полотняне шатро. В одному куті в ньому спить завинена в шкіру дитина, у другім собака. Посередині, на деревляній жердці висить закіптений баняк, а дрібне ріща горить. При самім вході сидить дуже стара жінка з плаців ідіотичним лицем. Простягнула руку й просить. Так вони й справді живуть. Жебрають по містах громадами, а в два найліпші місяці, коли причалюють цікаві кораблі з цілого світу, заробляють на туристах за свої убогі вироби. На вулицях Гаммерфесту їх повно. Жінки одягом подібні до наших циганок, мужчини нагадують краковяків. Лиця збідовані. Дивишся в очі, ніби молода людина, а ціле лице вкрите столітніми зморщками. Літ не вгадати.

Декілька кроків за шатром веде стежка вгору. Стежка досить вигідна, зі шнуром, якого можна притримуватися, як кажуть тому, що тудою ходили ріжні володарі світа, щоб на камяній таблиці вписати свої цісарські імена.

Йду вгору. На збіччу щось зеленіє й жовтіє. Це маленькі пильні братчики, папороть і чудовий, повно-розцвілий жовтий козелець. Так, як би денебудь у нас.

Море зі своїм шумом лишається в долині, тільки вітер холодний летить і нагадує ледовий океан. А тут хтось на гармонії грає якусь веселу мелодію. Ага!... Ось тут на закруті, в половині дороги, лавочка, а коло неї знов шатро. Стоїть хлопчина — в руках гармонія. То він грає, а другий менший пританцьовує з холоду. Хочуть — пару сотиків. Та люди, що йдуть оглядати чудо Европи, невразливі на жебраків Нордкапу таких подібних до своїх вуличних... Навіть і те до них не промовляє, що напевно один, єдиний раз в житті можуть сягнути до кишені на цьому закруті і кинути пару ерів у шапку громадянина того скаменілого, дивно мертвого, якби зумороженого світа.

Ляпонка з дитиною перед своїм наметом

Ляпонець з реном

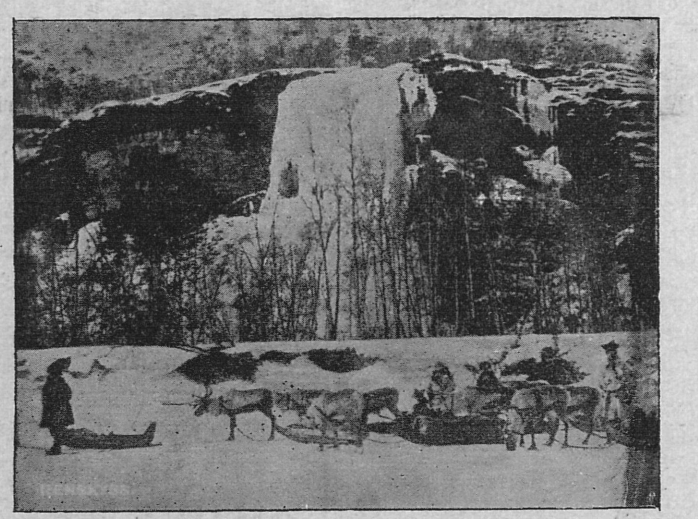

Ляпонська комунікація: сани запряжені ренами

Гора кінчиться якимсь широким і тупим верхом ніби вітвертою рівною площею. Тут щойно вітер гуляє! Свище дивними голосами і треба добре вважати, щоби не повалив на землю. Під ногами каміння й каміння, над головою сіро і сіро. Мряка росить. Приємно, дуже приємно, коли хто просидів довгий час на кораблі позмагатися з вітром. А то вже й недалеко. Ого видніє білий камяний обеліск у память короля Оскара II. Там дорога скінчиться.

Коло малого жовтого домика стоїть обеліск, трохи дальше камяна памятна таблиця — ось це назначене найдальше місце Нордкапу.

В очах людей розтарування. „Що тут цікавого?" — питають себе не сміло. „Що тут гарного?"

Мені дуже подобалось.

— Pani jest snobką, pani jest półinteligentem, jeżeli po tych cudownych fiordach ośmiela się pani powiedzieć, że tutaj pięknie.

Не відзиваюся. Дивна, дика, острахом і тремтінням проймаюча краса вдирається у мою душу. Шум океанів такий цілком інший і такий далекий десь з глибини дістається й на крилах вітру летить верхом нашої земної кулі. В долині, далеко і глибоко прірва і там кипить холодний океан. Хвилі врираним войком здаряють об скалисту гору ніби хочуть вдертися в серце землі, щоб видістати з нього трохи тепла для себе. Довкруги сірість неба і океани і їх мельодія ніби повна прокляття-скарги.

Година пята... Ох, як я далеко, як я направду далеко від тебе, моє місто! Ти будишся тепер зі сну тепле, розіспане. Втулене між розцвілими полями й лісами, отулене голубим небом, сонце тебе пестить. О, яке ти гарне, моє місто! Яке гарне! Міцно й певно стоїш на найкращій і найбогатшій частині Землі. Не бурять твоїх снів ні реви холодних океанів й не морозять твоєї праці ледові вітри.

13. VII. По дорозі з Нордкапу.

СВІТ ДИТИНИ

це справжня

дитяча енцикльопедія

байок, казок, співанок,

— забав та образків. —

Цілорічна передплата 5 зол.

Показові числа висилається безплатно.

Адреса:

„СВІТ ДИТИНИ"

Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

Чужинна хроніка

Смерть визначного критика. У Вевей, в Швайцарії, вмер у віці 68 літ визначний німецький критик й історик мистецтва Юлій Маєр-Ґрефе. Автор відомої „Історії розвитку модерного мистецтва", відкривець Ель Ґрека, і герольд слави французького імпресіонізму в Німеччині, притому поборник Бекліна, Маєр-Ґрефе був одною з найхарактеристичніших і найвпливовіших постатей німецького мистецького життя зперед війни. Поімпресіоністичного мистецтва, Пікаса, Брака, Кокошки не розумів, а внаслідок того поборював та висміював.

Як більшовики видавали спеціяльне польське число „Літературної Газети". Десь під кінець 1934-го року редакція варшавських „Вядомосьці Літерацких" видала дуже обемисте й багате в матеріял та ілюстрації т. зв. „совітське число". Був там цілий ряд статей більшовицьких авторів з Радеком на чолі та польські переклади творів більшовицьких письменників. Хвалилося потім видавництво „Вядомосьці літерацківх", що це „совітське число" розійшлося у великій кількості примірників та між іншим зробило помітне враження в совітській Росії. А якось недавно ті самі „Вядомосьці Літерацке" написали про те, що редакція московської „Літературної Газети" зреванжувалася й випустила спеціяльний „польський номер".

Отой „польський номер" підготовляли довший час. У цій підготові була мабуть посередником редакція „Вядомосьці". Та як воно там не було-б, досить, що редакція „Літературной Газети" зібрала доволі матеріялу — багато, між ними й визначних, польських авторів післало туди свої літературні твори чи теоретичні статті. Тривало це якийсь час, аж вкінці „номер" надійшов до Польщі. „Вядомосьці Літерацке" приняли його з великими радощами, мовляв „таки наші брати відгукнулись". „Номер" на вісім сторін розміру більшого від „Вядомосьці" цілий присвячений „літературі й культурі польської республики". Тільки одна дрібничка трохи занепокоїла редакцію „Вядомосьці". На згаданому „номері" була, правда, дата: 18-го липня 1935, але не було черговоро числа видання, тобто виглядало, що той „номер" виданий поза нормальними числами.

Та не треба було довго чекати, щоби ця справа вияснилася. А саме виявилося, що той „польський номер" в совітах цілком не вийшов і читачі чи передплатники „Літературной Газети" його на очі не бачили. Та й узагалі в СССР його ніде не можна дістати. Його надрукували мабуть тільки для Польщі.

М. Коцюбинський й українська література

Друкуємо на цьому місці чотири листи Михайла Коцюбинського до д-ра Івана Липи. Читачі довідаються з них про те, що думав Коцюбинський про українську літературу, а з другого боку пізнають обставини, серед яких працювали українські письменники в довоєнній Росії.

I.

30/I. — 903. Чернигів.

ВИСОКОПОВАЖАНИЙ ДОБРОДІЮ!

Останніми часами літературний рух на Україні стає помітно жвавішим. Про це свідчить і зріст літературної продукції, і збільшення видавничої діяльности, і розповсюдження української книжки не тільки серед народніх мас, але і в інтеліґентних сферах. Як російська, так і европейська критика усе частіше звертає своє око на наше письменство, ставить йому свої вимоги. За сто літ істнування новіша література наша (з причин, вияснення яких належить до історії) живилась переважно селом, сільським побутом, етноґрафією. Селянин, обставини його життя, його нескладна, здебільшого, психольоґія — ото майже й усе, над чим працювала фантазія, з чим оперував досі талант українського письменника. Винятки, очевидячки, минаємо. Таке обмеження сфери творчости нераз підкреслювалось не тільки критикою, але й інтеліґентним читачем, який, до слова кажучи, в останні часи значно виріс. Вихований на кращих зразках сучасної европейської літератури, такої багатої не лиш на теми, але й на способи оброблювання сюжетів, наш інтеліґентний читач має право сподіватися й од рідної літератури ширшого поля обсервації, вірного малюнку різних сторін життя усіх, а не одної якої верстви суспільности, бажав би зустрінутись у творах красного письменства нашого з обробкою тем фільософічних, соціяльних, психольоґічних, історичних та інших.

Відносячись з повною повагою до студій життя простонародного і навіть думаючи, що література наша далеко не вичерпала для своїх цілей того життя, нижче підписані, однак, беруть на себе сміливість скромним почином задовольнити, з одного боку, потреби сучасного інтеліґентного читача, а з другого — викликати серед українських письменників більший інтерес до намічених тем. Власне — ми маємо на меті видати літературний збірник (поезії, новелі, повісті, драматичні твори), в якому хотілось би помістити нові, ніде ще не друковані твори переважно з життя інтеліґенції, а також на теми психольоґічні, історичні й інші. Чистий дохід за видання визначаємо на премії за видатніші твори красного українського письменства по конкурсу, який буде в свій час обявлено.

Коли ви, високоповажаний Добродію, спочуваєте нашій меті, то будьте ласкаві, надсилайте матеріяли не пізніше 1-го мая 1903 року по адресу г. Чернигов, Северянская ул., 3. собств. дом, Михайлу Михайловичу Коцюбинскому.

Сподіваємося, що справи української літератури не менше дорогі Вам, як і нам, і через те наш заклик не лишиться без одповіди.

З правдивою повагою М. Коцюбинський, М. Чернявський.

II.

30/I. — 903. Чернигів.

ЛАСКАВИЙ БРАТЕ!

Тільки що вкладав у конверт оці запросини, як дістав Вашого дружнього листа. Сердечне спасибі за память. З дорогою душею відкликаюся на Ваш заклик і хоч не маю зараз нічого готового, постараюся написати в лютому хоч невеличку річ для Вашого збірника.

Не забудьте-ж нас. Будьте ласкаві, нагадайте д. Вороному його обіцянку вислати мені коректу „На камені", що конче мені потрібна.

Бувайте-ж здорові і прийміть найсердечніші бажання

Вам усього найліпшого Ваш М. Коцюбинський.

3/XI. 904. Чернигів.

ЛАСКАВИЙ ПАНЕ БРАТЕ!

Простіть, що не зараз одписав на Ваш лист: зовсім не мав часу. Тепер трохи вільніший і першому одповідаю Вам. „З потоку життя", в якому уміщено і Ваше оповідання „До пятого коліна" ще й досі в цензурі. Маю надію, що вже скоро дістану його. Другий альманах, до якого ласкаво прислали „Чужу жінку" (велике спасибі за те), ще не виготовлений, знов таки через цілковитий брак часу. З самої весни я не мав ні одного вечора вільного і тільки з учорашнього дня трохи вільніший. Зараз таки захожуюсь готувати до друку.

Думаю, що до нового року встигну одіслати до цензури. Дуже мене інтриґує Ваш збірник. Коли буде готовий, прохав би Вас вислати мені примірник з „наложением платежа".

Що тепер поробляєте? Може написали щось новеньке? Похваліться. Чи вже пішло з Адесу прохання про дозвіл „Села" та газети? У нас А. П. Шелухін збіраеться теж прохати цензуру дозволити йому український часопис. Не відомо тільки, чи скоро збереться. Ще мене цікавить, як там стоїть у Вас справа з альманахом, який улаштовує д. Шелухін? Чи вже послали його? Чи багато гарного матеріялу ввійшло у той збірник? Мені писав д. Єреміев, що послав до того збірника свою пяну „Шляхту" і немає звістки, чи Ви прийняли її. Мені теж цікаво знати про те.

У нас ніяких новинок. Або краще признатися, що я нічого не чув, бо мусів останніми часами закопатися у свою роботу та зовсім не бачився з людьми і ні до кого навіть не писав.

Здоровлю Вас та бажаю всього найкращого Ваш М. Коцюбинський.

IV.

8/XII. 904. Чернигів.

ЛАСКАВИЙ БРАТЕ!

Дістав я цими днями альманах з цензури — і мушу Вас засмутити, „До пятого коліна" цензура викинула цілком, те-ж вона зробила і з оповіданням М. Левицького та новелькою Лесі Українки, найкращою, на мій смак, річчю з усього присланого до збірника. Викинула також деякі вірші Старицького, Грінченка, почеркала оповідання Чайківського, Чернявського і др. Взагалі була дуже немилосердною. Вже як-не-як, мушу, з стисненим серцем друкувати збірник. Так, по різдві пущу в друк. А що-ж Ваше „Багаття", певне не побачить швидко світу? Це було б дуже жалко. А я оце хочу звернутися до Вас з великим проханням і, правду мовити, дуже рахую на Вашу ласкаву поміч. Видав я, як бачите з посилки, яку рівночасно з листом засилаю Вам, своє оповідання „Для загального добра" (ц. 20 к.). Хотів би частину того видання продати в Одесі і був би дуже і дуже вдячний Вам, коли б помогли мені це зробити. На комісію я не хочу давати книжки, бо з цим багато мороки, волію краще зробити великий % скидки аби взяти готові гроші. Мої умови такі: коли куплять 100 або більше примірників, можу зробити 35 прц. скидки з номінальної ціни при моїй пересилці. Коли ж не менше 10 примірників — 25 прц. і пересилка моя. На таких умовах я хотів би спродати хоч частину другого свого видання — „Fata morgana" (ц. 15. к.). Ви його маєте, я якось послав улітку примірник Вам. Замовлення міг би вислати наложним платежем. Отже коли захочете допомогти мені в справі продажу обох тих книжечок, буду дуже і дуже Вам вдячний. Я-б не турбував Вас своїм проханням, та думаю, що ніхто з одеситів не зверне на моє прохання такої ласкавої уваги, як Ви, любий брате. Велике спасибі сказав би, коли-б Ви змогли не одкладати цеї справи, бо, признаюся Вам, що маю у друкарні довг (книжка видана на кредит), і друкарня довго чекати не хоче. Чи не збіраєтесь до Киева на ювілей І. Левицького, що має одбутися, здається, 18. ц. м.? Я навряд чи буду. Щось погано почуваю себе. Та ще побачу.

Бувайте здорові обоє з Вашою дружиною. Жінка засилає Вам привіт.

Ваш щирий М. Коцюбинський.

Горобці на дротах

„ДОСЛІВНИЙ ПЕРЕКЛАД"

В 1887-ім році Ваґнер диріґував кількома концертами в Льондоні. В оркестрі брало участь й кількох німців, між ними відомий музик Отто Дайхман.

На одній пробі Ваґнер „спеціяльно" завзявся на трубачів. Весь час звертав їм увагу, вкінці вибухнув з нестримною злістю і крикнув до Дайхмана:

— А до сто чортів! Скажи тим дурням, що викину їх за двері, як не будуть сильніше дути!

Дайхман встав і звертаючися по анґлійськи до трубачів сказав:

— Мої панове! Містер Ваґнер досконало розуміє, що його музика робить вам великі труднощі. І просить панів — через мене — дуже ввічливо, щоб намагалися грати поправно й не денервувалися.

Ваґнер стояв дещо збентежений, бо ввічлива мова Дайхмана і вражіння на анґлійських трубачах казали йому сумніватися, чи переклад його німецької „промови" випав... дослівно по анґлійськи.

ПЕРЕКОНЛИВИЙ АРҐУМЕНТ

В спогадах анґлійського адмірала Керра є така цікава анекдота з часів британської королеви Вікторії.

Саме анґлійські війська окупували одну з провінцій східньої Африки, наслідком чого чорний володар тієї країни, що називався Я-я, власник богатого гарему, мусів піти на вигнання, причому дозволили йому забрати з собою тільки пять жінок. Таке обмеження гарему видалося короликові, дарма що здетронізованому, обидливим, тож рішився вислати до анґлійської королевої листа такого змісту:

„Дорога сестро, Королево Вікторіє! Твій наказ вигнав мене з моєї країни. Може й твоя правда, коли видаєш такий наказ, не гадаю його оспорювати. Але твій ґенерал заборонив мені забрати з собою гарем, залишаючи мені тільки пять жінок, що саме, як колишній володар, вважаю обидою. Прохаю-ж тебе, Королево, дозволь мені забрати з собою бодай дванадцять жінок, бо хіба ти не була б задоволена, якби мусіла задовольнитися тільки пяти мужами."

Цей лист так розвеселив королеву Вікторію, що вона зараз таки видала розпорядження, аби здетронізованому африканському короликові дозволили забрати з собою дванадцять жінок, що були йому такі необхідні, щоби догодив своєму самолюбству.

А... МУЗИКА?

Молодий віденський поет Ліндпер мав написати Ріхардові Штравсові текст до „Сальоме". Та „спроба" Ліндпера не вдоволила музика. Тому рішився компонувати до оригіналу Оскара Уайльда. Це рішення — як потім виявилося — дуже „прислужилося" музичній ілюстрації.

Один з ентузіястів і поклонників Штравса відвів його до дому і став захоплюватися виставою „Сальоме"

— Маестро! Що за чудова акція, яка прекрасна канва слів, першорядна драма!

Тоді заклопотана жінка Штравса каже:

— Но! а... музика?

— Я просто її не запримітив — сказав ще більш тоді заклопотаний поклонник.

— Браво! — кликнув Штравс поклепуючи свобідно по рамени збентеженого ентузіяста. — Пане! Це саме мій найбільший успіх!

Ентузіяст щойно тоді усвідомив собі, як музична ілюстрація прекрасно „зростається" з текстом „Сальоме".

ЧОМУ ІБСЕН НЕ ГОЛИВ БОРОДИ?

Генрих Ібсен, відомий норвежський драматурґ, заки став славним, мусів як юнак нераз боротися з недостатком і робити довги, яких сплата лежала тоді поза межами його спромоги.

В тім саме часі трапилося, що до фризіерського заведення, куди він прийшов, щоби оголити собі бороду, увійшов один його віритель, якому Ібсен був винен 200 корон. Ібсен знайшовся в прикрому положенні, бо ані не мав грошей на сплату довгу, ані теж не міг втекти, бо сидів вже на кріслі перед зеркалом з намиленим лицем.

— Знаменито складається, пане Ібсен, — каже віритель — сьогодні хіба дістану від вас свої 200 корон.

Ібсен мовчав хвилинку, потім запитав свого вірителя увічливим тоном:

— Хіба зволите ласкаво зачекати аж фризіер оголить мені бороду?

— Але-ж зачекаю, розуміється що зачекаю, — була відповідь.

Як тільки Ібсен це вчув, звернувся до фризіера:

— Ви чули ці слова, правда? Можете посвідчити.

Сказавши це встав з крісла, витер неоголене лице з мила і відійшов замітивши, що від цього часу взагалі не думає голити собі бороди.

ТО НЕ ВІН

Вмерлий в 1909-ому році популярний бельґійський король Леопольд II, мав дуже вірного двійника в особі сенатора Мабіля.

Одного разу король проходжуючись в товаристві адютанта по бульварах в Парижі, затримався перед якоюсь книгарською виставою, де між іншим звертав на себе увагу гумористичний часопис, якого окладинку прикрашувала карикатура його королівської високости Леопольда II. На носі того лиця виконувала танечні евольоції балетниця. Це була сатира на роман короля Леопольда з відомою тоді танечницею Клео де Мерод.

Адютант, який бачив це, стояв як на розжареному вуґіллі, та намагався відвернути увагу короля на інші видання. Але все те нічого не помагало. В одній хвилині король ловить його за руку, показує карикатуру і каже сміючися:

— То Мабіль, бачите? Тож то буде казитися, як це побачить.

ЯСНА ВІДПОВІДЬ

Відомий з часів французької Великої Революції один з найвизначніших державних мужів, Гонорій Мірабо, вже від наймолодших літ мав поривчасту вдачу і був з природи хоробливо амбітний. Знаючи такий його характер князь Кондей хотів виставити його на пробу.

— Що ви зробили б — спитав його одного разу — якби я вибив вас по лиці?

— Перед винаходом пістоля — сказав без хвилини надуми Мірабо — я справді був би в клопоті, що відповісти на такий запит.

Будь ласка...

Ідучи вулицею часто трапляється, що на пішеході мусите зробити місце жінці, що йде вам назустріч або хоче вас виминути. Чи треба у таких випадках покликуватись на правила чемности? Старайтесь ходити так, якби ви хотіли, щоб ходили всі інші, коли ви спішитесь або ви — каліка. Інша справа зробити жінці місце в трамваю чи поїзді. Хоч рівноправність дозволила мужчинам користати із прав нечемности, ніодин джентельмен, коли бачить жінку старшу, втомлену, з дитиною або таку, що справді шукає довкола місця не завагається відступити їй своє місце. Але нехай зробить це просто, тільки легко підвявши капелюх (свій!) на знак, що запрошує її на своє місце і пізніше нехай не приглядається їй так, немов би чекав за це якоїсь винагороди.

*

Ось один приклад із засад паризької чемности.

Іде дощ. З дому виходить мужчина; на нього чекає авто. Під брамою дому стоїть молода гарна жінка, що сховалась там, перечікуючи дощ. Чи може він запропонувати їй місце в авті поруч себе з тим, що відвезе її, де треба?

Ні. Коли він хоче заграти джентельмена відступить своє авто дамі і сам лишиться.

Але це тільки у випадку, коли він має **своє** авто. Що робити з автом замовленим, за яке треба заплатити?

Найкраще не пробувати прикидатись джентельменом.

Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО"

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина", Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ", Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Анатоль Курдидик — уроджений публіцист; він може писати про все, що знає і чого не знає в кожній хвилині, скрізь і за всякий гонорар, часто тільки для самої приємности — легко, цікаво і — непритомно. Так написав він цього місяця книжечку для „Просвіти": „До ясного завтра", „Короткий огляд найновіших здобутків людського духа". Огляд цей має ту величезну прикмету, що читач, так само як автор, не потребує знати нічогісінько ні з фізики, ні з хемії, ні з техніки, ні з якоїбудь науки з винятком техніки: писати і читати. Курдидик — гордий цим твором більш як найкращим своїм віршом.

Прийшла святочна хвилина: авторські примірники лежать на столі і можна їх роздавати приятелям. Але без присвяти і підпису автора — всі винаходи не мали б вартости. Товариші не мають великого довіря до ревеляцій Курдидика і він вагається, кому з них першому можна її передати. До редакції входить саме проф. А. Ластовецький — фізик.

Хтось кричить:

— Дайте перший примірник Ластовецькому, нехай чогось навчиться і напишіть йому присвяту „Дорогому товаришеві для науки та розваги".

Хтось інший додає:

— А не забудьте сховати одного примірника для свого малого з приміткою: „Мому найдорожчому синові! Не забудь, дитино, ніколи як високо стояла наука в добі твого батька, що шанував її і любив".

*

„Союз Українок" рішив стриматись від голосування при найближчих виборах до варшавського сойму тому, що уряд не затвердив його кандидатки. Один із кандидатів У. Н. Д. О. др. Ст. Біляк опинився в досить оригінальній ситуації, бо його жінка підписала відозву „Союзу Українок" проти участи у виборах. На цю тему чули ми таку розмову:

— А що буде як „Союз Українок" доручить пані Біляковій поїхати з агітацією саме до тої округи, де кандидує її чоловік?

— Но, такого нетакту то вже супроти неї не зробили б!

— О, ви дуже помиляєтесь! Ви не знаєте наших емансипанток, коли вони закукурічаться! Така жінка ще сама зголосилась би на таку агітацію!

— Але зрозумійте, який це родинний конфлікт...

— Зовсім невиключене, що жінка могла би поставити ультимат: або мандат або розвід!

На це я, слухаючи цієї розмови, погодив обох схвильованих:

— Мої панове! Вірте мені, що Біляк сказав би собі: що за щаслива нагода мандат і розвід одночасно!

Нові видання

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Микола Андрусяк. **Нариси з історії галицького москвофільства.** (З портретами москвофільських діячів). Бібліотека „Життя і Знання", ч. 15. Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

Д-р Іван Копач. **В честь Митрополита Кир Андрея.** (В сімдесятиліття його життя). Накладом автора. Львів, 1935.

ПОДОРОЖІ

Роман Антонович. **Бурлацьким шляхом.** Видавництво „Українська Культура". Львів, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Михайло Таранько. **Малий бандурист.** Збірка пісень для дітей. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Анатоль Курдидик. **До ясного завтра.** Короткий огляд найновіших здобутків людського духа. Накладом Товариства „Просвіта". Львів, 1935.

Володимир Островський. **Блакитні очі.** Оповідання з часів визвольної боротьби. Накладом Товариства „Просвіта". Львів, 1935.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Е. Жарський. **Легкоатлетика.** Сокільська Бібліотека. Видання Сокола-Батька. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Наш Світ. Ілюстрований журнал літератури, мистецтва, науки. Рік V. Ч. 2. З 15-го серпня 1935. Луцьк.

ПОМИЛКИ

Просимо справити такі прикрі помилки у попередніх числах „Назустріч":

В ч. 14-ому, у вірші Б. І. Антонича „Концерт з Меркурія" третій рядок має бути такий: „На голови міщан злітають зорі, наче листя" замість змітають, як хибно надруковано. У вірші „Океанія", пятий рядок надруковано: „Як з праці ранку..." — має бути: „Як з праці ранку вилітає сонця куля... і т. д.

В ч. 16-ому, у віршах С. Гординського, а саме: у вірші „Пісня морців", рядок третій, замість „шескрай" має бути „безкрай", шестий рядок, замість „покучого" має бути „пекучого"; у вірші „Дівчина з Корсики", четвертий рядок другої строфи, має звучати: „А на склонах зростає вино, що зоветься хіянті".

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

Найкращий дарунок

при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно)	3.20 зол.
з переплетом	4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . .	4.— зол.
з переплетом	5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри)	6.50 зол.
з переплетом	8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від	0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

РОЗПИСУЄМО ПЕРЕДПЛАТУ на нову велику повість УЛАСА САМЧУКА п. з.

ВІЙНА і РЕВОЛЮЦІЯ

яка вийде в коротці, як II-ий том „ВОЛИНІ"

„Війна і Революція" це **могутня епопея світової війни** й визвольних змагань. Її автор відомий письменник **Улас Самчук**, лявреат цьогорічного літературного конкурсу (перша нагорода за „Волинь"). Другий том „Війна і Революція" визначається ще **більшими мистецькими вальорами та більш зацікавлюючим змістом.**

В передплаті коштуватиме „Війна і Революція" тільки 3 зол.,

хоч обем книжки великий (около 20 аркушів великої вісімки). По появі книжки **ціна буде значно підвисшена** тому спішіться з висилкою передплати, аби скористати з нагоди й дешево набути цю знамениту й високовартісну повість На кошти пересилки долучити 50 гр.

Гроші слати розрахунковими (синіми) переказами на адресу: Видавництво „Дзвони", Львів, вул. Японська 7. II. „Війна і Революція" творить окрему цілість тому можуть її читати й ті, що не читали I-го тому „Волині".

Ще короткий час

можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. **Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.**

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . .	16.— зол.
Квартальна . . .	4.50 зол.
Поодиноке число . .	0.80 зол.

Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна . . .	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (42) 18
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. IX. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Великий майстер імпресіонізму

Нещодавно, пишучи в „Мистецтві“ про одну книжку Евгенія д'Орса, підкреслив я спеціяльно вислів цього теоретика: мистецтво — один із геройських способів існування. Гадаю, що цей вислів можна чудово прикласти саме до Олекси Новаківського і його творчости. Не лиш тому, що його смерть закінчила „геройський“ і переспілий період імпресіонізму в нашому мистецтві, але й тому, що Новаківський був у наших умовинах, мало зацікавлених великими духовими поривами із парохіяльно упрощеними поглядами на завдання мистецтва, посеред міщанського смаку і таки звичайного хамства, — постаттю своїм духовим характером незвичайною. Він єдиний може із старшого покоління наших мистців догорів до кінця, ставився до свого мистецтва з такою самою любовю й зацікавленням, що й першого дня, коли він почув у собі покликання на мистця. Була це людина, що хоч і не думала як „великий фльорентинець“, усе ж прагнула так думати; у наш час і в наших умовинах, наскрізь майже практичних, коли на капітал витворюваний sub specie aeternitatis — не звертає ніхто уваги і вважають його, кажучи словами Шопенгауера, таким самим потрібним для практичного життя, як телескоп у театрі — був Новаківський появою, що, хоч суто звязана з національним життям та його окремішністю, виходила поза ці рямки, обвіваючи нас нераз космічним вітром невідомого. Це була передусім людина, одна з тих нечисленних у нас, що, мов високі верхи, надають околиці характер.

Ціла творчість цієї людини була боротьбою поміж засвоєними методами творення, бажанням дорівняти великим творам минулого і поміж власним вибуховим характером, що хотів іти своїми власними шляхами, хотів висловлюватися фарбою, визволюватись від тієї містичної сили, яка є підставою всякого мистецтва. Імпресіонізм, напрямок майже безпрограмовий, де все залежало від химерних і вічно змінливих вражінь, яким підпадав мистець, був у сам-раз для Новаківського. Напрямок цей загострював чутливість мистця, дозволяючи йому раз-у-раз переживати сильно процес творення, де мистець був сам собі законодавцем; недармо одним із оборонців імпресіонізму й особистий друг Мане — Е. Золя писав колись: „Я не турбуюся про досконалість; мені потрібне хвилювання, боротьба; нема більш шкіл ані учителів — кожен з нас бунтар, кожен думає, творить і змагається за власний страх і за власний риск...“

Імпресіонізм, спутуваний спочатку дещо академією, вибухнув у Новаківського нестриманим потоком пізніше, коли він у Львові, самотний із своїм мистецтвом (молоді пішли вже іншими шляхами), звільнився від впливів тієї академії. Ввесь цей струм розпалених та неспокійних фарб виллявся у потужне візіонерство, у символізм, що бачив у кожній реальній речі таємницю. Хмари, дерева, будівлі й люди — були елементами одного музичного й космічного ритму, яким, почерез мистця диригує недовідома творча сила. „Візія“ в нього, була піднесенням вражінь до екстатичного ступня, що бачить речі неприродно, чи там за означеними і властивими йому образами, обєднаними однією ідеєю руху. Мистець сам ставав тоді здивований перед собою, шукаючи зясування й назви для того таємного ритму, що ним порушував, що сильніший за нього, за довго засвоєну школу й льогічно-розумові методи творення. Мистець найчастіше звик називати цей ритм — внутрішньою музикою; недармо ж музику вважають „найчистішим“ з усіх мистецтв, і недармо ритм, підстава музики, є й конечним елементом життя.

Як мистець, Новаківський був — і такою залишалася його творчість — par excellence — мистцем львівським. Психіка цього міста, східного й західнього водночас, тривожний флюїд, що вчувається в його атмосфері, так сказати б — „княже геройство“ його пейзажу, — усе те ввійшло може й півсвідомо у творчість Новаківського. Лінії його малюнків такі самі конвульсивні й покручені, як і лінії незрівнянного львівського барока, а духово він так само розщіплений між Сходом і Заходом, як і це місто. Бо все, що було західнє в мистецтві Новаківського, було засвоєне; характером був він зовсім східній; такий він прийшов до Львова, щоб получити два великі світи у свому мистецтві.

Війна, національний зрив і трагедія, особисті родинні відносини міцно вросли в його творчість. Його бажанням було завжди давати великі почування великим монументальним стилем, думати „великими категоріями“. Звідсіля патетичність його стилю, що нераз заперечувала саме малярство, бо замість малярської плями, яка, за сезанівською методою, покладена коло другої плями іншої натуги, сама собі творить контур, він давав точно окреслені й „різьблені“ лініями контури форм. Це було вже нераз позамалярське будування не картини, а речей. Тут він розійшовся з найновішим нашим малярством, навіть із деякими своїми учнями. Цього, звичайно, у вину їм класти не можна: кожна нова генерація розвивається заперечуючи старшу. А погані ті майстрі, що виховують лише учнів, а не — майстрів.

До кінця свого життя був він у своїй творчості молодим. З усіх похвал і всього захоплення його творами — молодість завжди залишиться найбільшою його похвалою. Його творчість не менше трагічна. Є в нього один автопортрет, рисований вуглем перед двома роками — гігантична чорна маса на білому тлі, із затиснутим і скорченим від унутрішнього напруження обличчям, портрет на рембрандтівську міру. Віє від нього тим самим трагізмом, що й від геніяльних портретів великого голяндця. Зворушливий документ людини, що прокричала свою творчість в самоті, незрозуміла своїм окруженням.

Автім — звичайна історія людини, що працювала по свому.

О. Новаківський — Материнське щастя

Смерть Новаківського прийшла так несподівано, що ті, що стежили за його працею і знали її, не могли на кілька годин зосередитись, щоб дати її оцінку. Замість спроби оцінки маємо покищо тільки ліричні вражіння. Тут верх беруть беззастережні слова захоплення, що заступають вінок на свіжу могилу, там неясні застереження, в яких прикмети мистця невідмежовані від слабощів людини.

Новаківський, що стояв напереломі двох світів — учорашнього й нинішнього розуміння мистецтва, стане в найближчому часі, нема сумніву, предметом якнайживішої полеміки між нашими мистецтвознавцями.

ТЕОДОР ДАНИЛІВ

В мистця у відвідинах

На хвилинку затримуєтесь перед стилевим будинком на розі вулиці Земялковського — палаткою Стиків.

Нагадується, що є у нас один щедрий меценат, що подбав за мистця.

А потім коротенька внутрішня боротьба. „Бон-тон“ каже, що ніби „не випадає“ так ні з цього ні з того зайти до майже незнайомої вам людини. Але вам все-ж таки цікаво знати, як живе той, що мов казковий дракон скарбів, береже своїх картин, з нехітю пускає їх у світ.

Входите. Учні мистця казали вам, що там дуже „своя“ атмосфера.

Роздягаєтесь.

За стінкою досить темна кімната, в куті ліжко і „мистецько“ застелена канапа (якби й не знали, то догадаєтесь, що Новаківський вдовець).

Вам на привітання молодчина — Кірієнко — ледви схоплюєте традиційним муркотінням висказане прізвище. Це з богеми. Скрутно-то у професора якийсь час перебуде. А у нього завжди хтось є. Колись Мороз, тепер Кірієнко, завтра хтонебудь інший.

— Професор щось нездужає, але вийде.

Переходите до другої кімнати. В очі відразу оргія колірів. Стіни густо обвішані картинами. Дивитесь на цю, ту, на десять нараз і не знаєте, до якої більше приглядатись.

— Професор просить до себе.

На мент спинюєте жадібне око на портреті вуглем Ярослава Осьмомисла і враз пізнаєте його живого в малому Славкові, що з тріюмфом сповіщає, що дав їсти меншому братові — Жданкові.

Славко і Жданко — дві потіхи артиста і велика надія.

Радо витає гурток своїх учнів, що прийшли його відвідати. Так і висуваєте тепле, батьківське почування в його очах. Без зайвих церемоній, припрошувань, сідають всі, як кому вигідно.

Йде балачка.

Мистець непохитно вірить в остаточну перемогу славянського духа, славянського мистецтва. Серед нього — звичайно — передове місце Україні. Що-ж, західнє мистецтво віджило своє. По роках розквіту прийшла доба футиризму, сюрреалізму, дадаїзму... це останки. Це вже всі соки. Тепер до слова прийдемо ми. Ми-ж можемо цілими пригорщами черпати з візантійського мистецтва. Започаткувати щось нове в мистецтві...

Вірите, сильно вірите, бо і він вірить, а очі його горять...

— — — — — — —

Встаєте оглянути картини на стінах. Мистець тільки від часу до часу кине якесь слово пояснення. Він радше жде, щоб самому зрозуміти його картину.

Впадає в око постать жінки, що дуже часто повторяється. Особливо лице. Постать звичайно в народньому одязі.

Це жінка мистця.

Виідеалізована на всі лади.

Привезена із далека, з чужого ґрунту, полюбила дороге для її друга і стала ясним промінчиком у житті і творчості мистця.

Смерть рано скосила її. А в душі артиста з того часу залишилась вічна туга. Людям про те він нерадо розказує. Із особистим болем він волить бути сам.

Втрата для нього тим більш болюча, що він собі її виховав. Із маленького дівчатка. Із простої селянської дівчинки на людину, що розуміла найтендітніші пориви його мистецької душі.

— Жінку треба собі виховати! — повторяв часто своїм учням.

— — — — — — —

Його учні прийшли похвалитися учителеві своїми осягами.

Бо і якже!

Оце вже другу самостійну виставу картин влаштовують[1]).

А учнів випустив він у світ бага-

[1]) Мова про виставу з кінця 1932, в якій взяв участь і Новаківський.

тенько: Сельський, Мороз, Гординський, Ласовський, Чорній, Смольський, Зарицька, Луцик, Гаврилюк... це тільки найзамітніші.

Вони приходять сьогодні зложити радісний звіт та разом порадуватись успіхами.

Мистець радо вітає думку молодих своїх учнів-товаришів — оснувати орґанізацію мистців. Бо на його думку мистецтву належить провід в житті.

У звязку з усім виринає питання академії.

— Моя студія тільки бідно латає оцю прогалину на цьому полі, виповнити її не може. Тут треба справді модерно зорґанізованої школи.

І задумуються важко маестро з учнями.

Вам-же, сторонньому глядачеві, приходить на гадку: а все-ж таки український університет існує. Хоч дрібна частинка — оця студія, що її без зайвого часу веде оцей бородатий ентузіяст мистецтва, отой апостол, що з глибокою вірою заслуханим своїм учням-товаришам голосить вищість думки-ідеї над матерією.

— — — — — — — —

Весело, оживлено гуторите і враз хтось з гостей ударить кілька акордів на фортепіяні.

З веселого говірливого мистець раптом зовсім інша людина. Наказуючим рухом, несвідомо зрештою, запрошує послухати музики.

А сам уже не при собі..

— — — — — — —

Вже відходите.

І в один мент мистець з зацікавленням приглядається до вашого лиця.

— У вас не завжди стійна воля... Оцей горбочок у вас на лиці, так, так...

У читанні з лиця він мистець. Тому до його картин підходьте памятаючи про це. Риси на лицях його постатей — цілі томи. Кожне заломання, кожний горбочок, — інша душевна прикмета.

Він і хіромант.

— — — — — — —

Це доказ великої ласки, коли дозволить заглянути до свого ателіе. Це святая-святих!... Воно свідком всіх духових змагань, терпінь і розкошів артиста. Тут відділений кількома стінами від міського гамору вичаровує свої твори.

Тепер у нього на станку Леда. Щойно обриси постаті вуглем... Там портрет Барвінського. Це вже пятий з черги такий самий, а все-ж інший.

Далі „Довбуш", горіюча барвами „Повінь", а далі Юри, Юри, Юри...

Калейдоскоп постатей, пейзажів і квіти, квіти...

Казкове царство колірів, що укладаються в чарівну симфонію, а на її фоні бородатий чаклун, що під його рукою мертва фарба оживає...

Задумливо стоїть за станком.

Думає...

Опянілі враженнями на пальцях виходите. В ателіе зостався він сам.

А в вашій голові думка:

...Тут твориться культура нації.

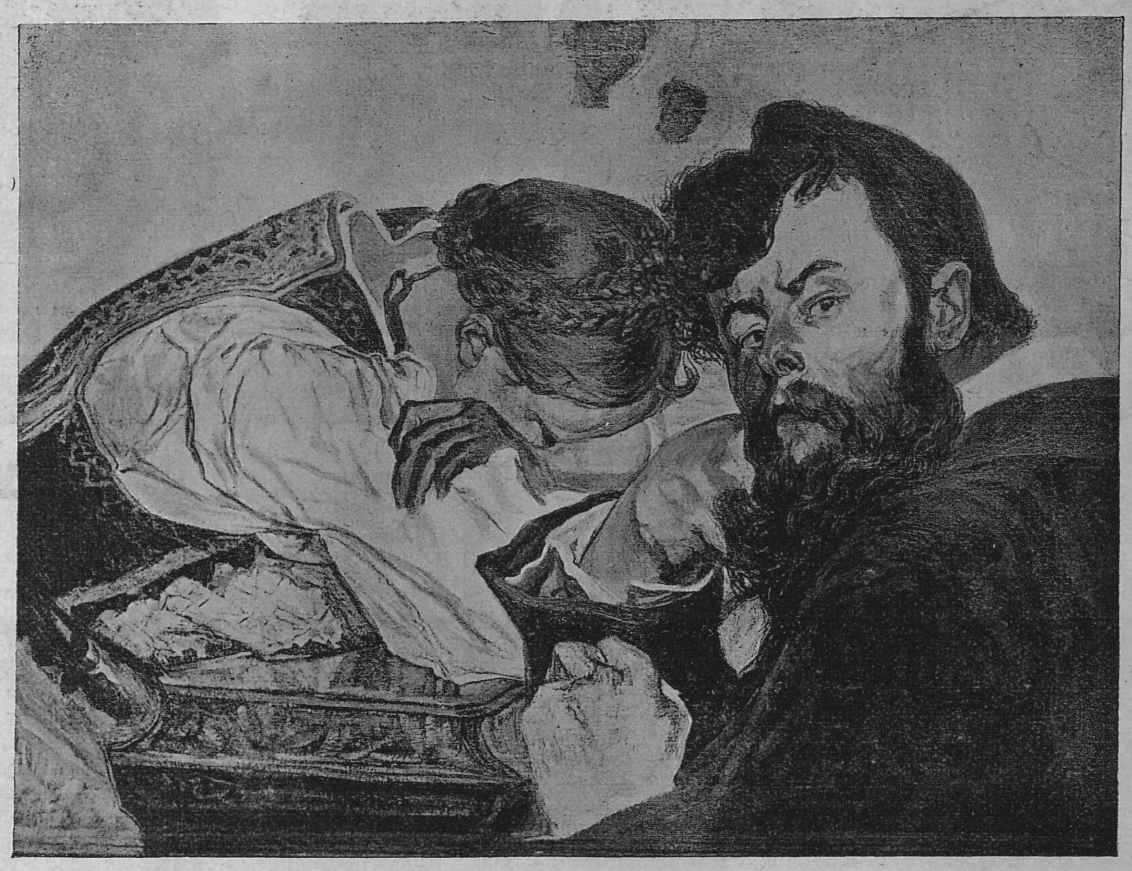

О. Новаківський — Визволення

О. Новаківський — Перша сповідь

ГРИГІР СМОЛЬСЬКИЙ

Школа О. Новаківського

Здається, що це ось недавно... рік, може два найвище, а то вже повних дванацять літ, як вступив я вперше до робітні професора Новаківського.

Думка заснування малярської школи насувалася сама, тим більше, що мистець уже раніше давав лекції кільком учням (Сельський, Зарицька), та що це був час творення українських Високих Шкіл.

Вже кілька літ раніше носився проф. Новаківський з тою думкою і коли прийшла догідна хвилина, взявся із запалом здійснити її. Не жалував навіть власних коштів, хоч сам не мав що в той час їсти, відступив робітню учням і не брав від нас заплати за науку.

Був це початок 1923 року. По довгих заходах удалось нам склеїти Комітет з чільніших громадян Львова, щоб занявся матеріяльною допомогою школі і професорові. Знищену в часі війни робітню направили, вставили шиби, купили піч і з кінцем березня, нас пятеро обступило моделя і зачали рисувати.

З тої першої пятки Зарицька по вакаціях виїхала зі Львова, троє покинули малювати, і я залишився сам.

Зате по вакаціях на 1923/24 була повна робітня свіжих учнів, з яких більшість видержала при професорові до кінця Його життя. Вписалися: Гаврилюк, Гординський, Цунаєвський, Мороз, п. Плешканівна, п. Рудакевичівна, відтак прийшов Дядинюк, це пізніше Луцик, Малюца та інші між якими були Старчук, Коверко (різьбар), Перфецький, Козак (карикатурист), Драґан, а всіх тих, що побували довше чи коротше у робітні проф. Новаківського було зверх пятьдесять.

Наука велась ріжно. То було щось таке, що не нагадувало ані середню школу з її систематичними лекціями, ані високі школи з катедрою. Щось зовсім інтимне, приватне, що шукало зверхньої форми. Назверх школа маляр-

О. Новаківський з дружиною і сином

ська, то знову приватні лекції рисунків Новаківського. — Щоб дістатися до робітні, треба було перейти цілу Скиллю і Харибду. Новик мусів кілька днів рисувати гіпсову Венеру окремо і виказати свій хист. Рівночасно входив у тайни хатніх відносин професора, запізнавався з вимогами, бажаннями і поневолі влазив у „ближчу родину" професора.

Коли перейшов ті вступні „свячення" переходив до спільної робітні.

Сам перехід не був легкий. Щось так немов ідеш через поле вкрите чудовими цвітами, чуєш у душі радість піднесення, подив, але рівночасно терпиш біль, бо терня, кропива, колючки рож, бодяки...

Кожного дня перейти всі кімнати, бачити нужду Великого Вчителя і брак найконечніших засобів до життя, вислухати частенько нарікань на „прокляте" суспільство і на колоди, які кидали Йому і нам під ноги таки свої люди, це була теж „школа".

Модель на підвищенні, на дошках сірий пакунковий папір, в руках розлітається вуголь. У малій залізній печі горить вогонь, щоб модель не замерз. Тиша майже мертва. Кожен тремтить, що ось зараз може ввійти професор, рисунок ще не поставлений, як слід. Десь коло 10—11 години входить професор. Веселий, усміхнений витає всіх як товаришів, підходить до першого рисунку і веде коректу. Перші завваги спокійні: „Модель перевертається! Пропорції неправильні! Голова за велика, руки за короткі". Професор бере вуголь і рисує з боку в поменшенні цілу постать у правильних відношеннях. Запалюється, переходить на рисунок учня і одним махом веде лінію з вершка голови через ніс, місток, пупець аж до стіп, тягне рівнобіжні лінії, а далі як не зачне рисувати то з рисунка учня залишається його власністю лише папір.

Усі слідять за кожним порухом руки професора, а він захоплений від-

ІРИНА ВІЛЬДЕ

Перше непорозуміння

Немов би хтось ляснув з батога дні рушили перед себе; як жваві лошаки, що залишають мутний порох за собою.

У тих жвавих днях Данко сповнив свою обіцянку. Це була справжня радість побачити в одні вечірні сутінки його гострий профіль на тлі склепіння у брамі недалеко гімназії. Дарці стукнуло болюче серце: може ця зустріч лише припадок? Може Данко побачивши її, насуне кашкет на очі й чкурне в інший бік?

Але він сам вийшов проти неї, усміхнений, теплий.

— Нарешті діждався тебе... Скільки ви годин мали?

Тоді Дарка настрожилася зовсім поважно. Може сталося якесь нещастя, що він аж шукав за нею і дожидав так довго? Може що з „Ву" переказали? Нічого такого. Данко дожидав на неї тому... тому, що був „її хлопець".

Він простяг руку за її торбою з книжками:

— Позволь, я буду нести.

І Данко стає певніший, ніж „осьмак".

— Може перейдемося трохи попід парк? Дома можеш сказати пані, що у вас було сьогодні шість годин... Або можеш видумати шкільну задачу на останню годину. Добре, Дарко?

— Це ні — похоплюється в тумить Дарка — бо зі мною ходить донька моєї пані... Це неможливе... Але я можу сказати, що ти мав мені щось з дому переказати... або...

Вона винаходить оправдання одне за одним, важить недбало кожне з них у своїм серці й кидає, як маловартісне.

Бо навіть якби не знайшла ані одного достовірного у пані очах оправдання, якби навіть за сьогоднішнє спізнення мали її зі станції прогнати, то вона однаково не зріклась би цього проходу, цієї першіської за цілий місяць розмови.

Потім навіть не старалася вивишукувати виправдання і промови для пані. Шкода було кожної хвилини на щось, що не торкалось їх обидвоїх. Пішли доріжкою попід парк.

Так хотів Данко й так мусіло статися.

Жовтень докочувався до половини. З парку заносило леготом осени, першими позолітками дерев. Містом поміж мурами враз із дзенькотом трамваїв пробігала вже осіння туга.

Дарка похилила голову у сторону Данка:

—Я вже думала, що ти не хочеш мене бачити...

Щось ніби докір, ніби визов. Данко пошукав за її очима, а знайшовши, вимірив простісенько свої у них:

— Чому ти так думала? Якби я не хотів тебе бачити, то я сказав би тобі... Напевно. Маємо тепер нового професора до математики... Потім ті проби в інституті... Дивись на мої пальці! Вони вже зовсім задубіли від струн...

Дарка торкається згрубілих на пушках пальців його коханих рук і чує водночас, як хтось стукає у віконце її серця:

— Лучіка Джорджеску... Лучіка...

— Ти будеш сам виступати на тому попису? — питає наоко спокійно, памятна на кожний тон Стефиної балачки про доньку префекта.

Та Данко відповідає так спокійно, як спокійно приймає цей вечір ніч у свої рамена.

— Ні... це буде дует... Я граю з одною ученицею...

Дарка забуває за всю жіночу обережність, яка ніколи не показує аж до насади своїх ріжків, і питає:

— А хто... хто та ученица? Як називається? Вона може румунка?

Данко сміється своїм дрібним, як морський пісок, сміхом:

— О, це „велика пані"!

Але зараз додає поважно:

— Це донька префекта Джорджеску... Але ж бо вона грає! Ти мусиш колись почути, як вона грає... Вона так смішно по німецьки говорить...

— І ти її любиш? — хоче засміятися Дарка, але сміх відбивається об поважне Данкове лице й засоромлено ховається в кутках очей.

— Я лише люблю слухати, як вона грає... Не бійся, знайдуться такі, що будуть її любити...

І ця його правдомовна, нічим неприодіта відвертість болить її найбільше: ніколи не зможе навіть дурити себе, що колись те, чи інше гірке слово дісталось їй від нього лиш „навмисне", бо на превеликий сум Данко говорить завсіди правду.

Дарка напружує пальці свого серця і торкається ще одної струни Данкової душі, яка повинна відозватись бажаним голосом.

— Зі мною хоче бачитися Циганюк з сьомої кляси. Ти знаєш його?

Струна шарпнула по самій середині, але ані бренькнула.

— Чому не знаю? Такий високий у цвікері... Що він може хотіти від тебе? Цікаво, но ні?

— Не знаю... він мене дуже просив, щоб я з ним бачилася.

Підкреслює грубим тушом Дарка. Таким грубим, що паль-

ступає взад, тупає палицею і переконливо навчає: „Так рисувати, щоб усі падали перед вами на коліна, щоб ціла Европа зігнулась перед нами. Всім дамо лупня, але треба присісти „фалдів". Не дешевий ефект світла і кольору, але природа має бути джерелом правдивих вартостей. Не мудруйте, не фільософуйте, але працюйте тихо і скромно, бо... тихіше їдеш, дальше будеш!"... І так слово по слові і незнати коли минула перша година.

Крім рисунків була й теорія.

Інженір-архітект Пещанський викладав історію української архітектури, і подавав відомості про різні роди малярських технік, про хемічний склад фарб, др. Степан Балей викладав анатомію, др. Раковський історію культури, інж. Нагірний малярську перспективу, Митрополит А. Шептицький цілий рік викладав історію всесвітнього мистецтва і спеціяльно візантійського малярства з рефератом і корефератами, як на університеті.

На вакації їдемо гуртом, з професором до Космача і там малюємо краєвиди. У професора виходять чудові річі, а в нас „шпінак"... По вакаціях вистава образів. Осінь 1926 року, це перший виступ Школи на виставі в Академічному Домі. З тої пори повторялися вистави рік-річно. В 1930-му зважилися влаштувати виставу в Коломиї. Великий успіх моральний і матеріяльний заохотив нас до вистави у Станиславові, Стрию, Дрогобичі, Перемишлі і Тернополі.

Постійні зусилля Комітету, учнів, професора і Митрополита витягнути Школу із приватного мешкання і надати їй характер загальний, не вдалися. Засноване Комітетом і учнями „Т-во Прихильників Українського Мистецтва" перебрало на себе обовязок занятися Школою і Новаківським і своє завдання сповняло як могло і вміло.

Покійний Професор був для нас, учнів, не сухим професором і наставником, але батьком і товаришем. Своєю поставою, рішучістю, безкомпромісовістю, посвятою родинних і особистих інтересів давав нам приклад, як працювати для мистецтва.

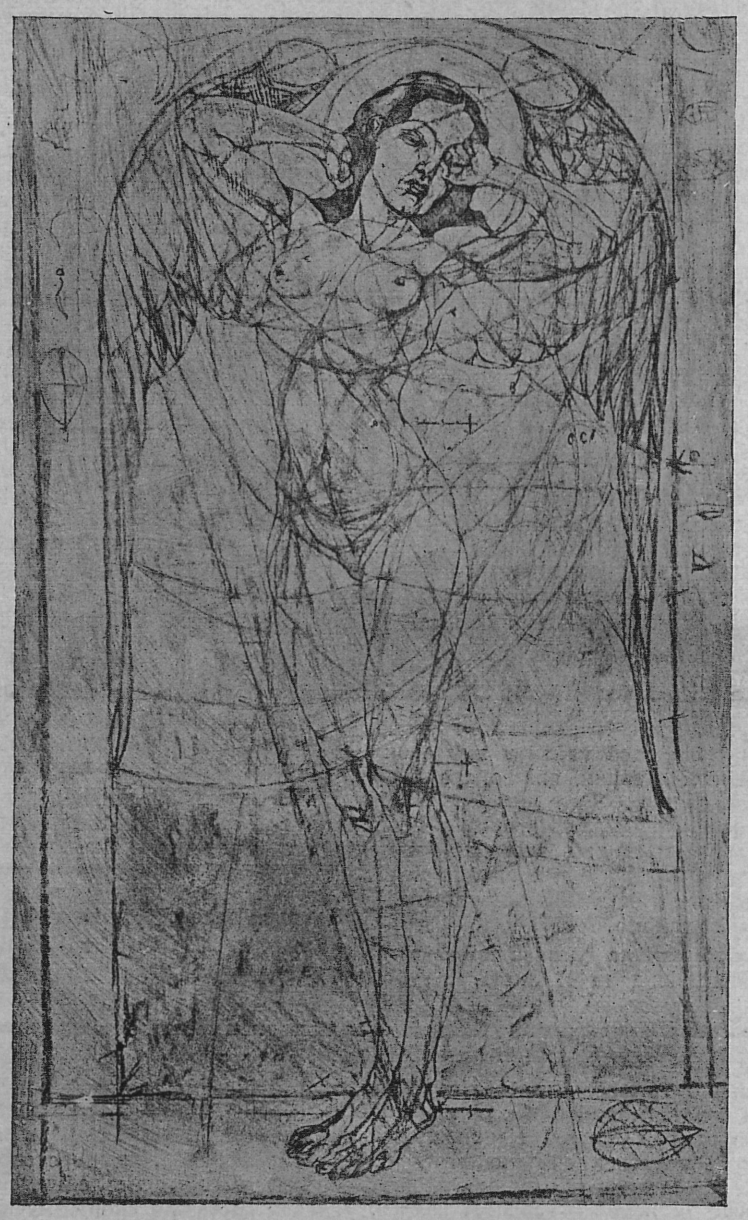

О. Новаківський — Пробудження (правило пропорції)

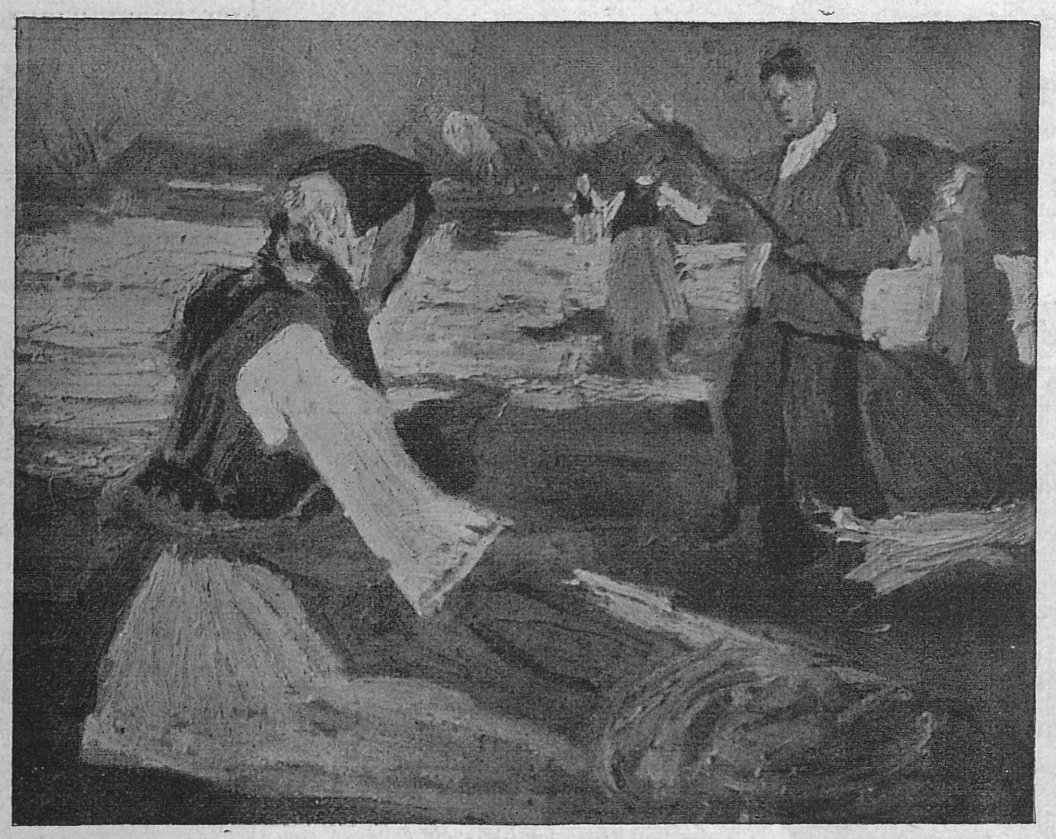

О. Новаківський — Стругання патиків

ОЛ. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Література - казка для старих дітей

Із дискусії про світогляд у літературі бачили ми, які великі непорозуміння можуть панувати серед українських письменників, читачів і тих, що пишуть про літературу: що таке література. Возьмім для прикладу, психоаналітичний підхід до літературних явищ, нині вже поширений в европейській критиці.

Коли треба би звязко передати цей підхід до літератури, то мабуть найкоротше і найядерніше можна б висловити психоаналітичний погляд на літературу, — заголовком нашої статті „Література — казка для старих дітей". Це щось більше, як просте порівняння — метафора. У такій формулі міститься натяк на методу розсліду літератури, методу, що кожне явище психічне пояснює генетично, особливу увагу присвячуючи явищам дитячої психіки.

Якщо література є „казкою для старих дітей", то функція казки в житті справжніх дітей, дає нам ключ розуміти може і найсуттєвішу тайну її впливу на дорослих. Яку-ж функцію має казка в житті дитини?

Психоаналіза знає одну тільки пружину людської діяльности — і до одного тільки чинника зводить всякі її прояви. Це гін до роскоші „libido", який людина хоче заспокоїти, йдучи за принципом „якнайбільшої приємности". Якщо на дорозі до здійснення цього принципу приємности зустрінемо „тверду дійсність" фізичних перепон і морально-суспільних заказів — „табу", тоді заспокоюємо цю потребу в уяві. Місце дійсности займає казка, місце пізнання і переживання того, що дійсне — мрія, себто те, що могло б бути.

Умовою переживати казку є в дитини факт, що вона утотожнює себе з героєм, щоб в уяві перемагати дійсність, що так сильно переростає дитячі сили і то так, що не може задовольнити дитини. Легковажена дитина слухаючи казки про нехтоване незугарне каченя, що згодом перемінюється в чудового лебедя, переживає уявлений тріюмф над своєю дійсністю; уявляючи себе в ролі царів і велитнів забуває вона за свою кволість і безпорадність.

Переживання літератури, як казки, так само як переживання мрій, як переживання параноічної системи уявлень у божевільних, лежать на тій самій площині. Усі ці переживання, є на гадку психоаналітиків фіктивною відплатою за дійсні життєві втрати. Втихомирення наших бажань є можливе або через переміну дійсности із співучастю нашої волі, нашим практичним зусиллям, кермованим інтеліґенцією (в історії людства це шлях знання і техніки),—або через уяву, що відриває нас від дійсности, заступаючи її вірне відзеркалення таким малюнком світа, де наші незаспокоєні бажання не надибували б перепон на дорозі (в історії людства, це шлях магії і мистецтва). У мандрівці через пустелю життя мають такі фатаморґани, казки — літератури, своє позитивне значіння.

Оця теорія літератури, що має покривати фікціями мрії дійсні дефіцити життя, — при всій своїй привабливій простоті має поважні недостачі. Коли візьмемо тільки на увагу пригодницько-сензаційну чи кінову літературу, то дійдемо до ось яких міркувань:

Чи правдою є, що літературний твір дозваляє нам пережити тріюмф у наших бажаннях коли так часто бажання самого героя твору не здійснюються? Чи бажання героя є завжди нашими бажаннями? Чи завсіди є вони нашими незаспокоєними бажаннями? Чи інтенсивність бажань героя — у випадку натуралістичного (сіролюдського) твору, є справді більша, а їх заспокоєння повніше, як у нашому житті?

Противники психоаналітичного упрощування функції літератури — могли б переходячи від критичних замітів — до позитивних конструкцій вказати на те, що література найчастіше є не так визволенням від істнуючої форми дійсности через те, що заступає її іншим образом, — (це все для заспокоєння бажань нашого „я") — як визволенням від нашого „я" через те, що заступає його іншими „я" запозиченими від героїв твору.

Літературний твір дає нам таким робом змогу визволюватись від свого „я" через те, що дозволяє нам це „я" поширювати, переходити в інші форми переживання, які творять письменники: у форми дуже людські, надлюдські. Література це не тільки казка для старих дітей; вона пожвавлює і побільшує душу автора й читача ріжними новими формами.

цями намацати можна б його, а Данко ще нічого не бачить.

— Але ти мені скажеш, чого він хотів від тебе, правда? — питає без волоконця заздрости. На сто миль далекий від того, щоб бодай на мить припустити, що Дарка, власне Дарка така, яка вона є, може ще комусь подобатися.

Дарка мовчить. Звідкись знає, що ще один натяк на Циганюка, ще один зворот до тієї справи й все правдиве (може Стефу подати за свідка, як просив її Орест того бачення!) викривиться в несмачну, натягнену гру.

Вони доходять майже до кінця парку. Людей на доріжці щораз рідше. Тільки, що на показ. Данко оглядається взад і вперед себе, потім скоресенько притулює її лице до свого рамени:

— Ти... ти... Дарка...

Дарка прилягає на мить (це хіба „зроблено", що вона так завсіди вибачати йому мусить) аж вростає в кохане рамя, що все пахне „Данком", але зараз відвертає від нього очі й голову.

Данко бентежиться.

— Що є? Дарка, ну що є?

— Нічого... направду нічого... я така дурна...

— Ти мусиш мені сказати — каже він голосом, що відразу робить його на десять літ старшим.

Дарка намагається сміятись:

— Що я тобі скажу? І пощо я тобі скажу? Щоб ти з мене сміявся?

— Дарка! — вже погрожує він і вона вже тепер признається:

— Бачиш... ти сказав мені „ти — ти"... Так самісько, як тоді в нас на забаві..., а я думала, що ти вже ніколи мені так не скажеш. Бо я думала...

Дурні сльози знову засланяють світ божий перед очима.

Дарці тепер чогось не соромно за них: хай Данко бачить і знає. Якби так могла, то серце своє вирізала б із грудей, щоб він міг сам потримати його хвилинку у своїй руці й почути, як воно бється для нього.

Та Данко (навіть подумати, навіть здурити себе не можна, що він навмисне так каже) дивиться здалека, як скапують її сльози і говорить так, як напевно й мама сказала б:

— Не думай забагато про мене, Дарко... Хіба маєш на це так багато вільного часу? Ти повинна знати, що я завсіди однаковий для тебе... Ну, подумай, що буде, як колись... як скінчу гімназію... вийду у світ... і ти може рік цілий, може два, не будеш бачити мене... Що тоді буде?

Дарка вже простягає руку, щоб нагнути його голову до себе і сказати щось про „тепер", як у тій самій часинці, наче хтось штовхнув її, стягає руку коло себе:

— Виведи мене так, щоб я могла до дому потрапити. Я піду вже...

Данко зразу не може схопити цієї зміни:

— Вже? Чого вже, Дарко? Навіть ще годинки нема, як ми на проході... Ні... обійдім ще раз парк... Добре?

Ні, нічого тепер не „добре". Нарушене до самого нерву почування переливається гордістю, як водограй.

— Не хочеться мені... розумієш, не потребую більше ані мінутки..., ані пів мінутки проходжуватися з тобою... Можеш уже завтра їхати собі у свої „світи"... Не бійся, ніхто за тобою плакати не буде... Ти думаєш, що я без тебе „жити не можу"? — допитується вкусливо аж побіліла з ненависти до цього зарозумільця.

Хоч якби він хотів, міг би заперечити, заклястись, заприсягтись і за вухо привернути давню любов і настрій. Але не Данко Данилюк. Він стягає і так вузькі, ніби лиш обрублені, губи й пропускає крізь них, наче ласку:

— Як хочеш... можемо завернутись.

Хто? Хто каже, що вона хоче, що вона направду хоче, щоб вони вже розставались? І — то тепер, коли вже й так слізнилася до дому, коли їй і так вже „все одно"?

Дико дивиться на нього своїми сірими, аж сизими від болю очима і жде: він ще може все на добре завернути. Ще час.

Данко й собі мовчить. Вони йдуть поруч себе без одного слова. На Дарчиній вулиці Данко відзивається:

— У четвер маю ще найбільше вільного... Якби ти хотіла, то я міг би ще колись заждати на тебе.

Але це добре слово, що має їх поєднати, приходить запізно. У Дарці вже захиталась палата миру, що ще перед хвилиною мала відчинені настіж ворота. Тепер каміння валиться одно за одним і Дарка під грюкіт тих каменюк уже не памятає, що каже:

— Можеш відпроваджувати кого собі хочеш... Я сама найду дорогу до дому.

— Так? — питається ще для певности Данко.

— Так!!

По цьому слові обертається без дотику руки і не оглядаючись, не причікуючи, іде просто до хати.

Навіть думати не має сили, чи він побіжить за нею, чи стоїть і дивиться, чи може теж обернувся і пішов так, як вона.

Одне бачить виразно, як крізь побільшені шкла: це була їх остання стріча, хоч присягнула б не раз, а сто разів, що ні він, ні вона цього не хотіла...

——o——

М. ЧАПЕЛЬСЬКА

Італійська вистава в Парижі

Спеціяльними поїздами й кораблями з усіх сторін Европи зїхалися на мистецьку зустріч замріяні італійські мадонни, пишні холодно всміхнені ренесансові дами, фльорентинські кондотієри і круглобедрі венецькі Венери.

Пер делля Франческа Портрет

Деякі з них, як Венера Тіціяна, покинули перший раз від свого сотворення соняшну Італію, щоб зробити з „малої палати", де відбувалась вистава, бодай на три місяці один з найбагатших і найкращих музеїв світа.

Безцінність цих мистецьких скарбів розумів добре Мусоліні, що навіть не згодився на їхне обезпечення англійськими й американськими банками, вважаючи, що це речі взагалі неперекладні на мову гроша; — розуміла й Фльоренція, що аж під наказом дуче розлучилася зі сімдесятьома архитворами зі своїх пребогатих ґалерій і церков — і врешті зрозуміла це дирекція „Малої Палати", бо обвела музей частоколами, окружила його що десять кроків узброєними ґвардійцями й кожну салю обезпечила кількома аґентами, що уважно стежать за кожним порухом ґлядачів. Разом з кожним транспортом приїжджали спеціялісти-реставратори, щоб у разі випадку негайно поправити найменше ушкодження підчас дороги. Ці всі зусилля італійського дуче, репрезентованого письменником Угом Оджетті, що з його поручення взяв на себе труд призбирати ці архитвори і директора „Малої Палати" Ремона Ешоліера не пішли на марне; першого місяця, не зважаючи на високий вступ, виставу оглянуло 400.000 людей.

На цю небувалу маніфестацію латинського духа зібрано не тільки що-найкращі полотна й різьби, але й багато цінних і цікавих рукописів, мініятур, різьблених шляхотних каменів, бронзів, медалів і золотарських виробів. При самому вході впадає в око подарунок Риму для Парижа, відлив оригінальної римської вовчиці з Ромулем і Ремом — відомож, у таких непевних і неспокійних часах треба якнайбільше союзників.

Поза Італією Париж... найкраще місце для вистави й маніфестації такого чисто латинського, середземноморського духа. Французи найближчі йому й найкраще його розуміють. Тут серед цих мелянхолійно всміхнених, чарівних мадон й аристократів, що мають на портретах ту дивну таємницю внутрішньої рівноваги, яка так нас сьогодні зацікавлює, мимоволі ходиш на пальцях і говориш притишеним голосом. Крізь довгі віки ці полотна зберігають все свою незайману захопливу латинську свіжість. Недармо вистава в „Малій Палаті" є висловом того духа, що виріс на тлі західньоевропейської цивілізації, що повстала над берегами „Маре Нострум", що над ними саме й народилася сучасна людина, де виткав свої аксіоми Плятон, де Цезар запалював свої суворі легіони, а Наполеон здійснив свій найкращий сон слави.

Проходячи салями, де на стінах висять Джіотти й Ботічелі, Рафаелі й Да Вінчі, Тіціяни й Тінтореги, де сто-

Сандро Ботічелі Народини Венери

ять ґраційні постаті Донателя й монументальні Мікельанджеля, перед цими моделями невмірущої краси, геройства, святости й сили дістаємо лекцію віри у всемогучу силу людського духа.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Безнадійно закохана в житті

Письменниця з двома недугами.

В останніх двох роках могли ви чути прізвище Катерини Менсфільд. У ріжних мовах появились переклади її новель, щоденника, листів. Щонебудь

Катерина Менсфільд

з цього прочитаєте, будете трохи збентежені, почувши, що це одна з великих англійських письменниць. Менсфільд уважала за велике завдання свого життя писати так, щоб якнайпростіше передавати своє захоплення життям, його скороминущою красою. Те саме можна сказати про сотні інших письменників, бо сотні письменників відчували не менше сильно потребу писати так само безпосередньо як відчували...

Може треба раніше знати історію життя цієї жінки, щоб звернути увагу на її твори. Та як назвати „історією" життя — довголітню боротьбу з найзвичайнішими сухотами по всяких лїтнищах, санаторіях і готелях! Уродилась вона в Новій Зеландії, біля Веллінґтону, в рідні з французьким прізвищем Beauchamp. Змалку виїжджає на студії до Англії; розвиває свій музичний хист, щоб невдовзі переконатись, що носить у собі дві страшні недуги: сухоти і літературу. Вертається на короткий час до рідної землі, щоб потім до смерти тужити за нею. Менсфільд мусить невинно жити під опікою лікарів і того підсоння, яке вони їй поручають. Із санаторій Франції, Італії та Швайцарії тільки на короткі хвилини заглядала до Парижа й Льондону — осередків літературного життя.

Мрії і дійсність.

Хотіти стежити за літературою, щоб розуміти її щораз-то нові прояви і сидіти в кімнатчині пансіону або готелю! Менсфільд училась вирікатись одної за одною з найбільших своїх мрій: мати біля себе близьких другів, рідню, атмосферу сприятливу до праці, улюблені книжки, засоби прожитку, здоровя. Мала вона роки, коли не не мала разом із своїм чоловіком більш як те, що на собі. Замість другів залишились листи, замість мріяної дитини — кітка й японська лялька; навіть її чоловік, — відомий критик Джон Мідлтон-Мюррі, що поставив собі за мету життя зберегти її талант і здоровя — не міг постійно перебувати з нею.

Вмерла у 34 р. життя. Хоч вічно нарікала, що не вміє писати скоро і користати з настрою — залишила більш, ніж мала фізичних сил. Умирала роками з повною свідомістю невідхильного, щораз ближчого кінця, щораз менше матеріяльна, щораз більше привязана до життя, з яким училась щодня супокійніше прощатись.

Нагадує вона дуже Якобсена, що так само нестримно любив квіти і мав так само загострений змисл на коліри, ледве примітні цятки колірів. Нагадує Рілького — якими нюансами — важко схопити. Чеховому завдячує вона найбільше; це був її бог; вона находить у ньому зложка ніжности та чоловіколюбства.

Її боги і други.

Має вона ще й інших богів: Шекспіра, Діккенса, Достоєвського, Толстого, Томаса Гарді, і... — якось дивно нам, правда? — Мільтона, з сучасних Вальтера де ля Мар. Д. Г. Льоренс — належав до її другів, не тільки тому, що теж був другом недолї, посвяченим з нею спільною кумою: туберкульозою.

Автім не шукайте впливів лектури у Менсфільд. Великими її переживаннями були Обрі Бірдслі, Уіслер, Уайльд — дарма, що вони такі далекі від її дівочої чистоти. Смерть її старшого брата, якого вона любила безмежно, його смерть на фронті після одного тижня війни у 1915 р. — була ще сильнішим переживанням.

Простота.

Читаючи її новелі не відчуваєте відразу сильної індивідуальности. Простота видається вам сіриною. Менсфільд свідомо оминає „фабули" з завязкою. Деякі її речі треба читати кілька разів, щоб найти в них смак і віднайти ті вузлики, які вона зумисне позагладжувала. Зате зображені нею дієві особи виринають згодом у вашій уяві, якби ви їх десь зустріли. Ви думаєте про них, наче про знайомих, що мають зовсім нецікаве життя, але — це ваші знайомі.

Те саме можна сказати про щоденник Менсфільд та її листи. На перший погляд — от собі звичайні враження залишені книжками і людьми. Попробуйте вести щоденник, перечитайте свої листи вислані колись до приятелів і знайомих. Як багато там готових фраз, пози, намагання представити себе в корисному світлі! Менсфільд була рідким типом модерної святої, яка не відчувала навіть спокус. Життя її нагадувало чистоту та правду операційної салі, де не помагає ні жест ні палке слово ні все те, що придбали ми за ціле життя всякими зусиллями й заслугами.

Місця, де вмирала.

Якось важко повірити нині, що мав я нагоду бувати в тих місцях, де вона догоряла. Ментона — захист для сухітників з цілого світа має так багато сонця й тиші, що час, немов зупинявся здивований красою моря, неба та гір. Може й нераз бачив я її в січні 1921-го року, коли вона сиділа на набережній; і так не повірив би тоді, що це письменниця. Хто не відчував злагоди маслинових гаїв, що квітчають цю оазу сухітників, може не розуміти спокою цієї засудженици.

А Фонтенебльо-Авон, де вмерла 9. січня 1932 р. Є там такі кутки, що пташки змовкають залякані мовчазним настроєм. Як дивно, що до Ментони і до Авону приїжджають люди вмирати! Це дивніше, що такі душі як Катерина Менсфільд мають за мало в собі радости, щоб могли нас учити людської доброти своїм надлюдським прикладом. Так вона тужила за теплом людського серця, що нахилялась над людьми, мов над книжками; так мало находила людей гідних беззастережного її почування, що мріяла вже тільки про книжки — живі як люди.

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

КАТЕРИНА МЕНСФІЛЬД

Лєкція співу

З роспукою — холодною, гострою роспукою — притаєною на дні серця, як лиховісний ніж, панна Медовс у свому вчительському однострою з паличкою в руках проходила холодні коридори, що вели до музичної салі. Мимо неї пробігали підстрибуючи, мов метелики, дівчатка всякого віку, рожеві від свіжого повітря, сповнені того радісного подразнення, коли біжать вони до школи раннім осіннім ранком. Від саль ішов барабанний гомін голосів. Дзвінок. Хтось пташиним голосом крикнув „Муріель". І після цього на сходах страшний „тах-тар-рах". Якась дитина випустила з рук тягарці.. Вчителька природи зупинила панну Медовс.

— Добрий день! — крикнула солодко-афектовано. — Правда, який холод? Як узимі!

Медовс притиснувши ніж ближче свого серця, глянула на вчительку природи з ненавистю. Усе в ній було солодке і бліде, як мед. Не було б ніщо дивного, якби бджола заплуталась у сітку її жовтого волосся.

— Трохи гострий вітер — сказала Медовс суворо.

Її товаришка всміхнулась до неї цукровано:

— Ви так, якби перемерзли.

Її блакитні очі розширились і заблисли глузливою усмішкою. (Чи вона запримітила що?).

— О, не так дуже — відповіла Медовс, легко перекрививши губи взаміну за її усмішку і пройшла мимо...

Четверта, пята і шеста кляса зібрались у музичній салі. Гомін був оглушливий. На естраді при фортепіяні стояла Мері Бізлей, акомпаніяторка, симпатія панни Медовс. Саме обертала крісло, щоб сісти. Коли побачила свою вчительку, кинула голосну пересторогу: „Дівчата ш-ша!" І Медовс засунувши глибоко в рукави руки, з паличкою під пахою, перейшла великими кроками головне крило салі, ввійшла на східці, енергійно повернулась, вхопила залізний пульпіт, поставила його перед себе і двома гострими ударами палички домагалась тиші.

— Тихо, прошу! І то зараз!

Не дивилась на нікого; її погляд блукав понад морем колірових фляневих блюзок, схвильованих рожевих личок і рук, розмаяних, наче метелики, стяжок у волоссі і відчинених музичних зшитків. Вона знала прегарно, що вони думали: „Медовс укусив ґедзь". Гаразд, нехай собі думають! Її вії тремтіли; вона відкинула голову взад, якби визивала їх. Яке значіння можуть мати думки таких створінь для когось, хто стояв із смертельною раною, пробитий до самого серця таким листом:

„...Я відчуваю щораз сильніше, що наше подружжя було б помилкою. Не можу сказати, що не кохаю вас. Я кохаю вас так сильно, як тільки можу кохати, але кажучи правду, я дійшов до переконання, що я непридатний на жонатого і сама думка про домашне господарство прокидає в мені..."

Слово „відразу" було легко вимазане, а над ним написане „жаль".

Василю! Панна Медовс важенно підійшла до фортепіяну. Мері Бізлей чекала цієї хвилини, щоб нахилитись; її кучері впали на її лицівки, коли прошепотіла: „Добрий день, пані" і вона не так передала, як зробила рух передаючи їй чудову жовту хризантему.

Цей малий обряд із квітом мав за собою цілі віки, або бодай півтора семестра. Він належав до лекції так само, як форма відчинювання фортепіяну. Але цього ранку замість узяти квітку і заложити її за пояс з кивом до Мері „Дякую тобі Мері, як це гарно, оберни на 32-ій сторінці", панна Медовс на великий переляк Мері зовсім знехтувала хризантемою, не відповіла на її поклін і сказала ледяним голосом: „Будь ласка на 14-ій сторінці, а добре наголошуйте акценти".

Хвилина остовпіння! Мері так почервоніла, що аж сльози набігли їй на очі, а панна Медовс уже вернулась до свого пульпіту. Її голос лунав по цілій салі:

„Сторінка 14. Почнемо від сторінки 14. „Нарікання". Тепер, мої дівчата, повинні ви вже це знати добре. Тепер візьмемо це разом, не частинами, а всі разом. І без експресії. Співайте це зовсім звичайно і вибивайте такт лівою рукою".

Вона піднесла свою паличку і вдарила двічі по пульпіті. Мері потягнула перший акорд; усі ліві руки впали вниз вибиваючи такт і молоді, сумовиті голоси затягли:

Швидко, за швидко вянуть найкращі рожі
Осінь візьме в холодні обійми Зима,
Дивно, як дивно мовкнуть звуки погожі,
Чуєш останній акорд і вже їх нема!

Боже мій! Чи могло бути сумніше нарікання? Кожна нота була зідханням, схлипом, криком страшного смутку. Панна Медовс піднесла руки в широких рукавах і почала дириґувати обома руками.

„...Я відчуваю щораз сильніше, що наше подружжя було б помилкою..." і відмірювала такт. А голоси кричали: **„Дивно, ах дивно!..."** Що його опутатало, що він міг написати такого листа! Що спонукало його до нього? Він зродився з нічого. В останньому своєму листі писав він увесь час про дубову шафу, яку купив на „наші" книжки, про „зґрабне вішало до передпокою" і про те, що він бачив „щось дуже чепурного з різьбленою совою, що тримає у своїх кігтях три щітки до капелюхів". Як вона сміялась з цього! Справді тільки мужчина може уявитити собі, що хтось потребує аж три щітки до капелюхів!

„І вже їх нема" — співали голоси.

— Ще раз — сказала панна Медовс. — Але тепер уже частинами. Знову без експресії!

„Швидко, ах швидко!" Коли контральти долучили свої похмурі тони, ледве можна було стриматись від тремтіння. **„Вянуть найкращі рожі..."** Коли Василь прийшов до неї востанне то мав рожу в бутоніерці. Як гарно було йому в яснім синім убранні, з темно-червоною рожею! Він сам знав про це добре. Не міг не знати. Погладив своє волосся, потім вуси; коли всміхався, зуби його блистіли.

„Жінка директора нудить мене ввесь час, щоб прийти до неї на вечеру. Попросту відчепитись не можна. Я не маю ні одного вечора вільного для себе."

„Але чи не можете їй відмовити."

„О! чоловік на моїм становищі не може знову бути такий."

„Мовкнуть звуки погожі" стогнали голоси. Верби за високими вузькими вікнами хилялись від вітру. Вони втратили половину своїх листків. Найменші, що залишились, корчились як рибки на вудці. „...Я непридатний на жонатого..." Голоси замовкли; фортепіян чекав.

— Дуже добре — сказала пані Медовс, але таким дивним, камяним голосом, що молодші учениці почали боятись.

— А тепер, коли ми вже це знаємо, мусимо передати це з експресією. Мусите вложити якнайбільше експресії. Думайте про слова, дівчата. Використайте трохи свою фантазію. **„Швидко, ах, швидко"** — кричала вчителька. — Ці слова мусять вибухнути як голосне, сильне **форте**, як нарікання. А в другім рядку „холодні обійми" треба передати так, якби у слові „холодні" віяв холодний вітер. „Холодні!" — і сказала це таким страшним тоном, що Мері Бізлей почула мороз за спиною. — Третій рядок мусить іти крещендо. **„Дивно, як дивно мовкнуть..."** Перед першим словом останнього рядка мусите обірвати і при словах **„останній акорд"** мусите завмирати... і коли доходите до слів **„і вже їх нема"** то так, якби ви передавали останнє своє зідхання... Останній рядок можете співати якнайповоліше. Но, будь ласка."

Знову вдарила двічі паличкою і піднесла рамена. **„Швидко, за швидко..."** „...Сама думка про домашнє господарство прокидає в мені відразу"... — Написав відразу". Міг так само добре написати, що остаточно зривае свої заручини. Зривае! Їх заручини! Знайомі були досить здивовані, що вона заручилась. Учителька природи спочатку не хотіла вірити. Та ніхто не був такий здивований як вона сама. Їй було 30 літ. Василеві 25. Коли вони вийшли того темного вечора з церкви та йшли додому, вона мала враження чуда, справжнього чуда, коли почула його слова: „Знаєте, так чи інакше, я закохався в вас..." І він узяв до руки кінчик її струсиного боа. **„Чуєш останній акорд..."**

— Ще раз повторіть! — кричала вчителька. — Більше експресії, діти! Ще раз!

„Швидко, ах, швидко..." Старші учениці почервоніли, молодші почали плакати. Великі краплі дощу били об вікна і можна було чути шум верб: **„Не можу сказати, що не кохаю вас..."**

...Ах, мій дорогий, коли ти мене кохаєш — думала панна Медовс — байдуже мені, як сильно кохаєш. Кохай мене трошки, як собі хочеш..."

Але вона добре знала, що він не кохав її. Навіть не залежало йому на тому, щоб вишкрабати слово „відраза" так, щоб вона не могла його відчитати. **„Осінь візьме в холодні обійми".** Вона буде мусіти покинути школу. Вона ніколи не зможе глянути в очі вчительці природи або ученицям, коли вони довідаються про це. Вона

З листів Катерини Менсфільд

9. березня 1922.

До Дороті Бретт.

Щодо моєї покори. Ох, моя дорога! Це справа між мною і Богом. Я заховалась би за 500 віялами, якби хтось сказав мені бути покірною! Адже-ж не уявляєте собі, що журнали, листи і домагання, щоб присилати свою фотографію можуть зробити з мене горду, чи може? Велика це насолода знати, що робиш приємність іншим, але коли кажуть нам про це, то це збільшує наш запас любови, а не гордости. Та що це має спільного з нашою працею? Я знаю, що я зробила і що мушу зробити; ніщо і ніхто не може цього змінити.

Льондонським запахом повіяло з останніх сторінок Вашого листа, запахом зперед давніх-давніх літ, щось наче почування присипане попелом. Ох, ніколи я вже не вернусь до Англії хіба в переїзді. Денебудь, денебудь, тільки не в Англії! Коли пишу це, знадвору добігає до мене солодке воркотіння голубів. Щойно дощ ішов, знову сонце. Мартовий лев проганяє мартове ягня, але не дуже поважно. Ягня не багато робить собі з цього нічого. Вони мають порозуміння. Раннім ранком читала я в ліжку байки Ляфонтена. Чи Ви знаєте їх? Вони страшенне гарні — надто гарні для слів. Що це за характер того муравля — краплина гіркоти та скажености, гримає дверима кожному перед носом. А жаба?! Жаль мені її. Вона теж мала сестру. Вона повинна була перестерегти його. Замість цього стояла поруч і гавилася. Ляфонтен мусів бути судовою людиною — чимось у роді Фабра. Дуже розсіяний, великий бабій. Він не знав навіть власних дітей. Він забув як вони виглядають і пройшов мимо них на вулиці, не зауваживши їх. Не гадаю, щоб їм дуже на цьому залежало.

Франція — надзвичайна країна. Це, на мою думку, найбільше цивілізована країна у світі. Книгарень в Парижі цілі рої і газети писані так, що англійці не стерпіли б їх ні на хвилину. Поправді то нема там зовсім поліційної хроніки. Правда, що писали вони про екзекуцію Ляндрі, але так само могло виглядати якесь оповідання Мопасана! Правда, що вони підкупні і політично зігнилі. Але ах, як вони вміють жити! Серед них завсіди маєш те почування, що Мистецтво має своє місце... і цей погляд приняли всі, служниці та сірі людці, як усі інші, свідомі, що це важна річ, конечна і якою можна гордитись. Ось чому коли живемо у Франції — відпочиваємо. Коли скажете шоферові зупинитись, щоб поглянути на дерево, він скаже: „Справді, це дуже гарне дерево“ і девять із них на десять піднесе вгору рамена, наче гілки. Я навчилась про Францію від своєї служниці в Ментоні більш, ніж денебудь. Вона була чиста француженка, високо-високо культурна, нервова, жвава і вона могла зрозуміти все у світі, в мистецькому розумінні, коли лише хто мав охоту їй це вияснити. Фактом є, що французи завсіди живі, ніколи небайдужі, як бувають англійці. Англія має політичну свободу (жахливо велику річ) і поезію і чудову, безжурну, рясну зелень. Але я волію подивляти її здалека. Англійці, гадаю, вищі від німців (10 літ каторги за таку заввагу). Але це правда. Вони-ж німецький ідеал. Якось читала я на цю тему Гетого. Він мав для них нечувану пошану. Автім за всім цим почувається „І ми, німці, могли-б такі бути, якби могли тільки позрізувати голови своїй поліції“.

Привабливо роздумувати про народи та їх „значіння“ у всесвітній історії. Маю на думці історію духа. Пригадую собі дві цікаві книжки, які читала я недавно про сучасну Росію. Одну Мережковського й Зінаїди Гіппіюс, другу Буніна. Подиву гідне те, що Росія може бути під самими нашими задніми дверима, а ми не знаємо і не чуємо про неї нічого, не звертаємо на неї уваги. Згадані книжки були у франц. мові. Обі були повні погрозливих натяків. „Вільно вам вірити, що вас це оминуло. Те, що трапилось нам, трапиться вам. І ще гірше. Бо ви не вислухали нашого благання“. Не можна попросту уявити собі примарного жаху та терору петроградського життя. Треба прочитати, щоб знати, як воно виглядає. А проте англійці, такі як ми, ніколи не могли б пережити цього так, як пережили це російські інтеліґенти. Ми згинули б від багатьох річей: хробів, страху, холоду, голоду, навіть якби нас ніхто не вбив. Нині життя в Росії, нагадує життя зперед чотирьох століть. Попросту пішло взад чотириста літ. І кожний, хто має симпатії для большевизму мусить передовсім на це відповісти. Чи голова Леніна для вас не страхітлива? Коли тільки гляну на його фотографію, маю враження, що його голова має щось посереднього між страшним змієм і велитенським жуком. Нинішня Росія, наче величезна діра в стіні, що веде до Азії. Цікаво, що буде, хочби за нашої короткої доби.

Та чи справді маю таке почування, якби всю красу залила гидота і якби гарна жінка мала погані зуби? Не зовсім так. Бо гадаю, що якби Краса була Абсолютом то вона не була б уже тою самою Красою, що нині. Краса перемагає гидоту Життя. Так я це відчуваю. Тужу за тим, щоб висловити цей величній тріюмф. Живе собі такий бідолаха і сльози блистять у його бороді і це таке гарне, що хотілось би схилити голову перед ним. Чому? Ніхто не може цього сказати. Сиджу в почекальні, де все — погане, брудне, нудне, осоружне, де всі недужі, що чекають разом зі мною, щоб побачити лікаря носять на собі знаки терпіння і горя. Входить якийсь дуже бідний робітник, здіймає тихенько і гарненько свою шапку, йде навшпиньки, якби в церкві і так споглядає, якби вірив, що поза дверима доктора сяє цілюще чудо. І все зміняється, все чудове. І щойно тоді бачимо вперше те, що довершилось. Ні, я насправді не вірю у Ваші заялозені служниці. Життя водночас багато таємніше і багато простіше, ніж ми його знаємо. Зовсім так само, як релігія в ньому. Коли хочемо мати віру і вмираємо без віри, мусимо навчитись приймати його. Так це мені виглядає.

Неначе в сні

Пан Сибільський, хоч має 80 літ, важко працює як домашній дозорець у Варшаві. Він так розказує про своє щастя: „Маю дітей і внуків, кількананадцять осіб на удержанню; важко нам усім, навіть „лахів“ порядних не маємо. Єдина ощадність — то чвертка льотерійного льосу ч. 172997—С, на який я виграв свою частину сто тисяч. Тепер буде вже добре, бо маю гроші в банку.

П. Стефаняківні, домашній помічниці, здається, що вона снить. В часі війни виїхала в Росію, де впала в нужду та мусіла кормитися травою й корінцями. Повернувшися приняла обовязки служниці. Тепер, залишаючи в банку 20.000 золотих, що їх дістала за чвертку А льосу ч. 172997, має намір осісти в родинному селі під Луковом.

Тягнення IV-ої кляси триватиме ще до 26-го ц. м. На овиді появляється вже 34-та Державна Льотерія з її денними виграними, що їх у І-ій клясі є 4 по 25.000 зол. кожна.

мусітиме щезнути. **„Останній акорд...“** Голоси почали завмирати, бліднути, зідхати... розливатись у ніщо...

Нараз відчинились двері. Мала дівчинка в блакитній синій сукні перейшла швидко по салі, з похиленою головою, прикушеними устами, обертаючи на своїй червоній руці срібну браслету. Вона ввійшла на естраду і зупинилась перед своєю панею.

— Що там Моніко?

— Прошу пані — сказало дівча задихане — пані директорка прохає вас до своєї канцелярії.

— Дуже добре — відповіла панна Медовс і звернулась до учениць: — Гадаю, що ви самі будете вважати собі за честь сидіти тихо, коли мене не буде.

Вони всі були занадто приголомшені, щоб поводитись інакше. Більшість підтирала носи.

Коридори були мовчазні та студені; кроки панни Медовс відбивались луною. Директорка сиділа за своїм бюрком. Минула хвилина, заки вона піднесла голову. Як звичайно розплутувала вона свої окуляри, що зачіпились за нитки мережива.

— Сідайте, будь ласка — сказала вона дуже чемно. І витягнула зпід течки рожеву коперту. — Я казала попросити Вас сюди, бо саме прийшла до Вас телеґрама.

— Телеґрама, до мене?

Напевне від Василя! Він мусів покінчити самогубством — подумала. Вона простягнула швидко руку, але директорка затримала на одну мить телеґраму. „Сподіваюсь, що нема тут якоїсь недоброї звістки“ — сказала зовсім чемно. Панна Медовс роздерла коперту.

„Забудь за мій лист я мусів збожеволіти купив сьогодні меблі Василь.“

Не могла відорвати очей від телеґрами.

— Гадаю, що нема там нічого страшного — сказала директорка, нахиляючись уперед.

— О, ні, дякую, пані директорко — зачервонілась панна Медовс. — Нічого злого. Це... — і якби на виправдання засміялась — це... від мого нареченого... повідомляє, що...“

Павза. — Розумію — сказала директорка. Знову павза. — Чи ви маєте ще чверть години у своїй клясі?

— Так, пані директорко.

Встала і майже побігла до дверей.

— Стрівайте хвилиночку — сказала директорка. — Мушу вам сказати, пані Медовс, що я не можу погодитись з тим, щоб учителі діставали телеґрами підчас шкільної науки, за винятком таких сумних подій як наприклад смерть, дуже поважне нещастя чи щось таке інше. А на добрі новини, сами це знаєте, є завсіди досить часу.

На крилах надії, кохання, радощів летіла панна Медовс до музичної салі, понад двері, естраду, фортепіян.

— Мері, прошу відчинити на сторінці 32-ій — сказала вона — 32-ій!...

Підняла жовту хризантему і притиснула її до уст, щоб закрити свій усміх. Повернулася до своїх учениць, ударяючи паличкою по пульпіті:

— Сторінка 32, мої діти.

Приходимо нині з китицями квітів,
Прийміть побажання у день імянин,
Дарунок...

— Годі, годі! — кричала пані Медовс. — Це страшне. Неможливе!

І поглянула на дівчат уся радісна.

— Що з вами всіма нині? Діти мої! Треба-ж думати над тим, що співаєте. Трошечки фантазії. **„З китицями квітів. Прийміть побажання... Дарунок...“**

Панна Медовс зупинилась:

— І не дивіться так сумно, дівчатка. Треба, щоб пісня дзвеніла тепло, бадьоро, весело. **„Прийміть побажання“**! Ну, ще раз. Жваво. Усі разом. Сміливо!

І тут голос панни Медовс перевищив усі інші голоси — тоном повним глибини та палкої експресії.

Переклав **м. р.**

Ще короткий час
можна буде дістати
ПООДИНОКІ ЧИСЛА
„НАЗУСТРІЧ“
що бракують до річника. Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ

Прогулька на південний-схід

Кути — Вижниця... Вчора дві сестри, що бралися за руки понад бистрі хвилі Черемошу, одним чепурились намистом і до одних залицялися парубків. Сьогодні, розділені державним кордоном, зорять на себе скоса і з недовірям. Колись крізь міст на Черемоші весільні йшли музики і байдикували під ним регочучись студенти української вижницької ґімназії, тепер, у темну ніч, пачкарі крадькома, бродами, перепачковують контрабанду, або й обізветься глухий вистріл, короткий, як крик нічної птахи.

Коли вибиралися ми цього літа крізь кутський міст „на другий бік““ до Румунії, то декому з нас бажалося заавтобус відніс нас до столиці зеленої Буковини, до Чернівців. По дорозі, крізь полуду всяких псевдо-латинських написів, дошукувався я правдивого обличчя цієї землі. Ось проломались у призмі моїх очей і замаячіли автохтонні: Іспас, Вашківці, Неполоківці, старі, навпів пригорблені церковці, жмінка старомодних придорожніх хрестів накритих нестрімкими дашками. Хтось заговорив так близько біля мене у тій плинній українській буковинській мові, що у ній усі „л“ виходять круглі, мов точені.

Чернівці здалеку манять уже наше око. Вежі і вежечки розташувалися на горбочку, а все оперізує широка

О. Новаківський у труні

коштувати трохи навпів-східньої екзотики, а дехто, скромніший, хотів просто наїстися дешевих овочів і наліпити на листівку до знайомих закордонну румунську марку. Був пишний літній день. Сонце яскравилось і навколо нас чаїлося непорушне горяче повітря, ніби десь уже далеко на Балканах. У кордонній станиці румунської поліції окружили нас зовсім азійські вже обличчя. На вижницькім ринку рядком стояли візники з обдертими зі шкіри, худощавими шкапами, може найнікчемніше винищеними кіньми всього світу. Про інші вижницькі рекорди не доводиться говорити. Можливо, що колиб так залишитись тут хоч одну ніч і притулитись надмірно до жидівського матраца то непроспана ніч і маленькі червонаві звірятка повчилиб ще й про інші виняткові осяги цього міста. Та, на щастя, не довелось, тож обмовляти не хочу. Вижниця записалася у моїй памяті передовсім цим ринком, липкими овочами, що смажились на сонці у базарних будках серед роїв дошкульних мух, ну і тими покаліченими фіякерськими шкапинами, що даремне ждали помсти своєї кривди від напричуд голубого, спокійного неба. (Хай ця згадка буде їм бідолашним за скромне посмертне епітафіюм). Правда, ще ховаю у памяті трохи вдяки для цього містечка за божий нектар — вино, радісно золоте — прозоре і, над усе, дешеве.

Потім великий ущерть виповнений стяжка Прута. Якісь просторі передмістя, закутані у хмаринку пороху, з драптивенькими хатками, що наче полізли весною глибоко у чорну грязюку і тепер обсихають з болота, рудіють і сіріють. Зараз за мостом стрімкі вулички виповнені людьми і гамором. Людна площа з шумними реклямними вивісками й орієнтальна синагога з кольоровими плямами крамничок овочів і квітів знизу. Чернівці, це місто вибагливих ласощів, усяких рахатів й обсмажуваних орішків і мигдалів. Усе те таке дешеве, що забутися можна.

Самамаха людей. Жиди чогось перші кидаються в очі, як скрізь на світі. Румуни? Їх розмірно найменше. Це здебільша урядовці й військові старшини у білих одностроях. Переважає широкообличчий славянський тип. І

Учні Новаківського несуть домовину мистця від цвинтарної брами до могили

скрізь тут розуміють аж чотири мови: українську, польську, румунську і німецьку. Місто поліґльотів — роздоріжжя світа.

Це місто не носить на собі печати національної культури. Будинки побудовані в австрійському „казьонному“ шабльоні, реклямована резиденція православних владик у якомусь псевдомавретанському стилі, на базарах продають румунські й українські вишивки, а в банках, крамницях, на біржі і на вулиці панує всевладно інтернаціональних семіт.

Проте пахне вже Сходом у Чернівцях. От, хочби обличчя. Якжеж мало поміж ними цих західне-европейських і білявих. Я зустрічав на вулицях красуні, алеж вони мали здебільша чорні очі і те щось лініве, повільне у рухах, як жінки близького сходу. Коли у гаряче полудне серед людної площі я ставив ногу на скриночку, що в її челюсти крилися мазюки і пасти, шматки і щітки до черевиків, я правда балакав із власником цієї чародійної ко-

СВЯТОСЛАВ ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА

Хвилини

Стальовим дзенькотом товче дзиґар години
І тринькає хвилинами в кутки кімнаті
В долоні очі тиша затуляти
Хоче... На шибі сірина запиленої днини...

Тиша така, що лиш... дзиґар і серце...
А все кругом — одна лиш монотонність...
Думки розбрелись мляво, наче сонні...
Сумерк краски вичерпує відерцем...

Оттак здається: все затрачене сховалось,
Лиш дзиґар і думки лініві в хаті,
А тіні, у кутках мохнаті
Витовкують хвилини об ковало...

Ех, кинуть все... Вже тиша надоїла
І дзиґар нерви сіпає квилінням...
Так дуже хочеться почуть ревіння
Людей, гармат..., щоб... ніч аж розбіліла!...

робки по українськи, але мав дивне почування, що сповняю вже наскрізь східній церемоніял. Аджеж там скрізь на Сході тисячі таких хлопчаків з такими самими коробками бігли за мною вслід в оази Тунісу, у провулки Каїра, або у руїни Смирни і ревіли, реготалися і підлабузнювалися. Це був зрештою кульмінаційний пункт усієї прогульки. Мій випадковий чудодій добував з коробки одну пасту за одною і брався до свого почесного ремесла так ревно, ніби справді до якогось таємного східнього обряду. Я мав при тім міну жреця-педагога, адже там поза моєю спиною дожидав своєї черги мій син, і мені чогось здавалося, що таким способом я втаємничую його у першу передвступну дію видовища східньої мандрівки. Дрібка фантазії, думав я, і домалює він до цієї жанрової сцени пишне екзотичне тло якого Баґдаду, або навіть Бомбаю. Операція продовжалася якусь годину, але коли скінчилась, йду об заклад, що наші черевики моглиб у пригоді послужити замість дзеркала.

Але найчудніша пригода скоїлася у Румунії одному мому знайомому. Він вибрався одинцем у Чернівці, там забарився за пляшинкою вина й аж після солідного обіду вертався автобусом назад у Вижницю. Та біда хотіла, що на яку милю перед метою дороги, вломилася керма в авті й ані руш з місця. Що діяти? Увечір польсько-румунську границю зачиняють й спізненому залишається мало приманлива перспектива ночі проведеної у вижницькому готелі. Ще пів години залишилося мому знайомому до цього прикрого моменту. У роспуці спиняє він випадкового візника, що проїздить саме шляхом попри автобус, але у протилежному напрямі.

— Поїдеш зо мною, — наказує мій знайомий.

Вижницький балаґула чіхає потилицю. Адже там у повозці везе він усю жидівську „фамулію“ з бебехами і клунками.

— Хто ви такий? — питає проте недовірливо.

— Я професор з Кракова — звучала відповідь.

Магічне слово! Чи Краків в уяві вижницького візника виріс до ранґи одної з потужних столиць світа чи мій знайомий мав справді міну сердитого півбога? Може одно і друге потрохи. Досить, що жидок висипав усіх своїх „гостей“ у рів біля шляху, де вони, зараз після зовсім формального протесту, стали розвивати з паперців вечерю і найочивидніше готовились мирно дожидати повороту візника. А мій знайомий, ще заки зачинили кутський міст дістався на цей бік, до Кут. Не дурно-ж Румунія — країна незбагнутих можливостей.

Горобці на дротах

СТАРИЙ ЗАВІТ.

До архиепископа фон Мехелю прийшов раз з візитою барон Джеймс Ротшільд. Архиепископ уводить його до другої кімнати, але сам входить перший. Ротшільд, що дуже звертав увагу на товариські форми, як гість почув образу, тому з ущіпливим докором сказав до князя церкви:

— Правда, вашій еміненції належиться першенство, але я дозволю собі звернути вашу увагу, що навіть у біблії старий завіт приходить перед новим.

Нові видання

ЗБІРНИКИ, АЛЬМАНАХИ

УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД. Загальний календар для українського народу на рік 1935. Перший рік. Накладом Українського Товариства Допомоги Інвалідам у Львові. Львів, 1935.

КРИНИЦЯ. Український загальний календар на 1936 рік. Другий річник. Накладом Видавничої Спілки „Діло“ у Львові.

НАРОДНІЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ КАЛЄНДАР „ПРОСВІТИ“ на переступний рік 1936. Річник 56-ий. Накладом Товариства „Просвіта“. Львів.

КАЛЄНДАР-АЛЬМАНАХ ДНІПРО на переступний рік 1936. Річник XIII. Накладом Українського Товариства Допомоги Еміґрантам з України у Львові. Львів, 1935.

Тарас Шевченко. ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ. Том VI. „Назар Стодоля“ та різні твори. За редакцією Павла Зайцева. Український Науковий Інститут. Варшава—Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ

Володимир Шаян. ТЕРПІННЯ МОЛОДОГО ГУЦУЛА. Накладом автора. Львів.

ЖУРНАЛИ

ШЛЯХ НАЦІЇ. Місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 5. За вересень 1935. Львів.

ПЛАСТУН. Часопис пластової молоді. Рік XIII. Ч. 7. Севлюш, ЧСР.

СВІТ ДИТИНИ. Рік XVI. Ч. 13. За вересень 1935. Львів.

НОВА ХАТА. Двотижневий журнал для плекання домашньої культури. Рік XI. Ч. 17. З 1. вересня 1935. Львів.

ЛЕТІЛО 40 РОК...

О. Новаківський залюбки пояснював свої образи і фільософував про мистецтво. Любив при цьому великі імена: Рембрандтів і Рафаелів. Коли попав він раз у товаристві в екстазу, Роман Купчинський, почав саркастично підбасовувати йому більш-менш в такому тоні:

— Правду кажучи, маестро, то Ліонардо да Вінчі не залишив таких творів, як ваші... Де йому рівнятись з вами!

Присутні гадали, що Новаківський ось-ось зірветься і побє іроніста. Але Новаківський на прощанні стягнув із стіни образок і передав його Купчинському зворушений:

— Дуже тішусь, що бодай ви мене зрозуміли.

Неодин, що заплатив Новаківському добрі гроші за образ не міг його дістати від нього так просто.

*

У 1921 р. улаштував Новаківський першу збірну виставу своїх творів у Львові. На салі стоїть мистець з одним своїм знайомим, який приїхав із провінції. Входить М. Голубець. Новаківський тягне його до себе і представляє знайомому.

— Наш найзнаменитший, одинокий мистецький критик...

На другий день приходить на виставу робітниче Товариство „Воля“. Новаківський стояв на порозі і зараз почав промову.

— Хочу вам сказати, що Микола Голубець це скінчений ідіот...

Гості не розуміли. Не знали вони, що саме вранці появилась у „Ділі“ рецензія М. Голубця на виставу Новаківського без тих похвал, які сподівався там найти Новаківський.

*

Редакція „Назустріч“ відкрила в одного хлопчини талант, помістивши його нарис — зразок щирої сільської лірики. Хлопчина приїхав до Львова, де доповнює незакінчену середню освіту і пише далі: оповідання, нариси. На вакації попав він якось до Чернівців і махнув — інтервю з Кобилянською.

— Як ви могли поставити нашій старій письменниці таке недискретне питання: чому вона не вийшла заміж? — питається молодця один із редакторів увесь обурений.

— Я зовсім її не питався... вона мені сама сказала — борониться здивований хлопчина.

— Вона глянула на нього і пригадала собі діти — пояснює один злобний.

Для всіх, що цікавляться всесильними явищами природи і хотять знати найважніші факти про наш всесвіт

поручаємо

календар Криниця на р. 1936

ілюстрований, інформаційний, необхідний у кожній хаті — 200 сторінок друку

ціна зол. 1·50 порто 30 сот.

Замовляти: Адміністрація „Діла“, Львів, Ринок ч. 10. П. К. О. 504·060.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року: повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, графольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

В кожній українській хаті повинен бути найкращий з усіх, що досі появилися КАЛЄНДАР

Український Інвалід

Це прегарно видана настільна книга багата змістом і багато ілюстрована.

На зміст календаря „Український Інвалід“ складається багато статтей історичного і національно-виховного характеру, що роблять календар цікавою лектурою для читачів всіх верств українського громадянства.

Хто купить календар „Український Інвалід“ має нетільки гарну настільну книжку на цілий рік і миду лектуру, але й допомагає Українському Товариству Допомоги Інвалідам виконувати його важкий обовязок забезпечити долю наших інвалідів.

Весь дохід з розпродажі календара „Український Інвалід“ йде на Українських Інвалідів.

Ціна 1.50 зол. На почтову пересилку треба доплатити 0,50 зол. Хто замовляє 5 календарів тому пересилку оплачуємо самі. Замовлення і гроші можна посилати розрахунковими переказами на адресу:

В-во „УКТОДІ“ Український Інвалід Львів, вул. Потоцького 48.

Вже вийшов і продається КАЛЄНДАР

„Сільський Господар“

на 1936 рік. Ціна 1·50 зол.

Хто закупить за готівку 5 примірників, дістає ще один даром і не платить пересилки. Пересилка одного примірника 25 гр., 2—4 примірників 50 гр. Продають усі українські книгарні, Філії „Сільського Господаря“, Районові Молочарні, більші кооперативні осередки.

Головна висилка:

Сільський Господар Львів, Ринок 10.

СВІТ ДИТИНИ

це справжня **дитяча енциклопедія** байок, казок, співанок, — забав та образків. —

Цілорічна передплата 5 зол.

Показові числа висилається безплатно.

Адреса:

„СВІТ ДИТИНИ“

Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

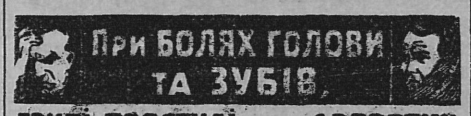

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

Увага! Літературна новина!

Вже появилася

нова велика повість Уласа Самчука п. з.

Війна і Революція

як II-гий том „Волині“.

„Війна і Революція“ це **могутня епопея світової війни** й визвольних змагань. Її автор відомий письменник **Улас Самчук**, лявреат цьогорічного літературного конкурсу (перша нагорода за „Волинь“). Другий том „Війна і Революція“ визначається ще **більшими мистецькими вальорами та більш зацікавлюючим змістом.**

Ціна книжки в відношенню до великого обему (17 аркушів великої вісімки) **дуже низька**, бо виносить **тільки 4·50 зол.**

Замовляйте в Видавництві „Дзвони“, Львів, вул. Японська ч. 7. II.

„**Війна і Революція**“ **творить окрему цілість**, тому можуть її читати й ті, що не читали I-го тому „Волині“.

Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО“

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина“, Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ“, Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

Вуголь - Кокс - Дерево

в найдобірніших якостях доставляє

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

ЛЬВІВ РИНОК 36. ТЕЛ. 103-27

ІНФОРМАЦІЇ: Бюро — Ринок 36, та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Більчевського 3, Підсудського 21 і Смольки 1.

Точна вага. — Солідна обслуга.

Найкращий дарунок при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
пергамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (43) 19
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. X. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

РОМАН СЕЛЬСЬКИЙ

Два покоління

Малярство старшої ґенерації розвивалось у нас у часах передвоєнних. Тоді галицьке середовище, відтяте зовсім від еволюційного ланцюга французького малярства підлягало впливам предметового малярства Мінхену, віденської сецесії, а вкінці французького імпресіонізму сильно пересіяного у дорозі через Берлін і Краків.

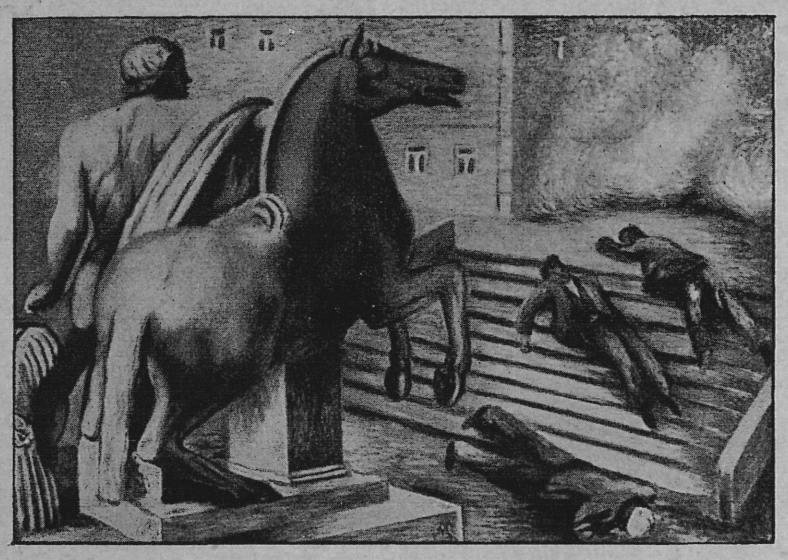

Р. Сельський — Композиція I

Правдивий імпресіонізм із своїми внутрішніми засновками — барвою, не дійшов; дійшли лише зверхні елєменти, які можна у нас завважити як зміну тематики і розяснену палітру. Безнадійне перемішання ріжних понять, відмальовування предметів із зверхнього світа чи літературне зображування історичних сцен мало хіба стільки спільного з малярством, що було роблене фарбами.

Такі обставини творили дуже несприятливу атмосферу для розвитку поважного малярства. Тим більша заслуга поодиноких мистців, що завдяки свому талантові і річевому підході до малярства вміли вибитися на перші місця і залишити речі тривкішої вартости.

Сосенко репрезентує на виставі тип мінхенського малярства в доброму значінні із спокійним льокальним кольоритом і простим, солідним відношенням до предмету.

Картини Ів. Труша є зразком подібного типу малярства, одначе висказаним вже палітрою імпресіоністичного походження і своєрідним чуттєвим підходом.

В. Хмелюк — Портрет жінки

Кульчицька стилізує своє полотно на зразок віденської сецесії або записує вражіння на палітрі зближеній до імпресіоністичної.

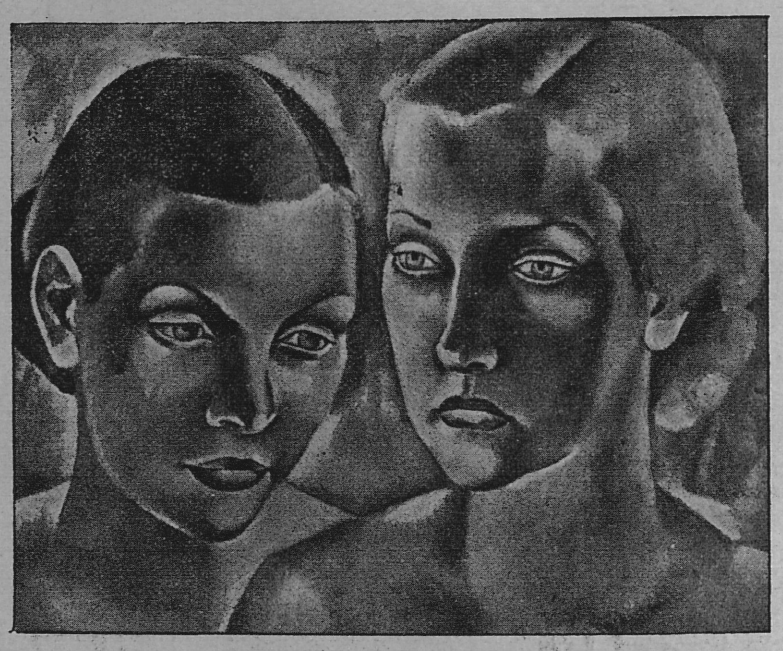

Г. Мазепа — Дві дівочі голови

М. РУДНИЦЬКИЙ

Малярі і поети

Оригінальну ідею мала Управа Національного Музею у Львові, коли рішила до малярської вистави і концертів додати вечір „чистої“ поезії. Поети ріжних поколінь і ріжних поглядів на завдання поезії зійдуться серед стін покритих образами. Напевне не буде їм ніяково, ні від обстанови, ні від мети такого вечора. Переважатимуть „молоді“, що можуть деклямувати і на цвинтарі. Ті, що домагались для поезії „семафорів у майбутнє“, дивились завсіди на музей трохи як на осідок мумій.

Правда, що наші музеї не старші від нашої модерної поезії. Мусять вони містити в собі археольоґічні знахідки і твори ще зовсім молодих мистців, заки ці мистці... не перестануть малювати. Неодин із наших поетів надто хутко опинився у становищі провідника футуристів Марінеттія, який почав від гасла, що в ім'я розвитку поезії (як богині руху), треба спалити всі музеї, а тепер став офіціяльним консерватором державних святощів.

Те, що наші поети говоритимуть до музейних образів, матимемо нагоду почути. Ще цікавіше було б почути те, що ці образи могли б сказати поетам. Наші поети, що за досить дивною нашою традицією вважають себе здебільша за революціонерів напевне не звернули досі належної уваги на малярські вистави. Там часто горить, як підчас революції. Наші малярі випередили інших мистців, бо малярам легше стежити за загальним розвитком своєї професії. Малярі мають нагоду оглядати чужинні твори хоч би з репродукцій і можуть легше зорієнтуватись у модернім малярстві, як українські поети у — чужинній поезії.

Розмова між поетами і малярами на тему темних і ясних сторінок їх двох ріжних професій була б цікава передовсім тим, що вони мусіли б признатись до взаємної бадужости для обох мистецтв. Виявилось би, що є між ними численні представники публики, яка хоче всякі роди мистецтва сприймати й оцінювати безпосередньо — тими органами, які дістала у великосердій спадщині від мами-природи.

Коли дивимось на образ і коли слухаємо поезії, а не розуміємо — питаємо себе здивовані, що таке додав маляр до фарб і поет до звуків, що око й ухо нам не вистачають? Їх професійні секрети дратують нас, наче престидиґітатор, який хоче ошукати наші змисли. Ріжниця з престидиґітатором тільки така, що ми не завсіди захоплені твором, якого не розуміємо.

Наші малярі розвели за останні роки подивугідну активність, щоб розворушити нашу інтеліґенцію питаннями їх мистецтва і переконати її, що вона повинна їх розуміти. Трапляються навіть випадки, що якийсь заскорузлий провінціяльник принесе до хати модерний образ так само, як жінці модний капелюшок від якого здоровіше ґо заходить зизом. Як не як, а образ можна повісити легше, як мистця, якого не розуміємо.

Око наше, раз прижмурене, раз притьмарене від ґримаси — згодом звикає до плям і символів, наче до чудернацького каліки або моди.

Наші поети більше самотні, ніж малярі, хоч можуть поширювати той самий твір у тисячі примірниках. Не читає їх у нас ніхто. Музикальний ми народ, але не на те любимо музику, щоб любили ми ще й думати. Модерні поети з хвилиною, коли почали думати, втратили трохи на своїй ясності. Не досить самого вуха, щоб їх розуміти. Всі, що пишемо поезії маємо теж деякі претенсії до наших фільольоґів, що не завели вони ладу серед наголосів, неустійнених, химерних і непослідовних, як незрівноважена настроєвість нашої національної вдачі. Через зле покладений наголос неодин читач відкладає збірку поезій із заявою, що не може найти в ній музики. Малярі не можуть нарікати, що фарби, якими вони малюють — невпорядковані, хіба, що взагалі не мають защо їх купувати.

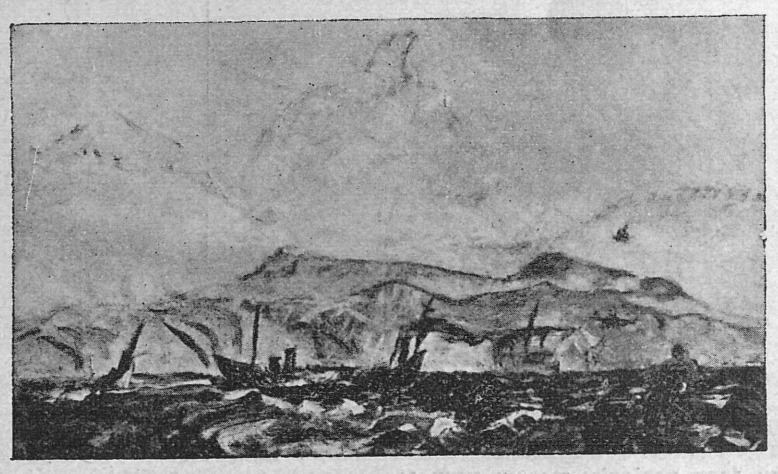

О. Грищенко — Морський пейсаж

О. Архипенко — Акт (Рисунок)

В останніх часах неодин наш маляр проміняв пензель на перо тому, що папір і чорнило не коштують майже нічого. Від такої зміни малярство і мистці стали популярніші серед нашого загалу, але малярство і поезія тратять на цьому сильно. Коли заснують у нас, як у Паарижі, дешеву школу рисунку з ґаслом: „Кожний може рисувати“, побачимо, що письменники стануть так само легко малювати, як деякі малярі нині пишуть.

Прегарна це була доба, коли казали, що малярство це німа поезія, поезія — голосне малярство. Нині малярі кричать барвистими плямами так само, як поети. Навіть лінії що заступають інколи предмети зверхнього світу кричать на ввесь голос. Упевняють нас згідно з обох боків, що найважніше в мистецтві мати лінію.

Від цього гомону стає трохи веселіше, навіть тоді, коли образ, або поезія не кажуть вам нічого. Нагадується давня суперечка клясиків і романтиків і можна б з неї багато дечого навчитись, якби молоді романтики не занадто хутко хотіли ставати клясиками. А ввійти до музею, це канонізація на клясика.

У цьому числі нашого журналу з нагоди 30-ліття Національного Музею у Львові не могли ми дати більшої кількости статтей, ширших оглядів ані репродукцій, зваживши обмежені розміри нашого журналу. У найближчих числах зможемо помістити ще неодну статтю у звязку з виставою. „Назустріч“ стежить постійно за нашим мистецьким рухом і численні статті на сторінках нашого журналу про працю наших мистців уже складаються на ширшу картину того руху.

Холодний стилізує краєвиди і фіґуральні композиції, Буцманюк малює кольорові портрети.

Найсильнішу індивідуальність репрезентує Ол. Новаківський. Його картини творять своєрідний кольористичний світ з динамічною експресією. Оперує він барвами і сполуками барв, які відриває від предмету, творячи з них малярську цілість, ділає нею безпосередньо. Його пластичні засновки творять поміст до шукань молодої ґенерації.

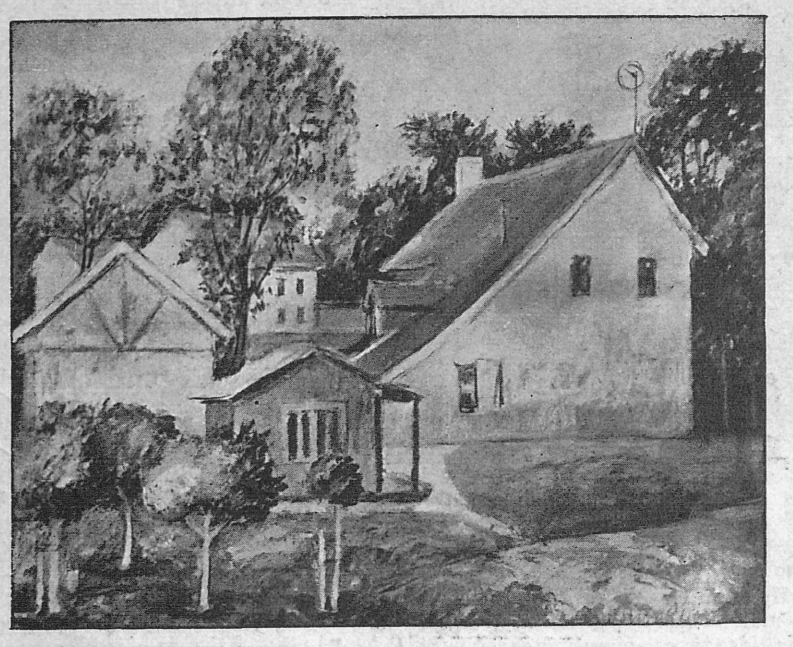

В. Перебийніс — Пейсаж

В. БАРВІНСЬКИЙ

Довкола останнього тридцятьліття української музичної творчости

Писати про українську музичну творчість з перспективи точно означеного останнього 30-ліття, що стало товчком до мистецької вистави Національного Музею у Львові, булоб може не конче оправданим паралелізмом. Сам 1905. р. існування Музею, не є якоюсь зворотною датою в розвою нашої музики. Можна б тільки зазначити, що довкола цього року починають чимраз то виразніше перехрещуватись дороги двох періодів, з яких один закінчився пізніше смертю М. Лисенка, другий-же започаткував Ст. Людкевич. Тоді назрівав теж перелім, від якого рахуємо початок найновішої доби нашої музичної творчости. Довкола тої дати одні з українських композиторів сходили з життєвої арени: Із. Воробкевич († 1903 р.), Н. Вахнянин († 1908), Д. Січинський († 1909) і вкінці М. Лисенко († 1912), того самого року В. Матюк, а ті, що залишились як О. Нижанківський, Ф. Колесса, Г. Топольницький, Й. Кишакевич та Я. Лопатинський, хоч дехто із них творить ще нині, — становлять тільки продовження минулої доби. Неодин із названих тут міг би може ще й донині мати сильніший вплив на українську музику, — були ж між ними справжні таланти, одначе своєрідні умовини, брак можливости придбати основну музичну ерудицію і професійно присвятитись музиці, звузили значіння їх творчости. А проте треба поставитись до їх зусиль з пієтизмом і признанням. Безперечно найсильнішою індивідуальністю був таки М. Лисенко; хоч його закордонні студії були подекуди доривочні, своєю сильною індивідуальністю зумів він сам створити окрему т. зв. Лисенківську добу. — Він перший відкрив нам животворні джерела народньої пісні, дав нам незвичайно цікаві зразки питомого українського стилю, він перший поклав під українську музичну культуру тривкі підвалини свідомо національного обличчя і визначив шляхи, якими вона повинна розвиватися. Та все-ж без огляду на великий свій вплив, Лисенко не створив „школи“ в

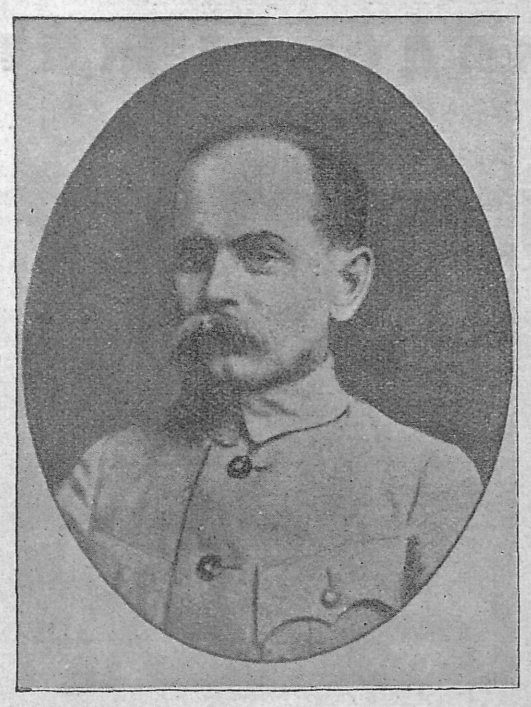

Кирило Стеценко

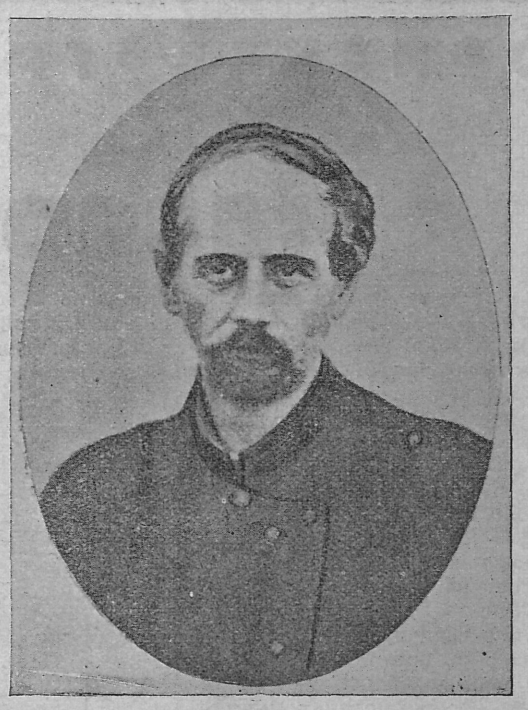

Микола Леонтович

Михайло Вериківський

Зиновій Лисько

історичному значінні. Розвій музики на Придніпрянській і Галицькій Україні пішов дещо відмінними шляхами.

На Наддніпрянщині появляються К. Стеценко і М. Леонтович. Та оба вони не змогли розпостерти своїх крил до такого широкого лету, як Лисенко. Коли б не умови, хто зна, чи оба вони не були б нині першорядними величинами. А так — обмежувались вони майже виключно до хорової мініятури. Стеценко зближається більш до Лисенка: в нього, як і в Лисенка проявляються деякі впливи Чайковського та західних романтиків. Та хорова техніка Стеценка в порівнанні з Лисенком, виказує куди більшу гладкість фактури й голосоведення та гармонічного багатства, а деякі твори як „Сон“, „Усе жило, усе цвіло“, „Весенько, весно“, „Сійтеся квіти“ його опрацювання „Колядок і Шедрівок“ можна б уважати за перлини не тільки нашої, але й усесвітньої хорової літератури. Його „Панахида“ це зразок народнього церковного українського стилю. Зовсім виняткове місце не тільки в українській, але й у всесвітній хоральній літературі займає М. Леонтович. Його підхід до опрацювання народніх пісень можна вважати за геніяльний. Спосіб його обрібок можна б назвати „вокальною інструментацією“, у глибоко естетично-змістовому значінні. Це найважніша основа обрібок Леонтовича, джерела якого слід було б глядіти у т. зв. нар. „голосіннях“. Хорова фактура Леонтовича наскрізь поліфонічно-контрапунктична з частинами імітаційними, наступами голосів аж до 4-голосової фуґальної експозиції включно. У Леонтовича треба зазначити хист, як у нікого іншого простими засобами осягнути надзвичайні ефекти. (Найцінніші опрацювання: „Ой пряду“, геніяльний „Щедрик“, „Дударик“, „Зайчик“, кант „Почаївська Мати Божа“ й т. д.).

Зваживши обставини серед яких набували музичну освіту оба ці композитори, то треба їх, зокрема Леонтовича вважати виразником незвичайно сильної потенції українського музично-творчого духа. Треба теж згадати П. Сеницю, що звертається більш у бік інструментальної музики, передчасно померлого Я. Степового, О. Кошиця, більш відомого, як феноменального диригента й ін. Та творчість їх не виходить поза межі місцевого значіння.

Головна характеристична риса і значіння доби української муз. творчости від Лисенка, це помітна перевага вокальної музики — особливо хорової, опертої здебільша на народній пісні. За висказами чужинців (пр. З. Нееділ) українці створили в тій ділянці „мистецтво зовсім оригінальне й рідке, а при цьому велике“.

Зворотною точкою в розвитку української музики в Галичині, а також і Наддніпрянщини була поява Ст. Людкевича (муз. студії у Ґреденера і Землінського). Від тоді починається праця виповнити хоча б частинно ту прогалину, яка повстала наслідком довгої перерви у нашій колись такій славній музичній традиції, а також вивести нашу творчість із вузьких місцевих рямок на ширший терен. Головна вага Людкевича, ще у сфері муз. техніки і виразу стоїть більш у звязку з романтиками: Шопеном, Мендельсоном, Ґріґом, особливо Чайковським, ніж із Лисенком — у його великих вокально-інструментальних творах. Людкевич і досі найкращий представник вокального стилю в Галичині. Такими творами як 4-частинна симфонічна ода „Кавказ“, Людкевич став основником монументального вокально-інструментального стилю.

Для розвитку інструментальної музики переломове значіння має молодша і наймолодша ґенерація із Галичини і Наддніпрянщини, що виступає щойно кілька літ до світової війни й після неї. Ці композитори свідомо звертаються головно до інструментальної музики. До них інструментальної української літератури майже не було, — з того часу вона розростається головно у ділянці фортепіянової (твори сольові, концерти), камерній, симфонічній, балетовій, й нарешті навіть оперовій переймаючи в себе новіші чи цілком сучасні зразки композиторської техніки та музичного виразу.

На музичному овиді зявляються раніше галицькі композитори, виховані в празькій школі найвизначніших чеських композиторів: Вітєзслава Новака та частинно Йозефа Сука. Особливо школа Новака, на якого творчости атмосфера словацької народньої музики залишила такий могутній слід, мала теж рішальний вплив на подібне відношення його учнів до народньої української музики. З того часу українська музична творчість пробивається постійно на міжнародній терен. До цієї ґрупи належать: Василь Барвінський (уч. Новака), Нестор Нижанківський (уч. Хибінського у Львові, Маркса у Відні і Новака у Празі), Микола Колесса (уч. Якименка, О. Шіна і В. Новака у Празі) і Зиновій Лисько (уч. Якименка, Ірака та Сука — частинно й Новака).*)

Музична творчість цієї ґрупи опирається у значній мірі на народній фольклор, який кожного з них інспірує інакше. Більш поміркований напрямок репрезентують В. Барвінський та Нестор Нижанківський. Оба вони вийшли з неоромантичного напрямку і стилістично дещо зближені до себе. Вони перші почали використовувати більш новочасні напрямки композиторської техніки, й музичного вислову. Те саме бачимо і в творчости З. Лиська й М. Колесси, що творять радикальніший напрямок. Вони послуговуються менше готовими продуктами народньої пісні, стараються творити в народньому дусі. З. Лисько використовує передусім діятоніку аж до атоналізму включно, М. Колесса цікавиться головно гуцульським та лемківським фольклором на зразок напрямку Бартока.

Слід ще тут згадати придніпрянця Г. Дяченка, учня Й. Сука в Празі, а з молодшої ґенерації Ст. Туркевич-Лісовську (уч. Шіна і Новака у Празі) і Р. Сімовича (теж уч. Шіна і Новака). Проти цієї ґрупи стоїть А. Рудницький учень Шрекера в Берліні, — який поминає національний елемент у музиці — чи радше відриває народню пісню від її фольклористичних рис, та намагаєть зблизити українську музику з крайніми течіями та тенденціями чужих модерністів (Стравінський...)

Пилип Козицький

Нестор Нижанківський

Зате Борис Кудрик (уч. Є. Мандичевського у Відні) старається поєднати український елемент із духом класичної музики.

В Америці працюють популярний композитор М. Гайворонський та Р. Придаткевич із Галичини, й Й. Углицький із Наддніпрянщини. Цей спис можна б доповнити іменами таких популярних композиторів як Я. Ярославенка, Б. Вахнянина, В. Безкоровайний, Е. Форостина, І. Левицький, що через брак основніших музично-теоретичних студій не вийшли поза рямці більшого чи меншого місцевого значіння.

На Буковині працює Бойченко.

Хоча зворот у бік інструментальної музики зазначується в галицьких композиторів дещо раніше та з виразнішими національними рисами, ніж на Наддніпрянщині, бо ще до світової війни, то проте сильнішу ініціятиву й розмах видко в наддніпрянських композиторів, що приходять до слова у післяреволюційній добі менш-більш від 1922 р. — хоч їхні творчі надбання сягають ще менш-більше 1915 р.

Висуваються на перше місце композитори як Л. Ревуцький, В. Косенко, П. Козицький, М. Вериківський, пізніше Б. Лятошинський. Стилістично майже кожний із них творить відмінний тим композитора. Найрадикальніший із них та наймодерніший у техніці та виразі Борис Лятошинський (учень Ґлієра), був спершу під впливом пятки російських новаторів, опісля перейшов до атональности, щоб нарешті навязати контакт із українським культурним процесом. Менш радикальний Л. Ревуцький (спершу учень Лисенка, опісля Ґлієра) виказує спочатку впливи Рахманінова, подекуди Шопена, пізніше Скрябіна, а то й Чайковського. Та впливи ті перетоплюються в огні сильної індивідуальности, що у творах на народ. музику дає дуже цікаві зразки українського модерного стилю.

Для гармоніки Ревуцького характеристичний хроматизм, інколи стрічаємось у полі- а то й атональністю гармоній. Оба згадані композитори майстерно опановують великі форми та інструментаційну техніку, хоча кожний у відмінній формі. Композитором великих форм є теж найбільш поміркована індивідуальність — В. Косенко (учень Н. Соколова). У нього теж помітні впливи Чайковського, Рахманінова та Скрябіна.

Іншу дуже цікаву ґрупу композиторів творять П. Козицький і М. Вериківський (учні Б. Яворського). Хоча вони плекають теж більші форми (опера, балети, орхестральні твори) то їх вага мабуть найбільша в мініятурах інструментальних та вокальних; Козицький висловлює це може сильніше й ядерніше у сфері вокальній. Особливо ж в опрацюванні народніх пісень продовжує він принципи Леонтовича. Крім них треба згадати ще В. Костенка, Ф. Надененка, М. Радзієвського, чимало активного в останніх

Станислав Людкевич

Василь Барвінський

часах Ігоря Белзу, учня Лятошинського, О. Чишка і багато інших.

Більший розмах та всебічність творчости сучасних радянських композиторів можна пояснити обставиною, що на Наддніпрянщині музична культура й її традиція стояли все вище ніж у Галичині, крім цього підтримом і пропаґандою музичної справи в часі укра-

Антін Рудницький

їнізації (створення державних опер, оснування укр. Фільгармонії, реорганізація муз. драмат. Інститутів, співочих капель, державні музичні конкурси й нагороди, замовлювання творів в українських композиторів). Все це мало такий вплив на розвиток музичної творчости на Рад. Україні, що й чужі (як Ґлієр, Яновський, Золотарьов, Мейтус і ін.) почали творити на українські теми чи сюжети. Нарису муз. творчости на Рад. Україні не можна вважати повним, з огляду на брак контакту з укр. музичними колами в останніх роках.

Ділянка науково етноґрафічна має в особах Кл. Квітки (Рад. Україна) і Ф. Колесси (Галичина) своїх найвизначніших представників. На наукозому полі працюють і деякі композитори (Ст. Людкевич, З. Лисько, Борис Кудрик — Галичина) далі історик укр. музики М. Грінченко (Київ), Ф. Стешко (Прага) та ряд молодих музикознавців у Галичині: В. Витвицький, Я. Козарук, О. Хомінський.

Нарешті слід би згадати про музич-

Микола Колесса

ні видавництва: „Державне Видавництво України“, „Київське Муз. Видавництво“, „Укр. Накладня в Берліні“, „Торбан“ у Львові, видання Муз. Т-ва ім. Лисенка у Львові та Стрию, видання Укр. Муз. Т-ва при кол. Громадським Комітеті у Празі, американське Вид-о „Обєднання“ та ряд приватних видань.

З музичних журналів треба згадати Київську „Музику“, опісля Харківську „Музику масам“, декілька спроб українських музичних журналів у Галичині „Музичний листок“, „Боян“ і т. ін.

Про дуже важну сторінку відтворчої музики треба би написати хіба окрему статейку.

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Молодий Парнас

Наш Парнас це не те, що десь там за горами й морями сідалище муз, країна божків мистецтва. Це не „щось“, чому протиставляють дрібну міщанську мораль, снобізм, дочасну малеч. Не „ті“ знані, що про них завжди згадують у розмовах, оповідають анекдотки, знають обличчя з репродукцій, моноґрафій, книжок, листівок. Не „ті“, що за ними оглядаються на вулиці в театрі або що „їх“ нападають репортери в шостій зранку, прохаючи „бодай три слова“.

Наш молодий Парнас... — Сірі люди з непопулярними прізвищами, змученими очима, де на дні читаєш жадобу полотна, тубки фарби й куска... хліба.

Невдахи, що то „вибрали собі непоплатний фах“, виробники нікому непотрібних незрозумілих, зразків... Творці „футуризмів“ на яких перший зкраю мудрець виливає цебри лайок за „деправацію й нищення традиції національного мистецтва(?!)“, „перещіплювання паризької ґанґрени на нашу культуру“, „шкідливі експерименти“ і т. п. Це гонені життям і від життя безталанні продавці за марний гріш своїх творів, яких місце по наших патріотичних хатах заняли ярмарочні мазюки.

Є три сильні ланки в ланцюгу нашого нового мистецтва: Андрієнко, Архипенко, Грищенко. Кожний з них своїм твором визначує та до деякої міри репрезентує творчість молодих товаришів.

Андрієнко — вдача глибоко контемпляційна. У своїй творчості вяже він елементи багатьох культур, стилів, епох. Цей шляхетний амальґамат твориться у сфері позарозумової, позазмислової стихії. Якщо відчуваєте мистецтво, то оглядаючи твори Андрієнка дивуєтеся. Невжеж цей червоний колір є тою маломовною фарбою зі звичайної цинкової тубки?

Невже ця форма є трикутником або колом знаним із світу реальних явищ? — Андрієнко творить новий світ форм і колірів і каже глядачеві вірити в його існування та дивуватися законам, що ним кермують.

Архипенко сягнув до культури старих єгиптян і переклав її на мову XX-го століття при допомозі бляхи, скла, мармуру. Справді можна подивляти відвагу з якою цей мистець звів бігуни двох ріжних світів — античного та сучасного. Його дотеперішня творчість це в великій мірі самопевність і відвага з якою він безкомпромісово прокладає собі шлях із своїх античних первоначал до мужнього, свобідного вислову пластичних ідей серед повені сучасних течій, маніфестів і метеорних мистецьких сенсацій. Архипенко — майстер своєрідного, розмашного, але строго підпорядкованого творчому задумові стилю.

Грищенко — майстер барви. З її матеріяльних притаманностей снує свої

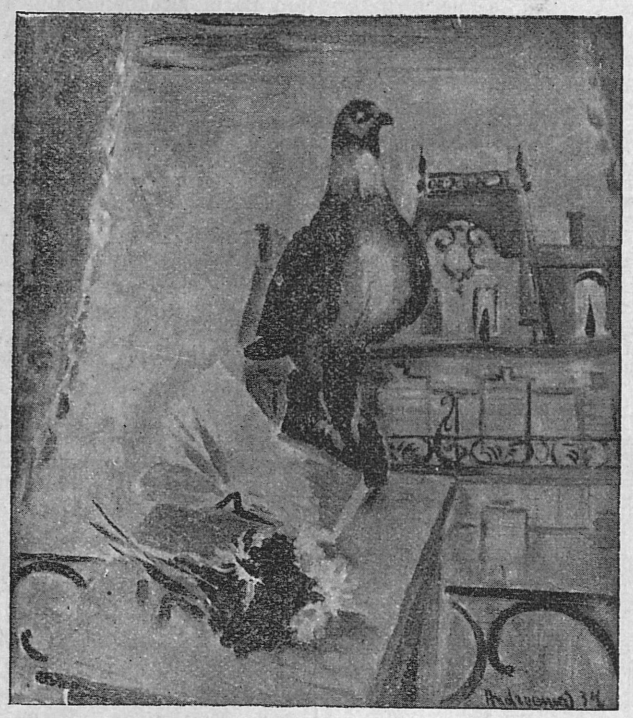

М. Андрієнко — Композиція

дивні, повні вітального чару пластичні рефлексії, які наділюють глядача незясованою міцною вібрацією. Своєю творчістю Грищенко виправдує головні тези експресіоністів: у картині мусиш оживити мертве, а живе надхнути своїми думками та почуваннями. Або: кожний предмет мусиш вчинити більше собою, як він є в дійсності... Грищенкові моря, черепахи, хати чи дерева, є чимось більше, як предметами.

При Андрієнкові поставлю з багатьох причин Сельського й Гаврилюка. Всіх трьох еднає вміліть вбачати поза світом реальних явищ новий світ четвертого виміру. Погляньте на твори цих трьох мистців, піддайтеся діянню їх барв і форм і зрозумієте, що значить четверчий вимір у їх картитами.

Найближче Архипенка стоїть Гординський — стилізатор. Він змагає до стислої схематизації та механізації площин, колірів і ліній.

Ідеольоґічно побіч Грищенка можна поставити Хмелюка, Дольницьку, Сорохтея, Музику, Іванця, Перебийноса, Глущенка. Кожний з них промовляє до нас мовою матеріялу. Грубо, тонко, комбіновано наложена фарба, цятки, лінії, широкі, гладкі площини описують нам не лише змальовуваний предмет, але й те, що відчував, чим жив і що думав мистець у хвилині творення. Словом, намагаються вони змальовувані предмети оживити власною думкою та почуваннями й робити їх „більше як собою“. Очивидно кожний робить це власними засобами.

— — — — — — — —

Згадати би ще і наймолодше покоління. Але кожний молодий, ще нераз мінятиме свої мистецькі ідеали, заки пічне малювати свідомо знаючи, чого хоче.

С. ГОРДИНСЬКИЙ

Кілька слів про АНУМ

„Асоціяція Незалежних Українських Мистців“ повстала із конечної потреби зорґанізувати ті розсипані по всьому світі наші мистецькі сили, що творячи відірвано від загального мистецького русла, не могли так видатно виявляти назверх своєї діяльности. Ішло з самого початку про орґанізацію професійну і такою вона залишилась до нині; вона помагає мистцям у репрезентативних виступах, веде пропаґанду й оборону українського мистецтва серед своїх і чужинців, бореться за духа нового мистецтва.

Професійність Асоціяції зовсім не виключає існування в її лоні окремих ґруп чи напрямків; це вже особиста справа кожного мистця, бож це Асоціяція „незалежна“; незалежна в тому розумінні, що кожен мистець може собі творити як і що захоче. Єдина вимога: кваліфікація, savoir faire. Нині малювати чи різьбити добре знає не багато людей, хоч малярів і різьбарів є багато; їх саме старається обєднати Асоціяція. Та вміти добре малювати чи різьбити — це ще мало: вимагається, щоб мистець був творчий у сучасному розумінні, щоб він відчував свою добу і йшов паралєльно з її темпом. Дехто вважає це лиш поверховною погонею за „новиною“; воно має настільки хіба правди, що більшість мистців, обєднаних в Асоціяції, хоче їздити літаками найновішої конструкції. Вони часом також мають дефекти, але, звичайно, рекордів на старих машинах важко добитись.

Асоціяція, в тамому вигляді як нині, усеж ніяк не заперечує в майтуньому повстання інших ґруп, хочби „ідеольоґічних“. При систематичному розвою нашого мистецтва це напевно прийде і буде річчю зовсім нормальною і потрібною. Нині на це ще не прийшов час, бо немає ще стільки індивідуальностей, щоб вони аж мусіли боронитися перед впливом інших на себе і їх поборювати.

Коли 30 літ тому Іван Труш, видавав свій „Артистичний Вістник“, де з подивугідною запальністю старався оформлювати мистецьки свій час, самотньо кладучи перші підвалини під сяке-таке розуміння мистецтва — нині ми маємо вже цілі кадри висококваліфікованих мистців, нераз таких, що вміють більше, ніж можна б їх знання при найбільшому зусиллі в нас до чогось пристосувати; існує видавнича діяльність, мистці самі займаються теорією мистецтва, хоч існують уже численні фахівці-мистецтвознавці; і одні і другі ведуть незвичайно оживлену пропаґанду мистецтва, обговорюючи всі ділянки мистецької творчости, аж до найбільш дрібязкових технічних способів. Ніколи ще не було в нас стільки статтей про мистецтво, стільки вистав і такого зацікавлення мистецтвом. І коли нині на відкриття мистецької вистави приходить зараз першого дня 200—300 осіб, так це доказ, що нові мистці почали виховувати свою публіку, яка, хоч і не все ще розуміє, хоче розуміти. Асоціяція далеко від того, щоб ці факти записувати виключно на свій рахунок. Але кожен історик, пишучи колись за 30 нових літ про сучасне мистецтво, не зможе не покласти праці Асоціяції в центрі свогочасного мистецького руху.

Дата народин Асоціяції — рівно пять років тому. Тоді то переорґанізовано анемічний „Союз українських мистців“, що повстав на розвалинах „Гуртка діячів українського мистецтва“ на ширшу назву Асоціяції та почались звязки із краєвими й закордонними мистцями. На цих звернула „Асоціяція“ спеціяльну увагу, бо вони, перебуваючи в мистецьких осередках, могли стежити за всіма новими здобутками мистецтва та мати звязки з чужинними мистцями. Національний Музей пішов назустріч цим намаганням, улаштовуючи у своїх салях восени 1931 р. велику виставу, де центром була „Па-

ГАЛИНА ЛАЩЕНКО

МОДЕЛІ

В широкому коридорі Академії Мистецтва, хоч іще ранній ранок, публики багато: дівчата, дідусі, немолоді жінки і навіть діти. Нічого собі, конкуренція чимала! Дехто здоровиться — встигли вже завести знайомства. Багатьом це діло не першина! Досить чобіт позбивали мандруючи з ріжних частин міста в цей храм мистецтва, де кожного понеділка вибирають „моделі“.

Приходять сюди приблизно ті самі люди, але часом зявляються й нові. Ось дідок обшарпаний з довгою бородою. Навмисне виставляє своє лахміття, може скоріше його візьмуть. Вчора стояв на одній з головних вулиць і прохав милостині.

А онде парубок — безробітний; цьому все одно, де стояти, як стояти, аби щонебудь дали. В очах — голод і туга за цигарками. Обличчя звичайне, але тут беруть теж таких, що мають сильне тіло.

У вікна — бабуся. Все лице пооране зморщками, але беззубим ротом усміхається привітно і очима пасе з цікавістю на всі боки.

З кімнати на розі подзвонив педель. Звук розбігся по коридорах і салях. Напружились моделі, підтяглися, дівчата виймають дзеркальця — пудраться і пригладжують волосся.

Педель перейшов через коридор, кинувши швидкий погляд на публіку. В очах читаєш легку зневагу:

„Пристойні люди сюди не прийдуть, хіба отакий »нарід«!“ Так само кіно-режисери дивляться на статистів.

На сходах появилась дівчина. Зверху пальто, а ноги голі. Значить „акт“. Дивиться зарозуміло: „Що стоїте, нещасні! А ось я за працею!“ І похожає по коридорі, очі нахабні й дурні. Видко, „дівча нащозавгодно!“

А з боку на педесталі безрука Венера червоніє по шию. Сонце, продираючись через скло, освітило її голову. — „Ось воно сьогочасне мистецтво!“ І закрила очі, щоб не бачити голих, коротких, товстих ніг довкола.

А далі ще статуї, рівні носи й тверді підборіддя, а дивитись на них страшно: стільки холоду і призирства. А той, на картині, єгипетський божок, чи цар якийсь, той вже давно знущається: в кутиках довгастих очей застиг хитрий усміх: „Ех, ви, людці маленькі!“

Молодь у білих халатах, з довгими портфелями під пахою приносить сюди дзвінкі голоси і безтурботний сміх, приносить із вулиць, де зимою гуде вітер і падають білі пушинки, де літом дерева над вікнами шепочуть і тремтять, бачучи наготу богів.

Статуям здається, що білі халатики з білявими й темними голівками — їх діти і за це вони, — улюбленці тиші, — ласкаво прощають їм галас і шум.

„Тра-х, трах!“ підїзджає автомобіль і повна, гарно вбрана постать зявляється у дверях. „Професор“. Поволі пливе в глиб коридору, не глянувши нінакого. Тільки на хвилинку обриваються балачки і педель низько схиляється.

Бабуся нарікає: — „Раніш було куди ліпше. Платили більше, а до того не лаялись, з моделями поводились ввічливо“. — „Так, часи тепер тяжкі, що й казати!“ зідхає руда жінка: „Мій, ось, тепер без праці, а хлопця годувати треба“. Всі спочутливо хитають головами.

Аж ось зявляються студенти; зупинились в дверях, один одному щось говорять, у руках недоїдені шматки хліба. Прицілюються поглядами то в того, то в другого, підбирають... А у моделів почуття, що вони живий крам. Самі в думці оцінюють свої шанси. „Візьмуть, ні, візьмуть...“

Студенти розглядають, не соромляться. І у відповідь їм ріжні вирази облич: усміхається старенька — „Глядіть собі, голубята, що-ж, я не ґніваюсь“. Похмурий погляд безробітнього хлопця: „Дивіться, чорти, скільки влізе! Плювати мені на вас!“ Сумовите лице діда: „У мене внуки старші від вас, шмаркачів. Ех, життя!“ Кирпате дівча поводить плечима: „Я — весела. Візьмете, не пожалуєте!“

. . . . . .

І тільки статуї — непорушні. Досвід і час зробили їх філософами. Постійно бачуть вони юрбу і чують скарги. На їх думку ніщо не змінилось: тільки смак і ціни.

Д-Р РОМАН ДОМБЧЕВСЬКИЙ

Адвокатура, мистецтво й література

Здивуєтеся: Як можна говорити про такі далекі справи?

Звичайно маємо на думці щось дуже буденно-прозаїчного, коли говоримо про адвокатський фах. В нас, адвокатура по давній традиції рівнозначна із звичайним ремісничим крутійством, що обертає параґрафи догори ногами, робить з білого чорне, а з чорного біле.

Канонічна мудрість середновіччя означувала адвокатуру, як: „Speculatio quaedam, in omni civitate necessaria; sapientibus „stultis enim perniciosa". — В цьому означенню міститься вже, щось більше, як те, що думав про адвотатуру наш нарід ще до недавна, бо сказано тут, що для мудрого громадянства адвокатура корисна.

Проти типу адвоката заступника дрібненьких щоденних справ виростає тип — ідеаліста, що в ім'я загальнолюдських ідеалів бореться проти безправних нераз законів за вищі і кращі суспільні ідеї, за долю не тільки одиниці, яку кривдить життя, але теж цілої людської громади. Для такого адвоката в людському житті не може бути нічого незвичного. Стара правда, що „помилка — людська річ", це девіза справжнього адвоката. Підставою для виконування його обовязків є глибоке, всесторонне знання людської душі. — Він мусить, — поки вбере тогу, — бути супроти свого клієнта спершу обвинуваченим, потім суддею, а щойно коли, як довірений свого клієнта, так сказати „суспільний сповідник", — пізнає драму чи траґедію людської душі, сповнює не тільки з обовязку ролю адвоката й оборонця; він сповнює її з ідеї і переконання. Для нього нема тоді ситуації, в якій не можна б допомогти людині, або хочби звернути увагу суспільности на її власні хиби, недостачі і слабощі.

Вся та праця адвоката-оборонця, людини-ідеаліста, вимагає щоденно великої любови людей. Там, де іноді арґумент не має сили, залишаються ще інші засоби, а це засоби чисто чуттеві, естетично-мистецькі. Серед безупинного руху адвокат мусить бути заєдно свіжим, молодим. Для нього не може істнувати нічого, чого не можна би змінити; для нього нема пропащих справ і безнадійних ситуацій, нема людей засуджених безнадійно. — Невпинна студія життя, невпинне переконування й наука — це адвокатура.

Ніби свобідний фах адвокатура, і часто нагадує „богему"; здається, адвокат, повний пан своєї волі: приймає справи, як хоче, або не приймає їх, має розмірну свободу слова, більшу від інших громадян, має у виконуванні свого уряду деякий імунітет. Але з тим усім він не зовсім вільний, хто зна, чи не більше невільний від інших. Поминаючи вже зарібкову сторінку, коли адвокат тільки для того, щоби заробити на прожиття, приймає справу, якої в інших умовинах не прийняв би. Бувають моменти, коли він має тяжкий чисто громадянський обовязок, боронячи справ і діл людей, з якими не годиться, щонайвище їх розуміє і з ними співчуває.

Людина, в уряді чи підприємстві, виконуючи волю інших, не несе сама відповідальности за своє діло; адвоката відповідальність є передумовою його виступів. Його вяжуть закони, правні ідеї, огляди на людей і їх співжиття, вяже приписова формалістика, повага суду, гідність власного фаху.

Коли адвокат любить свою професію, високі ідеї і людей, тоді буває часто, що його переконає справа противника. Тоді, як і у випадках колізії поміж його особистим поглядом і переконаннями клієнта виринають перед ним етичні конфлікти. Але скільки емоції приносить адвокатська праця тоді, як справа клієнта є справою самого адвоката, його ідей і переконань, його симпатій.

Духове життя адвоката — це пребагате джерело для студій людської душі.

Що адвокатура сама по собі може бути мистецтвом, нема двох думок. Знає це той, хто вглиблюється у суспільну ролю адвокатури й її функцію. Бувають справи, що глибоко полонюють душу адвоката, чи це буде дивна доля людини-одиниці, чи трагічне становище суспільної громади. Щоб виконати якслід свою ролю речника всяких кривд, на це треба людини з мистецьким нахилом, щоб в її душі, немов у дзеркалі відбивалися нюанси і ввесь вищий сенс людських справ. В такому розумінні слова адвокат, це мистець; з одної сторони має він тонке розуміння свого мистецтва, ідеалу суспільної правди й краси, що до нього змагає у своїй адвокатській праці; з другої, він вживає мистецьких засобів задля того, щоби при їх помочі легше наблизитись до ідеалу, за який бореться.

Коли мова про мистецьку форму, то в адвоката є нею слово. Мистецька форма вислову це його засіб, його найсильніша збруя. Тому адвокатура всіх країн і народів плекає красномовство і знання мови. Серед французьких письменників і знавців мови не-останнє місце займають адвокати.

Та як дуже потрібне адвокатові мистецтво, як засіб опанування і зосередження власної думки, розбудження уяви! Коли читаємо, що поети чи малярі творили співаючи, а письменники відтворювали словом картини, що їх як малярі намалювали в своїй уяві, то не сміємо забувати, що адвокат, як мистець слова і думки, знаходить у літературі, музиці чи малярстві ще й першорядний допоміжний засіб. Врешті він знаходить у мистецтві справжній відпочинок для своїх перетомлених нервів. Там, де адвокати не користуються надбанням і засобами мистецтва, там і нема адвокатури у високому розумінні слова.

І навпаки: література, що не вміє використати багатого матеріялу, що пересувається перед очима адвокатів — це не справжня література. Приватні конфлікти одиниць, конфлікти одиниці з суспільними законами, всі проблеми моралі, найінтимніші переживання з подружого життя — про все це кажуть акти на адвокатському столі і судові розправи. Пригадайте великих повістярів і великих драматургів — усі вони мусіли використовувати цей пребагатий матеріял, ставати подекуди адвокатами, щоб зобразити дійсні, живі проблеми свого часу.

Українська література жде ще на той момент, коли письменники зуміють мистецьким словом передати сотні тих траґедій і прецікавих подробиць із життя, які досі доступні покищо нашим адвокатам із професійного обовязку.

В. Масютин — Дереворит

О. Архипенко — Голова (олій)

тинами европейського рівня. Правда, по виставі почалися деякі тертя поміж паризькими й львівськими мистцями і не всі погодились співпрацювати з Асоціяцією; але при ній залишилось усе найвартісніше з „Паризької ґрупи", ті, що справді репрезентують українське сучасне мистецтво закордоном. За цією виставою пішли вже скоро інші, (досі 6), вийшов журнал „Мистецтво", монографії, та такі репрезентативні видання, як „Екс-лібріс". Водночас Асоціяція брала участь у численних закордонних виставах — Прага, Берлін, Льос-Анджельос, не вчисляючи поодиноких виступів мистців, обєднаних в Асоціяції, на ріжних виставах; таких самих закордонних буде з 200.

Щоб можна собі уявити, скільки це коштувало праці, треба зважити, що львівські мистці всю організаційну роботу виконували самі. Не лиш самі малювали картини на виставу, але й мусіли оправляти надіслані іншими мистцями, вішати їх, писати й пильнувати друку катальоґу, не кажучи вже про видавничу справу, де треба тижнями сидіти над кожним виданням у друкарні, допильновуючи правильного друку кожної кліші й кожної сторінки. Все це робили і роблять одиниці, яких часом менше, як пальців на одній руці. І все, розуміється, своїм коштом. Та все те зовсім неважне; важне те, що в межах тієї роботи починає вже помалу виростати нова мистецька молодь, щоправда складена з одиниць, але з них кожна носить у торністрі маршалківську булаву.

Програма надалі? Багато добре намальованих образів, багато гарних видань з багатьома репродукціями, багато вистав і, хоч маленька, Українська Академія Мистецтв. Ви подумайте, як це гарно було б!

КАЗИМІР ПШЕРВА-ТЕТМАЄР

Із спогадів маляра

Один із найсумніших моїх спогадів — смерть Горвена. Умирав, як жив: самотний, покинений і дуже нещасливий. Ми служили обидва одній цариці — цариці Мистецтва. Далебі всьому іншому варт більш служити — доходу з цього ніякого. Слава? Коли впарі з нею не йде заробіток, нема нічо дурнішого та смішнішого, як слава.

Горвен малював дуже добрі краєвиди і як довго малював їх, витискав якісь там гроші із „кунстгандлерів". Та від коли сухоти поклали його на ліжко, гарні дні Аранжуецу скінчились: терпів нужду. Правда, були — ми, але ми сами ледве животіли. Усі були ми молоді, учні Академії, далеко від дому, від своїх, що до речі мають багато дечого іншого робити, як журитись малярами-новиками.

Вся ґардероба Горвена — його пишний, сірий ґавельок, яким він так тішився, його шпилька з перлою, порт-бонер від якоїсь кузинки — все це пішло. Знаю про це найкраще, бо сам ці речі продавав я або заставляти носив.

В одне пополудне, в чудовий березневий день, прийшов я до Горвена. Ледве відчинив я двері, піднісся живо з постелі і сказав:

— Знаєш, хто тут був?

— Хто? — спитав я, запримітивши якстій, що має він дуже сильну гарячку.

— Була смерть. Було це коло одинацятої зранку. Лежав я із приплющеними очима, аж тут нараз пройшов мене холод. Відчиняю очі. Волосся стануло мені сторчаком. Уяви собі, сиділа тут на ліжку. Зовсім така, як її малюють: кістяк у довгій опоні. Усе завмерло в мені з ляку, жаху. Простягнула руку й оперла її на мої груди, тут. Мороз, зовсім леденястий мороз прошив мене наскрізь... Потім усе щезло...

— Галюцинація — докинув я, щоб його вспокоїти...

— Ні, це смерть... І вже кінець...

Голова впала йому на подушку. Був блідий як полотно. Не було сумніву, що це була смерть — Горвен догоряв.

Якийсь час мовчали ми, пізніше Горвен почав:

— Знаєш там, у нас, на півночі, є таке велике, велике озеро. Ростуть довкола нього ялиці, ліщина, чагарник. Недалеко від цього озера стояв наш дім. Слухай, якби я хотів, щоб ви мене там перевезли, привязали до дошки і пустили на воду. У нас там, на півночі, чайки літають над водами... Я хотів би, щоб надімною літали... Чи це неможливе, щоб ви мене там перевезли, на північ, над наше велике озеро...

Говорив з нечуваним жалем; так багато літ минуло, а кожне слово памятаю.

І знову мовчали ми хвилину. Горвен підніс трохи голову, глянув на себе і на постіль і сказав з незвичайним сумом і пригнобленням: Яке-ж це брудне...

Справді: сорочку, пошивку, простирало, не зміняв він відавна.

— Чому не скажеш послужниці змінити? — спитав я.

Глянув на мене з усміхом здивований:

— Ти ще питаєшся? Ти-ж сам помагав мені все випродати і заставити, що було. Не маю нічого, тільки те, що бачиш...

Корч стиснув мені горло, та він схилив голову на груди і мовчав. Мовчав досить довго, пізніше знову говорив:

— Ні, не все. Там у скринці маю ще одно чисте простирало, чисту пошивку та чисту сорочку. Я сховав це навмисне на смерть. Чейже не можу лежати як останній жебрак. Я ще не такий нуждар, якби міг хто думати: маю чисту постіль і чисту білизну. А є такі, що і цього не мають, правда? Мій коханий, слухай: коли вмру, застеліть мені ліжко наново і приберіть у свіже білля, а потім, якби ви могли перевезіть мене там до нас, на північ, над це наше велике озеро: привяжіть мене до дошки і пустіть за водою у чистій сорочці... Там, у нас, на півночі, літають чайки; пустіть мене там за водою...

Найкращий дарунок
при всякій нагоді є
Річник НАЗУСТРІЧ
з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно)	3.20 зол.
з переплетом	4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . .	4.— зол.
з переплетом	5.50 зол.
пергамоїд (імітація скіри)	6.50 зол.
з переплетом	8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від	0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ІРИНА ГУРГУЛІВНА

Давнина і свіжість народньої вишивки

Вишивки, з огляду на своє поширення займають перше місце в українському народньому мистецтві; з огляду на свої прикмети — технічне випрацювання, мотиви й кольорит — вибиваються на одно з чільніших місць між вишивками ріжних народів.

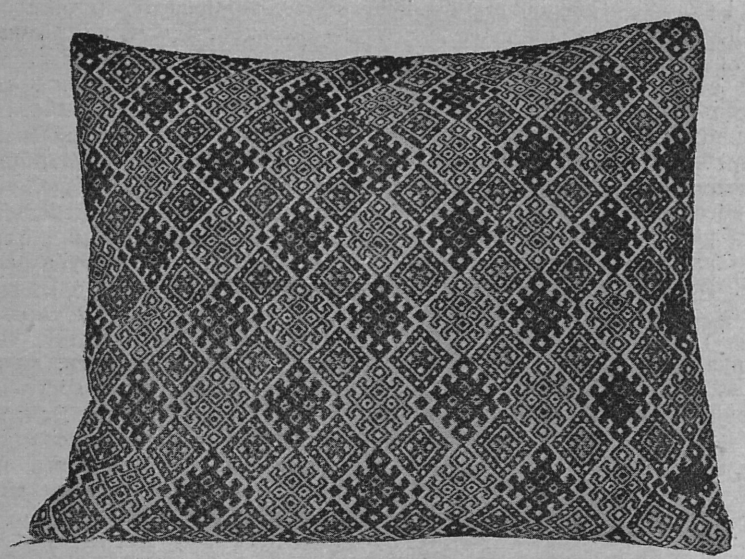

Подушка низом. Гуцульський взір.

По сьогоднішній день виступає вишивка як типова прикраса українського народнього вбрання та зберігає традиційно територіяльні відміни. Вона відграє своєрідну ролю у народніх звичаях: виступає у будень і на свята, виявляє радість та сумний настрій, підкреслює темперамент молодечого віку та підносить повагу старости, відріжняє поодинокі округи, а то й села, творить в селі моду.

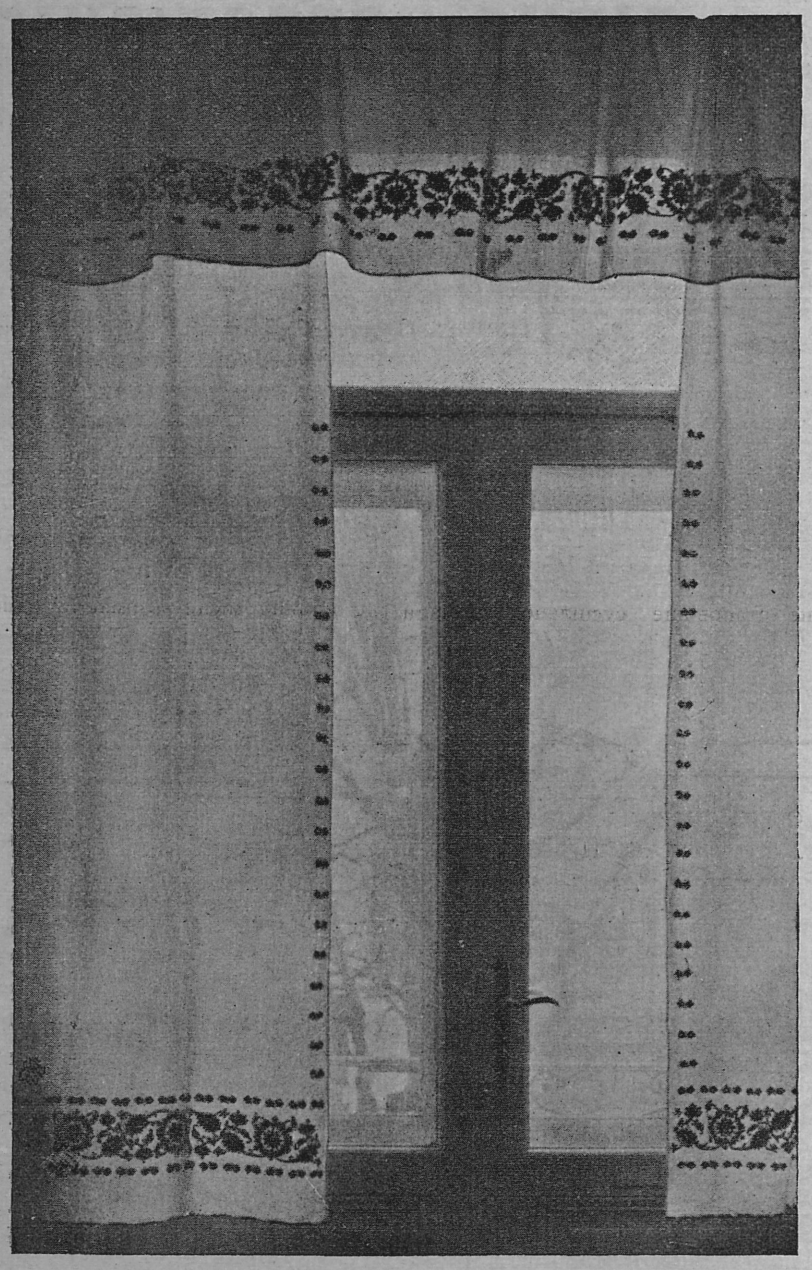

Завіски з бурунчуку (полтавський гапт).

Вишиванням займаються швачки, нераз майстри в одному лише способі шиття, які своє знання передають іншим, звичайно своїм найближчим. Так витворилася тягла традиція, що є сильною характеристичною рисою українських народніх вишивок. Вони скрізь мають однакову схематичну будову без огляду на всі технічні відміни, орнаментальні і кольористичні. Відповідно до крою сорочки вишивки з давніх літ примістилися на вуставці, дудах, погрудках, придолі, та уложили своєрідні форми, які збереглись досі.

Мода, яка постійно впливає на зміну народнього строю приносить із собою теж нові вишивки. До нових типів сорочок пристосовуються нові прикраси. В останніх часах головним типом стає ріжноколірова, хрещикова, квітиста вишивка. Вона, хоч є висловом сьогоднішнього смаку й народньої моди, мистецькою вартістю далеко не дорівнює давнішим вишивкам, які хороняться в скринях сільських матрон і призначені „на смерть". Сьогодні за добрими вишивками — різаними, крученими, перемітковими, коленими, позаглінними, мережаними, нізінними й іншими — мусимо шукати в околицях віддалених від більших міських осередків у старших людей, що ще носяться „подавньому".

Багато дуже цінних вишивок хорониться в музейних збірках. Збирані послідовно від ряду літ, вони дають спромогу прослідити поширення й розвиток української народньої вишивки на оригінальних зразках за півтора століття. Є це великий час для вишивки, коли зважимо її вжитковість і значіння в буденньому житті. Музейні збірки вишивок є дуже цінним матеріялом і дожидають наукового досліду з погляду історії культури й мистецтва, етнольогії та етнографії.

В останніх часах поширилося стосування народньої вишивки до предметів мійського хатнього вжитку. До ручних робіт беруть

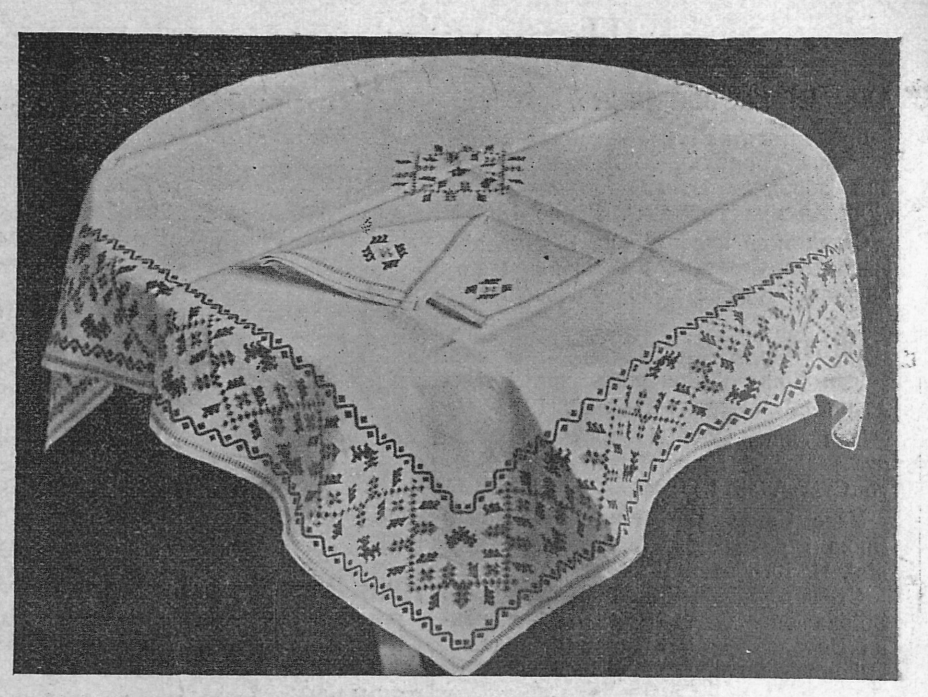

Настільник із льняного полотна (полт. взір „вирізування").

залюбки мотиви народні та стосують способи народнього вишивання.

В Музеї Наук. Т-ва ім. Шевченка відбувається саме вистава народніх тканин і вишивок, де бачимо поруч себе народні вишивки в оригіналі та застосовані до мійського життя. У такій сполуці наглядно виступає найбільше питома прикмета для української народньої вишивки її декоративність.

Завдяки своїй декоративності народня вишивка стає питомою прикрасою народньої сорочки й міщанського настільника, доріжки, завіси, тощо.

Прикрашування предметів міщанського вжитку народніми вишивками має велике значіння. Воно поширює знання народнього шитва, відроджує давні, призабуті способи вишивання й наближує село до міста — вносить свіжість сільського кольориту та безпосередність мистецького вислову в складне мійське життя.

Народня сорочка з Заліщиччини. (Всі зразки виробу кооп. „У. Н. Мистецтво").

АНДРЕ де ЛЬОРД

Жінки мистців

Одного вечора зустрів я одного свого давнього приятеля, якого віддавна згубив я з очей. Був він теж драматичним автором, але таким, що не міг добитись успіху через свою байдужість і недостачу ідей. „Так далі йти не може" — казав він. — Не можу найти відповідної купецької теми... А у мене дома круто! Моя жінка довідалась, що маю любку і дитину з нею..." — Неможливе! Що-ж це за ідіот виявив їй це?

— Я!

— Ти! Ти хіба з глузду зсунувся?!

— Що-ж! Я — драматург. У цьому вся біда. Я працюю над одною песою. Це історія одного чоловіка, що веде подвійне життя; його жінка випадково відкриває правду. Ти знаєш, що моя жінка — моя талановита співробітниця і я оповідав їй усі свої пляни. І за цим разом я спитав її, що вона думає про мій проект: „Як ти собі це уявляєш? Що зробить законна жінка, коли довідається, що її ошукали і що її чоловік має незаконного сина? „Проста річ; вона йому вибачить!" „Ти думаєш поважно?" „Зовсім поважно. Іншої розвязки уявити собі не можна. Коли вона не могла дати своєму чоловікові дитини, схилить свою голову перед матірю і прийме до хати дитину. Ти мусиш цю сцену передати із зворушенням, людяно — тільки таке, а не інакше, може бути становище жінки!"

— Коли я це почув, мій друже, я затремтів. О! сказав я про себе, коли вона вважає це за таке природне то прийшла відповідна хвилина, щоб їй в усьому признатись, тимбільше, що вона раніше чи пізніше, сама дійде до цього. І хвилина напруження так захопила мене — тиж розумієш драматурга! — що я крикнув: „Чи ти справді є тої думки, що єдине становище ошуканої жінки — вибачити?" „Безумовно!" „Чи жінка, яка у такій ситуації повелась би інакше, заслугувала б на осуд?" „Вона була б нікчемна!"

— І що-ж би ти, друже, зробив був на мому місці? Я змалював їй у кількох звязких словах правду...

— І тоді?...

— Вона поблідла, руки її почали тремтіти, була незвичайно схвильована. Я простягнув до неї руки... я почав хлипати... вона підходить до мене і...

— І...?

— Вона вдарила мене раз за разом у лице і назвала падлюкою. Що ти скажеш на таке?

— Вважаю, що це надзвичайна тема саме для тебе. Ти й так шукаєш теми...

Він глядів на мене мовчки. Нараз його обличчя заблисло і він стиснув мені руку: „Маєш рацію... зараз нині сідаю до праці"... Але я знаю, що він ніколи не напише цієї песи.

Цю песу напишу я!

*

Жінки мистців! Жінки всіх звичайних людей заздрять їм. Та я, знаючи, що їх життя складається із щоденних жертв і придушених терпінь, подивляю їх і — спочуваю їм. Пригадую собі одну оперову співачку, що зреклася свого мистецтва, щоб присвятитись виключно свому чоловікові, колись, перед війною, славному „першому амантові". Той звеличуваний нею чоловік нехтував нею роками. Прийшов поважний вік і екс-Дон-Жуан побачив, що коло його звеличниць щораз більше звужується. Перед дзеркалом, з якого дивилось на нього попсоване обличчя, стояв колишній спокусник зневірений: тужив за тими часами, коли його жінка мала причини бути заздрою за нього і коли він був — щасливий.

Одного дня все змінилось. Той чоловік знову почав діставати любовні листи. Писала їх одна дама, за якою стежив її Отелльо. Її пал кінчився на платонічній симпатії, але акторові це вистарчало. Від хвилини, коли відчув, що знову може подобатись, немов переродився... І знову проводив ніч за ніччю, опутаний відродженою своєю молодістю.

І саме тоді, коли він забавлявся, його бідна жінка зачинена в кімнатчині сиділа за столом і писала зміненим почерком: „Ах! які гарні були Ви вчора! Ніколи ще не було у Вашій грі так багато жаги! Я заздрісна за товаришку Вашого життя... Як я хотіла б бути на її місці!"

Її очі заходили сльозами. Жінки мистців плачуть багато!

*

Знов інша — неспочутливе дівча з Монтмартру, була колись модельою свого чоловіка. Він оженився з нею того самого дня, коли дістав велику нагороду „Прі де Ром". Вона віддала йому всю ніжність свого щирого, палкого серця. Вони зазнали злиднів, нужда часто стукала до їх дверей, жінка передучасно постарілась від утоми, клопотів, недоїдаючи. Та згодом заглянули до них — успіх і слава. Він став славний за одну ніч. І він почав соромитись її... Припадково зустрів він чужинну княжну, що закохалась у ньому. Легке виправдання, що він робить її портрет, дозволяло йому приймати її у своїй робітні, де він годинами зачинявся з нею. Його жінка знала про це, володіла собою, але вкінці не витерпіла. Коли її суперниця одного ранку знову задзвонила до хати мисця, законна жінка пішла відчинити їй двері.

— Чого собі бажаєте? — спитала вона, приготована до боротьби.

Вибагливо одягнена дама, вся у блиску прикрас і своєї краси, глянула звисока на пожовклу, бідну жінку і спитала глумливо:

— Чи маю приємність з жінкою маестра?...

Цинічна поведінка авантюристки прокинула у колишній модельці все обурення за знівечене життя. Тепер вона покаже їй — цій княжні! І вона підносить порепану від праці долоню...

У тій самій хвилині виходить із своєї робітні мистець і зупиняється як задубілий. Він поблід, увесь спантеличений, засоромлений. Його дружина вичитала в його очах таку роспуку, і таке благання, що її заздра лють перемінюється у спочутливість і вона схиляє покірливо голову та зміненим голосом говорить:

— Моя пані вийшла до міста. Я — служниця...

Нові видання

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Двадцятьпятьліття Товариства „Учительська Громада". Ювілейний науковий збірник. Накладом Товариства „Учительська Громада". Львів, 1935.

Селянський календар на 1936-ий рік, Накладом Селянської Видавничої Кооперативи „Нове Село" у Львові.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ

Іван Липа. **Тринадцять притч.** Видавництво „Народній Стяг". 1935.

Іван Липа. **Оповіді про смерть, війну й любов.** Книгозбірня „Народнього Стягу". Ч. 1. 1935.

Улас Самчук. **Волинь.** Частина II. Війна і революція. Бібліотека „Дзвонів". Ч. 10. Львів, 1935.

Степан Васильченко. **На світанні.** Збірка оповідань. Вступ та пояснення Володимира Радзикевича. Видання „Рідної Школи". Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

о. О. Пристай. **З Трускавця у світ хмародерів.** Спомини з минулого й сучасного. З ілюстраціями в тексті. Під редакцією д-ра Л. Мидловського. Том II. Львів—Ню-Йорк, 1935.

РЕЛІГІЙНІ ВИДАННЯ

о. Оттон Когавс. **Судьба світа в світлі віри.** З німецької мови переклав о. Ізидор Луб ЧСВВ. Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Жовква, 1935.

Д-р Франц Мефферт. **Новозавітні книги джерелом пізнання Ісуса Христа.** Переробив о. Я. Брода ЧСВВ. Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Жовква, 1935.

о. Теодозій Тит Галущинський ЧСВВ. **Шестиднев** або біблійне оповідання про сотворення світа. (Битія 1-31). Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Жовква, 1935.

РІЖНІ

Е. Кран. **Мусимо фільмувати!** Накладом Видавництва „Кіно". Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Світло й тінь. Щомісячник. Журнал Українського Фотографічного Товариства у Львові та його Філій. Ч. 9. Вересень, 1935. Львів.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

У „Новому Часі" віддавна панує диктатура. Одного дня вранці приходять деякі члени редакції до праці і бачать передовицю новозаанґажованого редактора. Дотеперішній редактор переходить до іншої кімнати на інший стіл, члени редакції не потребують новому редакторові представлятись, бо він знає їх з тих часів, коли вони були редакторами, а він звичайним читачем і...

— І вас не здивувала така несподівана зміна за одну ніч? — питаю одного з членів редакції.

— Ні. Бо від часу, як видавець „Нового Часу" дозволив Шкрумелякові додати до календаря гороскопи — ми в ніякі гороскопи не віримо. Уявіть собі, що з тих гороскопів виходить, що я маю завсіди гроші, хоч вічно їх не маю і що мій редакційний товариш ніколи не пе...

*

Перед останніми виборами до варшавського сойму міністр Косцялковський приїхавши до Львова оглядав деякі українські установи. Зайшов теж до „Маслосоюзу". На чай улаштований з його приводу прийшли представники ріжних наших установ. Коли на салю ввійшов директор „Маслосоюзу" А. Палій, др. Роман Дашкевич звернувся до нього з іронією:

— Но, тішусь, що я тут не тільки один хрунь.

Інж. А. Палій збентежений, трохи почервонів і зовсім поважно почав боронитись:

— Я мусів прийти... Коли міністр складає мені перший офіціяльну візиту — —

Ті, що чули цю відповідь, постійні відвідувачі „Маслосоюзу", були ображені, що директор цієї фірми досі не зреванжувався їм офіціяльною візитою.

*

Недавно читали ми у „Новому Часі" таке оголошення: „Др. Тисяк заробляєш на концертах, полагодь вексель в Зем. Банку."

Автор цього оголошення мабуть довідався, що наш тенор саме орґанізував концерт у Черчі. Кон'юнктура (страшне слово) була така, що концертант сам мусів ходити з афішами, сам робити рекляму та дбати за крісла на салі. Місць у маленькій салі було так мало, що концертант мусів продати їх удвоє більше. Небагато бракувало, щоб саля перемінилась у грище... копаних гостей. Успіх був великий і велику заслугу в цьому мав сам артист, що особисто їздив до Рогатина до староства у справі звільнення білетів від податку. Дотичний урядовець мусів заніміти, коли почув від д-ра Тисяка один аргумент:

— Мені акомпаніював Падеревський.

Не розуміємо, чому добродій, який підписав Тисякові вексель не звертався до нього тоді, коли він виступав із Падеревським!

В кожній українській хаті повинен бути найкращий з усіх, що досі появилися КАЛЄНДАР

Український Інвалід

Це прегарно видана настільна книга багата змістом і багато ілюстрована.

На зміст календаря „Український Інвалід" складається багато статтей історичного і національно-виховного характеру, що роблять календар цікавою лектурою для читачів всіх верств українського громадянства.

Хто купить календар „Український Інвалід" має нетільки гарну настільну книжку на цілий рік і милу лектуру, але й допомагає Українському Товариству Допомоги Інвалідам виконувати його важкий обовязок забезпечити долю наших інвалідів.

Весь дохід з розпродажі календара „Український Інвалід" йде на Українських Інвалідів.

Ціна 1.50 зол. На почтову пересилку треба доплатити 0.30 зол. Хто замовляє 5 календарів тому пересилку оплачуємо самі. Замовлення і гроші можна посилати розрахунковими переказами на адресу:

В-во „УКТОДі" Український Інвалід Львів, вул. Потоцького 48.

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

Вуголь - Кокс - Дерево

в найдобірніших якостях доставляє

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

ЛЬВІВ РИНОК 36. ТЕЛ. 103-27

ІНФОРМАЦІЇ: Бюро — Ринок 36, та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Більчевського 3, Підсудського 21 і Смольки 1.

Точна вага. — Солідна обслуга.

УЛАС САМЧУК

ВІЙНА і РЕВОЛЮЦІЯ

ДРУГА ЧАСТИНА „ВОЛИНІ"

ВЖЕ ПОЯВИЛАСЯ.

Повість Самчука „Волинь" здобула першу літературну нагороду за 1934-ий рік, найприхильніші рецензії всеї української і чужої преси та небувалу досі симпатію читачів.

Замовляти: ВИДАВНИЦТВО „ДЗВОНИ" ЛЬВІВ, вул. Японська 7/II.

Хто замовляє просто у Видавництві не платить порта.

Ціна 4·50 зл.

Вже вийшов і продається КАЛЄНДАР

„Сільський Господар"

на 1936 рік. Ціна 1·50 зол.

Хто закупить за готівку 5 примірників, дістає ще один даром і не платить пересилки. Пересилка одного примірника 25 гр., 2—4 примірників 50 гр. Продають усі українські книгарні, Філії „Сільського Господаря", Районові Молочарні, більші кооперативні осередки.

Головна висилка:

Сільський Господар Львів, Ринок 10.

СВІТ ДИТИНИ

це справжня

дитяча енцикльопедія

байок, казок, співанок, — забав та образків. —

Цілорічна передплата 5 зол.

Показові числа висилається безплатно.

Адреса:

„СВІТ ДИТИНИ"

Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

НОВА ХАТА

приносить побіч **господарських порад, мод, кроїв, колірових таблиць взорів, ручних робіт** — цікаві статті з усяких актуальних ділянок життя, спомини з подорожей, оповідання, нариси літературні, рецензії, цікаву повість і т. п.

Ніякий культурний український дім не обійдеться без „Нової Хати". — Виходить двічі в місяць. -

Річна передплата 16.— зол. Піврічна передплата 8.50 зол. Чвертьрічна 4.50 зол. Поодиноке число 0.80 зол. — Річна передплата в Америці 3 дол., в Чехословаччині 60 кч.

Адреса: Львів, Ринок 39 I п. — Америка — Philadepha, Pa 1134 Atwood Road.

Для всіх, що цікавляться всесильними явищами природи і хотять знати найважніші факти про наш всесвіт

поручаємо

календар Криниця на р. 1936

ілюстрований, інформаційний, необхідний у кожній хаті — 200 сторінок друку

ціна зол. **1·50** порто 30 сот.

Замовляти: Адміністрація „Діла", Львів, Ринок ч. 10. П. К. О. 504·060.

Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО"

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина", Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ", Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

Ще короткий час можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЄГІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.